UNIVERSAL LIBRARY
OU_204626
UNIVERSAL LIBRARY

రస్వతీగ్రంథమండలి : ౪౩
ఘువరావు సంపాదితము

సంజీవి

(మొదటి భాగము)

మొసలికంటి సంజీవరావు

ప్రచురణ: అద్దేపల్లి అండుకో
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్
రాజమహేంద్రవరము

కుండెను. సార్థకనామధేయమగు నాజలరాశికి నీటుగ నాభూభాగము గూడ నా తెలుంగున జీవరహితముగ నుండెను. తజ్జలాంతరగంధకాది విషవాయువులతో నిండి నిబిడీకృతమగుటచేఁ గావలయు, నందొక విహంగము గూడఁ గానరాకుండెను.

జనశూన్యమగు నానికృష్టసీమయందలి సూర్యాతపము దుస్సహ వైభవముతో దీపించుచుండెను. సజీవప్రకృతియంతయు నడంగిన యా రంగమున మన తెరువరియొక్కఁడే దిగజారు నిసుకపై నడుగులు లెక్కించుచు నల్లన నడుచుచుండెను. అశ్వారూఢుఁడగు నాశూరుఁడు సాయుధుఁడై తన యంగరక్షణకొఱకు దనుస్త్రాణము శిరస్త్రాణము మొదలగువానిని నఖశిఖపర్యంతము దట్టముగ ధరించెను. ఆ కవచభార మత్యధికము. ఆతని తేజితాశ్వము జయనము*గూడ నందుల కీడుగనే యుండెను. అంతటి భార మెడారిప్రయాణమున కెంతయు నననుకూలముగనుండెను. ఆతని లాంఛనమగు చిఱుతపులి యాతని డాలుపై నవ్యక్తముగఁ గాన్పించుచుండెను. కవచము నాచ్ఛాదించిన వస్త్రము చినిఁగిచినిఁగి యున్నను, ఉపయోగకరముగ నుండెను; అయ్యది లేనియెడల, కవచ ముగ్రాతపమునఁ గ్రాఁగి యాతని నెంతేని బాధించి యుండును.

శూరుఁడు 'కణత' నామధేయుఁడు, క్రైస్తవుఁడు, స్కాట్లండు దేశస్థుఁడు. వివిధక్రైస్తవదేశములనుండి యోధులు పెక్కండ్రు యుద్ధసన్నద్ధులై యరుదెంచి, రెండుసంవత్సరము లాప్రాంతమున విడిసి యుండిరి. శీతలదేశములందుండు క్రైస్తవసైనికు లచటి వేఁడిమి భరింపఁజాలక, చాలమంది మరణించిరి. కణతునిబోలు దృఢగాత్రులు మాత్ర మారోగ్యవంతులై, చెక్కుచెదరక యుండిరి. కాని, అల్పమగు నాతని పరివారము తద్దేశరోగములవలనను, పోరాటములవలనను

---

* గుఱ్ఱపుకవచము.

గ్రహముగాక్షీణించెను. తుద కొకని పరిచారకుఁడు మాత్రమె మిగిలెను. వాఁడైనను రోగగ్రస్తుఁడై పడియుండుటచేత, శూరుఁడు నిజాశ్వమాత్ర సాహాయ్యుఁడై ప్రయాణ మొనరింపవలసినవాఁ డాయెను. ఐననేమి? యుద్ధదీక్షాపరుఁడగు కిణతుఁడు తన దైవమును తన దీర్ఘ కరవాలమును విశ్వసించి, యాభయంకరప్రదేశమున నిర్భయముగ దిరుగాడఁజొచ్చెను.

శూరుని శరీరము లోహసన్నాహమొదవిన, సమితబలవంతముగ నుండెను. ఐనను మానవుఁడుగదా. మధ్యాహ్నమాయెను; అనతి దూరమున రెండుమూఁడు ఖర్జూరవృక్షములు గోచరించెను; శూరుఁ డానందపరవశుఁడాయెను. ఆతావుననొక బావి కూడఁ గాన్పించుటచే, నట సలిలముఁ ద్రావి, ఆహారమారగించి విశ్రమింపవలయునని యాతఁడు నిశ్చయించెను. తద్విషయస్ఫురణముచేఁ గావలయు, నాహయము నిజ నాసికాపుటంబులు విస్తరిల్ల, శిరమునిగుడ, శీఘ్రతరముగఁ బాఱఁ దొడంగెను. కాని, విధివశమున శూరునియభీష్టము సులభముగ సిద్ధింపకపోయెను.

చిత్రకలాంఛనుఁడగు మన శూరుఁ డనిమిషనయనుఁడై యావంకఁ బరికింప, దజ్జలాశయప్రాంతమున నెద్దియో చలించుచుండినటు లుండెను. ఇంకను జూచుచుండ, దీర్ఘశూలహస్తుఁడై, యుష్ణీషవేష్టితశిరస్కుఁడై, నిజమరకతోత్తరీయము వడివడిగాలికి నెగుర నొక పురుషుఁ డశ్వారూఢుఁడై, యాతనివంకకే యమందగమనమునఁ బఱతెంచుచుండెను. అతఁడు విపక్షుఁడగు మహమ్మదీయుఁడగుట తథ్యము. మఱియు నెవరికిని 'మిత్రదర్శనము దుర్లభ' మని యొక సుద్దికలదు. కాని, వైరిజనులగు మహమ్మదీయులను జెండాడుటకు దీక్షవహించిన క్రైస్తవశూరుఁడు ఖగరాజువలె నితాంతతీవ్రగమనమునఁ బాఱివచ్చు తురుష్కవీరుని సరకుసేయఁడాయెను. అట్టి శూరునకు వైరి యా

గమనమే యధికతరప్రీతికరమగును. కణతుఁడు తోడనే వీరపురుషోచితముగఁ దనబల్లెము సారించి, దాపలకేల ఖలీనము వాల్చి, చరణాంకుశమునఁ దన తేజిని హెచ్చరించి, జయసంపాదన సమర్థమగు నాత్మవిశ్వాసము వహించి, క్షణక్షణము దగ్గరయగు శాత్రవుని దాఁకుటకు గంభీరముగ వేచియుండెను.

నేర్పరియగు తురుష్కవీరుఁడు కళ్ళెము నతినిర్లక్ష్యముగఁ దన వామహస్తమునఁ బూని, శరీర సంచలనమాత్రముననే తనయశ్వమును శాసించుచు, వాయువేగమున నేతెంచుచుండెను. వెండియుచ్చులతో రాజిలుచు భుజమున వ్రేలాడు ఖడ్గమృగచర్మనిర్మితమగు తన డాలు సాహాయ్యమునఁ గ్రైస్తవ ప్రత్యర్థికరాంచిత కఠోర శూల ఘాతము బారినుండి తప్పించుకొనుచున్న, సద్దాని నాయెడమచేతితోడనే మహమ్మదీయుఁడు త్రిప్పుచుండెను. మఱియు నాతఁడు తన దక్షిణహస్తమున బల్లెము నడిమిపట్టి పైకెత్తి గిరగిర నాడింపుచుండెను. అపథమున సమీపించుచున్న వైరినిగాంచియు, జిఱుతపులి శూరుఁడు తత్సమాన వేగమునఁ బాఱి యాతని మార్గమునకు మాఱుగ నడ్డు నిలచి యుండెను. కారణమేమన, మహమ్మదీయుల నైజ మాతఁడెఱిఁగి యుండెను. ఆ కారణమునఁ దనయశ్వమున కనవసరాయాసము గలిగింపనొల్లకను, ఒక వేళఁ దురుష్కుఁడు సాహసియై సూటిగఁ బైనఱికినను అపాయము పొరయదని విశ్వసించియు, నగమువలె నాతఁడు నిశ్చలముగనుండెను. ఆరహస్య మెఱింగియే మహమ్మదీయుఁడు పరస్పరదూరము ద్విశూలమాత్రమైనంతనె, యనన్యసాధారణనైపుణ్యమున హయమును గిఱుక్కున నెడమకు మరలించి, క్రైస్తవశూరుని రెండుసారులు రయమునఁ జుట్టెను. ఉగ్రశూరుఁడు తన లావు పడక, వైరికి సుళువీయక, అప్రమత్తుఁడై యాతఁ డెటులిరిగినఁ దాను నాతని కభిముఖముగఁ దిరుగఁజొచ్చెను, అనంతర మా తురుష్కుఁడు

నూరుగజముల దూరము తుకలి, వేగవంతె మగుడ నాతనిఁ గవయఁ బోయెను. వైరి నాతఁడు తత్క్షణము దాఁకక, రయమ్మున మగుడ వెనుదిరిగి, యాంత్రణను లేన్నన డాయఁబోయెను. స్వాచిమూరున కట్టి మిథ్యాయుద్ధము దుస్సహముగ నుండెను. దానఁ దన కపాయము వాడనువచ్చును. కాన నాతఁడు కృతనిశ్చయుఁడై తోమరముం దటాలునఁ దీసి తనబలకౌశలమ్మునడ నన్యగతుని పై రయమ్మున విసిరెను. మహమ్మదీయవీరుఁడు తత్క్షణము దనకేడెము నెత్తి రక్షించు కొనఁగడఁగెను. కాని, పాశ్చాత్యవీరాగ్రగణ్యుఁ డిపు లాయుధోద్వేగ మున నాతఁడు తచ్ఛిరమున కట్టిన డాలుతోడనే యశ్వమునుండి నేలఁబడెను. ఐన నాతఁడు స్థిరచిత్తుఁడై, క్రైస్తవవీరుండు దరుదెంచు లోపుననే తన తేజీనెక్కి విక్రమవేగమున నధిరోహించెను. శూరుఁడు తన యాయుధము గ్రహింపఁజాలెను. ఆతని బలకౌశలములను జవి జూచిన మహమ్మదీయవీరుఁడు వైరి నిక సమీపింపఁ దలంపక, దవ్వు ననే నిలిచి, బల్లెము నేలఁగ్రుచ్చి, వెన్నన వ్రేలాడు వింటి ననుసంధించి, ఆదవ్వుననే రెండుమూడుసారు లాతని చుట్టును దనహయమును బరు వెత్తింపుచు, గుఱితప్పక చిత్రకలాంఛనుపై నాలుబాణములు వద లెను, క్రైస్తవుఁడు గట్టింపుఁ గవచము ధరించియుండనిచో నపా యము సంభవింపవలసినదే. ఐనను దనత్రాణ మొక్కయెడ నొక్కింత సడలియుండుటచేఁ గాఁబోలు, నేడవబాణఘాతమున నావీరుఁడు గుఱ్ఱాలున నేలఁగూలెను. కాని, ఎంత విపరీతము! భూపతనుఁడైన క్రైస్తవవీరుని దాసి పరికింపఁ గడంగిన తురుష్కుఁడు తత్క్షణము వైరి భుజబద్ధుఁడాయెను! ఎదిరి పోరాడుట కవకాశమీయక దవ్వు దవ్వులనుండి తనుఁ గారింపఁజూచు తురుష్కు నాకర్షింపఁగోరియో, యాతఁ డట్టి మాయోపాయ మొనరించెను. అంతయైనను, మహమ్మ దీయుని చిత్త స్థైర్యమును, లాఘవకౌశలములును అక్కఱకువచ్చెను.

ఆతని కరవాలము వ్రేలాడు దట్టినిఁ బాశ్చాత్యశూరుఁడు దృఢముగఁ బట్టియుండెను. పట్టుఁబడిన తురుష్కయోధుఁ డాక్షణము తనకాసెను వదలించి, శాత్రవుని తీరునఁ గనుఁగొని, మానవసహజబుద్ధి వైభవములో నాయాపరిస్థితులం బరికించు తన తురంగరాజముపై లంఘించి, నిమేషమాత్రమున సురక్షితముగ దూరస్థుఁడాయెను. కాని, పౌరుషవంతుఁడగు మహమ్మదీయుని పాగాయును తూణీరమును వైరియధీనము లాయెను. ఇఁక నాతఁడు తొందర పడక, శాంతచిత్తుఁడై, నిజాభిప్రాయసూచకముగఁ జేయి సాచి, అంతదనుక శాత్రవుఁడైన క్రైస్తవుని దాసి రెండు జాతులవారును సంభాషింప నేర్పడిన సామాన్యభాషయం దిట్టు లనెను.

"ఆర్యా! పరస్పరవైరులగు క్రైస్తవ మహమ్మదీయుల కిప్పుడి విరామసమయముగదా. మన కీపోరాట మేల?"

"సత్యము. కాని నిన్నెట్లు విశ్వసింతును?"

క్రైస్తవశూరుఁ డట్లు ప్రశ్నింప, మహమ్మదీయుఁ డిట్లుబదులాడెను.

"మహమ్మదమతస్థుఁ డాడితప్పఁడని యెఱుంగుము. ధీరుఁడా! ధైర్యము ద్రోహశంకితము కాదని నేను విశ్వసింతును. అన్యథా యగునేని. నీవే నా కట్టి విశ్వాసము గలిగింపవలయును."

స్కాచిశూరుఁ డుదారహృదయుఁడని విశ్వసించి, మహమ్మదీయుఁడు ధారాళముగ నాతని సమీపించెను. అట్టివాని ననుమానించినందులకు శూరుఁడు లజ్జించి, తన ఖడ్గము దాఁకి విస్పష్టముగ నిట్టు లనెను. "ఆర్యా! ఈ యస్త్రముపై నున్న సిలువతోడు! — విధివశమున మన మెంతకాలము సహచరులమై యుందుమో యంతకాలమును నేను విశ్వాసబద్ధుఁడనై యుందును."

తోడనే తురుష్కుఁ డీపగిది శపథ మొనరించెను. "ప్రవక్త యగు మహమ్మదుతోడు! మహమ్మదువారి దైవమగు నల్లాతోడు! —

నీయెడ ద్రోహ మాచరింపను. అల్లదె నీరము – వేళ యైనది. మన మటు బోయి విశ్రమింతము, రమ్ము. నేను సలిలము ద్రావవలయునని చూచుచుండ, నీవు నాకంటఁబడితివి; తోడనే యుద్ధసన్నద్ధుఁడనై సత్వర మరుదెంచితిని."

తొల్లిఁటి వైరులు క్రోధానుమానవిరహితహృదయులై, తోడనే తజ్జలాశయము జేరఁబోయిరి.

౨

వివిధ క్రైస్తవదేశస్థులు యుద్ధసన్నద్ధులై సిరియాదేశమున కరుదెంచవలసిన యవసర మరయఁదగును. క్రైస్తవలోకారాధ్యుఁడగు 'ఏసు క్రీస్తు' సిరియాదేశాంతర్భాగమగు పాలస్థానదేశమున జనించి, విహరించి, యుండే, తన దేశస్థులవలననే భయంకరముగ వధ్యుఁడాయెను. పాలస్థాన మాకారణమునఁ గ్రైస్తవులకుఁ బరమ పవిత్రవంత మాయెను. కాలవశమున మహమ్మదీయు లాదేశ మాక్రమించి, క్రైస్తవతీర్థికులను బాధింపఁ దొడఁగిరి. క్రైస్తవాన్వయము క్రోధఘూర్ణితమాయెను. ఆకారణమునఁ బెశ్కుండ్రు క్రైస్తవరాజన్యులును నాయకులును గలసి, మహమ్మదీయుఁడగు తురుష్కుని మద మడంచి తమ పవిత్రస్థలములను స్వాధీనపఱచుకొనవలయునని దృఢముగ సంకల్పించి, యనంతసేనాసమేతులై యరుదెంచిరి. ఇట్టి మతయుద్ధములను 'క్రూసేడు' లందరు. ఇయ్యది మూఁడవ క్రూసేడు.

క్రైస్తవమహమ్మదీయులు రెండుసంవత్సరములు యుద్ధనిమగ్నులై చచ్చుచుఁ జంపుచు నుండిరి. ప్రకృత మియ్యది యుద్ధవిరామ సమయము. ఈ విషయములు గత ప్రకరణముననే వెల్లడియాయెను.

ఆకస్మికముగాఁ దారసిల్లి పోరాడిన క్రైస్తవ మహమ్మదీయ శూరులు మందగమనమున స్వారి యొనరింపుచు విశ్రమయోగ్యమగు

నాజలాశయప్రాంతముఁ జేరఁబోయిరి. సారసేనయోధుఁ డడ్డుపడకుండినచో స్కాటిషూరుఁ డీనరి కందు హాయిగ విడిసియుండుఁగదా. వీరు లిర్వురు స్వీయమనోభవాలోచనాధీరులై, పరస్పరప్రాణాపాయసమర్థకలహాజనితాయాసమపనయించుకొనుచు వెడలుచుండిరి. అశ్వములకుఁగూడ నట్టియాటఅట యనుకూలముగనే యుండెను. వెనుకటిపోరాటము గమనింతుమేని, యవనాశ్వము క్రైస్తవహయమునుకంటెఁ గడు బడలి యుండవలయును. అటుగాక, పాశ్చాత్త్యుని తేజియే యింకను స్వేదజలార్ద్రశరీరమై యుండెను. తురుష్కవాగువయొక్క కళ్లెము మాత్రము ఫేనముతో నిండి యుండెను. గాని, మేనంతయుఁ జక్కగ నాఱిపోయెను. నేల యిసుకమయమగుటచేతను, తానును రౌతును గూడ భారమగు కవచము మోయుచుండుటచేతను, పాశ్చాత్త్యహయము సుళువుగా నడవఁజాలకుండెను. తదాశ్వికుఁ డాకారణమున డిగ్గి తనవాహనముతోఁ గూటు దానును గష్టపడుచు, నాకడుమెత్తని యిసుకపై యానమొనరింపఁ దొడఁగెను.

వీరులిర్వురు గొంతతడవు మౌనము వహించియే పోయిరి. అంత *సారసేనుఁ డిట్టులనెను.

"ఆర్య! ఇంతడస్సిన నీయశ్వమునకు విశ్రాంతి యవసరము. కాని, అడుగడుగున కీ యిసుకయందు దిగిపోవు హయమువలన నీకుఁ బ్రయోజనమేమి?"

తనయశ్వము నాతీరున మహమ్మదీయుఁడు నిరసించుట సహింపక, శూరుఁడిట్లు బదులాడెను.

"సారసేనా! నిజము. నీయనుభవము బురస్కరించుకొని యట్టులంటివి. ఈయుత్తమతురంగ పాశస్త్యము నీకు దుర్గాహ్యము. మనయెదుట నున్న యీవిశాలమరుభూమి యెంతవిశాలముగనున్నదో, యంత

---

* సారసేనులు మహమ్మదీయులందొక జాతి. ఈవీరుఁడు సారసేనుఁడు.

విశాలమగు తటాకముపైఁ దనరింఖపైనున్న వెంట్రుక యొక్కటియైనను దడియకుండ, నన్నీ తేజి మోసిమోసి, యీ దేశముల కరుదెంచినది."

అట్టిమాట లాలించిన తురుష్కుఁడు విస్మయ పరవశుఁడాయెను. పాశ్చాత్త్యుని పలుకులు సత్యదూరములుగఁ గాన్పించెను. తదవసరోద్భూతనిరసనము బ్రదర్శింపనొల్లక భావగర్భితముగ మందహాస మొనరించి, యతఁడు తత్‌క్షణము నిశ్చలవదనుఁడై యల్లన నిట్లులనెను.

"బాగు, నీపలుకు లాలింతుమేని, యొక కథ యల్లెదరు."

"విశ్వాసరహితుఁడా! పవిత్రశరీరబిరుదము వహించువాని పలుకులు శంకించుట యగౌరవము. ఎట్లుంగాక నీవట్లులంటివి; లేదేని, మనసఖ్య మీ ముహూర్తమునఁ నే నశించియుండెడిది. నేను పంచశతాశ్వికజనసాహాయ్యుఁడనై బయలువెడలి, విమలస్ఫటిక సన్నిభఘనాంబు పథంబున నీవగిది నా పాదమస్తకము కవచముధరించి బహుక్రోశదూర మశ్వారూఢుఁడనై నిక్కముగ నరుదెంచితి. నీవేల విశ్వసింపవు?"

నీరము పాషాణప్రాయముగ ఘనీభవించునని సారసేనుఁడెఱుంగఁడు కాఁబోలు. అతఁడా మాటలు విశ్వసింపక యిట్లులనెను.

"ఏమందువు! ఈ మృతసాగరమున నేమియు మునుఁగదు. అట్టి యీ నికృష్టజలరాశియైనను, ఈ యనంతధారుణీచక్రముఁ జుట్టు వారాసులైనను ఒక్క హయురిఖాభారము వహింపఁ జాలుననుట యసంబద్ధము."

కిణాతుఁడిట్లు బదులాడెను. "నీయనుభవమిట్టిదె. నేఁ జెప్పునది గమనింపుము. ఈ దేశపు వేఁడిమివలన భూమి క్రాఁగిక్రాఁగి నీరముఁ బోలు ద్రవపదార్థమువలెఁ బరిణమించినది. మా దేశముననో! అతుల శీతలప్రభావముచే నీరము పరుషశిలాసన్నిభ మగును. కాని, ఈ ప్రసంగ మిఁక వలదు. బాలచంద్ర తేజోవిరాజితంబై మిలమిల మెఱయు నస్మద్దేశాంతర ప్రశాంతనీలనిర్మలశీతలకాసారము దలంతు

నేని, ఈయొడారిబాధ మఱియు నధికతరమగును. ఏడుసారులు తెగఁ గాలినఁగాలిమినుండి వెలువడు నగ్నిధూమముంబోలు వాయువు నీవాతావరణమునఁ బీల్చవలయునుగదా. ఈవిషయ మిఁక విస్మరింపవలయు.”

క్రైస్తవశూరుని సంభావణము దుర్గ్రాహ్యముగ నుండెగాఁబోలు. తురుష్కుఁడు లోలోన వితర్కించి, తన యనుచరుని వదనము సపరిశీలనముగ వీక్షించి, నిజాభిప్రాయానుసారముగ నిట్లనెను.

“మీ దేశస్థులు హాస్యరసప్రధానులు! ఎన్నఁడు జరుగని యుదంతములను, అభూతవిషయములను బ్రసంగింపుచు మీలోమీరే గాక, ఇతరులతోఁ గూడ నెక్కసక్కెము లాడుదురు. అమానుషకృత్యముల గూర్చి ఫ్రెంచివీరులు కుతూహలముగ ముచ్చటింతురు. అందు నీ వొకఁడవు. అట్టి నీకు నిజ మాడుటకంటె బీరము లాడుటయే సహజ గుణ మగును. ఈసమయమున నేను నీ వాక్స్వాతంత్ర్యము నిరోధింపఁగడఁగుట యపరాధమే.”

అంతఁ గణతుఁ డిట్టులనెను. “నీవనునట్లు ఫ్రెంచివీరు లట్టివారలె. సాహసకృత్యములు తా మొనరింపఁ బూనఁజాలక పోయినను, ఒనరింపబూని కృతార్థులు కాఁజాలక పోయినను, వానిం గుఱించి వదరుట వారి నైజము కాని నే నాదేశస్థుఁడఁ గాను. ఐనను నీవు గ్రహింపనేరని సంగతులు నీముందుఁ బ్రశంసించుట యవివేకమే. నిర్వక్రమగు యథార్థముబలికి, మిథ్యాప్రగల్భుఁడనని నీచేఁ బేర్వడితిని. ఆర్యా! ఈవిషయ మిఁకఁ జాలును.”

వా రంతలో నా ఖర్జూరవృక్షప్రాంతము జేరిరి. అచటి చల్లని నీడయందు జలము తళతళ మెఱయుచు నవిరళముగ వెలువడు చుండెను.

అయ్యది క్రైస్తవ మహమ్మదీయజాతులకు యుద్ధవిరామసమయము గదా. తద్విరామ సమయమువలెనే యీమనోహరప్రదేశము గూడ నాకర్షణీయముగ, మోదావహముగ నుండెను. ఇయ్యది మఱి

యొక్క తావున నుండెనేని, గమనింపవలసిన యవసర ముండక పోవచ్చును. సామాన్య విషయములు, సామాన్య పదార్థములును గణనీయములు కాఁజాలవు. కాని, దిగంతపర్యంతము వ్యాపించి జీవరహితమై యున్న యెడారియందీ జలాశయనిలయము నిక్కముగ స్వర్గప్రాయముగ నుండెను. పాలస్థానము దుర్దశాగ్రస్తము గాకపూర్వ ముదారచిత్తుఁ డెవ్వఁడో యొకఁ డా జలము నేలయం దింకిపోకుండను, గాలిదుమారము లా బావిని ముంచివేయకుండను భద్రపఱుపవలయు నని యెంచి, సముచితధనురాకృతిగ నాపై నొక గోడ నెలకొల్పెను. కాలవశమున నాకమాను శిథిలమైనను, అనలసన్నిభమగు సూర్యాతపమును మాత్రము చొరనీయకుండెను. అందు నెట్టులోఁ బ్రవేశించు సూర్యకిరణముల వెలుఁగున దోఁచు నాతోయములు మనోనయనముల కానంద మొదవించుచుండెను. ఆధనుస్సుక్రింద వెలువడు జలము ముందుగ నొక బలవపుఁగుండి యందుఁ జేరియుండును. ఆ కుండియు చెడిపోయెను. ఆతావున కరుదేఱు బాటసారులద్దానిని మఱియుఁ జెఱచి యుందురు. కాని ఆకట్టడ మట్లు పాడువడుట యొక్క విధముగ బాగుగనే యుండెను. తమువలె మున్నెందఱో యామష్ట పథంబున బాధపడి యావిశ్రమస్థానమున విడిసి తప్పక సుక్షేత్రములు జేరియుందురని గ్రహించి పాంథులు సంతసించుట కనుకూలముగ నుండెను. తచ్చంద్రకాంత శిలావినిర్మిత జలాశయమునుండి యల్లనఁ బాఱు జలపోషణమున నాచుట్టునుండు వృక్షములు వర్ధిల్లుటయేగాక ఆ తావంతయుఁ బచ్చని పచ్చికతో నిండి మొగములువలె నయన పర్వముగ రాజిల్లుచుండెను.

ఆ మనోహరప్రదేశమున యోధు లిర్వురు నిలిచి, తమ తమ యాచారముల చొప్పునఁ దమ యశ్వముల కళ్లెములు మొదలగునవి సడలించిరి. దాహాతురులఁ దాము నిర్మలాంబువులు గ్రోలకమున్నె

వారు తమ హయములను ముందుగ నీరము ద్రావనిచ్చిరి. మచ్చిక యగు జంతువులు తమ యజమానులను వీడి పోఁజాలవు; మఱియు, జక్కఁగ పచ్చికమేయుటకు నా తావు వీడి యా మరుభూమియం దెటుఁ బోవుటయు నసంభవము. వా రాకారణమునఁ దమ వారువములను యథేచ్ఛగఁ బోనిచ్చిరి.

అంతఁ గ్రైస్తవసారసేను లిర్వురు నాపచ్చని బయలునందు సుఖాసీనులై, తమ తమ భోజనపదార్థములు వెలికిఁ దీసిరి. అయ్యవి మితముగ నుండెను. ఆయల్పాహార మారగింపక మున్న వారు పరస్పర విలోకనములకు గుఱియైరి. ఆచూపులు గతిసందిగ్ధకలహాసంభవ కుతూహలసంభరితములై యుండెను. ఇరువురు నసాధారణవీరవరులు; అందెవ్వఁ డోడినను దన కెనయగు నుత్తమవీరునిచే నోటువడితినని సంతసింపవలయునే గాని యణుమాత్రమైనఁ గుందవలసిన యవసరము లేదు: ఆకారణమున నా ప్రాచ్యపాశ్చాత్యవీరులు పరస్పరము దమ బలము లరసికొని, పరస్పర గుణగ్రహణ మొనరింపవలయునని యు లోలోన వాంఛించియుండిరి.

వేర్వేరు జాతుల వారగు నాశూరులు స్వీయ జాతీయలక్షణాంకితులై పరస్పరము విరుద్ధముగ నుండిరి. దృఢగాత్రుఁడగు క్రైస్తవుని శిరోజములు లఘుగోరోచనవర్ణవిరాజితములై, యుంగరములు గట్టి దట్టముగ నుండెను. మూతిపై జిక్కఁగ మీస ముండెను; గడ్డము మాత్రము లేదు. వాని విశాలనయనములు పూర్ణముగఁ దెఱచికొని యుండెను. వదనము, దృశ్యాదృశ్యముగఁ గానఁబడు కంఠమును హిమసన్నిభముగ నుండక, యుష్ణదేశప్రవాసమువలన సహజశ్వేతవర్ణము దొలంగియుండెను. నాసిక 'గ్రీకు' జనోచితముగఁ జక్కఁగ నలరారుచుండెను. వక్త్రమొకింత వెడదగ నున్నను, సుస్థిరధవళదంతసమన్వితము. చిన్నదియగు మస్తకము కంఠముపై మనోహరముగ నమరి

యుండెను. పాశ్చాత్యశూరుని ప్రాయము ముప్పదిసంవత్సరములు మీఱియుండదు. నిజ శీతలావాసము వీడి, యత్యుష్ణదేశమున నతి కష్టములు బడుటచేత నా శూరుఁడు సహజముఖవికాసము గోల్పోయి యధికతరప్రాయునివలెఁ దోఁచుచుండెను. కావున నాతని వయస్సు మూఁడు నాలుగు సంవత్సరములు తక్కువగనే యుండును. మూర్తి సమున్నతము. శరీరము బలాఢ్యము. ఆ దృఢగాత్రము ప్రకృతము సముచితలాఘవముతోఁ గూడియే యున్నను, నిరంతర వ్యాయామ క్రీడాభిరతునిదివోలె సపరార్థజీవితమున భారతగమై స్వాధీనము తప్పునట్లు తోఁచుచుండెను. అందనుక లోహపుఁజొక్కమున డాగి యుండినహస్తములు దీర్ఘములై, సుందరములై, సముచితముగ నమరియుండెను. మణిబంధముల బలవైశాల్యము లపూర్వము. భుజములు ప్రశంసనీయముగ నేర్పడి పరిపుష్టముగ నుండెను. అవ్వీరుని భాషాగమనములు సైనికజనోచితకర్కశమయములై, నిర్లక్ష్యధారాళ గుణసమంచితములునై యుండెను. ఆజ్ఞాపించి యూడిగము లందుటయే గాని యతఁ డన్యజనవిధేయుఁడై యుండువాఁడు కాఁడని కంఠస్వరము తెలుపుచుండెను: తన యభిప్రాయములు బిగ్గరగ నిబ్బరముగ వెల్లడించుటయే ఆతని యభ్యాసమనియుఁ గూడ దెల్లమగును.

సారసేనుని రూపురేఖలు కేవలము మఱియొక తెఱఁగున నుండెను. మూర్తి సాధారణోన్నతినిమించియే యుండెను, గాని, మానవాతీత దీర్ఘకాయుఁడగు పాశ్చాత్యునికంటె నధమము మూఁ డంగుళములు కుఱుచగనుండెను. దీర్ఘములగు వలుచని భుజములు హస్తములు నాతనివదనమున కనువుగనుండి, గత యుద్ధావసరప్రదర్శితోరుబల కౌశలముల కాకరములగునవిమాత్రము చూచునతనే [illegible]పకుండెను. కాని కొంచెము నిదానించి పరిశీలింతుమేని, యథార్థము వ్యక్తమగును. రక్తమాంసపరిపుష్టమగు కాయము బలవతమయ్యు, నతిక

తరభారమువలన శీఘ్రతరముగ నలసి, తద్బలోన్నతులవలని ప్రయోజనము గోల్పోవును. ఈ యవిూరు శరీరమటుగాక, దృఢశల్యకందరబంధురమై, శ్రమదమాదులు సహించియుండుటకుఁ దగియుండెను. స్వీయజాతీయలక్షణములతో నలరారు నాతని చిన్నవదనము ప్రాచ్యసూర్యాతపమున నల్లవడియుఁ జక్కఁగ నేర్పడి, సౌమ్యముగ, మనోహరముగనుండెను. కడుభద్రముగ సంస్కరింపబడిన నల్లని యుంగరముల గడ్డముచితముగ వ్రేలాడుచుండెను. నాసిక తిన్నగ నిర్దుష్టముగనుండెను. నిమ్నములగు నయనములు నల్లనై, తీక్ష్ణములై, కాంతివంతములునై యుండెను. దంతములు తద్దేశాంతరహారిదంతసన్నిభసుందరములై యలరారుచుండెను. నెలవంకవలె సన్నముగ వంపుదిరిగి తళతళ దీపించు నాతని ఖడ్గమువలెనే ఆతని శరీర మొప్పియుండెనని చెప్పిన జాలును. క్రైస్తవుని శస్త్రమటుగాక దీర్ఘముగ మహత్తరముగ నేలపైఁబడియుండెను. ఫాలము విశాలముగ నుండక, శరీరము కడువలుచగ, వదన మతివాడిగనుండుటచేఁ బాశ్చాత్యాభిరుచికి నీరసముగ నున్నను, మంచి నడిప్రాయమువాఁడగు తురుష్కవీరుఁడు కడు మనోహరాకారుఁడని చెప్పఁదగును.

సారసేను ప్రవర్తనము గంభీరముగ, సరసముగ, సగౌరవముగ నుండెను; ఐనను, అతఁడు తన సహజకుపితస్వాంతము వెలువడకుండ నిరోధించుకొనుచుండెననియు, తన గౌరవము భంగపడకుండ మెలంగఁ గడంగుచుండెననియు నల్లనఁ దెలియుచుండెను.

పాశ్చాత్యుఁడు కూడఁ దన యాధిక్యత బురస్కరించుకొని యహంకారపూరితచిత్తుఁడై యుండెఁ గాఁబోలు. ఐన నయ్యది వేఱు విధమున వ్యక్తమగుచుండెను. ఒరుల యభిప్రాయము లాతఁ డావంతయు సరయక నిబ్బరముగ నిరంకుశముగ నిర్లక్ష్యముగ మెలంగుచుండెను. వీరులిర్వురు నుదారహృదయులు. ఎదుట నుండువారి

యంతరము జూచి తదనుగుణముగఁ జరించుట క్రైస్తవు నభ్యాసము. మానియగు సారసేనుఁడు తా నెటులు మెలఁగవలయునో యోచించి యటు లాచరించును.

వారి యాహార మల్పము; అందుఁ దురుష్కుని భోజన మత్యల్పము. అరేబియా దేశస్థులగు సారసేనులు సహజముగఁ గఠినజీవులు. కాని వారు సిరియా దేశ మాక్రమించిన యనంతర మతులితభోగముల నోలలాడఁజొచ్చిరి. ఐనను, మన సారసేనవీరుఁ డెడారిజీవనమున కలవాటుపడినవానివలెఁ బిడికెడు ఖర్జూరములను మోటురకపు బార్లీ రొట్టెను మాత్ర మారగించి, సమీపమున నున్న నిర్మలసలిలము ద్రావి సంతసించెను. క్రైస్తవుని భోజన మట్టిది కాదు. అదియు మోటుగనే యున్నను, అంతకంటెఁ బుష్టిగ రసవంతముగ నుండెను. మహమ్మదీయునకు వరాహమాంసము దుస్పృహము, పాపావహము, విషతుల్యమునుగదా. క్రైస్తవుఁ డట్టి మాంసమే తినఁదొడఁగెను. మఱియు నాతని దాహము స్వచ్ఛమగు నీరముతోఁ దీరునది కాదు. అందులకు మధురస మావశ్యకమై యుండెను. కేవలము శరీరసంబంధమగు క్షుత్తృ నివారించుకొనుట కధిక తాపత్రయము బ్రదర్శించుట యసమంజసమని యమీరు భావించియుండెను. క్రైస్తవుఁడన్ననో, అట్టి శంక యెఱుంగక, ఆఁకలితీఱ భుజించి, మనసార ద్రాక్షరసము త్రావి, సంతుష్టాంతరంగుఁ డాయెను. మతములు వేరగుటచేతనే, మనములు దురభిప్రాయమగ్నము లాయెను. క్రైస్తవుఁడు సత్యమత దూరుఁడని తురుష్కుఁడును, తురుష్కుఁడు నీతిబాహ్యుఁడని క్రైస్తవుఁడును తలంచియుండిరి. ఆ కారణమున జనించు నవ్యక్తనిరసనము ఈ యాహారాదులచేఁ బరస్పరము మఱియు నధికమాయెను. కాని, ఇటీవలి పోరాటమున నొకరిబల మొకరు చవిచూచి యుండుటచే, క్షుద్రభావములకుఁ దావీయక, ఇరువురు గంభీరముగ నుండిరి. ఐనను,

తాను భుజించిన యనంతరము చాలకాలమువఱకును పాశ్చాత్యుని భోజనము ముగియకుండెను. తురుష్కుఁ డీక సహింపఁజాలక యిట్టులనెను. “ధీరుఁడా! పురుషోచితముగఁ బోరాడు వీరుఁడు శ్వానమువలె, సూకరమువలె మెసవుట పాడియగునా? అదృష్టవశమున స్వర్గము నుండియూడిపడిన యపూర్వపదార్థమువలె నెంత యాతురముగఁ దినుచుంటివి? విశ్వాసరహితుఁడగు యూధుఁడైనను నినుఁ గాంచి డిల్లపడును.”

అతఁ డటు లాడునని యెఱుంగని పాశ్చాత్యుఁడు విస్మయాక్రాంతచిత్తుఁడై, మోమెత్తి యిట్లు బదులాడెను.

“శూరుఁడా! దాస్యభావకళంకితులగు యూధులమాట నాకేమి? క్రైస్తవస్వాతంత్ర్యము పురస్కరించుకొని నేను వర్తించువాఁడను. సారసేనా! మా ప్రవర్తనము సముచితము, సమంజసము నని యెఱుంగుము—పూజ్యురాలగు ‘కన్యమేరీ’ రక్షించుగాత!”

క్రైస్తవ జగద్రక్షకుఁడగు ఏసుక్రీస్తుయొక్క కన్యజననియగు ‘మేరీ’ నామస్మరణము క్రైస్తవులకుఁ బుణ్యప్రదము. కాని, తన్నామోచ్చారణ మొనరింపుచు, నా యమీరుని ఛాందసాభిప్రాయముతో నెక్కసక్కములాడుటకో యన, నాతఁడు మిగిలిన పానీయము స్వచ్ఛందముగఁ ద్రావెను. తురుష్కుఁడిట్టులనెను.

“ఇదియును క్రైస్తవ స్వాతంత్ర్యప్రభావము కాఁబోలు? మృగమువలె భుజించి, మృగము సహితము నిరాకరించు ఈవిషద్రవము గూడ నాస్వాదించి, తత్సమానస్థితికిఁ బాల్పడెదవు!” పాశ్చాత్యుఁడనుమానింపక రయమ్మున నిట్లు వాక్రుచ్చెను.

“మూర్ఖసారసేనా! ఈమధువు దైవదత్తము. దైవము ప్రసాదించు పదార్థములను దూషించుట పాపప్రదమని యెఱుంగుము. కాయకష్టమువడు మనుజుని హృదయమున కుల్లాసము గలిగించి,

రోగార్తున కుత్సాహ మొదవించి, విచారగ్రస్తున కూఱటగొల్పు నీ ద్రాక్షరసము వివేకవంతున కెంతయు నక్కఱయగును. అనుభవజ్ఞుఁ డనుదినము గుడుచు నాహారమునకువలెనే, ఈమధురసము ద్రావించి నందులకుఁగూడఁ బరాత్పరునకు వందనము లర్పించును. తప్పద్రావి మైమఱచువాఁడును, మధురస మెట్టిదో యెఱుంగని నీవును గూడ నొక్కవిధముగ బుద్ధిహీనులే!"

సారసేనుని తీక్ష్ణనయనములు తత్‌క్షణము ప్రజ్వరిల్లెను; వాని హస్తము తోడనే బాకుపైఁ బోయెను. కాని, అది యొక క్షణికము. పాశ్చాత్యశూరుని యసాధారణబల మొక గడియక్రిందనే తురుష్కున కనుభవవేద్యమై యుండెను. అతని రక్తనాళము లింకను తదాలోచనా కంపితములై యుండెను. సారసేనుఁ డాకారణమునఁ దీవ్రాచరణమున కుద్యమింపక, సులభతరమగు వాగ్వాదమునకే తలపడెను.

"నీ యవివేక మాగ్రహము గలిగించుటకు మాఱుగ జాలిగొలుపు చున్నది. అంధుఁడా! దుర్గర్వాతిరేకమున నీవు వాకొను పాశ్చాత్య స్వాతంత్ర్యము దురాచారబద్ధమై, మానవసౌఖ్య లతాలవిత్రమై, దుస్సహమై యున్నదని యెఱుంగవా? కాంత రోగగ్రస్తయైనను, వంధ్యయైనను, గయ్యాళియైనను. మఱి యేతీరున సహింపరాకున్నను, ఇచ్చకువచ్చు మఱియొక వనితను జేపట్టరాదని నీధర్మశాస్త్రము ఘోషించునుగదా! క్రైస్తవుఁడా! ఇది దాస్యమని నేను ఖండితముగ నందును! సత్యమతస్థులగు మహమ్మదీయు లట్టి దురభిప్రాయబద్ధులు గారే. పితృసమానుఁడగు 'అబ్రహాము' వలె, వివేకనిధియగు 'సలోమాను' వలె బహు సుందరీవేష్టితులమై సుఖముగ నుండఁదగునని మాప్రవక్త సెలవిచ్చెను. మరణానంతరమా! మనోహర మరున్నారీ సందోహపరివృతులమై స్వర్గమున హాయిగ నుందుము."

"ఓయీ, సారసేనా! ఆ వియత్తలనివాసియగు పరమాత్ముని

తోడు—ఇహలోక నివాసియగు నాపరమపావనితోడు— నీవు నిక్కముగ నంధుఁడవు. మతిభ్రష్టుఁడవు. నీతిబాహ్యుఁడవు. ఓయీ! నీవు ధరించు ఆ వజ్రపుటుంగర మమూల్యమని విశ్వసింతువుగదా?”

“ఇట్టి యమూల్యరత్నము ప్రసిద్ధనగరరాజములగు ‘బాలసోరు’ ‘బాగ్దాదు’ లందుఁ గూడ నింకొకటి కానరాదు. కాని, ఇవుడీ ప్రశంస యేల?”

“ఎలనో గ్రహింతువుగాక. నీయుంగరము దీసి, నాకుఠారముతో నిరువది తునక లగునట్లు పగులఁగొట్టుము.— అందు నొక్కొకతునుక తోంటి విలువ గలిగియుండునా? లేక, అన్నియుఁ గలసియు నొక్క దశాంశమైన నక్కఱసేయునా?”

“బాలకునివలెఁ బ్రశ్నించితివి. వజ్రము తునియలగునేని, సహస్రాంశమైనను వెల లేకపోవును.”

“సారసేనా! గమనింపుము. గుణబంధురయు సుందరియు నగు భార్యయెడ క్రైస్తవవీరుఁడు ప్రేమానుబద్ధుఁడై యుండు,—ఆప్రేమ పూర్ణవజ్రతుల్యము. అర్ధవివాహితలై, స్వాతంత్ర్యవిరహితలై పోరలాడు నీభార్యలపై నీవు పాఱవేయు నభిమానము తళతళ మెఱయు నిర్భిన్న వజ్రశకలములవలె నిరర్థకము.”

అంత సమీరుఁ డిట్లు బదులాడెను.

“పూజ్యమగు ‘కాబా’ తోడు!—నిన్ను బంధించు ఇనుపగొలుసు సువర్ణశృంఖలమని భ్రమించి తదాలింగన మొనరించుచున్నాఁడవు? లెస్సగఁ బరిశీలింపుము! ఈయంగుళీయ నిబద్ధ ప్రధానరత్న మల్పతర రత్నపరివృత మగుటచేతనే ఈయుంగరము ద్విగుణీకృత వైభవముతో నలరారును. ఈ కేంద్రరత్నము పురుషుఁడు, ఆచుట్టు నుండు చిన్నరాలు కాంతలు. పురుషునివలె నియ్యది నిశ్చలము, పరిపూర్ణము, సహజముగ మూల్యవంతము, పురుషరత్న కరుణా

వినోదలబ్ధకాంతిప్రభావమున నీతుల్యస్త్రీరత్నములు తమచితముగ రాజిల్లు. ముద్రికనుండి ఈమధ్యమణి విడదీసి చూడుము. తొంటి వైభవ మావంతయు గోల్పోక, యథావిధంబున దీపించును. ఈచిన్న మణులన్ననో! నీరసశరంబు లగును. ఇయ్యది నీ యుపమానమున దెల్లమగును. మాకవిరాజు 'మనూస్రాగు' ఏమనునో వింటివా? 'భానుమంతుని వెలుంగడంగునంతనే, విరాజమాన నదీనదంబులు కాంతిహీనములగు; అట్టులే, పురుషుని కరుణాకటాక్షమాత్రముననే కాంతకు శోభాసౌందర్యము లలవడును.' "

"సారసేనా! శూరజనాభిమానయోగ్యయగు లతాంగిని నీవెన్నడు గాంచినట్లు కానరాదు. శూరులము విశ్వాసనసేవాబద్ధులమై యుండు మా పాశ్చాత్య నారీనివహముల నెఱుంగుదేని, నికృష్టవిషయ లాలసులై నీయంతిపురమున దాస్యమునఁ బొరలాడు నీ వనితలను నికృష్టముగ నేవగింతువు. మా పడఁతుల సౌందర్యస్ఫురణమున మా శూలాగ్రములు నిశితతరము లగును; మా ఖడ్గధార తీక్ష్ణతరమగును. వెలిఁగింపని దీప మెంత కాంతివంతముగ నుండునో, స్త్రీయహృదయాపహరణ మొనరింపఁజాలు మచ్చికంటె నెఱుంగని శూరుఁడును నిజభుజవిక్రమ ప్రభావమున నంతటి యశోవంతుఁడే యగును."

"పాశ్చాత్యయోధు లిట్టి విపరీతాభిప్రాయపూరితహృదయులని వినియుందును. ఇయ్యది, శూన్యసమాధి సంపాదనార్థ మింతదవ్వు గొనితెచ్చిన యున్మాదలక్షణములలో నొక్కటి కావలయునని భావించితిని. ఐనను, పాశ్చాత్యవీరులు తమ కాంతల సౌందర్యము గొండంతగఁ గొనియాడుదురు. ధీరులగు యోధుల నావిధమునఁ దమ పాదాక్రాంతుల నొనరింపఁజాలు మేల్బంతుల లావణ్య మొక్కసారి నాకండ్లతోఁ గాంచఁగోరెదను."

అంతఁ గ్రైస్తవశూరుఁ డిట్లు బదులాడెను.

"ధీరసారసేనా! పవిత్రవంతమగు సమాధికి నేనిపుడు యాత్ర బోవుచుంటిని. ఆంగ్లేయనృపాలుఁడగు 'రిచర్డు' శిబిరమునకు సన్నిహితమగు నగరమ్ముగ, సురక్షితముగఁ గొనిపోయియుందును. ఉదాత్తవీరుల కా రాజపుంగవుఁడు సముచితముగ, సమధికముగ స్వాగత మొసంగును. నేనిపు డేశాక్రాంతస్థితిని బడియున్నను, నిన్నటకు సగౌరవముగఁ గొనిపోఁజాలుదును. భవదీయ కాంతాజనవ్రజఖనినికర వైభవము నీసడింపుచు, సహస్రాధికముగ దీపించు సపూర్వాంగ్లవరాసు వనితారత్నముల నందుఁ గాంచగలవు."

తురుష్కుఁడు దుశ్శ్రావ్యారుఁడై యిట్టు లనెను.

"ఆర్యా! నీ యాహ్వానము మోదావహము. నీ సమాధియాత్ర ప్రకృత మటుంచి రాఁజాలుదేని, నేను సంసిద్ధుఁడను. మఱియు, నీవిపుడు వెనుదిరిగి సినిలయము జేరుటయే క్షేమకరము. వైరిజన సంకీర్ణమగు నీప్రదేశమునం దాజ్ఞాపత్రము లేకుండ సంచరించుట కడు నపాయకరము."

శూరుఁడు తోడనే గౌరవపత్రము బ్రదర్శించి యిట్టు లనెను. "చూడు మిద్యుదే, తురుష్కసార్వభౌముఁడగు 'సలాఉద్దీను' ఒసఁగిన యాజ్ఞాపత్రము!"

ఈజిప్టు సిరియాదేశములను బాలించు సలాదీను ముద్రిక యందుఁ గాన్పించినంతనే సారసేనుఁడు సముచితావనతవదనుఁడై, యత్యంత గౌరవముతో నద్దానిని జుంబించి, ఫాలమున నద్దుకొని, యిట్టు లనెను. "మూర్ఖుడా! ఎంతపని యొనరించితివి! నీ ధూర్త ప్రవర్తనమున నీకును నాకును గూడ ద్రోహ మొనరించినవాఁడ వైతివి. మనము తారసిలినంతనే, ఈ పత్రమేల చూపకుంటివి!"

"నీవు శూలము సారించి నన్నుఁ మార్కొనఁ గడంగుటచేత. సార సేనలు పెక్కండ్రు గుమిగూడి నన్నుఁ దాఁకఁ జూతురేని, అపు డీపత్రము బ్రదర్శింపనగును గాని, ఒక్కఁ డరుదెంచినంతమాత్రమున

నటు లాచరించుట గౌరవహీనము గదా."

"ఐనను, నిన్నీమార్గమున నిరోధించుట కొక్కఁడు చాలఁడా!" అని సారసేనుఁడు సగర్వముగఁ బ్రశ్నింపఁ, గ్రైస్తవశూరుఁ డిట్టులనెను.

"ధీరసారసేనా! నిక్కము. కాని, నీవంటివార లరుదుగదా. మఱియు నిట్టి రాజవిహంగములు పిండుగట్టి సంచరింపవు; సంచరించి నను, ప్రోవుగా నన్ను దాఁకునవి కావు."

క్రైస్తవుని వెనుకటి నిగూఢతిరస్కారమునఁ జురుక్కుమనిన తురుష్కునిచిత్త మిట్టి యభినందనపుఁ బలుకచే సంతసించెను.

"ఆర్యా! లెస్సగఁ బల్కితివి. మా కారణమున నీ కిట్టి యపచారమైనను బొరయనేరదు కాని, నిన్ను నేఁ బొలియింపకుండుట మేలాయె. తురుష్క సార్వభౌము నాజ్ఞాపత్రము ధరించువాఁ డవధ్యుఁడు. ఎవ్వఁడేని యన్యథా చరించునేని పాశమునో ఖడ్గమునో తప్పక తెగటారును."

"ఈ పత్ర మింత ప్రయోజనకారియని వినుట యెంతయుఁ బ్రీతికరము. సమయ మగునేని వేఱు విచార మరయక దోఁపిడిసేయు తెరువాటుజాతుల కీప్రాంత మాకరముగదా."

"నిక్కము. ఐనను, మా ప్రవక్తపాగాతోడు. నీకీ మార్గమధ్యమున నెట్టి యపాయమైనను సంభవ మగునేని పంచసహస్రాశ్వ సాహాయ్యుఁడనై వారిపైఁ బడి ప్రతిక్రియ యొనరంతును. పురుషుల నందఱను తత్క్షణము వధించి వారి స్త్రీలను గడు దూరదేశమున బానిస మొనరింప నియోగించి ఆ జాతిప్పేరైన లేకుండ చేతును. మఱియు నీ భాగమున లవణము పాఁతిం వేయించి, ఈ వర్తమానముననేగాక, భావియందుఁగూడ నొక్క జీవియు నిందు నిలుచుట కవకాశము లేకుండ యొనర్తింతును!"

"ఉదారమనస్కుఁడా! నాకంటె నెక్కుడు వానిపట్ల నిట్లు వర్తిం

చుట పాడి యగునని తలంతును. కాని మేల్కొడు లెటు లున్నను నేను పోవలయు: నా మొక్కుబడి చెల్లవలయు. ఈ రేయి విడిసియుండ జాలు విశ్రమస్థానము జూపుదేని, మిక్కిలి సంతసింతును.

“మదీయజనకు నాగారమునసే విశ్రమింతువుగాక.” తురుష్కుం డట్లు లాహ్వానింప శూరుం డిట్లనెను.

“ఈరాత్రి పూజ్యుండగు ‘ఎంగాడీ’ స్వామిని దర్శించి యటం బ్రార్థన సలుపవలయు.”

అంత సారసేనుం డిట్లు పలికెను. “అంతవఱకునైన సురక్షితముగ నిన్నుం గొనిపోదును.”

“సారసేనా! నీ సాహచర్య మానందప్రదమే. కాని పరమపావనుం డగు నెంగాడీస్వామి కపాయము సంభవించునేమోయని వెఱచు వాడను. ఆహా! జగదీశ్వరసేవాపరాయణులగు క్రైస్తవ సాధుజనులను మీ దేశస్థులు క్రూరముగ వధించుటచేతనేగదా క్రైస్తవ దేశ దేశాంతరశూరుల మందఱము గూడి శస్త్రహస్తులమై దృఢసంకల్పధురీణులమై యరుదెంచితిమి. మా పరమపావనక్షేత్రమగు ‘ఎరుసలేము’ మా యధీన మొనరించుకొని మా దేశయాత్రాపరులు నడుచు మార్గములు నిష్కంటక మొనరించి ఈ పుణ్యభూముల నివసించు మా సాధువులకును యోగులకును ఏయపాయము నొందకుండ చూడవలయుంగదా.”

“క్రైస్తవుండా! గ్రీకులును సిరియులును మా పరోక్షమునం గల్లలల్లి దుష్ప్రవాదములు చాటుచుందురు. పూజ్యుండగు మహమ్మదు తరువాత తదాధిపత్యము వహించిన ‘అబూబకారు’ చేసిన హితము చొప్పున మెలంగువారము. మహమ్మదీయచమూపతులలోం బ్రథముం డగు నామహానీయుండు సిరియాదేశము నాక్రమింప సంకల్పించి ఒక సేనానాయకుని జీరి యిట్లు లుపదేశించెను. ‘సమరమునం బురుషోచిత

ముగఁ జరింపుడు. వృద్ధులను, దుర్బలులను, స్త్రీలను, శిశువులను జంపరాదు. ధాన్యము ఫలవృక్షములును దైవప్రసాదములు-వానిని జెఱుపవలదు. ఒక యొడంబడిక నొనరింతురేని అయ్యది ఒకవేళ మీకే దుస్సహముగఁ బరిణమించినను, మీరు సహింపవలయు; తదుల్లంఘన మొనరింపఁదగదు. పుణ్యాత్ములు మరుభూములందు వసతులు గల్పించుకొని దైవచింతానిమగ్నులై కాయక్లేశములకోర్చియుందురు. అట్టివారిని హింసింపరాదు. వారి నివేశములు బడఁగొట్టవలదు. కాని వారు శిరోజశూన్యులై బోడులై యుందురేని క్షంతవ్యులు కారు. ఆకు జనులు దుష్టసైతాను సంతతివారని గ్రహించి తత్క్షణము తెగనఱుకుఁడు.'

"వారొకవేళ మన సత్యమత మామోదించినను మనకు లోఁబడి యుండుట కొడఁబడినను సజీవులై యుండవలయు. ఆర్యా! మేము తదాజ్ఞానువర్తులమై యుంటిమి. మా ధర్మము దొలంగక సైతానాంశసంభవులగు యోగులను (మాంకులను) మాత్రము జెక్కాడితిమి. ఒక జాతిపై నింకొక జాతిని బురికొల్పక కేవలము ఏసు సేవాయత్తచిత్తులై మను సత్పురుషులను బాధింపకుండుటయేగాక వారికేయపాయము ప్రాపింపకుండ రక్షింతుము. నీవు పేర్కొను 'ఎంగాడీ' యోగి మా పవిత్ర సత్యమతస్థుఁడు గాకున్నను యోగ్యుఁడగుటచే నా ప్రేమాభిమానగౌరవములకుఁ బాత్రుఁడు."

"నేఁ జూడఁబోవు సన్యాసి మతాచార్యుఁడు కాఁడు. అతఁడొక వేళ మీరు సహింపనేరని బోడియే యగుఁగాక! మ్లేచ్ఛుల నొకచీరికింగొనక శూలాయుధుఁడనై యాతనిరక్షింతును."

అట్టులాగ్రహపరవశుఁడగు శూరుని వారించి, సారసేనుఁ డిట్టు లనెను "సోదరా! పరస్పరదూషణ మొనరింపకుందుముగాక. మనము సాయుధులమై పోరాడఁగోరుదుమేని మహమ్మదీయులు నీకును క్రైస్తవులు నాకును దొరకక పోరు. మిత్రమా! ఈ యెంగాడీ

స్వామిని అరబ్బులు తురుష్కులును గూడ నాదరించి రక్షించుదురు. అతఁ డొకప్పుడు విపరీతచిత్తుఁడై వింతగఁ జరించినను, నిజ మత బద్ధుఁడై దోషరహితముగ మెలంగును. అతఁ డా కారణమునఁ గ్రీస్తు పిఱుంద నవతరించిన మా ప్రవక్తకుఁ గూడ నభిమానపాత్రుఁడే యగుగాని."

క్రైస్తవుఁడు రోషకషాయితాత్ముఁడై యిట్లు గర్జించెను.

"పారసీకా! విరమింపుము. ఒంటెలు దోలుకొని జీవన మొనరించిన నీమహమ్మదుతోడ జగద్రక్షకుఁడగు కన్యామేరీపుత్రుని సామాన్య ముగ వాకొన సాహసింతువే?—"

అబారుకూడ సహజముగ విద్యుదుద్వేగ కంపితగాత్రుఁ డాయెను. ఐనను ఒక క్షణమాత్రకాలమునఁ దెలివొంది నిజహృదయగౌరవ మచ్చుపడ సమంజసముగ నిట్లు బదులాడెను.

"నీ వెఱుంగని వానిని దూషింపరాదు. మతాచార్యులు తమ మనోగతులవొప్పున సృష్టించు సిద్ధాంతములను నిరసింపవచ్చునుగాని మతస్థాపకుఁడుమాత్రము సర్వజనపూజ్యుఁడు. ఆర్యా! నాతోడు లేక నీవు ఎంగాడీనిలయము చేరుట కష్టతరము; కావున పోదము రమ్ము. మతవివాదములు మన 'ముల్లాలకు, మాంకు' లకును జెల్లును. మన మావితర్కము వీడి యౌవనయోధజనోచితములగు యుద్ధములు, సునిశితకరవాలములు, సుందరవనితామణులు మొదలగు సరసప్రసంగ ములు సల్పుచుఁ బ్రయాణ మొనరింతము లెమ్ము!"

3

క్రైస్తవమహమ్మదీయవీరులు కొంతకాల మచట విశ్రమించి, మగుడ బ్రయాణ మొనరించుటకై తమ హయముల నాయత్తపఱచుకొన జొచ్చిరి; సరళహృదయులై యొకరి కొకరు వారు సాహాయ్య మొన

రించుకొనిరి. ఇట్టి కృత్యము వారికిఁ జిరపరిచితమైనట్లు లుండెను. ఆ కాలము ననుసరించి శూరు లట్టిపను లెఱిఁగి యుండవలయును. అశ్వము ప్రయాణములందును సమరములందునుగూడ వీడరాని నెయ్యము. వీరు లిర్వురు స్వీయహయాభిమానబద్ధులై యున్నట్లులుగూడఁ గాన్పింతురు. తన వారువము గోడి చనవు సారసేనున కాబాల్యప్రవర్ధితము. తూర్పు దేశములందలి సైనికజాతులు గుఱ్ఱముల నించుమించుగా దమ భార్యాపుత్రులతో సమానముగాఁ బరిగణింతురు. పాశ్చాత్య యోధుఁ డన్నవో, నాఁటి పరిస్థితుల ననుసరించి తన వారువమును సాయుధుఁడగు నొక యనుచరునివోలెఁ జూచుచుండెను. ఆతురగము లాకారణముచే మఱడఁ గష్టతరప్రయాణ మొనరించుటకే తమ యజమానులు ముస్తాబు చేయుచుండిరని యెఱింగినను సుఖాహార విహారాస్పదమగు నాతావువీడుట దుస్సహమైనను లెక్కసేయక, సంతోష పూర్వకముగ సకిలింపఁదొడంగెను. ఒకరి గుఱ్ఱపుఁదోడుగు ఇంకొరికి వింతగ నుండుటచేతఁ దగవపరోచిత విస్ఫారనయనులై వారు తిలకింపుచుఁ బరస్పరసాహాయ్యమువలన శీఘ్రతరముగఁ గృతకృత్యులైరి.

రౌతు లిర్వురు నశ్వారూఢు లగుటకు మున్నొకొకొన్ని నవు డొకింత మధురస మూఁ, ఆ సజీవజలాగారమునఁ జేతులుముంచి, తన యనుచరు నుద్దేశించి యిట్లు లనెను.

"నేఁటి దుర్భర దాహబాధ యపూర్వము. ఈ శీతలామల మనోహరజలముకూడ నపూర్వము. ఇట్టి మనోహరజలాశయము నేమందురో యెఱుంగుదునేని కృతజ్ఞుఁడనై నిరంతరము సంస్మరింతును."

అంత సారసేనుఁ డిట్లు బదులాడెను.

"ఆర్యా! 'ఎడారివజ్ర'మని దీని నరబ్బీభాషయందుఁ బిలుతురు."

"ఆహా! ఈనామము సముచితము మా సీమయందు వేయి జలాశయము లుండును ఐనను. అం దొక్కటియే నింత స్మరణీయము

కాదు. స్వీయసలిలధనప్రదానమునఁ బాంథులఁ దనియించు నీ యొసారివజ్రము ప్రీతికరమై అత్యావశ్యకము నై యున్నది."

"నిజ మాడితివి. అల్లదె మృతసాగర (Dead Sea) మింకను శాపగతమై నరజంతువుల కిరువురకు నిరుపయోగమై దుస్సహమై యుంచుఁగదా. ఈమృతసాగరమేగాక ఇందుఁ జొచ్చు నదీతోయములు నట్టులే వర్జనీయములు."

వీరలు గుఱ్ఱము లారోహించి ఆ వంధ్యసైకతసీమయందుఁ బోఁదొడఁగిరి. దుస్సహమగు మధ్యాహ్న సూర్యాతప మంతరించెను. మందమారుత మల్లన రేఁగి ఉల్లాసము గొల్పుచుండెను. తన్మందానిలముతోఁబాటు మెత్తని యిసుకరేణువులుకూడఁ గలిసియుండుటచే గ్రైస్తవవీరునకు దుస్సహముగ నుండెను. సారసేనుఁ డేమియు జీకాకు పడలేదు. పాశ్చాత్యుఁడు సహింపనేరక శిరస్త్రాణము దీసి తన తేజీ జీనుకుఁ దగిలించి, స్వారిచేయుట కనువగు టోపీ దాల్చెను. స్థలజ్ఞుఁడగు సారసేనుఁడు త్రోవ సూపుచుఁ దన యనుచరునితోఁ బాటు కొంతద వ్వరిగెను. ఆ యనంత నిరాధారవాలుకయందు మార్గ మరయుట సులభసాధ్యము కాదు. దూరమున గోచరించు శిలాఖండములను సూక్ష్మముగఁ బరిశీలింపుచు దురుష్కుఁడు యాన మొనరింపుచుండెను. ఆకార్యమున నిమగ్నుఁడైన యాతఁడు కష్టతర జలమార్గమున నౌక నడపు నావికునివలెఁ దోఁచెను. ఒక మైలుదూర మట్లు తదేకధ్యానముల వెడలినపిమ్మట నదియే మార్గమని గ్రహించి సంతసించి ఆతఁడు తొంటికంటె ధారాళముగ సంభాషించెను.

"ఆర్యా! సజీవపదార్థమువలె నున్నను, జీవరహితమగు నా జలాశయమును బ్రశంసించి పేరడిగితివి. నేను నీ నామధేయము తెలుపవేడెదను. కేవల మదృష్టవశమున నిను గాంచి నీతోఁడఁబోరి నీ సహచరుఁడ నైతి. ఈపాలస్థాన మరుక్షేత్రమునఁగూడ నీ నామ ధేయము విది

తమై యుండవలయు."

"నిజనామ మెఱింగించుట కిది యదనుగాదు. కాని, మీ దేశమ్ముపై దండెత్తివచ్చిన మాసైనికులు నన్ను 'కణతుఁ' డని పిలతురు. నేను * చిత్రకలాంఛనుఁడను. నాదేశమున నాకింతబిరుదములు గలవు! నీప్రాచ్యశ్రవణమున కయ్యవి కఠోరముగ నుండును. ధీరసారసేనా! నీయభిధాన మెద్ది మీ? అరయుఁదగునా? అరబ్బీజాతులలో నీవెందు ప్రభవించితివి?"

"మిత్రమా! నీపేరు సిక్కుముగ సులభము. నే నరబ్బిదేశస్థుఁడను గాను, కాని, యంత ముష్కరులును అంతటి యుద్ధప్రియులును నగు 'కుర్దు' జాతివాఁడను. మా దేశము కుర్దిస్థానము. నా యభిధేయము 'షేరుకాఫు' ఈపదము పర్వతసింహార్థగర్భితము. చిత్రకలాంఛనా! మా దేశవంశములలో నెల్ల మాయదె శ్రేష్ఠతమము."

"యశోవంతుఁడగు సలాఉద్దీను గూడ నీవంశజుఁ డనియే విని యుందును!"

కణతుఁ డట్లు సాశ్చర్యముగఁ బలుక, సారసేనుఁ డిట్టు లనెను.

మహమ్మదువారి కరుణాతిశయమున నట్టి మహాపురుషుఁడు మా కొండలయం దవతరించెను. వచోమాత్రమున విజయసంపాదనసమర్థుఁడై విశాల సిరియా యీజిప్టుదేశపరిపాలనాధురంధరుఁడై దీపించు నారాజపుంగవుని ముందు నేను కేవలము కీటకప్రాయుఁడను. వీరుఁడా! యుద్ధార్థము నీతోడ నరుదెంచినవా రెందరు?"

"రణకుశలురగు పదిమందినిమాత్రమె ఆయత్తపఱుపఁజాలితిని. విలుకాండ్రును శూలాయుధులునుగలసి ఏబదిమంది యుండవచ్చును. నాదురదృష్టవశముకొలఁది కొందఱు నన్నుఁ గనఁబ్రామి మాయమైరి. యుద్ధమున గొందఱు నమసిరి. రోగముల కాహుతియై మఱికొందఱు

* చిత్రకము—చిఱుతపులి

మడసిరి. పరీక్షితము విశ్వసనీయుఁడగు నా యనుఁగుబరిచారకుం డొక్కఁడు వ్యాధిగ్రస్తుఁడై నాతోడ రాఁజాలక ఇంటనుండిపోయెను."

అంత నాషేరు ఇట్టు లనెను.

"క్రైస్తవా! ఈ తూణీరమునందు విహంగరాజ పత్త్రోర్జితము లగు బాణము లైదు గలవు. ఇందొక యమ్ము దీసి నా గుడారమున కంపుదునేని, సహస్రయోధు లశ్వారూఢులై ఆయత్త మగుదురు. ఇంకొక శరమున కింకొక వేయుమంది సంసిద్ధులగువారు. ఈ తెఱఁగున నైదువేల రౌతులు నిరంతరము మదధీనమున నుండుటయే గాక. ఈ చాపము గాంచునంతనే దశసహస్రసంఖ్యాయుతాశ్వికదళము తత్క్షణము ప్రత్యక్షమగును. ఐనను, నేఁ గడు నల్పునిగఁ దోఁచు నీమహాదేశముపై దండెత్తుటకు సర్థశతసైన్యసమేతుఁడవై యరుదెంచితివా!"

చిఱుతపులి శూరుఁడగు కణతుఁడు సహజముగ లోలోనఁ గసలి, నిందాగర్భితముగ నిట్టు లనెను.

"లోహావరిరక్షితమగు నొక్కచేయి పిడికెడు మధుమక్షికల నొక్క క్షణమున నలిపివేయఁ జాలునని గ్రహింతువేని, యిట్టి బీరము లాడియుండవు."

"నిక్కమె, కాని, చేతి కయ్యది దొరకినగదా!" అని, సరసముగఁ బ్రతివచనము లాడి, మందహాస మొనరించి, దానఁ దమ నూతనస్నేహము సంకటపడునని యెంచి, సారసేనుఁడు మగుడ నిట్టు లనెను — "శూరుఁడా! అర్థరహితుఁడవై, యనుచరరహితుఁడవై యున్న నీవు నీ భ్రాతృశిబిరమునకుఁ నన్ను గొంపోయి, అందు నా కెట్టియపాయము ఘటిల్లకుండ రక్షింతునందువుగదా! మీ క్రైస్తవ రాజన్యులంతటి శూరగుణప్రియులా?"

"సారసేనా! గుణవంతుఁడగు శూరునకు రాజ్యమును రాజాధి

---

* [illegible]

కారమును లోపముగాని, గౌరవమునకు లోటులేదు. ఉత్తమోత్తమ భూపాలురు సహితము తత్సమముగ నాతని గౌరవింతురు. ఇంగ్లాండు దేశమును బాలించు నా 'రిచర్డే' యొక శూరునిఁ బరిభవించె నను కొనుము: అతఁడును శూరధర్మబద్ధుఁడై, ఆ శూరునితోఁ బోరాటకు సంసిద్ధుఁడై యుండవలయు, నిరాకరింపఁజాలఁడు."

"శూరబిరుదచిహ్నములగు నీకోలు ములకట్టును రెండు చరణాంకుశములును దాల్చి వీరుఁడు విశాలభూపాలనా సమర్థునితోడ సమానముగ విహరించు విపరీతదృశ్యము గాంచఁ గుతూహలమగుచున్నది."

"శూరుఁడు స్వచ్ఛంగవంశజుఁడును దృఢహృదయుఁడుం గూడఁ గావలయును."

"కాని, మీనాయకనృపాలాదుల కాంతాజనంబులతోఁ గూడ నింత ధారాళముగాఁ గలసికొందురా!"

"సందేహమేల? క్రైస్తవశూరుఁడు నిఱుపేదయైనను, స్వీయభుజ ఖడ్గఘనకార్యయశస్సులను, నిజనిశ్చలహృదయమును భవ్యమకుట ఘటిత సుందరతమరాజ్ఞికైనను సగౌరవ సేవాపూర్వకముగ నర్పించుటకుఁ దప్పక స్వతంత్రుఁడు."

"కాని, క్రైస్తవా! ప్రేమ, హృదయభవామూల్యధనంబని అచిర కాలముక్రిందట ఘనంబుగ నభివర్ణించి యుంటివి. నీప్రేమ నిశ్చయముగ నొక ఘనతరనారీరత్నము నాశ్రయించియే యుండును!"

వదనము లజ్జారాగరంజితమై రాజిల్ల, పాశ్చాత్యుఁడిట్లు బదులాడెను. "ఆర్యా! మేము తీవ్రపాటునఁ దన్నామ మెఱిఁగించు వారము కాము. ఐనను, నీవనునట్లు నాప్రేమ ఘనతరహృదయమాశ్రయించెను: కాని, ప్రేమయు, తత్కారణోద్భూతభగ్నశూలా గాథావిశేషములఁ గుఱించియు వినఁగోరుదేని, ధైర్యహృదయుఁడవై మా శిబిరముల కరుదెంచుము. వలయునేని, నీశ్రవణములకే గాక

భుజములకు సహితము పని తగులును."

"సారసేనశూరుఁ డంత స్వారి యొనరింపుచునే దిగ్గున నిలుచుండి, నిజపరాంచితశూలము సారించి, ఇట్లు వాక్రుచ్చెను. "శూరుఁడా! శూలవిక్షేపమున నాకీడగు వీరుఁ డొక్కఁడైన మీయందుఁ గాన రాఁడు సుమా."

"ఆవిషయము నేను నిబ్బరముగఁ బలుకఁజాలను. ఈయభ్యాసమున మీ ప్రాచ్యులు ప్రవీణులు; ఐనను, తద్విద్యాకుశలులగు 'స్పెయిను' వీరులు మాయందుఁగలరు సుమా."

"ఛీ! శునకములు! కుక్కలకొడుకులు! సత్యమతస్థులగు మహమ్మదీయులు స్పెయినుదేశమునందే ప్రభువులై యధికారులై రాజిల్లుచుండఁ దమ దేశమునఁ దలయెత్తి తిరుగనేరని నీచులీదేశమున యుద్ధ మొనరింప నరుదెంతురా? అట్టివారితోడి పోరాటము నేనొల్ల."

"మిత్రమా! ఆశూరు లీపలుకు లాలింపకుందురుగాక. కాని," అంతలో నుదయకలహము స్మరణకు వచ్చుటచేఁ గణతుఁడు మందహాస మొనరించి యిట్టు లనెను. "నీవు చెప్పునట్టి పుల్లతోడి పందెమున కేమి, రణరంగవిహారయోగ్యమగు ఘనకుఠారము దాల్చి తాఁకఁ గోరుదేని, పాశ్చాత్యయోధులు పెక్కండ్రు నీముచ్చట దీర్పఁగలరు."

షేరు హసనాననుఁడై యిట్టులనెను.

"అట్టిమాట కడు మోటుగ నుండును, వినోదార్థ మాకాంక్షింపఁ దగినది కాదు. కాని, భండనమున మాత్రము వెనుదీయువాఁడను గానుసుమా "

"సారసేనా! ఆంగ్లరాజగు రిచర్డు దాల్చు మహాపరశువు నీవు గాంచవలయు; అపుడు నాయది బెండువలెఁ గాన్పించును."

"శూరుఁడా! ఆద్వీపరాజు గుఱించి చాల వినియుంటిని. నీవు కూడ నాతని ప్రజాకోటిలోనివాఁడవా?"

ఈ యుద్ధయాత్రయందు మాత్ర మాతని యనుచరుఁడను. ఆ నృపాలుఁడు పాలించు లంకయందే నివసించువాఁడనైనను, ఆతని ప్రజావర్గములోనివాఁడను గాను."

సారసేనుఁడు సాశ్చర్యముగ నిట్లు ప్రశ్నించెను "ఏమందువు? నీ నిర్భాగ్యద్వీపమున నిరువురు రాజు లుందురా?"

చిత్రకలాంఛనుఁడగు కణకుఁడు స్కాట్లాండు దేశస్థుఁడు. ఇంగ్లాండు స్కాట్లాండు దేశములు రెండును గలసి యొక దీవి యగును గాని, ఆ రెండును రెండు ప్రత్యేక దేశములు. కావున నాస్కాచివీరుఁ డిట్లనెను. "అది సత్యమే యగు. ఆ దేశములు పరస్పర పోరాటమున నిరంతరము మునిగియుండును. ఐనను ఈ ప్రాంతమునందలి మా పవిత్ర నగరములను దుష్టమతులై యాక్రమించు సేతేని శిక్షించుటకు మా పరస్పర వైషమ్యములు దలఁపక ఈ తీరునఁ గలసి రాఁజాలుదుము."

"శూరుఁడా! తన యుపద్వీపమునందొక భాగము మఱియొకని రాజరికమున నుండుటయు, దశాధిక సైన్యసమేతుఁడై యజేయుఁడై యొప్పు మా స్వమాట్టును జయించి యీ శిలామయ సైకతసీమలను గడించుటకు మీ మేటినృపాలుఁడొక యల్ప సేనాముఖమున నరుదెంచుటయును గడు హాస్యాస్పదము. కాని, పవిత్రసంస్థల సంపాదనార్థము తదూర మరుదేశకమున్న మీ పరస్పరకలహములను బాపుకొనియుందురు. మీ స్కాట్లాండు దేశస్థులు రిచర్డుయొక్క రాజరికము నామోదించియు నుందురు!"

క్రోధావేగస్వరమున క్రైస్తవుఁడు రయమ్మున నిట్టు లనెను. "లేము! లేము! ఆంగ్లరాజు మా దేశము జయించి ఆపై మీతోడఁ బోరాడఁ గడంగెనేని, మా పవిత్రనగరము 'ఎరూసలేము' అధంగురముగ మీ హస్తగతమై యుండనగు."

ఆతఁడంతలోఁ దెలివొంది, ఇట్లు గొణఁగెను. "పాపాత్ముఁడ!

పాపాత్ముండ! నేను మతయుద్ధ దీక్షాపరుండ నగు సైనికుండను క్రైస్తవ జాతుల పరస్పర కలహాస్మరణము నాకేడ!—"

పాశ్చాత్యుఁడు వేగిరపాటున నొకవిధమునఁ బ్రసంగించి, నవరించుకొనుట సారసేనుఁడరసియే యుండెను. తన సహచరు నభిప్రాయ మాతఁడు పూర్తిగ గ్రహింపనేరకున్నను, మహమ్మదీయజాతులవలెఁ గ్రైస్తవజాతులుఁ గూడఁ బరస్పర కలహనిమగ్నములై యుండె ననిమాత్ర మరయఁజాలెను. కాని, అతఁడు మంచి మర్యాదలెరింగిన విశాలహృదయుఁడగు సారసేనజాతి వాఁడగుటచేత, దన సహచరుని హృదయము నొవ్వఁజేయుట కిచ్ఛగింపక, తానేమియు నెఱుంగనట్టులే మిన్నకుండెను.

వీరులిర్వురు నటులేగుచుండఁ గ్రొత్తాదృశ్యము వింతగ మాఱిపోయెను. వారిపుడు ప్రాచ్యదిశాభిముఖులగుచుండిరి. నిట్టనిలువుగ లేచుకొండలవరుస సమీపమాయెను. మెత్తని యిసుకవంతు ఉన్నతశిలాశ్రేణి దృగ్గోచరమగుచుండెను గాని, అదియూనట్టులే నిర్జీవముగ నిస్పృష్టముగ నుండెను. నగ్నమై, కఠినశిలామయమై, కష్టతర నిమ్నోన్నత తలసంకీర్ణమై, దుర్గమమై, భీకరమై యొప్పు నాప్రదేశము పాంథులకు కడుంగడు దుస్సహము. సమున్నతశిలామధ్యస్థ గిరికందరములు, లోయలును భయావహముగ నోరుదెఱచుకొని యుండెను. ఈ తావులు ప్రాయికముగ ఘాతుకమృగవిశ్రమనిలయములు; యుద్ధకారణోద్భూతదుర్భరదారిద్ర్యము కతముననో, లేక క్రైస్తవ మహమ్మదీయ సైనికజనపీడనము సైపఁజాలకనో దుర్మార్గానువర్తులై ఘాతుకతరంబుగ జనులను హింసించు క్రూరనరాధములకాకరము— అట్లు అమీరు తన సహచరునకుఁ దెలుపఁదొడఁగెను.

ధైర్యబలసమన్వితుఁడగు కణతుఁడా భయంకరకథనము శ్రద్ధమెయి నాలింపలేదు. కాని, అతనిచిత్తము క్రమముగా విపరీత భయాధీన

మారెను. కారణమేమి? ఆతఁడు క్రైస్తవుఁడు. మించి మతయుద్ధ దీక్షాపరుఁడు. క్రైస్తవజగద్రక్షకుఁడగు క్రీస్తు తనమతబోధ ప్రారంభించుటకుముందు దుర్గమారణ్యసీమ కేగి, నలువదిదినములు నిరాహారవ్రతము బూని కఠినతపమాచరించెననుట ప్రసిద్ధము. ఆ తావయ్యదె! ఆ పరమపురుషుఁ డా స్థలముననే సర్వజనవంచకుఁడగు 'సైతాను' ను గాంచెను. కఠినతర చిత్తవిభ్రమమున కయ్యదె కారణము తన సహచరుఁడు, వీరుఁడు, ధీరుఁడు, ఉన్నతచిత్తుఁడు—అట్టి వాని సాహచర్య మట్టి భయంకరనిర్మానుష్యస్థలమునఁ గడు వాంఛనీయముగనే యుండవలయు. ఆతని సరసప్రసంగధోరణియును దత్సమయానుకూలముగఁ బ్రీతికరముగ నుండవలయు. కాని, అఱూరువిరుద్ధ మతస్థుఁడు, మ్లేచ్ఛుఁడు. ఆ స్థానమున్ననో!—పాపిష్ఠి సైతాను జగద్రక్షకుండగు క్రీస్తును వంచింపఁ గడఁగిన భయావహారంగము: మఱియు, నరులను శోధించి బాధించి, మంత్రప్రభావముచేఁ బారిపచ్చు దయ్యములకు నాకరము అట్టితావున స్వీయమతస్థుఁడగు సన్యాసియొకఁడు తోడుగనుండిన బాగుండునని వీరుఁడెంతయుఁ దలపోసెను.

క్రైస్తవుని చిత్తము మరియు మరియుఁ గలఁగఁ జొచ్చెను. అంధకారబంధురగిరికందరములనడుమ నడచుగొలఁది సారసేను మానసోల్లాస మధికతరమగుచుండెను. ఆతఁడు మఱియుఁ బ్రీతికరముగ మాటాడఁ దొడఁగెను. నిజమనోభావాలోచనానిమగ్నుఁడగు క్రైస్తవుఁడు సంభాషింపఁడాయెను. తురుష్కుఁ డది యొక చీరికింగొనక నిజచిత్తానందము బురస్కరించుకొని గానము సేయుచుండెను. స్వర మనుక్షణము లేచుచుండెను. క్రైస్తవుఁడు బధిరుఁడు కాఁడు. ప్రాచ్య భాష యాతఁ డొకింత ఎఱింగియు నుండెను. పేరు ప్రాచ్యకవితా జనోచిత సౌందర్యాభివర్ణ నంభృతగీతముల నాలాపించుచుండెనని ఆతఁ డరయఁజాలెను. అట్టితఱి భక్తిగీతాశ్రవణము సముచితమని

శూరుఁడు భావించెను. సారసేనుఁడంతట నార్ద్రమాణిక్యరాగప్రభా రంజితమగు ప్రాకృతరసము గుఱించి యాలాపించెను. అతఁడు నిరంతర ప్రవర్ధమాన హర్షోత్ఫుల్ల హృదయుఁడగుచుండెను. క్రొత్తగ నేర్పడిన, స్నేహముదలంచి, కిరాతుఁడు సహించి యూరకుండెను. గాని, తన మిత్రునకాతఁడు బుద్ధి సెప్పియే యుండును. పశ్చాత్తాప తప్తచిత్తుఁడై, నిశ్చలస్వాంతుఁడై యుండవలసిన ఆ మహాసమయమునఁ దన భక్తి దీక్షులను ధ్వంసమొనర్చి, తన యాత్మను నైవశ మొనరించుకొనఁ, మీఁదుగతులు లేకుండఁ జేయఁ దలపెట్టి వెన్నాడుదయ్యమువలె నా సారసేనుఁడాతనికిఁ దోఁచుచుండెను. క్రైస్తవు డేమిచేయవలయు? సారసేనుఁ డంతలో సింహళ గీతమున కుదొరఁకొనెను. అయ్యది, ప్రసిద్ధ 'రుదీపిక' కవి, 'బొకారా' 'సామరుకండు' నగరములందలి యగణితధనరాశికంటెఁ దనకాంత యురోజములందలి పుట్టుమచ్చయే గణనీయమని శ్లాఘించు గీతము. క్రైస్తవుఁడీకఁ దాళఁజాలక కఠినముగ నిట్టు లనెను.

"సారసేనా! నీవు అంధప్రాయుఁడవు! కుమతిస్థుఁడవు! ఔనను, కొన్ని తావులు పవిత్రతరములనియు, కొన్ని తావులందు మర్త్యులపై సైతాను అధికతరాధికార సమన్వితుఁడై గండుమీఱి యుండుననియు నీ వేల యెఱుఁగవు? ఈ శిలలు, ఈ యంధకారబంధురగిరికందరములు, ఈ యరణ్యభాగము. స్వర్గపరిభ్రష్ట సైతానాది మిథ్యాదేవతల కాలవాలము. నీ కా విషయము విపులముగ వ్యక్తపరుప నవసరములేదు. దుష్టస్థలతత్త్వకోవిదులగు జ్ఞానులీప్రాంతముగుఱించి హెచ్చరించియుండిరి. కావున నో సారసేనా! ఈ తెలివిమాలిన అకాలపు టుత్సాహముడిగి, ఈ ప్రదేశమున కనువగు మార్గమున నీ చిత్తము మరలింపుము. కాని, నీకు భగవన్నామస్మరణ మేడ! మీ ప్రార్థన దైవదూషణము, పాపభూయిష్టముగదా!"

అమీరు విస్మయాక్రాంతుఁడయ్యె, సరసముగ నిట్లు బదులాడెను.

"మేటి శూరకణతా! నీ సహచరునెడ నిట్టు లన్యాయముగఁ బ్రవర్తింపఁ బాడియా? లేక, మీ పాశ్చాత్యసభ్యత యిట్టిదేయగునా? నేఁ గాంచుచుండ, నరాహమాంసము మెక్కి, మధుపాన మొనరించితివి; అది నీ క్రైస్తవస్వాతంత్ర్య మంటివి; అట్టి దురభ్యాసములు చూచి, నేను జాలిగొని, యిన్నకుంటిఁగదా. మానసోల్లాసప్రదమగు గీతముల బాడుకొని ఈ భయావహమార్గ మతిక్రమింపఁజూచు నన్ను నీవు నిందింపనేల? మా కవి యేమనునో వింటివా? గానము ఎడారి యందలి స్వర్గసోపానసమానము: దాన, పాంథుని పథముచల్లనగును."

"మిత్రమా! నీ గానాభిరుచి నిరసింతునని తలంపవలదు. కాని, చిత్తము మహాత్మాలోచనాధీనమై యుండవలసిన ఈ సమయమున విపరీత సంతోషసూచకములు తగవు. ఈ తావెట్టిది? సాధుజనుల సన్మంత్రములను వెలిచి, నరావాసభూములు వీడి, తముఁ బోలు పాపిష్ఠి నిలయములు వెదకికొని పాఱివచ్చు దయ్యములకిది చాల వాలము. ఈ స్థలము పిశాచీభూతసంకీర్ణము. కావున, ప్రణయ మాధురీ గీతాగానవిరక్తుఁడ వగుటకంటె, దైవచింతయు భక్తిగీతములును దగియుండును."

"క్రైస్తవా! భూతములగురించి యటు లాడఁదగదు. మీరెవ్వరిని దలఁచి భయాతిరేకమున దూషింతురో అట్టి యమరజాతి నుండియే మావంశము ప్రభవించెను."

"ఔను, మీరు పిశాచాంశసంభూతులని ముందే అనుకొంటిని: కానిచో, సాహసవంతులగు దివ్యసైనికులను క్రైస్తవసైనికులను— ఇంతమందిని దృణీకరించి, పవిత్రవంతమగు పాలస్థానము మీ రాక్రమించి యుండరు. సారసేనా! నిగుఱించి, నీ మతముగురించి నేనిటులందుఁగాని, నిన్నొక్కని గురించియేగాదుసుమా. సైతాను వంశ

సముద్భవుఁడవై యున్నసందువు, గాని, నీవా విషయస్ఫురణమున నుప్పొంగుట కడు విపరీతము!”

“మా ధీరోత్తమజాతి సంభవమని సగర్వముగఁ జెప్పుకొనమా? సైతాను ఎంతటి మానియో యెఱుంగుదువా? పరమాత్మునకు దోసిలొగ్గి స్వర్గమున దుస్సహదాస్యమునఁ బొరలాడుటకంటె ధిక్కరించి యధోముఖమున గ్రిందపడుటయే గౌరవప్రదమని సంభావించిన యగ్రగణ్యుఁడు! మానవంతులమగు మేము సగర్వముగ నా మహామానిం దలంపకుందుమా? భూతనాయకుఁడగు ‘ఎబ్లిసు’ మాకు ససహ్యాకరముగ నుండుగాక; అతఁడు తప్పక భయంకరుఁడు. మా కుర్దుజాతివారము తదంశసంభవులము.”

ఇంద్రజాలాది మాంత్రికవిద్య లాకాలమునఁ బ్రబలముగ నుండెను. కావున తాను భూతాంశసంభవుఁడనని పేరు వాకొనినను, క్రైస్తవుఁడంతగ నక్కజపడువాఁడు కాఁడు. కాని, ఆతావు అనన్యసాధారణము, అపూర్వభయావహము నగుటచేతను తన సహచరుఁడు తాను భూతనాయకుని సంతతివాఁడనని స్పష్టముగ నా స్థలమున జెప్పుటచేతను ఆవీరుని ధీరహృదయము లోలోన భయకంపిత మాయెను. భయనివారణార్థము తన చేతు లొక్కక్షణము సిలువపలెఁ గట్టుకొని నీ వంశవృత్తాంతము విశదపఱుపవలయునని తన మిత్రు నాతఁడు ఖచితముగఁ గోర సారసేనుఁడు తత్క్షణ మిట్లు వాక్రుచ్చెను.

“అపుడు మొదటిమానవుఁడని పేరు వడసిన ‘ఆదాము’ ఇంకను జనింపలేదు. ఆ యనాదికాలమున ‘ఇస్తాఖరు*’ నందు భూతము లొక సజీవశిల దొలచి రహస్యమందిరములను నిర్మించెను. చాలా కాలమైన యనంతరము ‘జోహాకు’ అను రాజు పెరసియాదేశ సింహాసన మారోహించెను. అతఁ డతి క్రూరాత్ముఁడు. భూతములతో నాతఁడు

*పూర్వము పెరసియా రాజధాని.

నెయ్యము నెఱపి రెండు భయంకరసర్పములను సంపాదించెను. ఆ రాజు శరీరములో నయ్యవి కలసియుండెనని కవులు వర్ణింతురు. వాని కాహారమునకు దినమున కిరువురి నెత్తురు కావలసియుండెను. ఆకారణమున నాదేశములోని జను లిర్వురు అనుదినము దారుణవధకుఁ బాల్పడుచుండిరి. జను లెంతని సహింపఁగలరు? తుద కాతఁడు నిజక్రౌర్యప్రతిఫలముగ సింహాసనచ్యుతుఁడై కారాగారబద్ధుఁడాయెను. ఈ లోపున నృపాలసర్పకళత్రార్థ మేడుగురు వనితారత్నము లెచటనుండియో తేఁబడిరి. వారొక జ్ఞానిసంతానము. వారలే యాతని ధనము; వారికిఁగల రెండవధనము జ్ఞానధనము. పాప మాతఁడు జ్ఞానసంపన్నుఁడయ్యు నిట్టి యుపద్రవ ముప్పతిల్లునని అరయలేక పోయెను. పెద్దకుమారి ప్రాయ మిరువది సంవత్సరములు. కనిష్ఠపుత్రిక పదమూఁడు సంవత్సరముల ప్రాయముగలది. ఆ కన్నియ లగణిత సౌందర్య శోభాసమన్వితలై, అమరనారీసన్నిభలై, ఏకరూపధారిణులై పరస్పర మొక్క సంవత్సరము చిన్న పెద్ద యగుటచే స్వర్గద్వారమున కమరియుండు సోపానపరంపరవలె మనోహరముగఁ దోఁచిరి. తదీయవధ్యశాలాబద్ధమోహనాంగుల లావణ్యము మర్త్యుల కేగాక అమరులకుసహితము దర్శనీయముగ నొప్పారెను. అంతలో నాకసము గర్జించెను. భూమి వడంకెను. తన్మందిరోపరిభాగము విచ్ఛిన్నమాయెను. ధనుర్బాణధరులై మృగయులఁబోలు సోదరు లేడుగురు రయమ్మునఁ బ్రత్యక్షమైరి. వారందఱు నున్నతగాత్రులు; ధవళవర్ణులు గాకున్నను సుందరాకారులు; నయనములుమాత్రము సజీవమానవ నయనకాంతికి దూరములై ప్రేతకళానిలయములై తోఁచెను. అందలి మొనగాఁడు జ్యేష్ఠసోదరీకరగ్రహణ మొనరించి ఆమె పేరున సంబోధించి యిట్లులనెను. 'కాంతా! నే నధోలోకపాలకుఁడనని గ్రహిం

పువు. నా నామధేయము 'కత్రాబు' జినీ * స్థానము మంధీపము. దైవము తొల్లి మృత్తికాసముండగు మానవుని సృష్టించి వానికి ధన్యవాదము సలుపవలయునని కోర మేము సహింపనేరక నిరాకరించినవారము. మేము ప్రాథమికాగ్ని భూతసముద్భవులము. మేము అక్కటికములుంగని క్రూరులమని వినియుందువు. అది కేవలము మిథ్య. మమువిశ్వసించు సత్పురుషులను మేము సాకుచుందుము. జ్ఞానియగు నీ జనకుడు వెత్రైమై ఆ పరమదేవత నొక్కనే యారాధింపక మమ్ముగూడ దలంచువాఁడు. నీవును నీ సోదరులును ఇంక మృత్యువున కాహుతిగావలయుగదా. మీ రందఱు మీ సుందర కుటిలకుంతలములం దొక్కొక శిరోజము భక్తిపురస్సరముగా మా కర్పింతురేని ఈ యుపాయమునుండి రక్షించి మిమ్ముల దూరస్థలమునకు సురక్షితముగఁ జేర్పగలను.” భూతరా జిట్లు పలుక అనభ్రభయాతిరేకమున వేఱుసేయు పెఱుఁగని ఆజవ్వాని ఇత్యూకొనెను. కన్నెలందరు నాతఁడు కోరు కప్పము వెంటనే సమర్పించిరి. ఆ ముహూర్తమున నా మచ్చికటులు కుర్దిస్థాన పర్వతాంతర మాయా మందిరమునకుఁ దరలింపబడిరి. వారిక మానవులకుఁ గానరాలేదు. కాని కాలపరిణామమున నా భూతమందిర పరిసరములందు నేడుగురు యువకులు కానవచ్చిరి. మృగయా రణకుశలురగు నా వీరులు ఆ ప్రాంతమున దిరుగాడు జనులకంటె నల్లగ నున్నతముగ భీకరముగ నిబ్బరముగ గూడనుండిరి. క్రమముగా వారు వివాహ మాడి పుత్రవంతులై వంశనిర్మాతలై యశోమండితులైరి. జగద్విఖ్యాతశౌర్యధనులగు మా కుర్దుజాతు లేడింటికిని వారలు మూలపురుషులు.”

క్రైస్తవవీరుడు సాశ్చర్యముగ నా భయంకర గాథ నాలించెను. నిమేషమాత్ర మాతఁడు చింతాపరుఁడై యిట్లనెను.

---

* జిని—భూతము.

"వీరుఁడా! మేలు మేలు! నీవంశచారిత్రము భయదమై అసహ్యాకరముగనున్నను నిరసింప దగినది కాదు. నీవిట్లు మూర్ఖముగఁ గుమతవిశ్వాసబద్ధుఁడవై యుంట నాకిఁక వింతగఁ గాన్పింపదు. నీవభివర్ణించిన ఆ సమస్తమృగయులయందే మీకు సంక్రమించెను. తత్పిశాచతత్త్వము మీరక్తమున జీర్ణించియుండుటచేతనే మీకు సత్యముకంటె నసత్యము ప్రియతరమగు. కావుననే పాపిష్టిభూతసంకీర్ణమగు ఈ తావున చేరునంతనే నీ చిత్తము ముప్పొంగ నిర్భరానందప్రభావమునఁ బదములు పాడ నారంభించితివి."

క్రైస్తవుఁడట్లు చనువుగనే నిందాగర్భిత స్వరమునఁ బలికినను పారసేనుఁడావంతయుఁ గినియక నంతసించి యిట్టులనెను. "మిత్రమా! నీ పలుకులమోఘములు. కాని ఈ పిశాచములన్నియు గత్యంతర మెఱుంగక నిరంతర మిట్టులే యుండునని తలంపరాదు. ఈ కాలమొక విధమగు సంధ్య. కొంతకాలమిట్టులగుడు నిజకర్మఫలానుగుణ్యముగ సన్మానమో శిక్షయో కాంచును. కాని యిట్టి విషయ ప్రశంస మతాచార్యులకుఁ దగును; మనకేల? మా పవిత్రగ్రంథమగు 'కొరాను' ఎంత పఠించినను తత్పూర్వవిశ్వాసములు మాకింకను స్మరణీయములు!"

ఈ జగము పాపపుణ్యమయము. ఈ రెండు గుణములకు నిరంతరాయమానమగు పరస్పర సంఘర్షణము ప్రపంచధర్మము. అందు 'ఆర్మజు' మూర్తీభవించిన పుణ్యము; అట్టులే 'అహ్రిమాను' మూర్తీభవించిన పాపము. అనాదిపారసీక మట్టిది. మహమ్మదీయు లట్లుగాక యేకేశ్వరోపాసకులు. ఐనను తొంటి యాచారవిశ్వాసములు వీడకుండుటచేత దుష్టమూర్తియగు 'నహ్రిమాను' వారి కింకను ప్రశంసనీయుండు. తాదృశాభిప్రాయబద్ధుఁడగు మన పారసేనుఁ డంత గొంతు సవరించి దుష్టమూర్తియగు నహ్రిమాను ప్రభావము

గొనియాడు గీతములు పాడ నారంభించెను. ఆతని యుత్సాహము క్షణక్షణప్రవర్ధమాన మాయెను.

క్రైస్తవుఁడు భయాగ్రహఘూర్ణమాన మానసుఁడాయెను. పాపిష్ఠ సైతానుయొక్క భక్తునివలెఁ జరించు నాదుష్టమానవు నాక్షణము వీసిపోవలయునా! లేక, మతయుద్ధ దీక్షాబద్ధుఁడై యరుదెంచిన క్రైస్తవసైనికున కుచితమగు తెఱఁగున నామ్లేచ్ఛు నాక్షణము గతాసు నొనరించి వాని కళేబరము వన్యమృగములకు వీడి తనదారిం బోవలయునా! చిత్రకవీరుఁ డిట్లు దుర్భరాందోళనములకుఁ బాల్పడియుండ, నాకస్మికముగ నొక వైపరీత్యము సంభవించెను.

సాయంతన మగుచు, వెలుఁగడఁగుచుండెను. ఐనను, పలుచని పొడుగాటిమూర్తి యొకటి దవ్వుదవ్వుల క్రైస్తవసూనునకు గోచరించెను. మార్గమునందలి శిలాగుల్మములు ఛంగుఛంగున లంఘించుచు నామూర్తి వనదేవతయో మఱేదియో తెలియకుండెను. సారసేను పాపిష్ఠగీతాలాపము కతంబున నొక దయ్యము పొడచూపినదని యాతఁడు విశ్వసించెను. “కాని, నాకేమి? ఈ పిశాచమును ఈభక్తుఁడునుగూడ మద్భుజబలము జవిఁజూతురుగాక!—” అని కెనతుఁడు నిశ్చయించుకొనెను.

తనగానముచే సన్యమెఱుంగక మేను మఱచియున్న అమీరందులకు సంభావనగా నిజమిత్రకరాంచితముసలనిర్భిన్నశిరస్కుఁడై, తారున మరణింపవలసినదే. అదృష్టవశమున నట్టి కళంక మాచిత్రలాంఛనునకుఁ జుట్టుకొనకుండ తప్పిపోయెను. ఆవ్యక్తి తమకుఁ దెలియకుండ వెంబడింపవలయునని యెంచికావలయు, తాలచాటున నక్కుచు, వన్యమృగోచితలాఘవమున బైకెగురుచు, సంతలో నదృశ్యమగుచు నరుదెంచుచుండెనని షూరుఁడు గ్రహింపగల్గెను. షేరు తన గానము ముగించునంతలో, మేషాజినము ధరించిన యున్నతశరీరుఁ

డొకఁడు మార్గమున కడ్డుగ రయమున్నఁదోఁచి, ఆతని వారువము పగ్గము దృఢముగఁ బట్టి వెనుకకు నెట్టెను. ఆ కారణమున నాయుత్తమ హయము నోటియందలి దీర్ఘఖలీనము దుస్సహముగఁ బీడించుటచే నాజంతువు నిలువునలేచి, వెనుకకు విఱిగిపడెను. సారసేనుఁడు తన యశ్వముక్రిందఁబడి నలుఁగవలసినదే. కాని, శరవేగమున నొకప్రక్కకు దొరలి, ఆ ప్రమాదము తప్పించుకొనెను.

అంత నా విపరీతవైరి గుఱ్ఱమువీడి, భూపతనుఁడైన పేరుకంఠము బట్టి గుభాలున నాతనిపైఁ బడెను. సారసేనుఁడు యౌవనజవసత్వ లాఘవ సమన్వితుఁడయ్యు, నా వ్యక్తిని వారింపనేరక గిజగిజలాడి, ఒకింత నవ్వుచునే సక్రోధముగ నిట్టులనెను "హమాకూ!—మూర్ఖా!—నన్ను వీడుము—నీ చనవు మితిమీఱెను—వీడుము!—బాకుదీసి బుద్ధిసెప్పెద."

"నీ బాకు!—మ్లేచ్ఛా! అంతబలముగలదేని, తీయుము!"—ఆగంతుకుఁ డట్లు లధిక్షేపించి, పెనఁగి, పతితవీరహస్తప్రదీపితాస్త్రము దానేలాగికొని, వానిశిరముపై జళిపి చెను. పేరు తన సహచరు నుద్దేశించి భయకంపితస్వరమున నిట్టు లరచెను.

"క్రైస్తవా! రక్షింపుము! ఈ 'హమాకో' నన్ను వధించును."

"వధింతునా!—అవును ; ఆ దుష్టభూత స్తోత్రపాఠకుఁడవగు నీ వవశ్యము వధ్యుడవు" అని ఆ యెడారినివాసి భయంకరముగ బదులాడెను.

క్రైస్తవవీరుఁ డందనుక మ్రాన్పడి తిలకింపుచుండెను. ఆవ్యక్తిని దూరమునఁ గాంచినపు డెట్టి భావముదయించెనో, అంములకుఁ గేవలము విరుద్ధముగ నిపుడు పరిణమించెను. ఏమైనను, దైన్యావస్థకుఁ బాల్పడియున్న తన మిత్రునకుఁ దోడ్పడుట గౌరవప్రదమని యెంచి, ఆతఁడు మేకతోలు దాల్చిన విజయు నుద్దేశించి యిట్టులనెను.

"నీ వెవ్వఁడవైనను, సదంశసంభవుఁడవైనను, దుష్టాంశభవుఁడ

ఈ హామాకోయే, నీవు సంగ్రహింప నరుదెంచినసన్యాసి!"

"ఇతఁడా!"—కృశగాత్రుఁడయ్యు జీర్ణించియున్న ఆ హామాకును సాశ్చర్యముగఁ దిలకించి, కణతుఁడిట్లులనెను "ఇతఁడా! సారసేనా, పరిహసించుచుంటివి. పూజ్యుఁడగు ఎంగాడీస్వాము కాఁజాలఁడు!"

"నన్ను విశ్వసింపవేని, ఆతఁడే యోచించు—' షేరు కాపు బదులాడుచుండగనే, ఆ వనచరుఁ డిట్లు పలికెను. "నేనే ఎంగాడీ నామధేయుఁడ—ఎడారియందు దిరుగాడువాఁడ సిలువదాల్చు క్రైస్తవుల హితుఁడ. మ్లేచ్ఛ, భూత పిశాచా బాధకులను భంజించువాఁడ. పొండు, పొండు!—ఆ కుమతిస్థునను గడ తెగ్గ్రుంతు!" ఆ వింత సన్యాసి యిట్లు కేరుచు, నయోబద్ధముగ్గర గుండు సిజాజిన వస్త్రమునుండి తీసి, శిరము పైకెత్తి, యపూర్వకౌశలమునఁ బ్రవ్వఁదొడగెను.

కణతుఁడు సహజముగ నిరవధికవిస్మయపరుఁడై, అచేతనుఁడై, అనిమేషుఁడై వీక్షించుచుండెను. ఆ వనచరుఁడట్లు ఉన్మాదసహజాసంబద్ధాలాపుఁడై, స్వీయోగ్దండమౌ గ్గరము మిత్రునకేని శత్రునకేని తగులునని తలంపవియట్లు నిరాఘాటముగ వడివడి సారించి, తుదకుఁ దన భూరిబలంబును, ఆ గుదియ దిట్టతనంబును సమానముగఁ దెల్లముగు చందమునఁ దత్సమీప ఘనశిలాఖండము నొక్క వ్రేటునఁ దుత్తునియ లొనరించెను.

అంత షేరు హాసనాననుఁడై తన కైవ్రేసిన సహచరు నుద్దేశించి "చూచితిగదా నీ స్వాములవారిని" అని తదవసరోచితముగ నెక్కసక్కెము లాడెను.

"ఈతఁ డున్మాదుఁ" డని యాతఁడు బదులాడ, షేరు మగుడ నిట్టు లనెను. "ఐనను ప్రభావమునకు లోటులేదు" ఉన్మాదులు తత్క్షణ దివ్యజ్ఞానప్రేరితులని ప్రాచ్యులు విశ్వసింతురు. క్రైస్తవా! ఒక నయనము లుప్తమగునేని రెండవది తీక్షణతరం బగుగదా! ఒక

నీ వేమైనఁ జెప్పఁగోరుదేని, నే నాగ్రహింతునని బెగడువడకుము. కాని, నీవు మగుడ ధౌర్త్యమొనరింప నెంతువేని, నీ చింపిరితల తెగిపోవునని గ్రహించి భద్రముగ మెలంగుము!—ఇఁక నీవు—క్రైస్తవమిత్రమా!—" సారసేనుఁ డంతలో నశ్వారూఢుఁ డాయెను. "ఎడారియందు యానమొనరించినపుడు, మిత్రవాక్కులకంటె మిత్ర కార్యములు ప్రీతికరములై యుండు; కాని, నీ ప్రవర్తనమునన్! మాటలకు మాత్రము లోటులేదు. ఈ వనచరుఁడు నిజమానసోద్రేకమున నన్నుఁ బొలియింపనుండెను! నీ వట్టి ముహూర్తమునఁ దోడ్పడవలదా!"

"ఆహా! నీకు దక్షిణము సాయపడకుండుట నేరమేయగును. కాని, నీ వైరి వైపరీత్యమును, తదాకస్మికపరిణామమును గాంచి యితఁడు భవదీయ దుష్టగీతాశ్రవణోద్ధృతభూత మనుకొంటినుమా! తిచ్ఛవడి, రెండు మూఁడు నిముసములవరకు నా ఖడ్గము దీయఁజాలకపోతిని."

"నీ స్నేహము తదావేశశూన్యము. ఈ హామాకు నున్నాద మొకింత యధికతరమాయెనేని, నీవు నిరంతరాయమాన దుర్వ్యాళో మగ్నుఁడవగునట్లు, నీవు కాంచుచుండ, సాయుధుఁడవై యుండ, అశ్వారూఢుఁడవై యుండ, నీసహచరుఁడు మృగ్గవలసిన దేకదా!"

"ఓయీ సారసేనా! నామాట విశ్వసింపుము. ఆ వ్యక్తి భూత మనుకొంటిని; నీ వా సంతతివాఁడవే యగుటచే, ఈ యినుకపైఁబడి పరస్పరాలింగనమున నెట్టి కుటుంబరహస్యము ముచ్చటింపుచుండిరో యెఱుంగనైతి"

"ఇట్టి పరిహాసమొక సమాధానము కానేరదు. ఏమందువా, నన్నుఁ దాకువాఁడు ఆ భూతరాజే యగుగాక—ఐనను, మన స్నేహముదలంచి నీ వాతని మార్కొనవలయు. మఱియొకటి—నీ పితనియందెట్టి దుష్టాంశ, ఎట్టిపిశాచాంశమైనఁ గాంతువేని, అయ్యది నీ జాతిదోషము కావలయునే గాని, నాయది కానేరదని గ్రహింపుము.

ఈ హామాకోయే, నీవు సందర్శింప నరుదెంచినసన్యాసి!"

"ఇతఁడా!"—వృద్ధగాత్రుఁడయ్యు జీర్ణించియున్న ఆ హామాకును సాశ్చర్యముగఁ దిలకించి, కణతుఁడిట్టులనెను "ఇతఁడా! సారసేనా, పరిహాసించుచుంటివి. పూజ్యుఁడగు ఎంగాడీస్వామి కాఁజాలఁడు!"

"నన్ను విశ్వసింపవేని, ఆతఁడే యెఱింగించు—' షేరుకాపు ఇట్లు బదులాడుచుండఁగనే, ఆ వనచరుఁ డిట్లు పలికెను. "నేనే ఎంగాడీ నామధేయుఁడ—ఎడారియందు దిరుగాడువాఁడ సిలువదాల్చుక్రైస్తవుల హితుఁడ. మ్లేచ్ఛ, భూత పిశాచా రాధకులను భంజించువాఁడ. పొండు, పొండు!—ఆ కుమతస్థులను గడ తేర్చెదను!" ఆ వింత సన్యాసి యట్లు కేరుచు, నయోబద్ధముద్గర మొండు నిజాజిన వస్త్రమునుండి తీసి, శిరముపై కెత్తి, యపూర్వకౌశలమునఁ ద్రిప్పఁదొడఁగెను.

కణతుఁడు సహజముగ నిరవధికవిస్మయపరుఁడై, అచేతనుఁడై, అనిమేషుఁడై వీక్షింపుచుండెను. ఆ వనచరుఁడట్లు ఉన్మాదసహజాసంబద్ధాలాపుఁడై, స్వీయోద్దండముద్గరము మిత్రునకేని శత్రునకేని తగులునని తలంపనియట్లు నిర్ఘాతముగ వడివడి సారించి, తుదకుఁ దన భూరిబలంబును, ఆ గుదియ దిట్టతనంబును సమానముగఁ దెల్లముగు చందమునఁ దత్సమీప ఘనశిలాఖండము నొక్కవ్రేటునఁ దుత్తునియ లొనరించెను.

అంత షేరు హాసనాననుఁడై తన క్రైస్తవ సహచరు నుద్దేశించి "చూచితిగదా నీ స్వాములవారిని" అని తదవసరోచితముగ నెక్కసక్కెము లాడెను.

"ఈతఁ డున్మాదుఁ" డని యాతఁడు బదులాడ, షేరు మగుడ నిట్టు లనెను. "ఐనను ప్రభావమునకు లోటులేదు" ఉన్మాదులు తత్క్షణ దివ్యజ్ఞానప్రేరితులని ప్రాచ్యులు విశ్వసింతురు. క్రైస్తవా! ఒక నయనము లుప్తమగునేని రెండవది తీక్ష్ణతరం బగుగదా! ఒక

చేయి ఖండితమగునేని రెండవ భుజబల మధికతరమగు! అట్టులే ఐహికపరంబగు మానవవిజ్ఞానము భంగపడునేని, నాశన మొందునేని దివ్యజ్ఞానము నిశితతరమై పరిపక్వ మొందును."

అంతలో నా సన్న్యాసి యెలుగెత్తి యిట్టు లాలాపించెను.

"నేనే 'ఎంగాడితి ఖుడోరు'ను – ఈ యెడారి దీపికను. మ్లేచ్ఛుల పాలిటి మాగ్గరమును! నేఁడు సింహచిత్రకములు నన్ననుసరించి నా గుహాముందు నుండురుగాక; వానికోరలు గాంచి మేషము వెఱచు నదిగాదు..." ..

అట్టి పాట యట్లు ముగించి కొంతముకూర మాతఁడు వడివడి బాఱి వ్యాయామక్రీడారంగమున వాఱితేలిన వానివోలె మూఁడు గంతులు వైచెను. నిన్నుంగున కట్టి యింత ప్రవర్తన మెంతమాత్ర మొప్పనిదగుటచే స్పాడిశూరుఁ డట్టె మ్రాన్పడియుండెను ఆ సన్న్యాసి భావమెఱింగిన సారసేనుఁడిట్టులనెను

"నేను సింహనామధేయుఁడ; నీవు చిత్రకలాంఛనుఁడవు; మేకతోలువస్త్రముదాల్చు తానే మేషము; మన మిరువుర మాతని నిలయమున నీరేయి విడియవలయునని కోరువాఁడు. మనమట్టులే యొనరింపవలయు. ఇంకొక విశ్రమస్థానమీరేయి గాంచుట అసాధ్యము. ఈ స్వామి లొట్టియవలె నీ ప్రదేశమున నతివేగముగఁ బోఁగలఁడు. మన దృష్టి ఆతనిమీఁదనే యుంచి వెంబడింపవలయును."

"ఆతఁడు పలికినట్టులే ఆ వనచరుఁడు శరవేగమున, బాఱుచు మధ్యమధ్య వెనుదిరిగి వెనుకబడిన వీరులను రండని హెచ్చరింపుచుండెను. మలకలు తిరిగి సన్ననై భయంకరమగు చఱియలతో నిండిన ఆ పథ మతి దుస్సహముగ నుండెను. అట్టి దారుల కలవాటుపడిన షేరునకుఁగూడ గష్టముగనేయుండెను. క్రైస్తవుని దురవస్థ కేవలము వర్ణనాతీతము. మార్గ మపరిచితము, అగమ్యము, భయా

తనచేతులార [illegible], [illegible]. [illegible] మారగించుట [illegible]. క్రైస్తవున కట్టి మితభాషణము క్రొత్తదైనను [illegible] చనాధీనుఁ డాయెను.

తా [illegible] వటవేది, వారి భోజనము [illegible], మద్యతు ద్రవపూరిత [illegible] క్రైస [illegible] కును ఒసంగెను.

"[illegible]లారా! [illegible]" [illegible] అతని నోటినుండి వెలువడిన [illegible] —" [illegible] ప్రసాదించు పదార్థము [illegible] [illegible].

సన్యాసి [illegible] కొనసాగించుటకుఁ గావలయు [illegible] అతిథు [illegible] తా [illegible]డిన తావునందే యుండెను. [illegible] గొప్ప [illegible] యెను. ఎంగాడీ ప్రవర [illegible] ముగ [illegible]డెను. అతని యుదంత [illegible]. [illegible]మే [illegible], అట్టి యావసర ముండెను. ఎంగాడీస్వామి క్రైస [illegible] శోధింతురు; సర్వజన [illegible]; క్రైస్తవ [illegible], [illegible] దేశమును సాధికారముగ శాసించు '[illegible]', [illegible]ను కూడ నాతఁడు గౌరవించును. సన్యాసి [illegible] నలుపుచుండును. మహమ్మదీయులు క్రైస్త[illegible] [illegible]మును విఫలముగ సభి వర్ణించి, [illegible] క్రై[illegible] నేత్ర[illegible] [illegible] తాను మతావేశము రగుల్కొల్పెను. [illegible], మహమ్మదీయుల మన [illegible] [illegible] నిశ్చయులై [illegible]దెందిన క్రైస్తవ [illegible]లాతనితో నొకానొక రహస్యాలోచన [illegible]. ఆ కార్యభారము వహించియే [illegible] [illegible] [illegible]ముట్టి, పడరాని పాటులు పడి [illegible] తెంచెను. సన్యాసి సలిపిన అతిథిసేవ ప్రశంసనీయము. కాని

ముగ వెలుఁగుచుండెను.

ఒకమూలఁ బనిముట్లు పడియుండెను. మఱియొకదెస, మేరీకన్య విగ్రహము మోటుగనే యొకగూటియందమఱియుండెను. ఒకమేజా, రెండుకుర్చీలునుగూడ నుండెను. ఆయవి తూర్పుదేశపుఁబటితనమునకు విరుద్ధముగనుండుటచే, నాతఁడే వానిని దయారుచేసియుండవలయును. బల్లమీఁద జమ్ముకాడలు పప్పులునుగాక, ఎండుమాంసముగూడనుం డెను. అతిథుల నోరూరునట్లు ఎంగాడీ వాని నమర్చియుంచెను. ఆతఁడు మౌనమువహించియేయుండెను గాని, ఈప్రకృతసన్మానము వెఱకటి మోటువిపరీతప్రవర్తనముకుఁ గేవలము విరుద్ధముగనుండెనని కణ తుఁడు ఱిచ్చనడి చూచుచుండెను. నిశ్చలచిత్తుండైన సన్యాసి ఉపవాసాది కఠినవ్రతభూయిష్ఠజీవనమునఁ గృశీభూతుఁడై యున్నను, సహజగంభీరోదారసమున్నతమూర్తి. తల్లక్షణములు సాధుజనసహజవినమ్రతాచ్ఛాదనమున మఱుఁగువడినటులుండెను. జనులను బాలించుటకు నుద్భవించి దైవసేవాపరాయణుఁడై మనుదలంపున నిజరాజ్యపరిత్యాగ మొనరించిన వానివోలె నాతఁడందు నడచుచుండెను. ఐనను, వాని యసాధారణశరీరౌన్నత్యముఁ దీర్ఘకేశపాశములు, గడ్డము, నిమ్నతమధూర్తనయనతీక్ష్ణమును సన్యాసికిఁ గాక శస్త్రజీవికిఁ దగియున్నట్లుండెను.

సారసేనుఁడుగూడ సన్యాసియెడ నొకింత భక్తియుతుఁడైనట్టులే యుండెను. తన మిత్రుని శ్రవణమున నాతఁడిట్టులనెను. "హామారో చిత్తమిపుడు బాగున్నది; కాని, మనము భోజన మొనరించువఱకు మనతోఁ బ్రసంగింపఁడు. ఇదియొకనియమము."

కావున మౌనవ్రతుఁడగు ఎంగాడీ స్కాటివీరుని గాంచి, యొక చతుష్పాదిపై నాసీనుఁడవు గమ్మని సన్న యొనరించెను. షేరు తన జాతి యాచారముచొప్పున నొక చాపలదిండుపై నాసీనుఁ డాయెను. వారలకాయత్తపఱిచిన ఆహారముల నాశీర్వదించువానివలె సన్యాసి

తనచేతనైనంత [illegible], [illegible]ముండెను. [illegible] ఓరిర మారగించుట [illegible] మితభాషణము క్రొత్త [illegible] చనాధీనుడాయెను.

తా [illegible] ను వటవేది, వారి భోజనము [illegible], మన్నతు ద్రవపూరిత [illegible] వీనికును ఒసంగెను.

"[illegible]లారా! [illegible]" అని ఆతని నోటినుండి వెలు వడిన [illegible] ప్రసాదించు పదార్థము [illegible]

సన్న్యాసి [illegible] కొనసాగించుటకుఁ గావలయు [illegible] అతడు [illegible] తావునకే యుండెను. [illegible] ఎంగాడీ ప్రవర [illegible] ఆతని యుకంత [illegible] అట్టి యావసర ముండెను. ఎంగాడీస్వామి [illegible] తుండు; సర్వజన [illegible] సాధికారముగ శాసించు '[illegible]', [illegible]ను కూడ నాతడు గౌరవించుచు. సన్న్యాసి [illegible] ను [illegible] నలుపుచుండును. మహమ్మ దీయులు [illegible] విపులముగ నభి వర్ణించి, [illegible] మతావేశము [illegible] మన [illegible] కృత నిశ్చయులై [illegible] క్రైస్తవ [illegible] నోకానోక రహస్యాలోచన [illegible] ఆ కార్యభారము వహిం చియే [illegible] పడరాని పాటులు పడి [illegible]. సన్న్యాసి సలిపిన అతిథిసేవ ప్రశంసనీయము. కాని

మార్గమధ్యమున నాతని వర్తనము విరుద్ధముగ, విపరీతముగ, దుర్భర ముగ నుండెఁగదా: నిశ్చయముగ నొక యున్మాదునివలె నాతఁడు చరించెను. చూచి చూచి అట్టివానితో సహవాసము విషయాలో చనము తగునా?

చిత్రకలాంఛనునకేమియు దోఁచకుండెను. తన దౌత్యమెఱిం గింపకుండుట యసమంజసము; ఎఱింగించుటయు నసమంజసముగనే యుండెను. విచారించి చూడఁ, దన సహచరుఁ డగు షేకునొప్పున నాతఁడు పరిచితుఁడువలె నుండుటచే, దన మిత్రునకు నాతని సమాచార మెఱింగింపఁగలఁడని గ్రహించెను. నాఁడు సేవకుఁడు సన్న్యాసియుఁ దేఁటపడక పోయిరి, ఇటు లాలోచించి సల్లలపడి వెడలించెను. తొల్లి ఈ సన్న్యాసి ధైర్యసాహసములు గల యోధుఁడు: అ[illegible]చంద్రునందుఁ గుశలుఁడు. మార్గమధ్యమున నాతఁడు సారెపల్కు లాపకుండుటచే ఆతఁ డొక శూరుఁడు కావలయునని చాటుచుండెను. ఎవ్వఁడైననగర మాతఁడు యాత్రాపరుఁడై వచ్చినటుల నెఱుంగరాదు. జీవిత శేష మా పుణ్యభూమి యందు వెడలించుటకువలె నుండెను. అపరకాలమున నా ప్రదేశమునకు నిర్మానుష్యస్థలమునకు ప్రయాణ మొప్పుటచే నేఁగెను. ఈతఁడు నిశ్చలభక్తుండని క్రైస్తవులు నమ్ముచుండిరి; ఉన్మాదలక్షణ ములుగాంచి ఈతఁడు దైవప్రేరితుండని నమ్ముచుండి తురుష్కులు, అరబ్బులు గూడ గౌరవించుచుండిరి. నట్టివానిని తుర్కీభాష యందు 'హామాకో' యందురు: దాని నీనామముచే నాతఁడు ప్రసిద్ధుఁడాయెను. ఆతని ప్రవర్తనము సారెసేవనకుఁ గూడ దుర్గ్రాహ్యముగ నుండెను. ఒకప్పుఁ డాతఁడు పుణ్యస్థానాదులను గూర్చి గంటలు లెక్కలేక నిరుపమానముగఁ బ్రసంగించుచు మఱియొకప్పుడు ఉన్మాదునివలె మెలంగును: కాని, నేఁటివఱకుఁ దానవుఁడుగ నెవ్వఁడు నెఱుఁగలేదు. ఆతని మత మెవ్వఁడని యభిప్రాయపడినచో, దత్తణము

నితాంతకళిత స్వాంతుఁడగును. అరబ్బులొకసారి మొటుకులై యాతని నిలయముఁజొచ్చి, పవిత్రవంతమగు వేదిక నాశనపరచిరి. తదవసర రౌద్రోద్రేకమున హమ్మని హుంకరించి, బలిష్ఠదండము ధరించి, మూఁడి, సన్న్యాసి వారి ప్రాణములు గొనెను. ఈ ఘనమానవ కృత్యము నయమ్మన వ్యాపించెను. ఇట్టి భయానక ఖ్యాతియు, దైవ ప్రేరితుఁడగు వాఁడను నమ్మకయును నాతని రక్షించును, అనాగరిక జాతులు గూడ భయభక్తియుతులై యాతని జోలికిఁ బోకుందురు. మహమ్మదీయసార్వభౌముఁడగు సలాఉద్దీను' శ్రవణపర్యంత మీతని యశము ప్రకటుచు — ఎంగాడీసన్న్యాసి గౌరవనీయుఁడు, రక్షణీయుఁడని — ఆ మహానీయుఁడు శాసించెను. అట్లు శాసించుటయేగాక, సలాఉద్దీను సతూహాలాయత్తచిత్తుఁడై — కుతూహాలమే గాదు — ఇట్టి హామాకో భాషణలరహస్యము లెఱింగియుండునని కూడ నెంచి అనేక సారులీతని చెంతకరుదెంచెను: ఉత్తమ మహమ్మదీయ ప్రభువులు కూడ సందర్శింప నరుదెంతురు: సారసేనుఁడు మఱియు నిట్లు వక్కాణించెను. "ఈ యోగి నక్షత్రపరీక్షకై — ముఖ్యముగ గ్రహచలన పరిశీలనార్థము — ఒక సమున్నతాగారము నిర్మించెను. మానవుని చర్యలు గ్రహసంచారము ననుసరించి యుండుననియు, దాన రాఁగల విషయములు ముందుగ నరయనగుననియు మన మందరము 'క్రైస్తవులు, మహమ్మదీయులు' గూడ విశ్వసింతుము."

అమీరు పేరు చెప్పిన సారాంశ మయ్యెది. కాని, సన్న్యాసి మతిభ్రంశము విపరీత మతావేశసంజనితమా, లేక, కేవలము తదుచిత లాభ సంగ్రహణార్థము తాల్చిన కపటప్రవర్తన మగునా, యని కణతుఁడు సంశయాకులుఁడాయెను. ఐనను, మూర్ఖచిత్తులగు మహమ్మదీయులాతనియెడ నంత సహానముగ నుండుట ఆశ్చర్యముగ నుండెను. సారసేనుఁడును సన్న్యాసియు పరస్పరము చూపిన చనవు నిక్కముగ

నధికతరమై యుండవలయునని క్రైస్తవుఁడు గ్రహింపఁజాలెను. మహమ్మదీయుని సన్యాసి మఱియొక నామమున సంబోధించెఁ గదా. ఈ సంగతు లన్నియు గమనించిన కెనతుఁడు తాను భద్రముగ మెలఁగవలయుననియు, తీవ్రపడి తన రహస్యము సన్యాసికిఁ దెలుప రాదనియు నిశ్చయించెను. అనంతర మాతఁ డిట్లనెను — "సార సేనా! భద్రము. ఈ సన్యాసి ఇతరవిషయములతోఁ బాటు నామములు గూడ తాఱుమాఱు చేయునే. నీ నామధేయము — షేరుకాఫు. మఱచి, ఇంకొకపేరున సంబోధించెఁగదా."

సారసేనుఁ డిట్లు బదులాడెను "నా జనకుఁడు నన్ను 'ఇల్దరీము' అని చీరువాఁడు. ఈ నామధేయమె చాల ప్రసిద్ధము. నేను సమర కుశలుఁడ నగుటచే, 'షేరుకాఫు' అను అధిక నామము సంక్రమించెను. ఇయ్యది సైనికశ్రేణులందుఁ బ్రసిద్ధము. మాటాడకుము — హామాకో వచ్చె. మన మిఁక విశ్రమింపవలయునని హెచ్చరించును. రేయి యాతఁడొనరించు ప్రార్థనాదికముల నెవ్వరుఁ జూడరాదు."

సన్యాసి నిజోరఘటితభుజాండై యురు దెంచి, హరిద్రమోల నిలిచి గంభీరస్వరమున నిట్లు లనెను "నానాకార్యసంకీర్ణమగు దినము వెంట ప్రశాంతరాత్రిని రావించిన ఆ పరమాత్ముఁడు, అలసి సొలసి యుండు శరీరమానసము లూఱట గాంచునట్లు నిశ్చల నిద్రాధీనుల నొనర్పు నా పరమాత్ముఁడు వందనీయుఁడు!"

వీరు లిర్వురు 'తథాస్తు' అనిరి. సన్యాసి తన హస్తచాలనమున నన్న మొనరించి సగౌరవముగ వెనుదిరిగెను. వారంత శయ్యాపరము లగు ప్రయత్న మొనరింపఁ దొడఁగిరి.

తన సహచరుఁడగు సారసేనుఁడు సాహాయ్య మొనరింపఁ జిత్రిక లాంఛనుఁడు భారశిరకవచమునుండి విముక్తుఁ డాయెను. వీరజన సామాన్యమగు మృదుల 'షామో' చర్మసర్మితవస్త్రములు మాత్రఁ

మాతని దేహమున నడఁగియుండెను. క్రైస్తవుఁడు కవచధారియై యుండినపుడే ఆశ్చర్యచకితుఁడైన సారసేనుఁ డాతని వివిధాంగసౌష్టవము, అమేయమగు శారీరకపటుత్వమును గాంచి మఱియు నక్కజపడెను. అట్లుకే క్రైస్తవుఁడు నిజయుద్ధబాహ్యవస్త్రవిసర్జనకార్యమునఁ దొడఁగి, ఆతని యొప్పుశరీరము గాంచి, అట్టివాఁడు తనతోడి కలహమున నంతటి జయసత్త్వము నెట్లు జూపఁగ జాలెనో యని వెఱగందెను.

వీరు లిరువురు దైవమును సంస్మరించుకొని, అనంతరము శయ్యలఁ జేరఁబోయిరి. మహమ్మదీయుల కత్యంత పవిత్రవంతమగు 'కాబా' దిక్కు మోము ద్రిప్పి, సారసేనుఁడు సంగస్వాగమునఁ దన దైవప్రార్థన మొనరించెను మ్లేచ్ఛుని చేత సుంకుట నోపావమామని తలంచి క్రైస్తవుఁ డొకింత దూరమునకుఁ బోయి, సిలువవంటి పిడికల తన మేటిఖడ్గము నిలువబెట్టి, అదియొక ముక్తిసాధనమోయన నా మోకాల మోఁకరించి, తద్దినప్రమాదపు పరిస్మరణ ప్రవర్ధమాన భక్తిపారవశ్యమున జపమాల ద్రిప్పెను. అనంతరము, మార్గాయాసమునఁ దూలిన యోధులు రయమ్మున ఘననిద్రాపరు లైరి.

౪

తా నెంత కాలము మైమఱచి నిద్రించెనో స్కాటిశూరుఁ డెఱుంగఁడు. అంత నాకస్మికముగఁ దన యురము క్రుంగినటు లాయెను; తోడనే యాతఁడు మేల్కాంచెను. తానొక బలాఢ్యునితోఁ బోరి రోఁజు చుండినటు లాయెను. కల గాపయ్యు కాని హృదయపీడన మింకను నడుగకుండుటచే నది స్వప్నము కాదు యూరకుండఁజాలక యెవ్వరని ప్రశ్నింపఁబోయి యంతలోఁ గనువిచ్చి చూచుసంతనే యెంగాడీ స్వామి భీషణాకృతి భయంకరముగ నాతనికిఁ గాన్పించెను. స్వామిదక్షిణ హస్తము శూరుని వక్షముపై నుండెను; వామహస్తమున నొక వెండిదీప

ముండెను. కణతుఁడు తెలుఁగులోనూరక నాతఁడిట్లు హెచ్చరించెను.

"మాటాడకుము. ఆ మ్లేచ్ఛుఁడు వినరాని విషయము నీకు చెప్పవలయును."

'ఫ్రాన్సేసు' లనఁబడు నవీనరాజ్యము లొనరించుటకై ఐరోపా ఖండమునందలి నానా దేశస్థులు, నానాభాషలాడు జనులు మహమ్మదీయ దేశమునకరుదెంచుచుండిరి. కావున నానాదేశస్థులును మహమ్మదీయులును గూడ గుర్తింపఁగలిగిన సామాన్యభాష క్రమముగా నేర్పడెను. వారంత ఆ గ్రామమున నుండువారు సామాన్యభాష యందే పరస్పరము భాషింతురు. కణతునకు నా భాషరాదని ప్రసంగించిన సన్యాసి ఇపుడు ఫ్రెంచిభాషలో మాటాడెను. అతఁడు మగుడ నిట్టు లనెను. "లెమ్ము. పెనవి గదల్పక ఉత్తరీయము వైచుకొని నిశ్శబ్దముగ నావెంట రమ్ము."

కణతుఁడు తోడనే లేచి ఖడ్గముదాల్చ సన్యాసి ఇట్లు వారించెను. "శస్త్రము నవసరము. మనము పోవు త్రోవున జ్ఞానశస్త్రములు గావలసి యుండు. భౌతికాయుధములు కేవలము నిరర్థకములు."

శూరుఁడు ఖడ్గమువీడి చే ఆతఁడా సన్యాసిని వెంబడించెను. తనపాదముల యందేకమున నెప్పుడు ఏదవి బాకుమాత్ర మాతఁడు ధరించియుండెను.

అంధకారమున నిశ్శబ్దముగ స్వప్నభవ వ్యక్తియో యన నల్ల నల్లఁ బోవు సన్యాసివెంటఁ గణతుఁడు నట్టులే పోయెను. నిద్రాధీనుఁడగు మ్లేచ్ఛుఁడు లేవలేదు. ఒక వేదికయు సిలువయు నున్న మొదటి గదియందు రక్తసిక్తమగు నొక చబుకుండెను. ఆహా! ఆ కౄరడా సన్యాసి కఠిన ప్రాయశ్చిత్తమునకు నిదర్శనము! వాడియైన పరుషశిలాఖండము లొకచో నుండెను. తాను ధ్యాననిమగ్నుఁడగునపుడు నిర్బాధకముగ నుండరాదని యెంచి కాఁబోలు అతఁడు వాని

కణతుఁడు మాఱాడక అట్లనే యోచించెను. ఆ కారణమున సంధుఁడయ్యు జూచినట్లే సన్యాసి మెట్లెక్కఁ దొడంగెను. అతఁడు కణతునకు దీపము చూపు నాతఁడా సన్యాసి సోపానములు గడచు చుండెను. కొంతదూరమున నా సోపాన [illegible] వంక నింకొక వరుస ప్రత్యక్షమాయెను. మూడవదగు నొక ద్వారము స్తంభయుక్తమై మోటుగ [illegible] సాక్షాత్కరించెను. [illegible] దిడ్డి అయోవరరక్షితమై మేకులతోఁ గూడ [illegible] అతి దృఢముగ నుండెను. సన్యాసి తడఁబడుచు [illegible] యట నిలిచి ఇట్లనెను. పాదరక్షలు దీసివేయుము, ఈ తావు పరమ పవిత్రస్థానము. [illegible] వర్జించి నిశ్చలచిత్తుఁడవు గమ్ము.”

కణతుఁ డట్లొనర్చెను. సన్యాసి [illegible] ధ్యానమగ్నుఁడై, వేఁడియు దెలిపొందిన ఆ దిడ్డి [illegible] మహామంత్రములు [illegible] నని నియోగించెను. [illegible] ఉచ్చరించినంతనే ఆ ద్వారము [illegible] ణము వీడిపోయెను. [illegible] కాదు; [illegible] దానే విచ్చిన్నమైనటులు [illegible] సుగంధబంధుర దీపనిర్గతా [illegible] పోయెను. అంతదనుక సంధకారమున [illegible] బొంగులాడిన నయనములు సహజముగ మిఱుమిట్లు గొనెను.

ఒకటి రెండు నిమిషములలో [illegible] కణతుండు [illegible] రాంతర్గతుండాయెను. అదియొక ప్రాస్నానాగారము. వెండిగిన్నె [illegible] ములు రజతరజ్జువుల [illegible] సౌరభములు వెదజల్లుచు దేదీప్యమానముగ వెలుగుచుండెను. ఆ మందిరము [illegible] కఠిన ఘన శిలాఖండములు దొలిచి [illegible] చేసినది. కాని బాహ్యాంతరనిర్మాణములకు వ్యత్యాసము [illegible] లేదు. [illegible] ప్రదేశమునందలి పని తనము మోటుగ నేదియో యొక విధమైన నుండెను. ఈ మందిరమటు

"ఆర్యా! నేను క్రైస్తవరాజన్యసభానియుక్తుఁడ. రిచర్డు స్వస్థత చెడియుండుటచే నా మహాసేనాని యనుజ్ఞ వడయఁజాలకపోతిని."

"సాంకేతికము ?"

సన్న్యాసి యట్లు ప్రశ్నించినంతనే కణాతుని చిత్త మొక్కసారి గతానుమానఘూర్ణితమాయెను. అతని తొల్లిటి యుభావచేష్టలు వీరుని మానసమున వచ్చివడి బరువెత్తెను. ఐనను ప్రకృతప్రవర్తన సర్వోత్కృష్టముగ నుండుటచే నాతఁడు శంకవీడి తన యథార్థత తెలియునట్లు సంకేతపద మిట్లు తెలియఁజేసెను. "రాజులు అర్థి నర్థించిరి."

సన్న్యాసి సంతసించెను. "బాగు. కుమారా! నిన్ను నే నెఱుంగుదు; ఐనను దౌవారికుఁడు మిత్రుని శత్రునిఁ గూడ బ్రశ్నింపవలయు." అట్లు పలికి రజతదీపహస్తుఁడై దారి జూపుచు దాము మగిడినగది నాతఁడు మగుడఁ బ్రవేశించెను. సారసేనుఁడు గాఢనిద్రాపరుఁడై అట్లె పడియుండెను. ఐనను సన్న్యాసి యట నిలిచి వంగి తురుష్కునిఁ బరికించి సందేహము దీర్చుకొనెను. "ఇతఁ డీ గంధకారమున నిద్రించువాఁడు. లేపరాదు."

అనంతర మాసన్న్యాసి వేదికవెనుకఁ బోయి యొక మర నొక్కెను. అత్యాది నిశ్శబ్దముగ విరియు నందొక యినుపతలుపు గోచరించెను. ఎంతయో సపరిశీలనముగ జూచినగాని ఆ లోహకవాటము కానరాదు. తెఱచునపుడు సవ్వడి యగునని వెఱచి తన దీపమునందలి తైల మాతఁడు రెండు బిందువులు గ్రంథులఁ బోసి త్రోసెను. వివృతద్వారమున శిలాసోపానపరంపర గోచరమాయెను. అంతఁ దన యనుచరునిఁ గాంచి విషాదస్వరమున నాతఁ డిట్టు లనెను.

"నేఁ బట్టు తెరదాల్చి నా నయనములు బంధింపుము. నీ విపుడు గాంచు భాగ్యము నేఁ జూడఁగాదు.

కణతుఁడు మాటాడక అట్లనే యోచించెను. ఆ కారణమున సంఘుఁడయ్యె చూచినట్లైతే సన్యాసి మెట్లెక్కఁబోఁడంగెను. అతఁడు కణతునకు దీపము చూపుచు నుండెడా వారిని సోపానములు గడచు చుండెను. కొంతదూరమున నాగాన యంతరిక్షవ సింహాక వంక నింకొక వరుస ప్రత్యక్షమాయెను. మూడవ వంక నొక ద్వారము స్తంభయుత్తమై మోటుగ వృ సాక్షీంతో సంయంచెను. బంగారు దిడ్డి అయోవరరక్షితమై మేకులతో గూడబడి అతి ట్టముగ నుండెను. సన్యాసి తడఁబడుచు సంభవము తప్పు యట నిలిచి ఇట్లనెను. పాదరక్షలు దీసివేయుము. ఈ తావు పవిత్రస్థానము. దుష్టభావము వర్జించి నిశ్చలచిత్తుఁడవు గమ్ము."

కణతుఁ డట్లొనర్చెను. సన్యాసి యుపదేశ ధ్యాన నిమగ్నుఁడై, వెఁడియు దెలిపోయిన ఆ దిడ్డి ... మహామంత్రములు తప్పయుగాను నని నియోగించెను. వీరుఁ డటు ... చదివినంతనే ఆ ద్వారము తక్షణము వీడిపోయెను. తలుపోయి ... కారాగారము; సేనంతే దానే విస్మృతమైనటులు తోఁచెను. తదంతర ... సుగంధబంధుర దీపనిర్గతాలంకారములు ... మైనట్టు వరూపుఁ దోచుటచేసెను. అంతదనుక సంధకారమునఁ బొరలాడిన నయనములు సహజముగ మిఱుమిట్లు గొనెను.

ఒకటి రెండు నిమిషములలోఁ గన్ను సరిపడఁ కణతుండు మందిరాంతర్గతుండాయెను. అదియొక స్నానాగారము. వెండిపళ్ళలనేకములు రజతరజ్జువుల వ్రేలాడుచు మహనీయసౌరభములు వెదజల్లుచు దేదీప్యమానముగ వెలుఁగుచుండెను. ఆ మందిరము కుడ్యకఠిన ఘనశిలాఖండములఁ దొలిచి తయారుచేసినది. కాని బాహ్యాంతరనిర్మాణములకు వ్యత్యాసము తెలియలేదు. ముదటి ప్రదేశమునందలి పనితనము మోటుగ నేదియో యొక విధమైన నుండెను. ఈ మందిరమటు

గాక తన్నిర్మాత శిల్పనైపుణ్యమును వ్యక్తపరచుచుండెను. అందలి పంద్రెండు స్తంభములు రెండు వరుసలుగ నేర్పడియుండెను. ధనుష్మ్రయువసు కన్య సముదితోన్నతస్తంభ అపూర్వ శిల్పకళానిలయమై కడు శోభాయమానమగుచుండెను. స్తంభములుగూడ దర్శనీయములు. ప్రతిస్తంభమునను నొక విశాలవివర మేర్పడి అద్భుత శిల్పములతో నిండి ఒకొక్క క్రీస్తు శిష్యవిగ్రహమునకాలవాలమై యుండెను.

తదాలయమునకు గూర్చుండగ నింకొక వేదిక కలదు. ఆ వెనుక బెంసిగూడెపు నెబలిపై పట్టుపట్టిన సాంద్రతర కనకవల్లిగ విరాజితమై యొక కాంచన పీఠముండెను. ఆ దానిపై పరమపవిత్ర విగ్రహముండెవలయు, ఆదానియము సాంధించు మూర్తి కావలయును. కణతుండ్లచేత భూషితమైన ప్రతిమను జూసి పొంగిరించి అధికతరావేశమునం బ్రార్థన ముఖమునుండి సందె! కొంపలు ముట్టులో రయొక్క ప్రక్కనుండు వాలంగి: ... నుండెను. కొర ముట్లు సడలెనో ఎవ్వరైనను గిబ్బిర్లో తెలిపెను చేసె. గూర్చియుండు వెండిమయముగు సల్లని బీపక రొమబిటుండెను. గానికి రెండు మడత తలుపులమరి అంతయు నొక సూక్ష్మ దేవాలయమువలె నుండెను.

శూరుడు లేచ్చవసి చూచుచుండ నాకివాటములు కూడ విడిపోయెను. అందు 'నిత్యవసి న' ... చేకిన బారుఖండము దృగ్గోచరమాయెను. ఆ ముహూర్తముననే దైవగీతాలాపమగ్న వపతాజనకంఠస్వనము వినుపించెను. పాట ముగిసెను. తోడనే ఆ తలుపులు మూసికొనెను. ఇదంతయు పరిగియే యాసన్న శూరుడు తాంగాంచిన పవిత్రచిహ్నము నంస్మరించి సత్యముగ బ్రార్థన సాగింపవచ్చును. తానొక పవిత్ర గంభీరసత్యము జూచితినని దృఢముగ విశ్వసించి ప్రార్థన ముగించి లేచి యాతండు సన్యాసికొంటకు

జుట్టును బరికింప సాహసించెను. సన్న్యాసి ద్వారముచెంతనే యట్టే యంధప్రాయుఁడై దండితతాడితశ్వానమువలె దైన్యముగఁ బడి యుండెను. అపారభక్త్యానుతాపము లా నిస్సంగునియందుఁ గాన్పించు చుండెను. ఎంగాడీస్వామి దుర్భరచింతాభరాక్రాన్తుఁ గ్రుంగిపోయినటు లుండెను. అట్టిబలోద్ధతుఁడు, అట్టియున్మత్తచిత్తుఁడు, అట్టితీవ్రస్వభావుఁ డత్యధిక నిర్వేదావమాన పశ్చాత్తాప సంక్షుభితుఁ డైనగాని యిట్టి విపరీతదైన్యావస్థకుఁ బాల్పడఁడని కణతుఁడు భావించెను.

ఏమితోఁచ మాటలాడువానివలె శూరుఁడాతని డాసెను. వసన నిబద్ధశిరస్కుఁడగు సన్న్యాసి జాడకట్టి దుప్పటి గప్పిన ప్రేతమువోలె నూపిరిరాని మర్మరస్వరమున నస్పష్టముగ నిట్టు లనెను. “భాగ్య వంతుఁడా! నిలు. నిలు. దివ్యదృశ్యమింకను గలదు. సన్న్యాసి తోడనే లేచి లోపున నమరిన దారచే మందిరము ప్రతిధ్వనించి బిగియునట్లు కవాటము వైచెను. తత్కవాటాకార మావంతయుఁ గానరాకుండు టచే నేకాకియగు కణతుఁడు ఖిన్నహృదయుఁ డాయెను. ఆ తెలు పంత చక్కగ నమరిపోయెను. కణతుని చెంత నొక బాకుతప్ప ఇతరాయుధములు లేవు. పవిత్రచింతనము, అప్రతిహత ధైర్యమును మాత్రమే వానికిని సహచరులు.

అట్టి విపరీత ప్రదేశమున నింక నేమి సంభవమగునో యూహించు టసాధ్యము. ఏమైనను గనిపట్టియుండవలయునని నిశ్చయించి కోడి కూయుకాల మాసన్నమగువరకు నాతఁ డప్రమత్తతతో నా నిర్మా నుష్యాలయమున నట్టిట్టు తిరుగాడెను. నిశా యామకాలము నొరయు నాసమయమున నెటనుండియోగాని అకస్మికముగ వెండి చిఱుగంట యాతని వీనులం బడెను. సమయమును స్థలమును నట్టి వగుటచేత నాతఁడు వెఱపెఱుంగని వీరుండయ్యు నా ముహూర్తమున నొక మూలకుఁ బోయి అనంతర మేమగునో చూడఁగోరెను.

అచిరకాలమునఁ దొల్లిటి పట్టుతెర మఱుఁగ పడెను. ఆ పవిత్రాక్షరపంక్తియు గోచరమాయెను. కణతుఁడు భక్తిపరుఁడై మోకరించినంతనే నాకజనగీతారవము మఱుఁగ శ్రవణపేయముగ వెలువడెను. ఆ కంఠము లోకస్థానావృతనే నిలిచియుండక ఉచ్చతరమై క్రమముగ సమీపించుచుండెను. తాను ప్రవేశించిన ద్వారమునంటి కంటకిఁగానరాని కవాట మాయెదుట నివృత్తమాయెను. తోడనే ఆ గానారవము ధనుర్మయాలయము జొచ్చి పల్లవిరిసెను.

తన్నిట్టుగమోదితముగ మోకరించినంత నిమగ్నుఁడై యీ కమ్మని సన్నడికి గవిపట్టు కింకొందుడు అట్టు సంభవ మగు ననియే తలోచించి, యాపరతీయునాడి తత్త్రగిపాటున దృష్టి నటు సిగిడించి యుండెను. ముందు గాయకులును సంగీతకాలును వెలువడిరి. అనాచ్ఛాదితములగు నా బాలభుజాంతరములు సహజధవళిమవీడి ప్రాచ్యదేశ ప్రభావమునకు సాక్షీభూతముగఁ గపిలవర్ణమునఁ దాఁచుచుండెను. వారు తాల్చిన హీనమసృణధవళవస్త్రములవలన నాంగ్లలోపము మఱియు వ్యక్తముగ నుండెను. ఆ డింభకులు రెండు జతలుగ వచ్చిరి. మందిరాంతరమున గంధములు మఱియు నతిశయించుచున్నట్లు ముందువరుస బాలకులు మనోహరధూపపాత్రములు త్రిప్పుచుండిరి. రెండవ జతవారలు పుష్పములు వెదజల్లిరి. ఆపిమ్మట బండెండుగురు స్త్రీలు సశ్రమ గంభీరగమనమునఁ బ్రవేశించిరి. అందఱుగురు కోమలాంగులు ధవళవస్త్రములు దాల్చి, అపై నల్లని ముసుఁగులను వహించిరి. వారు నిస్సంగసన్యాసినీజనముగావలయు. మిగిలినవారి ముసుంగులు కూడ వస్త్రములవలె తెల్లగనే యుండుటచే గతిసన్యాసి ప్రతాలంబనార్థము వారు క్రొత్తగ నరుదెంచియుండురు: లేదేని ప్రముక్కిన ప్రమొక్కులు చెల్లించుకొనుట కే తెంచియుండవలయు. సన్యాసినులు జపమాలికా కీలిత హస్తలు: ఇతర తరుణీకదంబము శ్వేతారుణ శోణాపుష్ప

మాలికాదీసితసాముల నాంకలు నాలయమునఁ ప్రదక్షిణ మొన రించిరి. తర్వాతి తోడను సంబంధములు తరంగ దగు నంత దగ్గరగఁ బోయునని ... సిగ్గడు తో ... డిరి. కణతుండు విచారాత్త్ ... తానోక భిజాత్య ... సన్యాసినిమఠమున నాంటినే ... భూమి నను. ... యు ... పాలస్నానము బెళ్ళ ... మను ... ఖండనప ... చేసెను. ఐనను కొండు పాలకుల ... ప్రశ్నల నొనరుచు నొసి కొన్నింటిని నివృత్తి జాలిరి. ... కణతుని చిత్తము ప్రశ్నశమింపగ తీరునఁ బోయెను. ... మను ... సిన చంద ... గుంచి ... గీ ... లావ ... సంచరించు తమ్ము గానకి ప ... జూచు మొళము గా నోఘనని ... తనవసరి ... తి ... ము ప్రభవించెను.

ఆ స్త్రీ ... నట్లు ... రి. ... నడనకనే ... నను ... నట్లు కణ ... ముహూర్తమునఁ బొంగ కెను. అరఁ డింకను ... అంతలో ... రెండవసారి ప్రదక్షిణి ... ఆ సమ ... ముహూర్తమున నొక పూర్ణశ్వేతాంబర ... యొక్క ముగ్గ దీసి యచట జారవిడిచెను. అద్యాది అప్రయత్నముగ సంభవించుగాఁ బోలు. ఏమైనను ఆ రోజాముకురము తన పాదముసఁ బడ, శూరుఁడు శరహతునివోలె నదరెను. చిత్తము చింతావేశపూరితమగునపు డెంతటి యల్పవిషయమైనను ఆకస్మికముగఁ ... మగు నేని! అట్టు లధీరమగుట సహజముగదా. అదియొక ... ఆ ... దవక్షణముననే యాంత్రము తెలివొందని సహజ ... వహించె.

మూడవ ప్రదక్షిణము ప్రారంభమాయెను. ... ముగ్గ విడిచిన మగువ వెంటనే కణతుని దృష్టి పోవుచుండెను. దృష్టియేగాన అతని మానసము

గూడ నట్లులే పాడుచుండెను. ఆకాంత పదము, వదనము మూర్తియు నితరస్త్రీలతో పోలించి చూచిన అద్భుతముగ నొక్కతీరున నుండుటచే నొకవ్యక్తిత్వము గలదగుచుండెను. ఐనను, సౌజన్యాతిశయప్రేరణమున, ఆ రెండవ శ్రేణియందలి రెండవ వ్యక్తి, ఇతరులకంటె మాత్రమే గాక, స్త్రీజాతి యందంతటికంటె కూడను మిక్కిలి ప్రియతరమని శౌరియును గ్రహించెను. అట్లు గ్రహించిన క్షణముననే హృదయము తనవిధి ప్రాణము ధ్వనించుచున్నట్లకై పంజరము ఛేదించుకొని పోఁ జూచు పక్షివలెఁ దద్దరపడెను. ప్రేమయును చిత్తాకాంతమునకు భక్తియును దట్టముగ దోఁపించెను. ఆ రెండును బరస్పరవినాశకరములు గాక, పరస్పర ప్రవర్ధనములై యుండెను. శౌరధర్మము పూర్ణముగ తెలిసిన యా కాలమిట్టిది. ఆ తావునఁ బ్రదక్షిణమొనరించు కాంతాసమూహములో నెయ్యది రోజాముకుళము వదనమైనదో యామెపై తనచూపుల కిస్పష్టముగ నట్లు మరుగున నొక సందర్శనముఁ జూపవలెనని శౌరియు నిశ్చయించెను. అది విశాలమై దృఢతరమై మత్తావేశసన్నిభముగ నుండెను. శౌరిని గమనించుటయు నితాంతోత్సాహ ప్రదర్శితమాయెను. అంతలో నా యువతుల తృతీయ పరిభ్రమణము ప్రారంభమాయెను. రెండవ ప్రదక్షిణమైనంతనే మూఁడవది ప్రారంభమైనది, కాంతున నొక ... వలె నుండెను. ఎట్టకేలకా వనితాకదంబము సన్నిహితమాయెను. కిణాతుని చిత్రమును గలంచు జన్యాని యితరకాంతలవలెఁ బూర్ణపరిచ్ఛాదితశరీరమై యుండెను. ఐననేమి? శౌరిని డాసినంతనే యామె మోహనాంగి మనోహరకరాబ్జము గ్రీష్మకాల మేఘములందు శశికళాసుధాధారకిరణము భాతిఁ దెరచిఁడి వెలువడి, వంగి నొక గులాబిపుష్పము విడవైచెను.

ఈ మొగ్గయుఁ బ్రభాతము దవనమునఁ బడియుండునా? అసంబద్ధము. ఆహా! ఒకింత తొంగిన యా కమ్రతరకరాబ్జము తొల్లి తానొకసారి

యధరస్పర్శన మొనరించి, రహస్యముగ హృదయార్పణ మొనరించిన మోహనాంగి కోమలపాణి పల్లవమువలె నుండెను. మఱియొక నిదర్శనము వలయునేని, ఆతనిపాణిన్యస్తకరాంగుళ దీపితాపూర్వపద్మరాగోర్మిక చాలును. ఆ యున్నమిన్న కేలిమునుంగున నడంగియున్న నల్లని నెఱిగురులకుం దొక్కి సింపుటుంగరము భాగ్యవశమునఁ గానుపించినఁజాలును, మహత్తర సువర్ణపాశముకంటె నామేల్బంతి కేశపాశ మొక్కటి శతాధిక ప్రియతరము. ఆమె నిక్కముగ శూరుని హృదయరాజ్ఞి! కాని, అట్టి కాంతామణి ఇట్టి నిర్జనారణ్యసీమ నుండనేల? జను లుండు నాలయములఁ బ్రార్థనలు చేయుటకు సాహసము చాలక ఇట్టి యేకాంతసీమల కేతెంచు కన్యలతోఁబాటు చరింపనేల? కణతున కేమియు దోఁపకుండెను ఒక కలవలె నుండెను. కలయో నిక్కమో తెలియకుండెను. శూరుఁడు తాదృశాలోచనానుగుణుఁడై యుండ, నా స్త్రీకదంబ మరుదెంచిన ద్వారముననే మాయమాయెను. శూరుని చిత్తమును గలంచిన జవ్వని యంతర్థానయగు సమయమున నాతనివంక నానన మొకింత ద్రిప్పెను. ఆక్షణముననే ఆ మేలిమునుఁగు మఱి కానరాకుండ పోయెను; తోడనే శూరుని చిత్తమంధకారబంధురమాయెను. అంధకార మలంకారప్రాయము మాత్రమే గాదు, కణతుఁడు నిక్కముగ నంధకారపరిస్థితుఁడాయెను. స్త్రీజన మంతరించినంతనే తత్కవాటము పెద్దరవ మొనరించి మూసుకొనెను, గీతాలాప మంతరించెను. మందిరాంతర దీపకాంతియు నాక్షణము నంతరించెను; అంధతమసమున శూరుఁ డొక్కఁడే యుండెను. కాని, ఆతఁడయ్యంధకారాదుల నేమియు నెఱుంగఁడు. నిజాభిమానసూచితచిహ్నములు వీడి యల్లనల్ల నంతరించిన స్వప్నసన్నిభసుదతీస్మరణైకచిత్తుఁడై యాతఁ డన్య మెఱుంగఁడాయెను. ఆ కడానిబంతి జారవిడిచిన మొగ్గలకొఱకు చీకటియందుఁ దడిమి, కండ్లకద్దుకొని,

వానిని హృదయమునకు హత్తించి, మఱల మఱల నట్టు లొనరించి, ఆకోమలచరణ మెట్టిన తావుల వెదకి వెదకి శిలపాషాణముల మఱి మఱి ముద్దాడి, వీరుఁడు స్వీయమనోభవశోకమునఁ బొరలాడఁబోడగను. ప్రేమోన్మత్తు లిట్టి యభావచేష్ట లొనరించుట సహజముగదా. ఏకాలమునందైన మానవస్వభావ మిట్టులే యుండు. కాని, శూరధర్మము ప్రబలియుండిన ఆ యుగమున, శూరుఁ డెంత పరవశుఁడైనను, తత్కాంతాన్వేషణార్థము వెన్నంటి తిరుగుట పాడిగాదు; అట్టి ప్రయత్న మొనరింపఁ దలంచుట శూరధర్మవిరుద్ధము. ధ్యానపరుఁడగు తన భక్తునిపైఁ గరుణగొని యేకక్షణమాత్రదర్శన మొసఁగు దేవతను వలె, మంచి ముహూర్తమున నొక్క శుభక్షణము బర్హఁజేసి తోడనే తెలిమబ్బు తెరమఱుఁగున కానఁగు దివ్యగ్రహమువలె నాఁటి శూరుఁడు తావలచు కన్యను విపరీతగౌరవముతోఁ జూచును. శూరహృదయపీఠము నధిష్ఠించు లావణ్యవతి శాసించునప్పుడాతఁడు నంతసించును. గానరానప్పుడు విషాదమగ్నుఁ డగును; ప్రసన్న యగునప్పుడుత్సాహవంతుఁ డగును. క్రూరచిత్తయై శాసించునప్పుడు దుర్భరవిషాదావేశబాధితుఁ డగును. కాంత యా తెఱఁగున హృదయస్వాతంత్ర్యము పూర్తిగ ననుభవించును. శూరుఁ డట్టి నిరోధమైనను గల్పింపనేరఁడు. శూరుఁడు నిరంతరము నిజహృదయరాజ్ఞీ సేవాపరాయణుఁడై శస్త్రహస్తుఁడై, సాహసకార్యరచనాసమర్థుఁడై, తనకును, దాఁ బూజించు దేవతకుం గూడ యశోపార్జన మొనరింపవలయును.

నాఁటి శూరధర్మములట్టివి. తదంతర పరమసూత్రమగు ప్రణయతత్త్వము నట్టిది. కాని కణతుని బంధము మఱియుఁ జిత్రమైనది. తన ప్రణయకాంత కంఠస్వర మాతఁ డెన్నఁడు నాలించి యెఱుఁగడు. పలుసారు లామె సౌందర్యము మాత్రము గాంచి, యుప్పొంగెను. ఆకాంత సాధారణవంశోద్భవకాదు. శూరశ్రేణికిఁ జెందువాఁడగు

కుఁడు తద్గౌరవము బురస్కరించుకొని ఆపె కటుంబవలయముదాయ ్టను. గాని, చన వూని కలసి మెలసి యుండరాదు. సాహస ్రమములం దాతఁ డెవ్వనికైనఁ దీసిపోవని వాఁడయ్యె నెంతటి గాధిరాజనందనునైన నాసింపఁజాలినవాఁడయ్యె, నాతఁ డా కాంతను తనుగోతె దవ్వున నుండియే ఆగాధి ప్రవలసినవాఁ డాయెను. కాని, త ఎంతటి గర్వితమతియైనను, ఎట్టి మహోన్నతకులప్రసూతయైనను శయ మర్పించి తదావేశమున సేనాపరాయణుఁడగు ప్రణయుఁను నకులసంజాతుఁడని నిరసింపఁజాలునా? కణతశూర చిత్తాపహరణ యగు నా సుందరీమణి, అతఁడు వ్యాయామ క్రీడారంగముఁ బ్రద దిన యద్భుత బలపరాక్రమములు గాంచి, రణరంగమున నా మేటి ఁడు జూపు శూరకృత్యము లాలించి, యలరి, తనకై సాహసము ంరిఁపుచుఁ బెనఁగులాడు రాజన్యులను శ్రీమంత శూరజనంబులనుగూడ రింపక, నిర్ధనక్షత్రకలాంఛనునకై ప్రసన్నురాలాయెను. తొలుకొల్త గాఁతహృదయు మయిష్టముగ, తత్ప్రణావేశమున నటు పాటియుండును; మిత్రముగ, దా నెటుంగక పాటియుండెను. కాని, ఆ శూరవరుని చిన యనంతరము, కాంచి యాతని నిర్వ్యాజయోధకలాపము చార వలన నాలించిన యనంతరము మక్కువ నిక్కముగ నేర్పడెను. గ్లు-ఢవీరుని వీరకథన మాలించు సమయమున నాంగ్లసైనిక శిబిర ర నుండు సిబ్బంది కత్తెలు సహితము సిగ్గునభినయింపక ఆతని రూపు భివర్ణనము విని సంతసింతురు. రాజులు సామంతులును చారణులకు మ ధన మొసంగుదురు: ఐనను, వారు స్వీయహృదయ స్వాతంత్ర్యము ప్పవరు. శూరుఁడు తనపై ధనవృష్టి గురిపింప జాలకపోయినను, కరసాధ్య సాహసకృత్యము లొనరింపఁ జాలునేని, వానినే మెక్కుఁడు మంతురు.

ఆంగ్లేయనృపాలుఁడగు రిచర్డునకు 'మేరీ' కన్య సన్నిహిత బాంధవి;

ఇరువురు నేకవంశసంభవులు. రాజమందిరావాస మొనరించు కన్నియ తన పరిచారికలు నిరంతర మొనరించు ముఖస్తుతితో యము దొప్పదోఁగి, విసిగి వేసారి, శూరకణతుని శూరకృత్యకలాపాల శ్రవణమున నెదదేర్చెను. ఆయసాధారణశూరుని చర్యలేగాక, సామ వంశజులగు శూరుల చర్యములు గూడ నామె యాలించును. కా కణతుఁడే స్మరణీయుఁ డాయెను. అతఁడును దనయెడ బద్ధానురాగుఁ సేవాపరాయణుఁడై యుండెనని ఆమె అరయఁజాలెను.

మేరీకాంత ఉదారచిత్తయై తన హృదయమును నాకర్షించిన వీ రహస్యముగఁ బ్రేమించెను. అతఁడు మాటాడకుండనే, మేరీహృ యమును రంజిల్లు సాహసకార్యములు నిరంతర మొనరించుచుండె ఆకాంత ఆనందించియు, విషాదానుతప్త ఆయెను. కారణ మే ప్రణయినీప్రణయు లన్యోన్యానురాగబద్ధులయ్యు, దేశకాలసాం దాయమ్ము లుల్లంఘింపనేరవు. రాజకన్యయగు మేరీ నిజవంశోన్న పరివేషపరిరక్షితయై, పెదపాటిపీఠమున కందని స్థానమునందై యుండె ఇంద్రజాలకుఁడు లేపిన దయ్యము ఆతఁడు గీయు గిరిదాటి పోనే తీరున, కణతుఁడు సంప్రదాయపరికల్పిత పరివేషము ఛేదించిపోనేరఁ ఆ తలఁపు మేరీకాంత మానసము నెరియుంపఁ దొడఁగెను. విన మార్దవ గుణభారమున వెనుకవెనుకలనే యుండు నా శూరుఁడు నిజము రాజ్ఞీచరణ మొక్కసారి చుంబించుటకున్ననను, అవలయుము జొరనేరఁ అంతటి మహాద్భాగ్యమాతని కబ్బవలెనన్న, దానే సకరుణముగఁ చరణాగ్ర మాపరివేషము నొక్కింత దాటింపవలయునని తలంచి ఆ చింతించెను. హంగరీదేశ రాజపుత్రి ఒక సాధారణశూరుని గారవిం నను విషయము స్మరణకుఁ దెచ్చుకొని, ఆమె యొక్కింత యూగి గాంచును. ఐనను, మానినీసహజవ్రీడామయగర్వము ప్రణయముపా శృంఖల మగుచుండగును. లేకత్తుటచేఁ దన మనోభావము నామె నమ్మ

ముగ వ్యక్తపఱుపఁజాలకపోయెను. అందులకు మఱియొక కారణము కూడఁ గలదు. కణతుఁ డామె నొక దేవతనువోలెఁ బూజించుచుండెను; ఆమె దేవతావిగ్రహము వలెనే నిశ్చలముగ నుండెను. గౌరవమర్యాద లక్ష్యంత మెఱింగిన ఆ శూరుఁడు తాము పరస్పర మట్టులే మెలంగ వలయునని తలంచుచునియు, తా నన్యథా ప్రవర్తించుట యాతఁడు సహింపనేరఁడనియు నామె తలంచెను.

కాని, భక్తుఁడు నిశ్చలభక్తిపరుఁ డగునేని, దేవతావిగ్రహము నిశ్చలముగ నున్నను, అందలి చలనము గుర్తింపఁగలఁడు. అట్లే, మేరీ కాంతోద్దీపితనయన నిర్గతవీక్షణములు గాంచి, కణతుఁడు గుర్తింపఁజాలెను. తన హృదయవికారము మఱుగుపఱుప నెంత ప్రయత్నించినను, ఎంత గంభీరముగ నున్నను, నిజమనోవికారాకార మేర్పడు సూచన లెన్నో ఆమె చేసియే యుండును. అట్లు కాదేని నిర్జనారణ్యమునందలి పవిత్రప్రార్థనాగారమున నాకస్మికముగ మూర్తీభవించి, మనోహరకరాంగుళములు మాత్రమె యొకింత ప్రదర్శించి, రెండు పుష్పము లాకాంత యల్లన జారవిడుచునంతనే కణతుఁ డెట్టులు గుర్తింపఁజాలును? అదియుఁ గాదని, ఎట్టి నిగూఢసంజ్ఞల, వీక్షణముల, చేష్టల నా యువతీయువకులు పరస్పర మెఱుంగఁజాలిరో, ప్రణయము పరస్పరహృదయగోచర మెటు లాయెనో సపరిశీలనముగ వర్ణింపఁజాలము. అట్టి ప్రేమసూక్ష్మములు తరుణనయనములకుఁ జెల్లు గాని, మాకు నసాధ్యము. వారు పరస్పరానురాగబద్ధులగుటమాత్రము తథ్యము. కాని, తమ ప్రణయ మపాయకరముగఁ బరిణమించునని యెంచి, నిజమనోరాగము వర్ధిల్లు తెర నరయక మేరీకాంత నిరోధించుకొనఁ దొడగెను. శూరుఁడన్ననో, ఏవియో యుపరూపముగఁ దోఁచు విలోకనాది యల్పసూచనలు పురస్కరించుకొని తాను చరించుట యసమంజసమని భావించెను. తన యనురాగము సువ్యక్తమగునేని,

తన పీరునకుఁ గష్టక్లేశములు ప్రాపించుననియు, తన శూరుఁడే తను దిరస్కరించుననియు నామె భీతిల్లి సంకుచితమానసయై, లేని యనాదరము వహించి, ఆతనిఁ గాంచనట్టులే మొఱఁగ జొచ్చెను. అనురాగము వెల్లివిరిసినను, కణతుఁడు మాత్ర మన్యథా చరింపఁ గలఁడా?

౫

కణతుఁ డొక గంటకాలము గాఢతమ నిశ్శబ్దాంధకారనిర్మగ్నుఁడై యుండెను. దైవమునకు వందనములును, పుష్పవరప్రదాయినియగు తన హృదయరాజ్ఞికిఁ గృతజ్ఞతయు జపియించుచు నాతఁ డట్టులే మోఁకరించియుండెను. అంతవఱకు నాతఁడు తన ప్రకృతావస్థ గుఱించియు, భావిపరిణామము గూర్చియు నిరంతరము దలంచువాఁడు. ఇప్పుడో! అట్టియూహ యణుమాత్రమైనను గానరాదు: తదవసర భావాలోచన ప్రవాహమునఁ బడి యాతఁడు కొట్టుకొనిపోవుచుండెను. తన హృదయరాజ్ఞీసామీప్యమున నాతఁ డుండెను: పరమపవిత్రవంత మగు ఆ తావున నుండెను: ఇతరప్రపంచము మఱచిపోయెను.

అట్లు లొకగంట యగునంతనే, నొక యూల ఖంగుమని వినవచ్చెను. ఆ పవిత్రనిలయమున వినరాని కఠోరరవము వెలువడుటచేత, కణతుఁడు ధ్యానము చాలించి తత్క్షణ మప్రమత్తుఁడై కటారిపైఁ జేయివైచెను. అంతలో కిఱ్ఱుమని యొక మర తిరిగెను; నేలయందలి తలుపులోనికిఁ బోయి, యొక వివర మేర్పడెను; ఆతావున నొక దీపము లేచెను; ఆ దీపము దాల్చిన కరము కృశీభూతమై, ఎఱ్ఱని చొక్కాయి చేతితో నగ మడఁగియుండెను. ఆవ్యక్తి క్రమముగా లేచెను. అబ్బా! అది యొక ఘోరతర కుబ్జాకృతి! తదీయహ్రస్వాంగమునకుఁ దగని పెద్ద శిరము; శిరముపైఁ జిత్రమగు నొక టోపి; టోపీపై మూఁడు నెమలి పింఛములు; వికృతాకారమున మఱియు నెక్కుడగు నెఱ్ఱనిపట్టుదుస్తులు;

నాబృందముకొఱకును నూరుగుఱ్ఱములు పవిత్రనగరమున వేచియుండును. అగ్నిత్రాయనగరమునఁ గూడ నట్లే వేచియుండును. ఎట్లుంగునుగదా! ఇఁక, ఓప్రియా! నాస్వర్గము నలంకరించు ముందుయానలలో నొకతె''

ఆయువతరసుందరి తన సహచరుని వారించి మఱింత కఠోరముగ నిట్లులనెను. "ఛీ ఛీ! నేను దేవకాంతను గాను; నీవు మ్లేచ్ఛుఁడవు గావు; మహమ్మదుని గావు. వాని సమాధికి గతులు లేకుండు గాక! ఓరోరీ, గార్దభ రాయా! నీ వెవ్వఁడవనుకొందువు? బ్రిటనుమహాదేశము నుద్ధరించుటకై యవతారమెత్తిన యర్థుఁ, రాజశేఖరుఁడవు; నేను నీరాణి 'గనవేరు' ను.''

అంత నావికృతపురుషుఁ డిట్లులనెను "మహారాణీ! నిజమాలింపుము. క్రైస్తవలోకమున కెల్ల మిక్కిలి పవిత్రవంతమగు 'ఎరూసలేము' పట్టణరాజమును బాలించు 'గాయి' రాజును మ్లేచ్ఛులు వెడలగొట్టిన వఱకును, అతని మఱుఁగునఁ బెరిగిన రాజశ్యాలము. ఆదురాత్ములపైఁ బిడుగులు పడి దహించివేయుఁగాక!''

వాఁడట్లు పలికినంతనే, కణతుఁడు ప్రవేశించిన ద్వారమునుండి యెవ్వరో యిట్లు మందలించిరి.

"చాలు! మూర్ఖులారా! మాయాడిగము సరి. పొండు!''

ఆజ్ఞవినినంతనే ఆవక్రాంగులు కిచకిచ గుసగుస లాడి, దీపము లార్పివైచి మాయమైరి. కణతుడు మరల దమోసాగరగర్భస్థుఁ డాయెను. కాని, అట్టి వికృతాంగుల కంటె నంధకారమే అతనికి వాంఛనీయముగ నుండెను. వారి వేషభాషాకారముల గాంచిన వీఁడు వారిని గుర్తింపఁజాలెను. ధనవంతులు తమ వినోదార్థము మందబుద్ధులను వక్రదేహులను జేరదీయుదురు. వారి కుయూపము సనంబద్ధాలాపములును సంపన్నుల కుల్లాసము గొలుపఁజాలు. నాఁటి

తడాఁయు మాడ్చఁదొడఁగిరి. చేతులు మాత్రము గిరగిరఁ దిరుగు చుండెను. గాని భూమికి సంస్కారము జరిగినట్లు కానరాదు. ఒకచేత దీపముబట్టి, గంతులాడువారు ఎంతపని చేయఁగలరు? అట్లాలే చేసి చేసి, వారు కణతుని సమీపించిరి. తోడనే, ఊరుపుమాని, ఒకరి ప్రక్క నొకరు నిలుచుండి, దీపములు గ్రిప్పి, తమ రూపురేఖలను మఱలఁ బ్రదర్శించిరి. వారు కణతుని కట్టెదుటనే యుండిరి. ఇత నికి దవ్వున నున్న ప్రదర్శనము కూడన కిపుడు కడు సన్నిహిత మాయెను. ఆతఁడు సపరిశీలనముగఁ గాంచుట కవకాశమాయెను. కాని, వారి వికృతాకృతి అణుమాత్రము భంగపడక, ఒక్కతీరుననే యున్నను, మిలమిల మెఱయు కన్నుల కాంతిమాత్రము దీపముల నీసడించుచు, కడు బ్రకాశవంతముగ నుండెను వారంతట దీపములు కూరుని మొగముపైఁ గ్రిప్పి, సూక్ష్మముగఁ బరిశీలించి, ఒండొరులఁ చూచుకొని, ఆతని చెవులు గింగురుమనునట్లు ఘొల్లున నవ్విరి. త ద ఘోరవిలాస మాలించి దద్దరిల్లి, 'పరమపవిత్రస్థానమున నట్టి యభావ చేష్ట లాచరించువా రెవ్వ'రని యాతఁడు రయమ్మునఁ బ్రశ్నించెను. అంత నా భయదాకారుఁడు తన రూపమునకుఁ దగిన కఠోరఘూర స్వరమున "నేను నరకటకను నామధేయుఁడ" నని బదులాడెను. మఱింత కఠోరస్వరమున నాతనిసహచరి యిట్లనెను. "నా పేరు ఘరవీర, వాని హృదయరాజ్ఞిని."

వారు నిక్కముగ మానవులే యగుదురా యని, ఇంకను సంశ యించుచు, "మీరిచటికు రానేల?" అని వీరుఁడు ప్రశ్నించెను. వాఁడంత, శిరము గాంభీర్యము నభినయించి, ఇట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను.

"నేను పండ్రెండవ 'ఇమాము'ను 'మహమ్మదు మెహదీ'ని. సత్య మతస్థులగు మహమ్మదీయులకు మార్గదర్శిని. నాకొఱకును,

నాబృందముకొఱకును నూఱుగుఱ్ఱములు పవిత్రనగరమున వేచియుండును. అనిశ్రామనగరమునఁ గూడ నట్లే వేచియుండును. ఎఱుంగుదుగదా! ఇఁక, ఓప్రియా! నాస్వర్గము నలంకరించు మందయానలలో నొకతెవై"

ఆయమరసుందరి తన సహచరుని వారించి మఱింత కఠోరముగ నిట్లనెను. "ఛీ ఛీ! నేను దేవకాంతను గాను; నీవు మ్లేచ్ఛుఁడవు గావు; మహమ్మదుఁడవు గావు. వారి సమాధికి గతులు లేకుండు గాక! ఓరోరీ, గార్దభరాయా! నీ వెవ్వఁడవనుకొందువు? బ్రిటనుమహా దేశము నుద్ధరించుటకై యవతారమెత్తిన యార్థరు, రాజశేఖరుఁడవు; నేను నీరాణి 'గనవేరు' ను."

అంత నావికృతపురుషుఁ డిట్లనెను "మహాప్రియా! నిజమాలింపుము. క్రైస్తవలోకమున కెల్ల మిక్కిలి పవిత్రవంతమగు 'ఎరూసలేము' పట్టణరాజమును బాలించు 'గాయి' రాజును మ్లేచ్ఛులు వెడలగొట్టిన వఱకును, అతని మఱుఁగునఁ బెరిగిన రాజన్యులము. ఆసురాత్ములపైఁ బిడుగులు పడి దహించివేయుఁగాక!"

వాడట్లు పలికినంతనే, కణతుఁడు ప్రవేశించిన ద్వారమునుండి యెవ్వరో యిట్లు మందలించిరి.

"చాలు! మూర్ఖులారా! మీయాడిగము సరి. పొండు!"

ఆజ్ఞవిని నంతనే ఆవక్రాంగులు కిచకిచ గుసగుస లాడి, దీపము లార్పివైచి మాయమైరి. కణతుడు మరల దమోసాగరగర్భస్థుఁ డాయెను. కాని, అట్టి వికృతాంగుల కంటె నంధకారమే అతనికి వాంఛనీయముగ నుండెను. వారి వేషభాషాకారముల గాంచిన వీరుఁడు వారిని గుర్తింపఁజాలెను. ధనవంతులు తమ వినోదార్థము మంద బుద్ధులను వక్రదేహులను జేరదీయుదురు. వారి కురూపము నసం బద్ధాలాపములును సంపన్నుల కుల్లాసము గొలుపఁజాలు. నాఁటి

యాచార పట్టెను. కణతుఁడు గూడ సంతోషించువాఁడే కాని, చిత్తమాసమయమున గంభీరాలోచనాధీనమై యుండుటచే సహింపఁజాలక పోయెను.

కొన్ని నిముసము లటుల గడచిన యనంతరము, కణతుఁడు ప్రవేశించిన కవాటము మెల్లగ విడెను; అట నొక సన్నని దీపముండెను. మినుకుమినుకులాడు నా యస్వల్పదీపపు గాంతిలోఁ జూడ, నొక నల్లని మూర్తి ద్వారమున కవ్వలి భూతలమున వ్రాలియుండెను. సన్యాసియే తాను దివ్యశరీరప్రవేశ మొనర్చినప్పటివలెనే యవనతశరీరుఁడై యింకను దైన్యముగ నట్టులే యుండెనని కణతుఁడు గుర్తించెను. అంత కాల మట్టులే యుండెను!

సమీపించుచున్న శూరుని గాంచి సన్యాసి యిట్టులనెను. "పూర్తియైనది ఇక విరాముఁ దడకురాదు. ఓయి, భాగ్యవంతుఁడా! ధన్యాత్ముఁడా! నీవును ఈ పరమదారుణాక్రాంత పాపాత్ముఁడును గూడ నిటకుఁ బోవలయు. ఆదీపము దాల్చి, నాకుఁ బ్రోవఁజూపుము. ఈపవిత్రస్థలము నేఁ జూడరాదు."

అద్భుతదృశ్యములు గాంచిన కణతుఁడు పరవశాత్ముఁడై, వేఱు కుతూహల మెఱుఁగక, గంభీరాననుఁడై, సన్యాసి చెప్పినచొప్పున నాచరించెను. మార్గ మొకవ్యూహమువలెఁ జిక్కుగనున్నను, అతఁడు లవమాత్రము మఱవలేదు. వారట్లు క్రమముగా, ఎంగాడీ నిలయాంతర బాహ్యఖండము ప్రవేశించిరి.

"ఆ పరమగాంభీర్య న్యాయమూర్తి సకాలమునఁ దగిన దండన విధించువఱకును, శిక్షాపాత్రుఁడగు కంటకుఁ డనుదినము నొక్కసారి వెలికివచ్చుచు, మఱలఁ దన కూపమున నడంగుచు, నిశ్చేష్టముగ దినములు వెళ్ళఁబుచ్చవలయు" సన్యాసి అట్టులాడి, కండ్లకుఁ గట్టిన గంత దీసివైచి, నిరోధింపనేరని నిట్టూర్పు పుచ్చి, ఆ తెర దొలఁగించి, మగుడ

నాగూటిలో భ్రమపడిచెను. "కుమారా! పొమ్ము! పొమ్ము! విశ్రమింపుము! నీవింక నిద్రింపవలయు, నిద్రింపఁగలవు. నేనో! పరుండఁజాలను, పరుండరాదు."

సన్న్యాసిదర్శనప్రకంపమానశరీరుఁడై యిట్లు పలికినంతనే, వీరుఁడు రెండవగదిలోనికి పోయెను. లోని కేఁగుచు వెనుదిరిగి చూడ, సన్న్యాసి ఉన్మాదవేగమునఁ దన యంగీ తీసివేయుచుండెను. వీరుఁ డారెండు గదులనడుమ నుండు కిటికీ తలుపు మూయునంతలో, కొరడాదెబ్బలపెళపెళరవములు, మూలుగులును నస్పష్టముగ వినవచ్చెను. అయ్యది సన్న్యాసి నిరంతర మాచరించు ప్రాయశ్చిత్తకలాపము! చేతులార తన శరీరమంత దారుణముగఁ గాలించుకొను సన్న్యాసి యెంతటి మహాపాతక మొనరించి యుండెనో, చిత్తమెంత సంతాపానలతప్తమాయెనోయని కణాహుఁడు చింతించి బల్లపై పడుకొనెను. సానేమము, నిశ్చలముగ నిద్రాసౌఖ్యము జూఱగొనుచుండెను. భక్తిపరుఁడైన వీరుఁడు జపమాల త్రిప్పి, నాటి యహోరాత్రములు సంభవమైన విశేషములచే విశేషముగ డస్సిన కారణమునఁ దన కొఱకు సెజ్జపై వ్రాలినంతనే, పసిబాలుని చందమున, మేను మఱచి నిద్రించెను. ఉదయమున నాఁతఁడు మేల్కాంచిన పిదప సన్న్యాసితోఁ గూడి ముఖ్యాంశముల గుఱించి సంప్రతించెను. ఫలిత మేమన మఱిరెండు దినము లాతఁ డచటనే యుండవలసినవాఁ డాయెను. తీర్థయాత్రాపరుండగు నా క్రైస్తవుఁడు స్వీయమత ధర్మానుగుణముగ నకాలమునఁ గర్మము లొనరించుచు నందు విడిసియుండెను. కాని, మగుడ నా దేవాలయ ప్రవేశము మాత్రము ప్రాప్తము కాలేదు.

౬

ఇఁక నీ నిర్జనవాలుకారణ్య సీమనుండి మరలి మరియొక రంగము గాంచవలయు. క్రైస్తవ ప్రజాకంటకులగు మహమ్మదీయుల షుద

మడంచి పరమపవిత్రధామమగు 'ఎరూసలేము' నగరరాజమాక్రమింప సంకల్పించి యరుదెంచిన ఆంగ్లరాజేంద్రుండు 'ఏకరు' * నగర ప్రాంతమున శిబిరము లేర్పఱచికొని, స్వీయసైన్యపరివృతుండై విడిసి యుండెను. సింహపరాక్రముఁడని పేర్వడసిన ఆ మేటిమగండు తన్మహాత్కార్యము సాధింపవలసినదే. కాని, యూరపుఖండమునందలి ప్రసిద్ధ నృపాలురు పెక్కండ్రు తదాశయబద్ధులై యరుదెంచిరిగదా. వారందరు సంఘీభవించి సాధింపవలసిన దగుటచేత, నా కష్టకార్యము మఱియుఁ గష్టమాయెను. ఇతర భూపాలురు పరస్పరవైషమ్యములు పాటింపక ఏకనాయకత్వమునకు దోసిలియొగ్గి మెలంగిరేని, ఆంగ్ల నృపాలుఁడు రిచర్డు సంకల్పసిద్ధుఁడై యుండువాఁడు. ఆతేఁడు ఎంతటి బలాఢ్యుండైనను, ఇతర రాజులు కూడ సమాన స్వతంత్ర రాజ్యాధికారములు గలవారలె. కాని, రిచర్డు నాయకుఁడుట ఉలుపఁ డాయెను. ధైర్యసాహసాది సమర వ్యాపారము లందు వారు పేదలని యాతఁడు తృణీకరించును. అట్టి తృణీకారము మనస్ఫుటముగ వ్యక్తమగుచుండుటచే, స్వాతిశయమునకు లోఁగులేని ఇతర క్రైస్తవ దళపాలకులు సహజముగ సహింపజాలకపోయిరి. అందు, ముఖ్యముగ ఫ్రెంచి రాజు చాల విముఖుఁడాయెను. వారి పరస్పర పక్షభేదములు ముదిరిన కొలఁది కార్యసాధనము సన్నగిల్లెను. రిచర్డు మహాశూరుఁ డయ్యు, కార్యశూరుఁడు. అతని యాలోచనలు శీఘ్రసాధనములైనను సమర్థములు; కాని, ఇతరులు వానిని బాటింపక, ఏవియో అడ్డంకులు గల్పించుచుండిరి. క్రమముగా సైనికుల సంఖ్య క్షీణింపఁ దొడఁగెను. విజయ మట్టిపరిస్థితులం దనుమానాస్పద మగుటచేత, సైనికులు తమంత దామంతరించుటయే గాక, తత్విభాగములను శాసించు నాయకులు గూడఁ బోఁ దొడఁగిరి.

---

* పాలస్తీనమునందలి యొక నగరము.

శీతలోత్తర దేశముల నుండు క్రైస్తవులకు మహమ్మదీయ దేశ వాతావరణము దుస్సహముగ నుండెను. సైనికులా కారణమున దుర్బలులై రోగార్తులై మరణింపఁ జొచ్చిరి. దానికిఁ దోడు, మతయుద్ధ దీక్షాపరులై సగర్వముగ సిలువలు ధరించి యరుదెంచిన పాశ్చాత్య సైనికులు తమ సిలువను పవిత్రాశయముం గూడ మరచి, దుష్టదుర్వ్యవసాయములకు వశంవదులై, దుర్బలులై మరియు సుళువుగా మరణమున కాహుతియగుచుండిరి. ఈ రెండునుగాక, శాత్రవఖడ్గధారయు నొక ప్రబలకారణమాయెను. మహమ్మదీయ సైన్యములను శాసించు నా ప్రసిద్ధపురుషుఁడు సలాడిను తమకును వైరికిని గల తారతమ్యము చక్కఁగ గుర్తించెను. లోహకవచ రక్షితులై, మహత్తరఖడ్గశూలాయుధహస్తులై, భీకరాకారులై యుండు క్రైస్తవశూరులను సమీపించుట అపాయకరమని ఆతఁడు గ్రహించెను. అందు, బలసాహస యశోవిఖ్యాతుండగు రిచర్డు మరియు నసాధ్యుఁడనియు, భయ కారణుండనియు గూడ నాతఁడెఱంగెను. మహమ్మదీయుల రణోపకరణములు లఘుతరములు. కావున, వైరులను సమీపించి తాకుట వారి కసాధ్యమాయెను. యుద్ధమున మహమ్మదీయులు పెక్కండ్రు మ్రగ్గుచుండిరి. వారి శేషులు పలాయన మొనరించి ప్రాణములు దక్కించుకొనుచుండిరి. ఐనను, వారి సేనాబల మనంతమగుటచేత, నా లోపము కానరాకుండెను.

క్రైస్తవసేనాహాని తీసిపోవుకొలఁది, సలాదీను మరియు మరియు నిబ్బరముగ వైరిని గారింపఁ దొడఁగెను. సంకుల సమరమున కుద్యమింపక, దవ్వుదవ్వులనుండియే మహమ్మదీయులు బాధించుచుండిరి. తుదకు యుద్ధమున జయము గడింప నరుదెంచిన పాశ్చాత్యులు రిపుసేనా మేఘావృతులైరి. మహమ్మదీయాశ్వికదళములు కందురీఁగల దండులవలె నుండెను. ఈ కందురీఁగలు తమ చేతికిఁ జిక్కనేని

క్రైస్తవవీరులు నలిపివేయుంజాలుదురు. కాని, మహమ్మదీయ మక్షికములు తెక్కలుగలిగి, ఆకస్మికముగఁ బైఁబడి, పాశ్చాత్యవీరగాత్రములు తూట్లుతూట్లుపడునటులు కరచి కారించుటకుఁ జాలియుండెను. స్థానములకొరకును, ఆహారపదార్థములు సమకూర్చుట కొరకును నిరంతర మిట్టి పోరాటము జరుగుచుండెను. అందుచే బాశ్చాత్య ప్రాణనష్టమునకుఁ దగిన ప్రతిఫలము కానరాదాయెను. సంభారములు గొనివచ్చువారు మార్గమధ్యమున నిహతులగుచుండిరి. ఇతరప్రపంచముతోడి సంబంధము తెగిపోవుచుండెను. కొన్నిప్రాణములు పోయినగాని మిగిలిన ప్రాణములు మిగులుట అసాధ్యమాయెను. నీరము కఱవయ్యెను. రక్తము వెలయిచ్చి, నీరము గొనవలసివచ్చెను.

కాని, ఆంగ్లేయ నృపాలుఁడగు రిచర్డు సుస్థిరసంకల్పధురీణుఁడై శ్రమదమాదులు దలంపక, నిరంతర మశ్వారూఢుఁడై, తనుబోలు యోధులతో నల్లెడలఁ దిరుగాడుచు, మహమ్మదీయ సైనికులు నిక్కముగ విజయము గాంచవలసిన యవసరముల నాకస్మికముగ వారిపైఁ బడి చెండాడి, తనవారల నుద్ధరించుచుండుటచేతఁ గొంత యనర్థము తొలంగుచుండెను. ఆ సింహపరాక్రముని శరీర మయోమయమని చెప్పఁదగును. ఐనను, దుష్టవాతావరణప్రభావముచేతను, నిరంతర శరీరమానసికాయాసములచేతను, సింహబలు నారోగ్యము చెడిపోయెను. దుర్బలుఁడై, జ్వరపీడితుఁడై, ముదట నశ్వారోహణము సలుపజాలక, తుదకు, క్రైస్తవనాయకు లప్పుడప్పుడు సమావేశమగు సభలకుఁ గూడ నాతఁడు పోఁజాలకపోయెను. తత్సభాసదు లొకనాడు, రిచర్డు పరోక్షమున కూడి, సలాదీనుయొక్క అనుమతిపై ముప్పది దినములు యుద్ధవిరామము గాంచవలయునని తీర్మానించిరి. జవసత్వము లుడిగి జడునివలె నింట నడంగి ఘూర్ణిల్లు నాంగ్లనృపాలుఁడీ తీర్మానమెరింగినచో మఱియుఁ గటకటం బడెనో, లేక, నంత

సించెనో చెప్పజాలము. మహాత్కార్యసాధనాయత్త చిత్తున కాలస్యము దుస్సహము: కాని, తాను శయ్యాగతుఁడై యుండు సమయమునఁ దనసహచరులు రణరంగమున విక్రమించి ఘనయశోమండితులు కాఁ జాలరుగదా యని అతఁ డొకింత సంతసించెను.

ఆంగ్లనృపాలుఁడు రోగార్తుఁ డైనంతనే, క్రైస్తవసైనికుల కార్యోత్సాహము సన్నగిల్లెను. యుద్ధవిరామసమయమున లోటులు పూటు చేసుకొనవలయుఁగదా: చెదరిన సైన్యములను మగుడఁ జేరదీసుకొని, ధైర్యోత్సాహములు పెంపుచేసుకొని, రణ మారంభ మగునంతనే పరాక్రమించి, రిపుసేనా కాంతారము దహించి, విజయము గాంచుటకు సంసిద్ధులై యుండవలయును. వారట్టి ప్రయత్నములు సలుపక, శత్రు రాజు భూరిబలసమేతుఁడై భయంకరముగ నరుదెంచునో యన, స్వీయ రక్షణము మాత్రముదలంచి, తమఉచితసన్నాహము లొనరింపుచుండిరి. పరిచారకుల కిష్టములేకున్నను, వారా సమాచారములను దమ నృపాలుఁడగు రిచర్డునకు మెల్లమెల్లగ నివేదించిరి. ఆ మహాశూరుఁడు సహజముగ నాగ్రహపరవశుఁ డాయెను.

ఆంగ్లనృపాలు నాగ్రహము వర్ణనాతీతము. తన యాహారము నవ్వలఁ గాంచు పంజరబంధితమృగరాజువలె నాతఁడు ఘూర్ణిల్లెను. స్వాభావికముగ నాతఁడు తీవ్రఘూర్తప్రవర్తనుఁడు. ఇపు డయ్యది స్వయంప్రవృద్ధమాయెను. అతని పరిచారకులేగాక, తత్కార్యోచితముగ రోగిని శాసింపవలసిన వైద్యులుగూడ నాతనిగాంచి భయపడుచుండిరి. విశ్వసనీయుఁడగు నొక్క ప్రభువుమాత్రము వెనుదీయక మెల్లమెల్లగి ఊని మందలింపజాలియుండెను. అట్టి రోగార్తు నాగ్రహమునకు గురియగుట ప్రమాదకరము, అపాయకరము. ఐనను ప్రభుభక్తిపరాయణుండును అమేయాభిమానపూరితచిత్తుండునగు నా ప్రభువు రాజకృపాకటాక్షము తొలంగునని తలంపక స్వీయప్రాణా

పాయకరమనిదైన భయముండక ధాత్రీకృత్యమునం దారితేరిన యోధుఁడానివలె నిరంతర మచటఁగాచుకొనియుండెను.

ఈతనిని సాధారణముగ 'లోయ' ప్రభువని యందురు. క్రమముగా నాతఁడు గొప్ప భూస్వామి యైనను మొదట లోయలే తద్వంశ భూసంపదయగుటచేత నాతఁడు లోయప్రభువని పేరు గాంచెను. ఈతఁడు మహాయోధ. తన జమీందారి స్కాట్లండు దేశమునకు దగ్గఱగ నుండెను. ఇంగ్లాండు స్కాట్లండు దేశములకు నిరంతరము జరుగు పోరాటములలో నాతఁడు నిరంతరము పాల్గొనియుండెను. తనదేశము నందలి యంతఃకలహములందుఁగూడ నప్పుడు జేయుచేసుకొనువాఁడు. లోయప్రభువు నిరుపమాన రణకోవిదుఁడనియు ధైర్య సాహసాది యోధగుణసాంద్రుఁడనియు ఖ్యాతి గాంచెను. కాని సంఘమున నాతఁడు కలసిమెలసి యుండక ప్రజాహిత పరసప్రవర్తన మెఱుంగక సంకుచిత మనస్కుఁడై మూతిముడుచుకొనియుండును. నిజముగ నాతఁ డట్టి మూర్ఖుఁడు ధూర్తుఁడు గాఁడనియు రాజాభిమతి మెఱింగి తనను గుణముగ మెలంగు తంత్రజ్ఞుఁడనియు గొందఱు విశ్వసించిరి. ఎట్టివాఁడైనను ఆతని జోలికిఁ బోవుటకు సాహసము చాలక ఎల్లరు మిన్నకుండిరి. మఱియు రిచర్డు మహాసత్వసంపన్నుఁడు, ధూర్తుఁడు; ప్రియతమ రణరంగమునకుఁ బోఁజాలక రోగతల్పుఁడై విపుల సత్యాగ్రుఁడై యున్న మహావీరుఁడు; కనుసన్నమాత్రమున సర్వజనులను శాసింపఁజాలియు రోగకారణమున స్వాతంత్ర్యవిరహితుండై యున్న మహారాజు. అట్టివానిచెంతకు లోయప్రభువు తప్ప మఱి యెవ్వరు పోఁగలరు? కావున ఇతరాస్థానసభ్యులాతనిపై నీసుజెందియు నూరకుండిరి. సైనికులుమాత్ర మట్టి కుటిలాభిప్రాయ మెఱుంగరు. సమరభూమిపై శస్త్రఘాతమున నేలఁగూలు సైనికునకు సహచరుఁ డట్లు లుపచారము లొనరించునో తాదృశముగనే లోయప్రభువు అవ్యాజోదార మన

న్నాఁడై తమ నృపాలనకుఁ బరిచర్య నలుపుచుండెనని ఆంగ్లసైనికులు తలంచిరి.

ఒకనాఁడు సూర్యుఁ డస్తంగతుఁ డగుసమయమున రిచర్డు తల్పమున వ్రాలియుండెను. రోగశయ్య శరీరపూనసమునకు సమానముగ ననహ్యాకరముగ నుండెను. సహజముగఁ గాంతివంతమై అత్యంత శోభాయమానముగ దీపించు నీలపుఁగన్నుఁగవ నిర్వేదోష్ణాశ్రులచేత మఱింత మిలమిలలాడుచు సంస్కారవిహీనములై వదనమున వ్రేలాడు బంగారుకురుల నడుమ నడఁగి యాసన్న ఝంఝూసమయ మేఘముల నుండి విస్పష్టముగ నల్లన వెలువడు సువర్ణ సూర్యకిరణ శోభతో నలరారుచుండెను. పురుషలక్షణయుతమౌ నా దీర్ఘకాయుని శరీరము రోగప్రభావమునకు సాక్షీభూతముగ క్షీణించియుండెను. ఆ కారణము వనే మీసము గడ్డము దట్టముగఁ బెరిగి వదనముంజాలవఱకుఁ గప్పివైచెను. నిరంతరవ్యాయామక్రీడానిమగ్నుఁడగు నా బలశాలి శయ్యపై బడియుండఁజాలక మేనిటునటుఁ ద్రిప్పుచు దుప్పటుల గట్టిగఁ బట్టుచు పట్టినవాని నట్టె విడిచివేయుచుఁ గడు నారాటపడుచుండెను.

లోయప్రభు వాదెంగటనే నిలుచుండెను. ఆతని యమానుష దీర్ఘకాయము, ముఖవికాసము, మూర్తిగాంభీర్యమును రోగార్త రాజపుంగవుని దైన్యావస్థను మఱియుఁ బెంపు చేయఁజాలియుండెను. వాని శిరోజములు దట్టముగ గుజ్జుగఁ బెఱిగి శిరస్త్రమున నడఁగియుండు తెఱంగునమాత్ర ముత్తరింపఁబడి యుండెను. ఆతని కపిలవర్ణ విరాజమాన విశాల నయనములు రిచర్డురాజు బాధితుండై విలవిలలాడు నపుడుమాత్రము కొంచెపడుచుండెను. వదనము మచ్చలుపడి వికృతముగానున్నను పూర్వము చక్కఁగనే యుండవచ్చును. నల్లని కపిల వర్ణముగల మీసము పెదవిపై నిండుగనుండి శిరోజముల పర్యంతము విస్తరిల్లెను. శిరోరుహములుకూడ నల్లగనే యున్నను ఒకింత పాండు

రముగూడ గాన్పించుచుండెను. పార్శ్వములు పలుచగను, వక్షము విశాలముగను బాహువులు దీర్ఘముగను, అవయవములు పుష్టిగ నుండి విదేశాహారవిహారములను సహింపఁదగియుండెను. మూఁడు దినముల క్రిందట ధరించిన 'శాలు కోటు' విసర్జించుటకవకాశము లేక మేను మఱచి నిద్రించుటకునైన వీలుచిక్కక ఆ ప్రభువు మూఁడు రాత్రులు తన రోగార్తరాజవరుని గనిపెట్టుచుండెను. పథ్యపానము లిచ్చుటకును ఔషధము లొసఁగుటకునుగూడ నితర పరిచారకులకు ధైర్యము చాలకపోయెను. తమపరిచర్యలకుగూడ లోయప్రభువే సలుపవలయును. కరకుఁగరవాలము బూని రణరంగమున స్వైరవిహార మొనరింపవలసిన జోదు దాదియై సేవ యొనర్చుట వింతగ విశ్రుతముగ నున్నను, ఆప్రభువు పూర్ణాభిమానముతో నందు నిమగ్నుఁడాయెను.

రిచర్డు విడిసియున్న నిలయము రాజవాసమువలె వైభవసమన్వితమైయుండక వీరులకుఁ దగినటు లుండెను. ఆకాల మట్టిదగుటయే గాక ఆనృపాలుఁడు గూడనట్టివాఁడు. కావున రాజసదనము బహువిధశస్త్ర విరాజితమైయుండెను. కంబములుగూడఁ గ్రొత్తక్రొత్త ఆయుధములతో నలరారుచుండెను. ఎక్కడ జూచినను ఆయుధములు కాన్పించుచుండెను. వేటాఁడి చంపినమృగముల చర్మములు వ్రేలాడుచుఁ గ్రిందగూడఁ బఱచియుండెను. అట్టి యొకచర్మరాశిపైమూఁడు జాగిలములుండెను. అంతటి పెద్దజంతువులెచ్చటను గానరావు. వేఁటయందవి పడు శ్రమమునకు నిదర్శనముగా వాని మొగములు గాయములు పడియుండెను. తన్నిలయాంతర నానామృగయాజినములు వానిసాహాయ్యముననే లభియించియుండెను. తమ ప్రభువులేచి వేటాఁడక శయ్యాగతుఁడు కానేలయని వెఱగంది ఖేదపడునటు లా శ్వానములప్పుడప్పు డాతనివంక సాభిప్రాయముగా నిక్కి చూచుచుండెను. మంచముప్రక్క నొకబల్లపై మూఁడు సింగములు లాంఛనముగాఁ

గల యుక్కుడాలు మనోహరముగ నమరియుండెను. రక్తవర్ణరంజిత మగు మొగములు ప్రకాశింపజేయు కనకకిరీటములుగూడ నచటనేయుం డెను. అవ్వియవి ఆంగ్లేయ రాజచిహ్నములు. వాని కెట్టియపాయము వారయకుండ రహస్యంబున రక్షించుటకో యన, సింహాసనముచెంత డొక్కఁడు మాత్రము పారిపోవల కుద్ద దళశుధ్యుగూడ నాచకిలు నుండెను.

మఱిగిలిగదియందు నున్న ముప్పుగు రాజోద్యోగులు విషాదాయత్తచిత్తులై యుండిరి. తమ రాజేమగునో యను తత్తర మొకవంకను, తమ తనయుల తలంపు మొకవంకను వారిని బాధించుచుండెను. అచ్చటి నాయుధీయులు గూడ భయభ్రాంతులై, అవనతవదనులై యట్టిట్టు దిరుగుచు, నొక్కొక్క పుడు విగ్రహములవలె నట్టెనిలిచి పోవుచుండిరి.

రిచ్చర్డురాజు కొంతసేపు మౌనముగ నుండి, ఇట్లనెను. "లోయ శూరా! ఇదియేమి! ఆహా! వీరులు వంచితులైరి. వని తలు నిరాశులై యనేక ఖండాంతర దేశదేశాగత ప్రసిద్ధశూరజన సంభృతమగు, నీమహాశిబిరమున శూరచర్యలు మచ్చునకైనను గానరాకున్నవే!"

లోయప్రభు వినమ్రముగ లిచ్చిన సమాధానమే మగుడనిటు చెప్పెను. "ప్రభూ! యుద్ధనిరామ దినములుగదా యవి, మనము శార్య శూరులవలె జరించుటకు సమయముగాదు. ఇంక నారీమణుల గురించి యా!—అందు నేను తప్రవీణుడనుగాను. నేను ధరించు లోహాజిన ములువీడి, కాంతాజనంబుల కింపగు సువర్ణాదిభూషణములను మనో హర వస్త్రములను దాల్చి యెఱుంగను. రాజా! నాకుఁ దెలియు విష యము నివేదింతు— శ్రీమహారాజ్ఞియు రాజపుత్రియును అపూర్వ సుందరీకదంబ వేష్టితులై, భవదీయ బాధానివారణార్థము దీక్షమై యెంగాడీస్వామి ఆలయమునకుఁ బ్రయాణమైరి."

రిచర్డు సక్రోధముగ నిట్లులనెను. "ఏమీ! అంతఃపుర కాంతలీ తెరంగున భయదారణ్యసీమల విహరింతురా! ఈ మహమ్మదీయులు దైవభక్తియు, మానవవిశ్వాసముగూడ నెఱుంగరే! ఎంతప్రమాదకరము!"

"రాజా! తురుష్క సార్వభౌముఁడగు సలాఉద్దీను సెలవుగలదు. వారు నిరపాయముగ యాత్ర సలిపి రాగలరు."

"నిజము, నిజము. తీవ్రపాటున సుల్తానుగురించి యన్యథా తలంచితి. అందుల కుచితపరిహారము సలుపవలయు అహా! క్రైస్తవ మహమ్మదీయ సేనామధ్యస్థుఁడనై మచ్ఛరీరము తో నిట్టు లాచరింపఁగల బలము భగవంతుఁడు ప్రసాదించుఁగాక!"

అట్టుపలికిన ఆంగ్లరాజు నిదవపరావేశమున నిజానకానాహ్వానిత భుజము నవ్వాలికిఁ ద్రోసి, శౌధనరచి రణమధ్యస్థుఁ డూచ్చడి తన హస్తమున నాయుధ ముండెనని భ్రమించి, సలాఉద్దీను సుల్తాను తిననము తమున నుండినట్లుగూడ భ్రమించి, తటూకాలున క్రుద్ధుఁడై దనముష్టి పడిపడి సారించెను. ధాత్రికాధ్యక్షుర ... వచ్చుచున్న లోకము ప్రభువున గాలిని వారించుటకు ... ప్రయత్నించెను. ... నికిఁ గేవల మసాధ్యమె. తన భుజబలమునుగూడ నొంత ప్రయోగించి, తనరాజు నాతని పటుంపఁబెట్టె. ... తిల్లిపతె నాతఁడపారప్రయత్నతో రచర్డు భుజభుజ ... చెప్పెను. ... లుఁడు వారింపనేరక సహించుచు, ధనాబుకిరవాను ... లనెను.

"లోకూ! అభిమానమునకు లోపము లేగా, నీవు కలుషముకు దాదివి. కాని నీవంటి దాదిపు, నాసం ... ఫలవును గాంచుము బాలకులు భయభ్రాంతు లగుదురు సుమా!"

ఆంగ్లప్రభువంత నవ్వనముగ నిట్లుబల్కెడెను. "రాజా! తొల్లి మనలనుగాంచి పురుషులు భయ విహ్వలులైన గదా! మనము నటు లొనరింపఁ జాలుదుము. ఈశ్వరమంత! సహించియుండుమనీ, శీఘ్రము

తరముగఁ దొలగును."

"జ్వరమా!—ఔను. నాకుజ్వరమే యగుఁగాక! ఇతరనృపాలుర కేమి దాపురించెను? ఫ్రెంచిరాజులేఁడా? మందుఁడగు నాస్ట్రియా రాజున కేమివచ్చెను? ఆ 'మాంటిసరాటు' ఆమతిశూరులు, వీరందఱి కేమిమూడెను? మాంద్యమా? పక్షవాతమా! ఈ రాజాధములు ప్రసిద్ధశూరజనోచిత యుదార ధైర్యాది మహావేశములను గోల్పోయిరి! పౌరుషము, దైవచింతయు మంటఁగలసెను! ఛీ!—"

ఆతని యావేశము మఱలింపనెంచి, లోయప్రభు విటులనెను.

"మహారాజా! ఇంతటి యుద్రేకము వలదు. అప్పు స్వస్థులైన నుందురు. తోడినృపాలు రాలింతురేని, మన పరస్పరసఖ్యము భంగపడును. నీవు జ్వరపీడితుండ వగుటచేత, మన మహాద్యమము కుంటుపడెనని యెఱుంగుము. ఆధారభూతుండగు వారలేకున్నను, యంత్రము తిరుగవచ్చును. కాని, ఈ క్రైస్తవ మహాసేనా యంత్రము రిచర్డురాజు తిరుగకుండ నెట్లుతిరుగును?"

రాజు తద్భావము గ్రహించి, సంతసించి, తొల్లింటివలె వేగిరపడక శిరం బుపధానమున నుంచి "లోయా! నన్ను బోధించుచు బుజ్జగింతువు." అని పలికెను. ఆప్రభువు రాజసాన్నిధ్యమున నిరంతరము చరించువాఁడయ్యు దనుచిత సరసాలాపములు నేర్చినవాఁడు గాఁడు. క్రోధవివశుఁడైన నృపాలున నుల్లాసము గల్గించిన ఆయొక్క సరసంపుఁ బలుకైనను కేవల మప్రయత్నముగ వెలువడినదే. కావున, ఱేఁడు తనకొండలపాటు పూర్తిగ మఱచినట్టు లాధోరణి సాగింపనేరక యాతఁ డూరకుండెను. భూపాలుఁడీలోపున నిజమనోభావాలోచనా బాధితుండై కనలి తీక్ష్ణముగనిట్లనెను. "ఛీ! రోగిని బుజ్జగించుటకై యిట్లందువు. ఏమి! ఒక్క ఆంగ్లరాజు లేనికారణమున, ప్రసిద్ధ క్రైస్తవ రాజశ్రేణి ముక్కపోవునా? శూరనికాయము లన్నియు

నిర్వీర్యము లాయెనా? రిచర్డు నొచ్చిననేమి, చచ్చిననేమి? తత్స మానవీరులు ముప్పదివేలమంది కార్యముసాధింపఁ జాలక, అచేతనులు గానేల? దుష్టులగుంపునే శాసించు పెద్దపులిగను దెబ్బతిని చచ్చునేని, తోడనేమరియొకటి నాయకత్వము వహించునేగాని తెగిపాఱిపోవు; ఖగమొక బకమును బొలియించునేని, మఱియొక టాపిండును గొంపోవును. అట్టులే ఈమానవాగ్రగణ్యు లొక్కఁడెడగూడి మఱియొక నాయకు నేలఁగాంచరు?"

"దేవా! ఆరాజనాయకులట్టి యాలోచనలు చేయుచున్నారని వించును."

"ఆఁ!" — రిచర్డు దిత్తరపడిన మత్సరము రేకెత్తఁ దదుద్రేకమున నిట్లనెను "నేఁ జీవించియున్నను, నాబంధువులు నన్ను మఱచిరా? లేక మరణించితి నని భావించిరా? కాదు, అట్టులనరాదు. వారి వర్తనము బాగుగ నేఱుంగుదును. ఓహో! వారెన్నుకొను నాయకుఁ డెవ్వఁడు?"

"రాజ్యాధికారము గొనవలయు నని ఫ్రెంచిరాజు తలఁచునని తోఁచును."

"హాహా! బాగు. 'ఫ్రాన్సు' 'నావరీ' రాజ్యభార ధురంధరుఁడు! ఇంకను వేనినో పాలించును. బిరుదములకు లోటులేదు. ఉచ్చరించినచో నోరునిండిపోవును! కాని, ఒక్క ప్రమాదము గలుగునుసుమా. సేనా ముఖంబున నిలిచి, వైరినిఁ గాంచుటకుమున్ను వెనుదిరిగి తన రాజధానికి పరుగులను గొంపోవునేమో. మనపవిత్రసమాధిఁ గొలఁగొను దురుష్కులతోఁ బోరాడుటకంటెఁ దన సామంతులను బంధించి పీడించుటయు, తన మిత్రులను దోపిడిచేయుటయు లాభకరమని ఆతంత్రజ్ఞుఁడు గ్రహించి యున్నవాఁడు."

"అస్ట్రియా దేశపురాజు నాపాదింపవచ్చును."

ఏమిరా! నీవలె స్థూలశరీరుఁడని నాయకుఁ డగునా? ఆతఁడు గూడ నీవంటి మందబుద్ధియే గాని, నీకుఁగల ధైర్య సాహసములు లేవు. ఛీ! వాఁడొక నాయకుఁడే! ఒక కడివెఁడు మధురసము ముందు పెట్టుము వేసి, వాని నాయకత్వము బయల్పడును."

ఈప్రసంగమునైనఁ దనరాజు స్వీయజ్యాగస్థితి మఱచునని యెంచి లోయప్రభువు మఱియొకనామ మదహరించెను "మతశూరసికాయ మును శాసించు నామహానాథుఁడు గలఁడుగదా! నేర్పరి, నిర్భయ ముగఁబోరాడు వీరుఁడు. ఆలోచనలందుఁగూడ దొడ్డవాఁడు. తన కొక రాజ్యము లేకుండుటచేత నధికతరదీక్షాపరుఁడై నాయకత్వము జయప్రదముగ సాగింపఁగలఁడు."

"ఈ 'అమారీ' మహానాథుఁడు యోధుఁడనుట తథ్యము. రణరంగమున సైన్యమును ద్రిప్పఁగలఁడు; తానే సేనాముఖముననే నిలచి సమర మొనరింపఁగలఁడు. కాని, ఈతఁడు క్రైస్తవుఁడయ్యు, మహమ్మదీయునికంటె నధమాత్ముఁడు. సలాహుద్దీను జాతియైన మ్లేచ్ఛుఁడయ్యు నుదారచిత్తుఁడు. వీఁడో! అధమాధముఁడు — విగ్రహారాధకుఁడు, పిశాచారాధకుఁడు, మాంత్రికుఁడు — నిగూఢస్థలములందు నిగూఢతరముగ పాపిష్ఠ దారుణ కార్యము లాచరించు ఘాతకుఁడు. ఉదారస్వభావుఁడగు సుల్తానును జయించి, మన పవిత్రభూమి నిట్టి మానవాధమునకు హస్తగత మొనరింపవలయునా?

"రెండవమాట శూరశ్రేష్ఠనాథుఁ డనిక్కముగఁ దగును. మాంత్రికుఁడు గాఁడు, పిశాచారాధకుఁడు గాఁడు."

"ఔఁగాక, కాని, వాఁడు పరమలోభి గదా! బలవంతుఁడయ్యు మ్లేచ్ఛులను దండింపఁజాలియున్న పవిత్రనగర సమీపముననే యుండియు వైరు లొసఁగు లంచమునకు గడిది వారి దుండగములుపేక్షించును! వానికి సైన్యాధిపత్య మొసంగుటకంటె సైన్యమును వర్త

కలహా లొనరించుట శ్రేయస్కరము."

అట్లయైనచో 'మాన్ట్సెరాటు' దేశాధిపతియగు 'కాన్రేడు' నాయకత్వము వహింపఁజాలు; — వివేకి, యోధ — సరసుఁడు."

"వివేకి! — కుటిలుఁడనుము. నీటుకాఁడేయగు — కాంతామందిరమునను నూ. ఈవేషధారి నెఱ్ఱెఱుఁగవు? ఒక క్షణము తలంచునట్టు లింకొక క్షణము తలంపని చపలచిత్తుఁడు, మోసగాఁడు — యోధ! అశ్వారోహణ మొనరించునపుడు మూర్తి దర్శనీయమే. ఖడ్గములు సుశితధారాగ్రవిరహితము లగునేని శూలములు వాడిమి చెడి దారుణములయము లగునేని, శూరజన వినోదరంగమున నొయ్యారముగ రాజిల్లఁగలఁడు. లోయా! నీ విప్పుడు నాయందు నుంటివిగదా? ఆ 'కాన్రేడు' తేఁడును మనము గలసి విహరించునపు డొకసారి దవ్వున గొందొక సైరియాధము గాంచి యిట్టు లంటి "అల్లదె యిటువదినుండి సారసేనులు! మనము ముప్పురము క్రైస్తవశూరులము. ఒక్కని కిరువదిమంది మ్లేచ్ఛులగుదురు. ఏమందువు?"

"రాజోత్తమా! జ్ఞాపకమున్నది. అతఁ డిట్లు బదులాడెను. 'నేను రక్తమాంసములు గల మానవుఁడనుగాని లోహశరీరుఁడను గాను. మానవునకు మానవహృదయము తగునుగాని మృగహృదయము తగదు. ఆ మృగము మృగరాజే యగుఁగాక." కాని ఇఁకఁ బర్యవసానము చెప్పెద చిత్తగింపుము. రిచర్డు నృపాలుఁ డారోగ్యవంతుఁడై మరల నాయకత్వము వహింపవలయు; అంతవరకు మన యుద్యమము విరమింపవలయు."

లోయప్రభు వట్లు సరసముగఁ బలుక, రిచర్డు పకపక నవ్వెను. అట్టి హృదయాహ్లాదము నాతఁడు చిరకాలమునుండియు నెరుంగఁడాయెను. "మనస్సు ఎంత వింతయైనది! నీవంటి రసహీనుఁడు నా తప్పిదము నాకుఁ జూపఁజాలెను! వారు నాపై నీనువహింపనప్పుడు నేను వారిపైఁ

గినియునేల? నా సంకల్పమున కడ్డు తగిలినగదా నే నాగ్రహింపవలయు! లోయా! నీవలుకు నిక్కము, రిచర్డును మించిన నాయకు లుండురు. అందొకని నాయకునిగా నేర్పఱచుకొనవలయు. కాని" అంతలో నా యుద్ధప్రియుఁడు దిగ్గున లేచి కూర్చుండి ముసుగు నిట్టట్టు గదల్పుచు, తాను రణోన్ముఖుఁడై యిట్టులుఁ దదననావేశమున నయనములు దీపింప నిట్టులనెను. "కాని వైరియూథములను జెండాడి కృతకృత్యుఁడగు వాఁడు తదనంతరము నాతోడ ద్వంద్వయుద్ధ మొనరింపవలయు. ఈ నికృష్టరోగముచేత బలము సెడి నే నిట్టుఁ బడియుండు సమయమున మదీయ నాయకత్వము వహించి నాకీర్తి హరించుచున్నాఁడు. చూపవలసిన పరిహార మెయ్యదె? ఆఁ! ఏమది! ఈ కాహళధ్వానమునకు గతంబేమి?"

"ఫ్రెంచినృపాలుని వాద్యములం గానోపు."

"లోయా! నీవు బధిరుండవు గావలయు," రిచర్డు లేవఁబోవుచు, "ఆయుధముల కణకణ ధ్వానములు గూడ నాలింపవా? దైవమా! తురుష్కులు మన శిబిరము జొచ్చిరి, వారి 'లైలా' రణగీతికకూడ నా శ్రవణమునఁ బడుచున్నది!"

దుర్భరావేశమున నా రాజకంఠీరవుఁడు మగుడ లేవఁబోయెను. లోయప్రభువు తానొక్కఁడు వారింప నేరక, బహిర్మందిరమున వేచియుండు నుద్యోగులనుగూడఁ జీరి, వారిసాహాయ్యముగూడఁ గైకొనవలసిన వాఁడాయెను. రిచర్డు క్రోధవివశుఁడయ్యు ననివార్యబలంబునకు లోఁబడి రొప్పుచుఁ దల్పమున మేనుజేర్చి, సాభిప్రాయముగా నిట్టులనెను. "నీవు రాజద్రోహివి! ఆహా! నాకీసమయమున బల మలవడునేని, మదీయ ప్రచండపరశువుబూని, నీ శిరంబీ క్షణంబ తుత్తునియలొనరింతును!"

"రాజోత్తమా! నీ కంతటిబలము కలుగవలయుననియే వాంఛిం

తును. ఈ లోయందు విగతాసుండైనను లోటు లేదు. కాని, రిపుకుంజరకంఠీరవుండగు ప్రసిద్ధ రిచర్డు నృపాలుండు శత్రుగ్రస్తుండు కాంజాలు నేని, క్రైస్తవాన్వయమునకు విజయము తథ్యము.”

రిచర్డు హృదయ మంతలో దయార్ద్రమాయెను: సాభిప్రాయముగ హస్తముఁజాపి ఇట్లనెను.

“ఓయి, స్వామిభక్తిపరాయణా! నీ స్వామి యాగ్రహము సైరింపుము. నీపైఁగినిసి తూలనాడునది యుగ్రజ్వరప్రభావము గాని, దయాంతరంగుఁడగు నీ ఱేఁడు రిచర్డుకాఁడు. కాని, నీవు రయమునఁ బోయి, ఆ నూతనాగతులెవ్వరో యరసిరమ్ము. ఆ తూర్యాదివాద్యములు క్రైస్తవులవి కావు”

రాజాజ్ఞ ననుసరించి, లోయప్రభువు వెడలెను. స్వామి హితాభిలాషియగు నా సేవకుఁడు శీఘ్రముగ నే తేరవలయునని లోలోన నిశ్చయించి, ద్విగుణీకృత శ్రద్ధాళురై కావలి యుండవలయునని పరిచారకులను, ద్వారికులను హెచ్చరించి, వెట్టికోపము గాన్పించినను వారి పని బట్టింతునని బెదరించి, యావలకుఁ బోయెను.

౨

ఇంగ్లాండు స్కాట్లాండు దేశము లేకద్వీపఖండములయ్యు, బూర్వము రెండును రెండు ప్రత్యేక దేశములవలె నుండెను. స్కాట్లండు దేశమును జయింపవలయునని ఇంగ్లాండు దేశమును, తన స్వాతంత్ర్యము నిలుపుకొనవలయునని స్కాట్లాండు దేశమును చిరకాలము కొన్ని శతాబ్దములు హోరాహోరి బోరాడెను. తుదకు, మూడు శతాబ్దములక్రిందట నాంగ్లేయ రాజవంశ మంతరించుటయు, స్కాచినృపాలుఁడే సన్నిహిత జ్ఞాతి యగుటయు సంభవమాయెను. అట్లు “జేమ్సు” నామధేయుండగు నా స్కాచిరాజు ఇంగ్లాండు రాజధాని కరుదెంచి,

తద్దేశ సంప్రదాయానుగుణముగ సక్రమముగ మూర్ధాభిషిక్తుఁడాయెను. నాటఁగోలె నింగ్లాండు స్కాట్లాండు దేశము లేక రాజ్యాంగబద్ధములై 'గ్రేటుబ్రిటను' అను ప్రసిద్ధనామము దాల్చెను.

కాని, ఈ క్రూసేడుల – మతయుద్ధముల కాలమున స్కాట్లండు దేశము ను 'విలియము' అను స్వతంత్ర రాజు పాలించుచుండెను. ఆ రెండు జాతులవారును నిరంతర కలహ నిమగ్నులై మనుచుండిరి. అందు నింగ్లాండు దేశోత్తరభాగము స్కాట్లండు దేశ దక్షిణభాగమున కంటి యుండుటచే, నాయా ప్రాంతస్థులు ముఖ్యముగఁ బరస్పర ద్వేషపూరితులై, తటస్థముగు నవకాశము లూరక పోనీయక, బలపౌరుషములతోఁ బోరాడుచుండిరి మనలోయప్రభు వుత్తరమండలాధీశుఁడగుటచేత, స్కాచిప్రజపై మఱియు ద్వేషము వహించియుండెను.

ఐనను, పోరాటములులేని సమయములందు నాయా దేశస్థు లుదారమనస్కులై, పరస్పర గౌరవసఖ్యములకుఁ బాత్రులగుచుండిరి. వారేక మతబద్ధులుగూడ నగుటచేత, సిరువురుగలసి తమ సామాన్యవైరిని దాఁకునపుడు పరస్పరవైషమ్యములు డలఁపక, ఒకరికంటె నింకొకరు లెస్సగ విక్రమింపవలయునని మాత్ర మాసించియుండిరి.

ఉదారచిత్తుఁడగు రిచర్డురాజు పక్షపాతబుద్ధిలేక ధైర్యసాహసములుజూపియే సైనికుని గౌరవించువాఁడగుటచేత, నాతఁ డన్యదేశాధీశుఁడని గణింపక, స్కాచిసైనికులు కొందరు మతయుద్ధదీక్షాపరులై యామహాశూరునితో నరుదెంచిరి. కాని, రిచర్డు వ్యాధిగ్రస్తుఁడైనంతనే పరిస్థితి మాఱిపోయెను. దేహ మారోగ్యముసెడి క్రుక్కినపుడు, క్రొంతపుండ్లు బయల్పడును: అట్టులే, ఆంగ్ల నృపాలుఁడు రోగార్తుఁడైనంతనే తొల్లిటి స్పర్ధలు పునరుద్ధృతములాయెను.

స్కాట్లండుదేశము నిస్సారమైన దగుటచేత నా దేశస్థులు సామాన్యముగ నిర్ధనులు. ధనమున బేదలయ్యు, నా రత్యంతపౌరుషవంతులు,

సకలక్రైస్తవరాజన్యసభాభిప్రాయఫలితముగ ముప్పదిదినముల యుద్ధ విరామము ప్రాపించినంతనే ఆంగ్లేయ స్కాచిజాతులను గట్టియుంచిన బంధము తెగిపోయెను. క్రైస్తవ పవిత్రధామము నాక్రమించిన దుష్ట మహమ్మదీయ సంఘాత సంఘర్షము విరళమైనంతనే వార లన్యోన్య ద్వేషపూరితులైరి. తా మింకను శత్రుదేశమున నుంటిమని గుర్తింపక సైనికులును నాయకులుకూడ బరస్పర నిందారోపణ మొనరింపం దొడంగిరి. అట్టులే ఆంగ్లేయులు, ఫ్రాన్సు జర్మనీ దేశస్థులు, తదితరులునుగూడ నొకరినొకరు సహింపంజాలకుండిరి.

లోయప్రభువు స్కాటులపై మతిమీఱం గనలియుండునని చెప్పియుంటిమిగదా. తన దేశమెడ నాతనికిం గల యభిమాన భక్తి విశ్వాసము లపారములు. ఆసద్గుణము లెంతయపారములో స్కాటులపైం గల ద్వేషభావముగూడ నంత యపారము. స్కాటులు కుటిల క్రూర నరాధములని యాతడు విశ్వసించును. ఒక స్కాటువీరునిపై నాంగ్లేయనృపాలుం డొక కరుణావీక్షణము బ్రసరించునేని లోయ ప్రభువు లోలోన మిక్కిలి తల్లడిల్లును. స్కాటుల సంపర్కముగల తమ యుద్యమము సఫలమగునాయని చింతించి యాతడు కుపితుం డగును. అట్టి విపరీతవిరుద్ధాభిప్రాయబద్ధుడగు నాప్రభువునకు వైరులగు మహమ్మదీయులును, మిత్రులై తమననుసరించి యరుదెంచిన స్కాటులును ఇంచుమించుగా నొక్కతీరుననే గాన్పించుచుండిరి. స్కాటులు సాధారణముగ నాగరకసూక్ష్మము లెఱుంగక మోటుగ వర్తింతురు: కాని, పరదేశావాసమునను, తమమిత్రులగు ఫ్రెంచివారిని గాంచియు, దమమొఱటుదనము దొలంగి వారు సరసముగ నెమలంగం దొడగిరి. అట్టిపరివర్తనము గాంచిదయ్యు, లోయప్రభువునకుమాత్రము దుస్సహమాయెను. ఆంగ్లేయులను ధారాళముగ జయింపంజాలక వారట్టికుటిలవర్తనమునకుం బూనుకొనిరని, ఆయాంగ్ల

ప్రభువు విపరీతముగ భావించి, మఱియు సాగ్రహుఁడాయెను.

ఐనను, మతయుద్ధదీక్షాపరులై యరుదెంచిన క్రైస్తవులుత్తములోఁ దాము కలహించుట తగదని యెఱింగిన లోయప్రభువు తనయాగ్రహమును వెలిపుచ్చక, వారినహవాసము నపేక్షింపక, విధిలేక వారినిఁ గలయునపుడు తిరస్కారముగఁజూచుచు నెంతయో బాధపడుచుండెను. మానవంతులగు స్కాచిశూరులకట్టి ప్రవర్తనము దుస్సహముగ నుండెను. ఆంగ్లప్రభువున కంతటి యసహనమున్నను, ఔదార్యము లేకపోలేదు. ఆతఁడు ధనవంతుఁడు. తనవారలకేగాక, పేదలగుస్కాటులకుఁగూడ నౌషధములను ఆహారపదార్థములను నిరాఘాటముగ నంపువాఁడు. మిత్రుని తరువాత శత్రువే ముఖ్యముగ గణనీయుఁడని ఆతని యభిమతము. మిత్రులును శత్రులును గాని సామాన్యుల నాతఁడు లెక్కచేయఁడు. లోయప్రభువు గుణదోషములిట్టివి.

లోయప్రభువు రాజావాసమువీడి నాలుగడుగులు వైచినంతనే, రిచర్డు నృపాలుననుమానము సత్యమని తెల్లమాయెను. దవ్వున సారసేనులు తమ వాద్యములు వాయించుచుండిరి. దీర్ఘగ్రీవములగు నుష్ట్రములనేకములుండెను. వారినిడుపులైనములు, తెల్లని పాగాలు, వాద్యములును స్పష్టముగ మహమ్మదీయులని వ్యక్తముచేయుచుండెను. పనిపాటులులేని వివిధదేశక్రైస్తవ సైనికులాచుట్టును మూఁగి యుండిరి. అందు శిరస్త్రాణోపేతులగు శూరులుగూడఁ గాన్పించిరి.

వైరులగు సారసేనులు క్రైస్తవశిబిరాంతరప్రదేశము చొరనేల? వారేదైనఁ గార్యార్థమరుదెంతురేని, అవ్వల వేచియుండవలయును. లోయప్రభువున కేమియుఁ దోఁపకుండెను. కావున నెవ్వానినైనఁ బ్రశ్నించి యరయవలయునని చూచుచుండ, నొకశూరుఁడు కానవచ్చెను. ఆతఁడు చిత్రకలాంఛనుఁడగు కణతుఁడే కాని, స్కాచిదేశస్థుఁడుగాదా "ఈతఁడు శూరుఁడు; యుద్ధమున దనదేశీయునివలెఁ

గాక, ప్రశంసనీయముగఁ బోరాడెను; కాని స్కాచివాఁడు."

శూరుఁడైనను స్కాచిజాతివాఁడగుటచేతఁ గణతుని బ్రశ్నింప నొల్లక ఆంగ్లప్రభు వింకొకని కొఱకు వెడలనుండెను. కాని, ఆతని సంకల్పము భగ్నమాయెను. ఆస్కాచిశూరుఁడే రయమ్మున నెదుర్కొని, సముచితాభివందనము లొనరించి, యిట్లులనెను — "లోయప్రభూ! నీతోఁడ మాటాడవలసి యున్నది."

"హా! నాతో? — అదేదో సెలవిమ్ము. పెంపుచేయక, సంగ్రహముగ జెప్పుము — నేను రాజాదేశమును వహించి పోవువాఁడను."

"నా కార్యము కూడ రిచర్డు నృపాలునకు సంబంధించినదే. రాజున కారోగ్యము దెచ్చువాఁడను."

ఆంగ్లప్రభువు సందేహ విచలితనయనుఁడై స్కాచిశూరునిఁ బిలకించి యిట్లులనెను. "రాజున కారోగ్యమా? శూరుఁడా! నీవు వైద్యుఁడవుగావే. చాలు, రాజునకు ధనరాశి దెచ్చితినంటివి కావు."

స్కాటుల పేదఱికము విదితము. ఆంగ్లేయుఁ డాతెలిఁగున నపహాసించుటచేతఁ గినిసియు, గణతుఁడు సహించి, సమయోచితముగ నిట్లు బదులాడెను. — "రిచర్డు నృపాలుఁ డారోగ్యవంతుఁ డగునేని, క్రైస్తవాన్వయము నిక్కముగ భాగ్యవంతమగును. — కాలవిలంబనము వలదు. అయ్యా! అనుగ్రహింపుము. రాజును జూడఁదగునా?"

"తగదు. ఎంతమాత్రమును దగదు. నీసందేశము ముందు నే నెఱుఁగవలయును. ఇయ్యది రాజాగారము గాని, సత్రము గాదు. ఇచ్చకు వచ్చువారందఱు నిందుఁ బ్రవేశింపరాదు."

లోయప్రభువిట్లు కఠినముగఁ బలుక, శూరుఁడిట్లు బదులాడెను: "ప్రభూ! నీపలుకులు దుస్సహములు. కాని, నేనును నీవలెనే సిలువ దాల్చి, యేకాశయబద్ధుఁడనై యురుదెంచితిని. మఱియు, బ్రకృతాంశము కడు ముఖ్యము. రిచర్డు నృపాలున కారోగ్య మీయఁగల మహామ

దీయ వైద్యునిఁ గొనివచ్చితిని."

"మహమ్మదీయుఁడా! వానినెట్లు విశ్వసింపఁగలము? ఔషధ మిచ్చునో, విషమిచ్చునో?"

"అయ్యా! సంశయము వలదు. వాఁడు తల యిచ్చును."

"వానితల మనకేల? నిశ్చల చిత్తముతోడ వధ్యస్థానమున కరుదెంచు నరాధముల నెందఱనో కాంచి యుంటిని. వీఁ డొకఁడు కావచ్చును."

"ప్రభూ! మనవైరియగు సుల్తాను నౌదార్యము నిరుపమానము గదా, ఆమహనీయుఁడే యీహకీమును సముచితపరివారముతోడ నంపెను. దాన నీవైద్యుని గౌరవాతిశయము స్పష్టము. శతసహస్ర యోధజనముఖమునఁ దాను విచ్చుకత్తిం జేఁబూని యురుదెంచునపుడు రిచర్డునృపాలుఁ డుచితస్వాగత మీయఁగలందులకు శీఘ్రముగ నారోగ్యవంతుఁడు గావలయునని సుల్తాను ప్రార్థించువాఁడు. కావున, లోయప్రభూ! బహుళోపాయనభారధురంధరములగు సుల్తాను లొట్టియలను గమనింపుము. ఈమహమ్మదీయ వైద్యవిద్యా విశారదుఁ డుచితస్వాగతము గాంచగల యేర్పాటులు చేయుఁతువా;"

"బాగు! సలాఉద్దీనుమాటపై మనకు నమ్మకమేల? అందుల కెవ్వరు జబాబుదారు? సుల్తాను దౌష్ట్యము తలఁచెనేని, దాన రిచర్డునృపాలుఁడు మరణించునేని, సుల్తానునకే చాల లాభముగదా."

నేను బాధ్యతవహింతును. సలాఉద్దీనుమాట విశ్వసింపవేని, మదీయ ప్రాణార్థగౌరవములు కుదువఁబెట్టెదను."

"ఎంత విపరీతము! తురుష్కునకు పాశ్చాత్యదేశస్థుఁడు బాధ్యత వహించును! — శూరవర్యా! నీవీవ్యవహారమునఁ జొచ్చుకొనుటకుఁ గతం బెద్ది యో సెలవిచ్చెదవా?"

"నేను యాత్రాపరుఁడనై పోతిని. ఆసందర్భమునఁ బూజ్యుఁడగు

ఎంగాడి స్వామి కొరకసందేశముగూడఁ గొనిపోవలసి వచ్చెను."

"ఆసందేశ మెద్దియో, ఆస్వామి యేమనెనో కూడ నేను వినరాదా!"

"ప్రభూ! వినరాదు."

లోయప్రభు వాగ్రహించి నగర్వముగ నిట్టులనెను. "నేను ఆంగ్లేయరహస్యసభలోని వాఁడనని యెఱుంగవా? నాయెఱుంగని రహస్యము లుండవు."

"ఔఁగాక. నేనాంగ్లేయుఁడను గాను. ఆంగ్లరాజపాలిత ప్రజా కోటిలోనివాఁడను గాను. నేను స్వతంత్రస్కాచిదేశస్థుఁడను; కేవలము మదిచ్ఛానుసారముగ నీయుద్ధమున రిచర్డున్నృపాలుని నాయకత్వమున కొడఁబడి యరుదెంచి యుంటిని. లోయప్రభూ! ఈమహామత యుద్ధబద్ధ రాజన్యాని నాయక బృందము నన్ను నియోగించెను వారు మాత్రము నాసందేశ మాలింపవలయు."

"హా! ఏమంటివి? సకలరాజన్య కార్యభార ధురంధరా! వినుము. లోయప్రభునాజ్ఞ లేకుండ, జ్వరపీడితుఁడగు రిచర్డు చెంత కేవైద్యుఁడును బోరాదు. తద్విరుద్ధముగఁ బ్రవేశింప గడంగువారు దుష్టసంకల్పులని తలంతును."

లోయప్రభు వచనములు కటువుగఁ బలికి తనుచితగర్వాతిరేకమున వెనుదిరిగి నంతనే, స్కాచిశూరుఁడు ముందునకుఁబోయి, ఆతని కడ్డుగ నిలిచి నగర్వముగనే యిట్లనెను. "ప్రభూ! నేను గౌరవనీయుఁడనగు శూరుఁడనని తలంపవా?"

"స్కాటులందఱు జాతము వలననే గౌరవనీయు లగుదురు."

లోయప్రభు వట్టులెక్కసక్కెము లాడినంతనే, కణతునివదన మాగ్రహారుణ దీపితమాయెను. అంతలో ఆంగ్లేయుఁడు తెలివొంది, మఱల నిట్టులనెను. "నీవు నిక్కముగ ప్రసిద్ధశూరుఁడవు. నీదు బలధైర్యములు గాంచిన వారము. నిన్నొక్కని మాత్ర మపహాసింపనేరము."

ఆంగ్లప్రభువట్లు ధారాళమనస్కుఁడై పలికినంతనే స్కాటిశూరుఁడు సంతసించి, తనవంశగౌరవము మీఁదను తనగౌరవము మీఁదను, తాను ధరించు సిలువ మీఁదను ప్రమాణము లొనరించి, తాను రిచర్డు నృపాలుని క్షేమ మరయు వాఁడనే యని నచ్చ జెప్పి, తాఁ గొని వచ్చిన వాకీమును విశ్వసింప వలయునని కోరెను. ఆంగ్లేయున కాతనిపై సహజముగఁ గల జుగుప్సయు నవిశ్వాసమును దొలంగెను.

"శూరుఁడా! నీ కీమహమ్మదీయునిపై విశ్వాస ముండుఁ గాక! ని న్ననుమానింపను. ఐనను, ఈ దేశము తీరు నీ వెఱుంగనిది కాదు. విషప్రయోగ మిచ్చట సర్వసాధారణము. కావున, క్రైస్తవాన్వయమునకుఁ బట్టుకొమ్మయగు రిచర్డు నృపాలు నొక మహమ్మదీయున కప్పగించుట పాడియగునా?"

"ప్రభూ! చిత్తగింపుము. నాపరివారజన మంతయు యుద్ధముననో రోగమువలననో మరణింప, నాయనుచరుఁ డొక్కఁడు మాత్రము మిగిలెను. వాఁడైనను, రిచర్డు నృపాలుఁడు కుందు జ్వరమున కధీనుఁడై పరలోకాభిముఖుఁడై యుండ, నీయపూర్వ మహమ్మదీయ భిషక్కు దైవమువలె సమయమున కరుదెంచి చికిత్స యొనరించెను. రెండు గంటలలో నాయనుచరుఁడు బాధమఱచి, మేను మఱచి నిద్రించువాఁడు. కావున, ఈవైద్యుఁడు సమర్థుఁ డగుట నిక్కము. అమితోదారమనస్కుఁడగు సుల్తా నవశ్యము విశ్వసనీయుఁడు. మఱియొకటి: ఈవాకీము కృతకృత్యుఁ డగునా, బహుమానము వడయఁగలఁడు. లేదేని శిక్షార్హుఁడగును. కాబట్టి అవిశ్వాస మనవసరము."

ఆపలుకులు సమంజసముగ నుండెను. ఐనను విశ్వసించుటకు లోకప్రభు మానస మిచ్చగింపదాయెను. అతఁడు డోలాయమాన మానసుఁడై యువనతవీక్షణుఁడై, తుదకిట్లు ప్రశ్నించెను.— "అయ్యా! రోగగ్రస్తుఁడగు నీయనుచరునిఁ గాంచవచ్చునా?"

కణతుఁడు తొట్రుపడి, మొగమొకింత జేవురింప, నల్లననిట్టు లనెను. "లోయప్రభూ! అవశ్యము దయచేయుఁడు; కాని, ఒక్కవిషయము మఱువరాదు; స్కాటుల సంపదవిదితముగదా, ఆంగ్లేయ ప్రభువులవలెను, ఆశూరులవలెను స్కాచి శూరప్రభువులు ప్రశస్తభోజనము లారగింపరు. మృదుల తల్పముల శయనింపరు. రమ్యమందిరముల విడియరు."

స్కాచిశూరుఁడు పేదయగుటచేత, ధనవంతుఁడగు నాంగ్లప్రభువును దనవసతికిఁ గొంపోవుటకు సంశయించెను. ఐనను అప్పటి యవసరముబట్టి యాతఁడు సహించుకొని, లోయప్రభు సమేతుఁడై తన విడిదికిఁ బోయెను.

లోయప్రభు వెంతటిగర్వియైనను, స్కాటులనెంత నిరసించువాఁడైనను, ప్రసిద్ధశూరుఁడగు కణతుని దైన్యపాటునుగాంచి సంతసించు హీనుఁడు కాఁడు. "శూరుఁడా! రిపుహస్తగత పవిత్రనగర సంపాదన సంకల్పబద్ధులై యడుగెంపు త్రొక్కిన స్తవసైనికులకు భోగభాగ్యములేల! సౌఖ్య మపేక్షించువారు సంన్యాసులు. మానప్రకృతావస్థ ఎంతకఠినముగ నైన నుండుఁగాక శత్రుసంహార మొనరించి, మరణించియైనను సుస్థిరమగు యశము గాంతుము."

స్కాచిశూరుని శిబిరము సమీపమాయెను! తదావరణము కడు విశాలముగనుండెను. కణతుఁడు పేదయయ్యుఁ దనగౌరవమునకు లోటులేకుండ, సుమారు ముప్పదిసైనికులకు ముప్పది పటకుటీరములు నిర్మింపఁజాలు స్థలము వదలెను. వృక్షశాఖాతుండములు నిల్పి యాపై నాకులను బఱచియే వారు తమ యావాసములు నిర్మించుకొనిరి. వారందఱు మరణించుటచే నాజీర్ణకుటీరములు జనశూన్యములాయెను. పక్షిపుచ్ఛలాంఛనదీపితమై యామధ్యనున్న గుడిసెయే కణతునిది. ఆకేతనము శూలాగ్రమున నెగురుచుండెను, చండభాస్కరు నాతప

ముక్కోర్వ్యజాలక వాడిపోయెనో యనఁ, నయ్యది ముడతలువడి నిశ్చలముగ కేలనంటియుండెను. కాని, ఆశూరుని యంతరము దెలుపుట కొక్క సైనికుఁడైన, నొక్క యాచకుఁడైన, నొక్క పరిచారకుఁడైనను ఆచక్కిఁ గానరాఁడెను. నిర్జనస్థలి, శూరపతాక మితరగత్యంతరహితమై కేవలము సింహాసనపరిరక్తమై యుండెను.

శూరకుంతుఁడు శీఘ్రముగ తనమందిర మొక్కపరి గాంచి, హృదయోరాట మడఁచి తనపర్ణకుటీరము జొచ్చి, లోకప్రభువు నాహ్వానించెను. అస్థిరముగా నిలచినచే ఆలోకప్రభువుచిత్తము కరుణార్ద్రీభూతమాయెను; అంతలోనే తన నిదానముగూడ గలిసియే యుండును: ప్రేమవలె నిరసనభావముగూడ నిరాదరమునకు సన్నిహితమని చెప్పనగును. అనుమన్నతనా ప్రభుఁడంతట బనంగి యూపల్లంపు దీనకుటీరము బ్రవేశించెను. ఆగది యాతనికోడనే నిండిపోయినట్లుండెను!

అందు రెండు తల్పములుండెను. ఒకదానిపై నెవ్వరులేరు. మంచముపై నారకలను, అపైనొక లేడిచర్మమును బఱచియుండెను. ప్రక్కను దను తాలానాదారాధనకరములు, తలచెంగట వెండిసిలువయు నుండుటఁజూడ, నాశయ్య మకరణతునిదే కావచ్చునని స్ఫురించును. రెండవశయ్యపై రోగి పరుండియుండెను. అయ్యది. మొదటిదానికంటె మెత్తగ సమర్పఁబడి యుండెను. శూరుని వస్త్రము లందుఁ బఱచియుండుట, తనయనుచరునిపై నాతనికిఁగల దయాభిమానములు వ్యక్తపఱచుచుండెను. వాఁడు నడిప్రాయము మీఱినవాఁడు, దృఢగాత్రుఁడు, మోటుమొగము గలవాఁడు. ఆపంచయందొక బాలుఁడు మాసిన వస్త్రములుగాల్చి, పెనముపై బార్లీరొట్టెలు తయారు చేయుచుండెను. మృతహరిణభాగ మొండొకరాటను వ్రేలాడుచుండెను. అమృగమును వేటాడిచంపిన భూరితరమగు భయంకరశ్వాన మామూలనేయుండి, తెప్పవాల్పక పెనమువంక గాంచుచుండెను. రిచర్డునృపా

యుని వేటకుక్కలైనను అంత పెద్దవిగావు. వార లరుదెంచినంతనే సహజగుణానుగుణముగ నాజంతువు, దూరమున వినవచ్చెడు మేఘనాదమువలె మొఱిఁగెను. అంతలోఁ దన యజమానునిఁ గాంచి యుఱవృసిగి, తలవాల్చి, తోఁక యాడింపుచు, రోగికి భంగము గలిగింపరాదని యెంచిన దానివోలె నా శ్వాన మూరకుండెను.

శయ్యాప్రక్కనే వ్రేలుపఱచియున్న దిండుపైఁ గూరుతుఁడు చెప్పిన మహామ్మదీయ వైద్యుఁడు తన దేశాచారము చొప్పున మఠమ్మువైచుకొని కూర్చుండెను. వెలుగులేమి కారణముగ నాతని వదనము బాగుగఁ గానరాకుండెను. నల్లని గడ్డము రొమ్మువఱకు వ్రేలాడుచుండెను. ఉన్నితోఁ జేసిన నల్లని టోపి యొకటి యతని శిరముపై నుండెను. అతఁడు ధరించిన అంగీకూడ నల్లగనే యుండెను. నిరుపమాన కాంతివంతములగు వాడిన యనములు తళతళ మెఱయుచుండెను. దుస్సహాతపమగు పేదఱికమును స్వాభిమానుఁ డాతఁడు నదఱేక భరించియుండుట లోయప్రభువునకుఁ గనుపింపఁ దోఁచెను. ఆరంగము వాక్యము నొక్కమై యున్నను, అతఁడు నిరసింపక యూరాయను నాయువ. ఒక్క రిచర్డుభూపాలుని సభాగారము దప్ప మఱియెవ్వరి కంటెను గూడఁ గణతుని పేదఱికము లోయప్రభువునకు గౌరవనీయముగఁ గాన్పించెను. తన్మందిరాంతర జనులందఱును పరిధానోపనాయకులై మౌనము వహించుటచేత, రోగి శ్వాసోచ్ఛ్వాస నిశ్వాసములు మాత్రము గట్టిగ వినవచ్చెను. అంత స్వాభిమానుఁ డిట్లనెను "ప్రభూ! ఈయనుచరుఁ డాఱురాత్రులనుండి నిద్రయెఱుఁగఁడు."

లోయప్రభువుతోడనే యాతని కుడి ఒంటిపై, నిజవ్యాకులాభిమాన మచ్చుపడునట్లు నొక్కి, యిట్లనెను. "ఉదారచిత్తుఁడా!... ఈ వైఖరి మాటవలయు; నీ యనుచరుఁ డుపవాసాసహి సమయము లేశమాత్రము నెఱుంగఁడు."

తదవసరావేశమున నాంగ్ల ప్రభుకంఠము లేచిపోయెను. తోడనే రోగి కలంతిజెంది యవ్యక్తముగ నిట్టులనెను. "ప్రభూ! కణతమహాశూరా! పాలస్థానమున నందలి క్షారజలములు ద్రావవలసి వచ్చిన మన కీసదీ తోయములు—మనసీయజలము లెంత హాయి గొల్పుచున్నవి!"

"లోయప్రభూ! నాయనుచరుడు తన దేశము గాంచుచు హాయిగ నున్నవాడు." అట్లు కణతుడు మెల్లగ బలుకుచుండ నాచెంతనే యున్న హాకీము రయమ్మునలేచి తాను నాడిజూచు రోగి హస్తము మెల్లగనిడి, వారివురి భుజముల బట్టి యుల్లన ద్వారము కడకుం గొంపోయి, హీనస్వరమున నిట్టులనెను.

"అయ్యలారా! నేఁ బ్రయోగించిన యౌషధ మమోఘమైనది. రోగి నిద్రకు భంగము వొరయరాదు. ఈపట్టున మేను మఱచి యుండక మేల్కాంచునేని, మరణించును. లేదా, మతిభ్రష్టుడైన నగును. కావున, సూర్యాస్తమయ మగువఱకు నిశ్శబ్దముగ నుండవలయు. అనంతరము, యజమాను తన యనుచరునితో నొక్కింత మాటాడనగును."

'రోగియందు తావు వైద్యుని రాజ్య' మను సూక్తి సక్రమము. కావున, శూరులందుల కెదురాడక ద్వారము చెంత నిలుచుండిరి. లోయ ప్రభువు సముచితముగ సెలవు వడసి వడిలునసి కణతుడు భావించి చూచుచుండెను. ఎద్దియూ కారణ మున్డుటచే గాబోలు, నాతఁడటు లొనరింపక, అట్లె నలచి యుండెను. శ్వాన మంతలోఁ దన యజమానుని చెంతకు జివ్వునఁ బోవచ్చి, ఆత్రముతోఁ దన శిరంబాతని హస్తమునఁ జేర్చెను. కణతుఁడు సకరుణముగ నొక్క పలుకాడి యొక్కసారి దువ్వినంతనే, జాగిలము కదునంతసించి, వాలము నిగుడించి శరవేగమున నట్టటు పాఱి, ఆయావరణ యంతయుఁ జుట్టి, పవిత్రవంతమని గణించు దానివలె దినస్వామి పతాకము చెంతకు మాత్రముబోక మగుడ నాతని యుండకరుదెంచి, తన వ్రక వ్రక

పరిభ్రమణమునకుఁ దానే లజ్జించునది వోలె గాంభీర్యము వహించి, నిశ్చలచిత్తయై యచట నిలుచుండెను.

తనజాగిలముఁగాంచి గణతుఁడును, తనపూర్వస్వభావమును చేష్టలును జూచి లోకప్రభువును గూడ ముదమందిరి. ఆతఁడిట్లు లనెను.

"శూరుఁడా! ఇట్టి శ్వానము రిచర్డు నృపాలు చెంతనుగూడ లేదు. ఇంతటి పరుగునఁ దోడు కార్యశూరత్వము గూడ నుండునేని, తప్పక ప్రశంసనీయము. కాని, ఒక్కమాట చెప్పవలయు. వినఁ బ్రార్థించెద. ఉత్తమప్రభు బిరుదాంకితులుతప్ప సామాన్యశూరు లెవ్వరు వేటకుక్కల నుంచుకొనరాదను ప్రకటన నెఱుంగవా! రిచర్డు నృపాలుని యనుజ్ఞ వడయకుండ నిట్టివిట్లు లాచరింపరాదు. నీవట్టి యనుజ్ఞ గైకొనినట్లు గానరాదు. ఏమందువు!"

"ప్రభూ! స్వతంత్రస్కాచి శూరజనోచితముగ సమాధాన మొసంగెద, గమనింపుము. మదిచ్ఛానుసారముగ నరుదెంచినవాఁడనుగాని, ఆంగ్లరాజపాలితుఁడనుగాను. మీచట్టములకు నేను బద్ధుఁడఁ గాను. మీయడవి చట్టములు మీదేశమున, మీప్రజలకుఁ జెల్లును, నాకుఁ జెల్లవు. రణమునందు భీమాంగుఁడనైతినే రయమ్మున నశ్వారూఢుఁడ నగుదును. శూలాయుధుఁడనై రిపుచమూతండముల విరామ మరయక యురుమాడుదును. అంతియెగాని, రణరంగమునుండి మఱలి విశ్రామావాసంబులనుండు సమయములందు మాత్ర మాంగ్లరాజశాసనములు మదీయ వినోదచేష్టల నరికట్టఁ జాలవు."

"ఐనను, రాజాజ్ఞనుల్లంఘించుట యవివేకము. నాకధికారముగలదు గావున, నేనే తదాజ్ఞాపత్ర మంపువాఁడను. దాన నామిత్రునకు — జాగిలమునకు, విపత్తు ఘటిల్లనేరదు." ఆంగ్లప్రభువట్లు సాభిమానముగఁ బలుకఁ, గణతుఁడు నిర్లక్ష్యముగ నిట్లు బదులాడెను.

"కృతజ్ఞుఁడను. కాని, నాయావరణ మెంతగలదో నాజాగిల

మెఱుంగును; ఈలోన నెట్టి యాపదయైన రాకుండ నేన రక్షింపఁ గలను. కాని, ప్రభూ! మత్కృతసత్కృతుల కీయది ప్రతిఫలము. నీకు వందనములు. కాని నా 'రస్సాలు' — జాగిలము — ఒంటి పాటున రాజకింకరులకుఁ జిక్కవచ్చును. ప్రమాదము వాటిల్లవచ్చును. నేను సహించి యూరకుండువాఁడఁ గాను. దాన ననర్థ ముప్పతిల్లనగును."

కణతుఁ డంతి మందహాస మొనరించి మగుడ నిట్లనెను. — "ప్రభూ! మాదికవి గదా, మదీయ సౌభాగ్యమును, సేవక కదంబును! ఈ 'రస్సాలే' వేఁటాడి దొరకునదంతయుఁ దానగ బళింపజూచు కథలోని సింహమువలె, వర్తింపఁడని భావింతును. ఈప్రాంతమున నితరాహారము దుర్లభము గదా. కావున, తను విశ్వాసముతోడ ననుసరించి పోరాడు శూరుఁడు పినదముననో, యుపసరముననో, వేఁటాడు నని, రాజు పాటింపకుండుగాక."

"శూరుఁడా! నీపలుకులెంతయు సమంజసములు. కాని, 'నార్మను' వంశజులు (రచర్డున్నృపాలుఁడు నార్మనువంశజుఁడు) మృగయావ్యాపార వశ్యులైన నన్య మెఱుంగరు గదా!"

"అట్లుల యగు. కాని, ఇంగ్లాండు దేశమున నడవిచట్టములు దుస్సహంబులరోసి, పెక్కండ్రుజనులు ప్రభుత్వాధికారము ధిక్కరించి, తగు నాయకులనుగూడఁ గాంచి, బలసియున్నారని చారులవలన విని యుంటిమి. రిచర్డున్నృపాలుఁ డీమార దేశమునఁ దన యడవిచట్టములమలుచేయుటకంటెఁ దన దేశమునగూడ నులఁకువతోఁ దన్నిబంధనలు సడలించుటయె యుక్తమగును."

అట్ల ప్రమాదప్రసంగ మిష్టము లేనట్లులు భుజములెగురవైచి, యెమి సూ యవ్యక్తముగఁ బ్రలాపించి, ఆంగ్ల ప్రభు విట్లులనను: "సాయంసమయ ప్రార్థనకాలమున నేను మగుడ నరుదెంతును. ఇప్పుడు సెలవిమ్ము. రాజమందిరమునకు శీఘ్రముగఁ బోవలయు. నే

నపుడు మ్లేచ్ఛవైద్యునితోఁ బ్రసంగించి చూతును. మఱియొకటి, నీవు వేఱువిధంబునఁ దలంపవేని, ఉత్సాహజనకమగు పదార్థమొండు బంపఁగలను."

"ప్రభూ! నీకు వందనములు. కాని, అవసరము లేదు. నామిత్రుఁడు రసాలు రెండువారముల గ్రాసము సిద్ధపఱచి యుంచెను. ఈదేశపువేడిమి దుస్సహమై రోగప్రదముగూడ నైయున్నను, మాంసమెండుటకుమాత్ర మనుకూలముగ నున్నది."

వైరులవలెఁ గలసిన యోధులు మిత్రులవలె నొండొరులు వీడిరి. లోయప్రభువు మ్లేచ్ఛచికిత్సావిషయము విపులముగఁ దెలిసికొని, సలాడిన్ను సుల్తా నంపినయోగ్యతాపత్రము భద్రముగఁ దాల్చి, రాజావాసాభిముఖుఁ డాయెను.

౮

"లోయశూరా! నీసందేశము విపరీతముగ నున్నది. ఈస్కాటును విశ్వసింపఁదగునా?" అని రోగార్తుఁడగు రిచర్డుపృథ్వీపాలుఁడు ప్రశ్నింప, నాతఁడిట్లు బదులాడెను.

"స్కాటుల విషయము నేఁజెప్పఁ జాలను. నేను వారిదేశమునకు దగ్గఱగ నివసింతుఁ గదా. స్కాటులు దొరలు దొంగలుకూడ నగుదురు. కాని, శూరుఁడుమాత్రము గణనీయుఁడు."

"ఈస్కాటు శూరగుణగరిష్ఠుఁ డగునా?"

"రాజా! ఆపరిశీలన నీయది. యోధుఁడని నిబ్బరముగఁ జెప్పఁగలను. జనశ్రుతియు నట్టులేయుండు."

"సందేహము లేదు. వానిశౌర్యము నేఁగాంచియుంటిని. మన యోధుల యుద్ధకౌశలముగాంచు కుతూహలముతోడనే నేను సేనాముఖమునఁ బ్రథమశ్రేణిలో నుండుదును. యశఃకాముఁడనై యట్టులోన

రింతునని మూఢాత్ములు కొందఱు నన్ను నధిక్షేపింతురు. ఛీ, హేయమగు జనస్తుతి గాంచవలయునని సాహస మొనరింతునా? మదాశయము మహోత్తరము!"

రిచర్డునృపాలుఁ డావిధమున నెన్నఁడు భాషింపలేదు. అతని స్వభావ మట్టిదికాదు. యోధాగ్రేసరుఁడగు నామహాశయునకుఁ దత్ప్రశంస యెల్లప్పుడు ప్రీతికరముగ నుండెను మఱల నాసన్నమాగుట చేతనే తద్విరుద్ధముగ నాతఁడట్లు ప్రసంగించెనేమోయని లోయ ప్రభువు విచారించెను. కాని, క్రైస్తవాచార్యుఁ డప్పుడే రాజును దర్శించి వెడలెను. ఆనిమేషము జ్ఞప్తికి వచ్చుటచేత నెఱి పుడిగి, లోయప్రభువు మిన్నకుండెను. రిచర్డు నుగుడ నిట్టులనెను.

"ఈశూరుని యోధకృత్యములు నేనెఱుఁగుదును. తాదృశవిషయము గనుపింపఁజో, నా నాయకత్వమేమి? మావితరణ మాతఁడు చవిచూచి యుండను: కాని, లోయప్రభూ! ఈశూరుఁడు తనయంతరము మఱచి, ధూర్తుఁడుగ సంచరించును సుమా."

నృపాలుఁడు ముఖవిలోకన మొనరించి, ఆంగ్లప్రభువు సమయోచితముగ నిట్టులనెను. "రాజా! ఈశూరుని నేరము నేనొకింత సైరించి, మీయెడ నేర మొనరించితి"

"ఏమి! నీవా?" రాజవదనము విస్మయాగ్రహసంకులిత మాయెను. "వాని యపరాధము నీవు సైరించుటయా? అనంథమదు."

"రాజపుంగవా! చిత్తగింపుము. మాకు స్కోట్లాధికారము బురస్కరించుకొని, సద్వంశజులగు శూరులీమూరదేశమునం దొకటి రెండు జాగిలము లుంచుకొని వేఁటాడుట కనుజ్ఞ నొసంగఁ గలదు. రాజా! ఈస్కాటుశ్వానము నెట్లు వర్ణింపఁగలను!"

"వానిజాగిల మంత శ్రేష్ఠమగునా?"

"రాజా! శ్రేష్ఠతమమని చెప్పవలయును." ఆంగ్లప్రభువుగూడ

వేటయం దాసక్తి గలవాఁడగుటచేత నుత్సాహపరుఁడై, కణతుని కుక్క సత్యోత్కృష్టముగ వర్ణించెను. నృపాలుఁడాతని యుత్సాహము గాంచి, హసనాననుండై, యిట్టులనెను.

“ఓయీ! వాఁడాజాగిల ముంచవచ్చునని సెలవిచ్చితివిగదా. చాలు. కాని, ఈశూరు లోకనాయకునకు లోఁబడక యథేచ్ఛగ విహరింతురు. వీరిని శాసించుట కష్టము. ఇట్టి యనుజ్ఞ యవిరళముగ నొసంగుదేని, మనము వేటాడుట కేమియు లేకపోవును. వానిమాట యటుంచుము. మ్లేచ్ఛవైద్యుని గురించి యేమంటివి? శూరుఁడు వాని నెడారియందుఁ గాంచెనంటివిగదా!”

లోకప్రభువిట్లు బదులాడెను. “లేదు, రాజా! ప్రఖ్యాతపురుషుఁడగు ఎంగాడీస్వామినిఁ గాంచవలయునని శూరుని నియోగించిరట”

లోకప్రభు వంతయుఁ జెప్పకమున్నె రిచర్డు నృపాలుఁడు దిగ్గునఁ గూర్చుండి, క్రోధఘూర్ణమానమానసుండై యిట్టులనెను.

“ఎవ్వరుని యోగించిరి? ఎందులకు? అంతటి సాహస మొనరించినదెవ్వరు? మారాణి మదీయారోగ్య సంప్రాప్తమునకై యటు యాత్రవెడలెనే!”

“రాజా! మతయుద్ధ దీక్షాపరులను శాసించు క్రైస్తవ రాజన్యసభ్యు లాతని నియోగించిరి. కారణము మాత్రము నేనెరుఁగను. చెప్పుట కాతఁడు నిరాకరించెను. రాజా! రాజ్ఞి యాత్రారహస్య మెరిఁగిందెలియుదు. ఇతర క్రైస్తవ నృపాలురకుఁ గూడఁ దెలియదనియే భావింతును. ఈ వాతావరణము రోగవిషయుతమగుటచేతఁ రాణి చిరకాలమునుండి బాహ్యప్రదేశముల కరుదెంచుట లేదుకదా!”

“సరి. ఈ స్కాటులు ఎంగాడీ నివాసప్రాంతమున నొక సంచార వైద్యునిఁ గాంచెను గదా!—”

“రాజా! అట్లు కాదు. ఈ స్కాటు అస్థలమున మహమ్మదీయుని ఒక

అమీరునిఁ గాంచెదనని యనుకొంచును. ఇరువురును పరస్పర బలసాహసంబులఁ జవిజూచి సంచారశూర జనోచితముగా నిరువురుసుఖులై, యిరువురు కలసి ఎంగాడీ స్వామి నిలయమునకుఁ బోయిరట."

ఒక దీర్ఘ విషయము సంగ్రహముగ సూక్ష్మముగఁజెప్పనేర్పు లోయ ప్రభువునకులేదు. రిచర్డు నృపాలుఁడు విసిగి, "వారీ మహమ్మదీయ వైద్యునచట గాంచిరా?" యని ప్రశ్నించెను. ఆతండిట్లు బదులాడెను.

"లేదు, రాజా! ఆ యమీరు దేవరవారు విషరోగార్తులగుట యెఱిఁగి, తానా విషయము తన సుల్తానునకు నివేదించి, సర్వరోగ నివారణమొనరింపఁగల ఘనవైద్యు నాంగ్లరాజ సమక్షమున కంపు నేర్పాటు చేయింతునని పలికి పోయెనట. స్వామిశూరుఁడొక దినము వేచియుండెను. అంత భిషగ్వరుఁ డరుదెంచెను; — ముందర మంగళవాద్యములు సెలఁగ, సామాన్య పరిచారకులేగాక అశ్విక పరిచారకులు కూడఁ జుట్టును గుంపు గట్టియుండ, వైభవాన్వితుండై తానొక రాజువలె నేతెంచెను. సుల్తానొసంగిన యోగ్యతా పత్రములు కూడ నాతఁడు దెచ్చెను."

"మన ద్విభాషి వానిం గాంచెనా?"

"రాజా! కాంచెను. — ఇద్యదె తదనువాదము." అని పలికి యాతండొక పత్రమందీయ, నృపాలుఁడు చదువఁదొడఁగెను.

లేఖాముఖంబున నిట్లుండెను. "జగదీశ్వరులగు అల్లావారియు వారి ప్రవక్తయగు మహమ్మదువారియు నాశీర్వాదములు!" ("ఛీ! ఛీ!" తదవసర విరసనా వేశమున నట్లులని రిచర్డు ఉమిసెను.) "రాజాధిరాజు, ఈజిప్టు సిరియా దేశములను పాలించు సుల్తాను, ప్రపంచమున కాధార భూతుఁడునగు సలాఉద్దీను ఆంగ్లదేశ పరిపాలనా దురంధర రిచర్డు నృపాలున కభివందన మొనరించి వ్రాయునదేమన,

మా రాజసోదరుఁడవు రోగార్తుఁడవై యుండుచుంటివనియు, అల్పజ్ఞ

లగు యూధక్రైస్తవ వైద్యులు చికిత్సచేయఁబూనిరనియు వినియుం టిమి: కాని, 'అల్లా' కరుణాకటాక్షము మున్నఁగాని, మహమ్మదువారి దయయున్నఁగాని, తెవులు మరల నేరదు. –" (ఛీ! ఛీ!" రిచర్డు మగుడ విసుగుకొనెను.) "ఆకారణమున నస్మదీయ ప్రత్యేక వైద్యశిఖామణియగు 'అదంబేగు' హాకీమును భవదీయ రోగనివారణార్థమంపితిమి. ఈ హాకీమును గాంచునంతనే, మృత్యుదేవత పక్ష విక్షేప మొనరించి రోగనిలయమునుండి తీవ్రునఁ బారిపోవును. ఈభిషగ్వరుఁడు వివిధ శిలామూలికా గుణంబులను, సూర్య చంద్ర నక్షత్ర గమనంబులను నెఱింగి, మనుజాని నిజలలాట లిఖిత శాసనమునుండి తప్పనురెట్టి యాపదనుండి మైనను రక్షించు దక్షుండు. రాజా! ఇట్టి మహామహిమాన్వితుని సాహాయ్యమున నీ వారోగ్యవంతుఁడవు గావలయునని ప్రార్థించువాఁడ. నీవు సకల ఫరంగిదేశ యశస్వీంద్రుఁడవు. మరియు, మదీయాస్త్రధారకు గౌరవము దేఁగల మేటిశూరుఁడు నీచమానవునివలె వ్యాధిగ్రస్తుండై మరణించుట నే సహింపను. మఱియొకకారణమేమన, మీకును మాకును గల వివాదముల నిరువురకు గౌరవభంగము కాని క్రమమార్గముననో, లేదేని, నక్రమ రణరంగముననో, పరిష్కారము గావలయునని యుఁ గూడ నాసింతును. కావున, పూజ్యుఁడగు మహమ్మ –"

"చాలు, చాలు! ఈ ప్రవక్త నింక సహింపజాలను! ప్రతాపశాలి యగు సుల్తాను ఎన్నఁడో చచ్చినవాని మీఁద విశ్వాసబద్ధుఁడై యుంట కరము సంతాపకరము. అతఁడంపు వైద్యునిఁ జూచెదఁగాక. ఈ హాకీము మదీయ శిథిల శరీరమునకుఁ జికిత్స సేయుఁగాక. సలాఉద్దీను నాహ్వానము ప్రశంసనీయము. ఆరోగ్య మలవడు నంతనే కృతజ్ఞతాపూర్వకముగా నాయుధము ధరించి యా ప్రసిద్ధ వీరుని ఖండించెద. లేదేని, యపూర్వ ప్రహారంబుల నొప్పించి యాతని బవిత్ర క్రైస్తవ

మతస్థు నొనరింతును. దారుణ రణరంగముననే, తా నొనరించిన యఘములు దలంచుకొని, మదీయ శస్త్రాంతరములకు పరస్పర రక్తమయ తోయములతోడ జ్ఞానస్నానమాచరించి సలాఉద్దీను క్రైస్తవుఁడగుగాక. లోయా! ఇంకనేల తడయవలయు? ఈ కార్యమానందదాయకము. రయమునఁబోయి, హాకీమును గొనిరమ్ము!

జ్వరబాధాధికమున రిచర్డు నృపాలుఁ డుచితానుచితములు మరచి యుండు ననియెంచి, లోయుప్రభు విట్టులనెను.

"రాజా! సలాఉద్దీను మ్లేచ్ఛుఁడు — మన కసాధ్యుఁడగు ప్రబలవిరోధ: నీవు నసాధ్యుఁడవు—" ఆతని వారించి రాజిట్టులనెను.

"కావుననే, నేను క్షుద్రవ్యాధిగ్రస్తుండనై మడియకుండ ఆతఁడు రక్షింపఁజూచును. నేనాతని ప్రేమించు చందమున నాతఁడు నన్ను ప్రేమించునని యెఱుంగుము. ఉదారమనస్కులగు వైరులస్వభావ మట్టిది. సలాఉద్దీను ననుమానించుట పాపము!"

"ప్రభూ! ఐనను, వేగిరపడరాదు. ఈ హాకీము స్కాచివీయుని యను చరుసకుఁ జికిత్సచేయుచున్నాఁడు. పర్యవసానము గాంచి మఱి యిటకు రప్పింతముగాక. రాజా! నాప్రాణ మొక చీరికిం గొనువాఁడనుగాను: కాని, అఖిల క్రైస్తవాన్వయునాకు శిలాభగ్నమగుట మాత్రము సహింపఁజాలను."

"లోయా! నీవీవగిది ప్రాణాపేక్షాపరుఁడవై యున్నఁడు వెనుదీసి తొలఁగవే!" నృపాలుండట్లు నిందాగర్భితముగఁ బలుక, ఆంగ్లప్రభు విట్లు బదులాడెను.

"ఇప్పుడైనను వెనుదీయువాఁడఁగాను. నాకై యున్నఁడు దత్తర పడను. కాని, నీకపాయము వొరయరాదు."

"అనుమానగ్రస్త మానవా! కానిమ్ము. పొమ్ము. చికిత్సక్రమ మరసిరమ్ము. ఆహా! అవ్వల వీరధ్యానము లెగురుచుండ, సత్కృష్టరోగ

వీక్షితవృషభము భాతి నిటఁబడియుంట దుస్సహము! - ఈయౌషధ ప్రభావమున నారోగ్యవంతుఁడ నగుదుఁ గాక; లేదేని, రయమ్మున మరణింతుఁ గాక!"

లోయప్రభువు వడలెను. ఆతనిచిత్తము మఱియొక యనుమానమున కగ్గమాయెను. వైరియగు సుల్తానంపు హకీముచే విశ్వసించుట యపాయకరమగుటయే గాక, మ్లేచ్ఛునిఁ జేరనిచ్చుట పాపావహము గావచ్చును. ఆవిషయము మతాచార్యునిఁ బ్రశ్నించి సంశయనివారణ మొనరించుకొనవలయునని యాతఁడు నిశ్చయించెను.

లోయప్రభువు తదాలోచనాధీనుఁడై నడచుచు, దలయెత్తి పరికించునంతనే యదృష్టవశమున 'టైరు' నగరప్రధానాచార్యుఁడు కాన్పించెను. ఆతఁడాంగ్లరాజ హితాభిలాషియని లోయప్రభువు సంతుష్టాంతరంగుఁడై తనయనుమానము వెల్లడించి, ఆయాచార్యుఁ డేమనునో యని ససంభ్రమముగ నిరీక్షించెను. ఆతఁడు లోలోన నవ్వుకొని, ఇట్టు లనెను.

"ఔషధములు సాధారణముగా నికృష్టపదార్థజములు; అట్లే యౌషధజ్ఞులుగూడ నీచకులసంభవులగుదురు గాక: ఐననేమి? ఔషధములును, తద్విషయజ్ఞులును గూడ నక్కఱకు వత్తురు. అవసరసమయమున మ్లేచ్ఛాది కుజనసహాయము వడయఁ దగును: అందులకే వారు జీవించియున్నారని తలంచుట కవకాశము గలదు. కావుననే, క్రైస్తవేతరజనంబులను బానిసలుగా స్వీకరింతుము. ఇందులకాధారము మనమతగ్రంథములందుఁ గూడఁ గాన్పించును. మఱియొకటి గమనింపుము. యూదులుగూడఁ గ్రైస్తవమతేతరులే గదా; కావున, వారును మహామ్మదీయులవలె మ్లేచ్ఛులే యగుదురు: యూదులు మనశిబిరమునందు వైద్యము జేయుచునే యున్నారు. మహామ్మదీయులు మాత్ర మేల చేయరాదు!"

ఆచార్యుడు కొన్ని 'లాటిను' భాషాశ్లోకములుగూడఁ దత్సమయానుకూలముగఁ జదివెను. ఆతని పలుకులు నయగారముగ నుండుటచే లోయప్రభువు సంశయముడిగి సంతసించెను. మన హైందవులకు సంస్కృతశ్లోకములవలెనే క్రైస్తవులకు 'లాటిను' భాషాశ్లోకములు పవిత్రభావయుక్తములు: ఆకారణమున, నాంగ్లప్రభువు తదర్థమెఱుంగని వాఁడయ్యుఁ, గడు ముదమందెను.

మతేతరుఁడగు నంతమాత్రమున మహమ్మదీయవైద్యుని నిరసింపరాదని యాచార్యుఁడు నిబ్బరముగ నాడెను, ఆతని చిత్తమింకొక యనుమానమునకు గుఱియాయెను. మహమ్మదీయవైద్యుఁడు దురాలోచనాపరుఁడై రాజున కపకార మాచరింపవచ్చును. ఆంగ్లప్రభువంతట సలాడుద్దీను పంపినజాబు నాతని కొసఁగెను. అతఁ డనువాదమును మూలమునుగూడఁ గాంచి చింతించి, తుదకిట్టు లనెను.

"ఆంగ్లరాజాభిరుచి గుర్తించినసలాడుద్దీను చక్కని యెరవైచెను. కుమతియగు సారసేనుఁడు విశ్వసనీయుఁడుగాఁడు. విషప్రయోగమునం దీజాతివారు కడునిపుణులు. తద్విషప్రభావము వారముల పర్యంతము వ్యక్తముగాక, లోలోనఁ బనిచేయుచుండును. ఆదుష్టాత్ముఁ డీలోన సులువుగాఁ జంపింపఁగలఁడు. వస్త్రమును, చర్మమును తుదకుఁ గాగితమునుగూడ విషపూరితములుగ నొనరింపగలరు ఎంత ప్రమాదము! మూఢుఁడనై సుల్తానుపంపిన లేఖ స్పృశియింపుచుంటిని. ఉత్తమాంగము చెంతకుఁ గూడ జేర్చుకొంటినే! లోయప్రభూ! నీలేఖలు నీవ గైకొనుము!"

తద్విషపరీక్షానుమానబాధితుఁడగు నాచార్యుఁ డిట్లు పలుకుచుఁ బాపావహమగు మహమ్మదీయ లేఖ నిడి, మగుడ నిట్టులనెను. కాని, చిత్రకలాంఛనుని సదనమునకేగి వాని యనుచరుఁ డెటులుండెనో చూతము. అనంతరము హకీము రాజాగారమున కరుదెంచు విష

యము వితర్కింతము. మాఱుచితి! — నానుంగధమార్గము నిరంతర మాఘ్రాణింపవలయు ఈజ్వరములు సులభముగా నంటును. నీవు గూడ భద్రముగ నుండవలయు. చికిత్సావిధానము నాకును గొంత తెలియును."

"ఆచార్యా! కృతజ్ఞుఁడను ఇద్యాగి యంటురోగమే యగునేని, నేను జాలాకాలము క్రిందటనే జ్వరపీడితుఁడనై యుండువాఁడను. నేనెల్లప్పుడు రిచర్డు నృపాలుని చెంతనుండుగదా."

ఆచార్యుని మోము చిన్నవోయెను. రోగము తనకంటునను భయముచేతనే గాతఁ డింతవఱకు నాంగ్లరాజేంద్రునిఁ జూడలేదు.

ఆచార్యప్రభువులు స్కాచిశూరుని నికృష్టనివేశనము సమీపించిరి. అంతనాచార్యుఁ డిట్టులనెను. "ప్రభూ! ఈప్రదేశమెంత దరిద్రముగ నున్నది! స్కాచి శూరానుచరుల యవస్థకంటె మన కుక్కల స్థితి చాలమేలుగఁ గాన్పించును. ఈశూరుఁడు యశోవంతుఁడని వినియుందుము. యుద్ధవిరామ సమయములందుఁ బ్రధానరాయబార భారధురంధరత్వమునకుఁగూడఁ దగినవాఁడగు. అట్టి మేటిశూరుని యనుచరుఁడు శ్వానముకంటెను హేయతరంబుగ నీనికృష్టపు గుడిసెయందుఁ బడియుండెనే! స్కాటులు నీకు సన్నిహితులుగదా ఏమందువు?"

"తానెట్టి సదనమున విడిసియుండునో యట్టి యావాసమునే తన యనచరునకుఁగూడ నొసంగు శూరుఁడు తప్పక మంచివాఁడే యగును."

లోయ ప్రభువట్లు సమంజసముగఁ బలికి ఆగుడిసెయందుఁ బ్రవేశించెను. ఆచార్యుఁ డిష్టము లేనివాఁడయ్యుఁ జేయునది లేక వెంట జొచ్చెను. అతఁడు సహజముగ నధీరుఁడుగాఁడు, కాని, తీవ్రపడినచో నెట్టి ప్రమాద ముత్పత్తిల్లునో యని మాత్రము శంకించును. కాని, ఈ సమయము సాధారణమైనది కాదు. ప్రసిద్ధ ఆంగ్ల రాజక్షేమము కొఱకు నరుదెంచిన యరబ్బీ వైద్యుని ప్రావీణ్యము దప్పక పరీక్షింపవలయు

చెక్కులవలె మనస్సునను గూడ నుండెనని కాన్పించుచుండెను. నయన తీక్ష్ణతను ముందే ప్రశంసించియుంటిమి.

వేరు యావనుడగు యువ గూడ గుర్తించి యాచార్యుడు సస్సంభ్రమముగ "నీ ప్రాయ మెంత?" యని ప్రశ్నించెను. వైద్యు డిట్లు బదులాడెను.

"సాధారణ మానవప్రాయము ముఖరేఖలు గాంచి యరయదగు: జ్ఞానుల యభివృద్ధి యమో, వారి విద్వత్తలన మాత్రము దెలియవలయును. నేను కళ సంవత్సరములు మీఱినవాడనని వక్కాణించుటకు సాహసము చాలదు."

ఆచార్యుడు భావగర్భితముగ శిరఃకంప మొనరించెను. వేరు పలుకులను సూక్ష్మముగ గ్రహించిన లోకప్రభువు, కేవల మొక యువకునివలె దోచు భిషక్కు నూరేండ్లవృద్ధు డెట్లగునని వెఱగందెను. ఆచార్యు డంతలో సత్కారపూరిత స్వరంబున నిట్లు ప్రశ్నించెను. "వైద్యుడా! నీ విద్యా ప్రావీణ్యమునకు నిదర్శన మిద్ది?"

"నేటి సలాడిన్ సుల్తాను మాటగలదుగదా." వేరు భక్తిపూర్వకముగా దన యుష్ణీష మంటెను. "మిత్రులయెడనైనను, శత్రులయెడనైనను సరే, మా సుల్తాను మాట యమోఘము. క్రైస్తవుడా! ఇంతకంటె నీకేమి కావలయును?"

"అట్లు కాదు. నీ కౌశలము నే గాంచవలయు; నీ వపుడు రిచర్డు రాజసాన్నిధ్యము జేరగలవు!"

"రోగి పునరాయుష్మంతు డగుటవలననే, వైద్యుడు యశోవంతుడగును. ఈ శరీరానుచరుని జూడుము! మీ క్రైస్తవ శిబిరమును దెల్లని కంకాళములతో నింపివైచిన విషజ్వరమునకు జిక్కి, యాతడు శల్యావశిష్టుడై మృతప్రాయుడాయెను. క్రైస్తవవైద్యము నిష్ప్రయోజనము: నేటి ప్రభాతముతో గూడ మృత్యుదేవత యిందు

యాతని సంబోధించి నమస్కృతి యొనరించెను. మహమ్మదీయుఁడు నిజదేశ సామాన్యాచార పురస్సరముగ 'సలాం వాలేకుం' అని మాఱు పలికి, మిన్నకుండెను. తాదృశావమానము సహింపనేరక, కనలి, ఆచార్యుఁ డిట్లు ప్రశ్నించెను.

"మ్లేచ్ఛా! నీ వొక వైద్యుఁడవా? ఆ విషయము నీ తోడఁ బ్రసంగింపవలయు."

"వైద్యమునుగూర్చి సుంతైన నెఱుంగుదేని, రోగు లుండు తావు వైద్యజన ప్రసంగోచితరంగము కాదని యెఱింగి యుందువు.—" అంతలోఁ గణాతుని శ్వాసము రెండవ గడియనుండి మందమందముగ మెలఁగుచుండెను. మహమ్మదీయుఁడు మరల నిట్లనెను.

"ఆలించితివా గదా! కుక్క యొక జంతువయ్యు, నీకు వివేకము గఱపఁ దగియున్నది; కేవలము స్వాభావిక గుణప్రభావముననే, ఎలుగెత్తి మొఱుఁగరాదని యెఱిఁగి, మెల్ల మెల్లగ నఱచుచున్నది. ఏమైన మాటాడవలయు నేని, రమ్ము. అవ్వలి కేగుదము."

తా నొక మహాప్రాజ్ఞుఁడననియు, సర్వజనమాన్యుఁడననియు విశ్వసించి యురుదొందిన క్రైస్తవాచార్య నట్టుఁగాంచిన మహమ్మదీయ వైద్యుఁడు సామాన్యవస్త్రములు దాల్చియుండెను. సమున్నతమూర్తి యగు నాచార్యునికంటె నాతఁడు హ్రస్వాంగుఁడు. ఐన నాతని వదనము నూనకాంతివంతమై యపూర్వముగ నుండుటచేత, నాచార్యుఁడు పరిభూతచేతస్కుఁడయ్యు నెదురాడనేరక మిన్నకుండెను. అవ్వలి కరిగినంతనే, తా నాతనితో నెట్లు ప్రసంగింపవలయునో యని గాఢముగ నాలోచింపుచు, నాచార్యుఁడు నాలుగైదు నిమిషము లాదంబేకు వదనము ననిమిషనయనములఁ బరికించెను. వైద్యుని కురు లాతఁడు ధరించిన యెత్తుగుటోపీయందుఁ బూర్తిగ నడంగెను. ముఖముగూడ గొంత ముడుంగువడియున్నను, సమున్నతముగను, విశాలముగు

చెక్కులవలె నునుపుగను గూడ నుండెనని కాన్పించుచుండెను. నయన తీక్ష్ణము ముందే ప్రశంసించియుంటిమి.

షేకు యౌవనుడైయుం గూడ గుర్తించి యాచార్యుడు ససంభ్రమముగ "నీ ప్రాయ మెంత?" యని ప్రశ్నించెను. వైద్యుం డిట్లు బదులాడెను.

"సాధారణ మానవప్రాయము ముఖరేఖలు గాంచి యరయం దగు: జ్ఞానుల యాభిప్రాయమో, వారి విద్యావలన మాత్రము దెలియవలయును. నేను శత సంవత్సరములు మీఱినవాడనని వక్కాణించుటకు సాహసము చాలదు."

ఆచార్యుడు భావగర్భితముగ శిరఃకంప మొనరించెను. షేకు పలుకులను స్థూలముగ గ్రహించిన లోకు ప్రభువు, కేవల మొక యువకునివలెం దోంచు భిషక్కు నూరేండ్లవృద్ధుం డెట్టులగునని వెఱగందెను. ఆచార్యుం డంతలో సధికారపూరిత స్వరంబున నిట్లు ప్రశ్నించెను. "వైద్యుడా! నీ విద్యాప్రావీణ్యమునకు నిదర్శనమిద్ది?"

• "నేటి సలాఉద్దీను సుల్తాను మాటగలదుగదా-" షేకు భక్తిపూర్వకముగాం దన యుష్ణీష మంటెను. "మిత్రులమొదనైనను, శత్రులమొదనైనను సరే, మా సుల్తాను మాట యమోఘము. క్రైస్తవుడా! ఇంతకంటె నీకేమి కావలయును?"

"అట్లు కాదు. నీ కౌశలము నేం గాంచవలయు; నీ వపుడు రిచర్డు రాజసాన్నిధ్యము జేరంగలవు!"

"రోగి పునరాయుష్మంతుం డగుటవలననే, వైద్యుడు యశోవంతుం డగును. ఈ శూరానుచరునిం జూడుము! మా క్రైస్తవ శిబిరమును దెల్లని కంకాళములతో నింపివైచిన విషజ్వరమునకుం జిక్కి, యీతండు శల్యావశిష్టుండై మృతప్రాయుం డాయెను. క్రైస్తవవైద్యము నిష్ప్రయోజనము: నేటి ప్రభాతముతోం గూడ మృత్యుదేవత యిందు

ప్రవేశించెను: ఇఁక జీవితాశ సున్న. అంతట నేను ప్రవేశించితిని: మృత్యువునకిఁకఁ బలాయనము తప్ప గత్యంతరములేదు. ఇఁక నన్నుఁ బ్రశ్నలతో బాధింపక, యీయద్భుత పరిణామము గమనింపుము."

ఆదంబేకల్లు పలికి, కొండొక సాధనంబున వేళగట్టి, సాయంప్రార్థనావసరమాయెనని గ్రహించి, పవిత్రవంతమగు మక్కానగరము వంకఁ దక్షిణ ముఖిముఖుఁడై దైవప్రార్థన మొనరించెను. అట్టి ప్రవర్తనము క్రైస్తవాచార్యునకును నాంగ్లప్రభువునకును దుస్సహముగ నుండెను. ఐనను, వారు సహించి యూరకుండిరి.

మహమ్మదీయుఁ డంతట లేచి, గదిలోనికిఁ బోయి, రోగిని దాసి, వాని నాసికయందద్దియో యొక్కచుక్క భద్రముగ వైచెను. అతఁడు తోడనే తుమ్మి, తత్తదనంతరము మేల్కాంచి, భయభ్రాంతుఁడై యట్టిట్టు గలయఁజూచుచుఁ గూర్చుండ గడంగెను. రక్తమాంస రహితమగు వాని శరీరము చూచుటకు భయావహముగ నుండెను. చర్మమనలే లేని యుటులు, దేహమునందలి శల్యములును ఉపశల్యములును స్ఫుటముగఁ గాన్పించుచుండెను. మొగము నిజువుదేరి యుదుతలువడెను. తెలివివచ్చినంతనే చూపు నిలుకడలేక పరిభ్రమించినను, క్రమముగా స్థిరపడెను. తన యెదుట నెవ్వరో, గొంపనియు లెవ్వరో యుండిరని కొంచెము గ్రహించి, తొట్రిల్లి, వినయాన్విత స్వరంబునఁ దన స్వామి కొలు గాతము ప్రశ్నించెను. లోయ ప్రభు విట్టులడిగెను.

"అనుచరా! మమ్మెఱుంగుదువా!"

"ప్రభూ! బాగుగఁ దెలియుదు. కలలు గాంచుచు జాలకాలము నిద్రించితిని. ఐనను, ఎట్టి సిలువ గురుతు జూచి, నీవొక మేటి యాంగ్ల ప్రభుఁడవు గావలయు. ఈ మహనీయుఁ డాచార్యుఁడు గావలయు, నేఁ బాపాత్ముఁడ, ఆశీర్వాదము దయచేయుఁడు."

ఆచార్యుఁడు తోడనే ప్రసన్నుఁడై, రోగి చెంతకు మాత్రము బోక, దవ్వుననుండియే సెలవ నభినయించి, రోగార్తుఁడు సంతసించు నట్లు దీవించెను. మహమ్మదీయ భిషక్కు యిట్లులనెను.

"జ్వర ముపశమించె నని నీవు గ్రహించియుందువు. రోగి కృత స్మారకుఁడై శాంతముగ మాటాడెఁగదా! నాడియు నిదానముగ నున్నది. నీవుగూడఁ బరిశీలింపుము."

కాని, రోగియుండు తావున కరుదెంచుటకే ధైర్యము చాలక ఎట్టులెట్టులో వచ్చిన యాచార్యుఁడు భయంకర జ్వరపీడితుని నెట్లు స్పృశియింపఁగలఁడు? లోభప్రభు వట్టు లుపేక్షింపఁజాలక, రోగి చేయిబట్టి, జ్వర ముడిగెనని సంతసించెను. "ఆచార్యా! ఆశ్చర్యకరము! ఈ మనుచరుఁడు నిక్కముగ రోగవర్జితుఁ డాయెను. ఈ వైద్యునిక రిచర్డుప్రభువుల చెంతకుఁ గొంపోవలయు; ఏమందువు!"

అంత నా మహమ్మదీయ భిషక్కిట్టులనెను.

"తాళియుండుఁడు. ఈ చికిత్స పూర్తి కానిండు; పిమ్మట మఱి యొకదాని నుద్యమింపనగును. ఈదివ్యౌషధ మింకొక మోతాదు ఇచ్చి, నీతో రాగలను."

అట్లు పలికిన యాతనిచే నిర్మల సీసముకటి దీసి, తన పట్టు చిక్కము విప్పి, తన్నికటస్థులకుఁ గానరాని పదార్థము దీసి యాజల మున నుంచెను. వారు మాటాడక ఐదునిమిషములు పరీక్షించిరి. నీరము కొంచెము పొంగినటులాయెను. వైద్యుఁ డంతట రోగి నుద్దేశించి యిట్టులనెను. "ఈయౌషధము ద్రావి, సుఖముగ నిద్రించి, రోగవిముక్తుఁడవై మేల్కాంచుము."

"ఏమి! ఈయటౌషధమే నృపాలునకుఁ గూడఁ బ్రయోగింతువా!" ఆచార్యుఁడట్లు ప్రశ్నింప, మహమ్మదీయుఁ డిట్లు బదులాడెను.

"నేనొక దరిద్రుని బ్రదికించితిఁగదా. క్రైస్తవ నృపాలురు తమ

యల్ప ప్రజాళివలెఁ గాక వేరొకమట్టిచే సృజింపఁబడిరా?"

లోయప్రభు విట్టులనెను. "ఈవైద్యు నీక్షణము కృపాలసన్నిధికిం గొంపోవలయును. ఈతఁడు నిక్కముగ సమర్థుఁడే తన సామర్థ్యము జూపఁడేని, యాతని పని బట్టింతును."

అనంతరము వారు లేవఁబోయిరి. రోగి యంతటఁ దనకు సాధ్యమగు విధమున తలఁగెత్తి, కడు నాతరంబున నిట్టులనెను. "పూజ్యులారా! మహనీయులారా! దయయుంచి, నా స్వామి సమాచార మెఱిఁగింపుఁడు: అతని క్షేమవార్త వినులంబడు నేని, హాయిగ నిద్రింపఁగలను. ఆచార్యుఁడిట్లు పలికెను.

"ఓయీ! నీస్వామి మహాకార్యభారము వహించి దవ్వున నున్నవాఁడు. కొన్ని దినములలోఁ దిరిగి రాఁగలఁడు."

లోయప్రభువంతి రయమ్మున నిట్టులనెను. "ఆచార్యా! వాని నట్లు బాధింపనేల? పరిచారికా! నీయజమానుఁడు సురక్షితముగ మరలివచ్చెను, నీ విప్పుడే చూడఁగలవు."

ప్రభుభక్తిపరాయణుఁడగు నాయనుచరుఁడు చెప్పరాని యానందమునొంది, కృశీభూతములైన కరములు కృతజ్ఞతా పూర్వకముగాఁ పైకెత్తి దైవమును సంస్మరించి, యౌషధప్రభావము వారింపఁ జాలక తల్పమునఁ వ్రాలి నిద్రవోయెను. ఆచార్యుఁ డిట్టులనెను.

"లోయప్రభూ! నీవు నాకంటె సర్వరివే! ఔను, సత్యము బలికి రోగిని బాధించుటకంటె, నుచితముగ నసత్యమాడుటయే మంచిది."

"ఆచార్యా! ఏమంటివి? ఇట్టివారలు పదిమంది చత్తురుగాక! అనృత మాడుదునా?"

ఆంగ్లప్రభువట్లు వాడిగఁబలుక, నాచార్యుఁడు విహ్వాలించి యిట్టులనెను. "ఇవు డంటివి కదా చిత్రకలాంఛనుఁ డరుదెంచెనని! వాఁడింకను రాలేదే."

"రాకేమి? నే నాతనితోఁ బ్రసంగించియుంటిని. ఈ వైద్యుఁ డాతనితోడనే యరుదెంచెను."

"హా! ఆవార్త ముందే యేల చెప్పవైతివి?"

ఆచార్యుఁడు ప్రకంపితహృదయుండై యట్లు ప్రశ్నింప, నాంగ్లప్రభు విట్టులనెను.

"చెప్పలేఁగా? ఐనను, మ్లేచ్ఛాగమనమునకును, రాజరోగనివారణమునకును స్కాచిశూరుని రాకతోడ నేమి సంబంధముగలదు?"

"కలదు, చాల కలదు." ఆచార్యుని చిత్తము సంక్షోభించెను. చేతులుబిగించి, యాతఁడు ఘుడమిం దన్ని, నిజహృదయాందోళన మచ్చుపడ నిట్టులనెను. "ఈశూరుఁడేమాయెఁ? ఎందుఁ గాన్పించుఁ? ఎంతటి ప్రమాదము వాటిల్లెను! దైవము రక్షించుఁగాత!"

లోయప్రభువు నిశ్చలముగ నిట్టులనెను.

"అవ్వల నొక పరిచారకుఁడు వేచియున్నాఁడు. వాఁడు తన యజమాని యునికిఁ దెలుప వచ్చును."

కణతుసి సేవకుఁ డొక బాలుఁడు. వానిని బ్రశ్నింప, దనకుఁ దెలిసియుండెలియుని భావము దేమియా వాఁడు చెప్పెను. అందలి సారాంశమియ్యది. ఆగ్నరాజోద్యోగి యొకఁడు వారు రాకమున్నె యచటకిరుదెంచు, కణతుసి రాజసాన్నిధ్యమునకు గొంపోయెను. తదాలాపమారుతాహతి నాచార్య హృదయ పారావారము పూర్తిగ సంక్షోభించెను. లోయప్రభువు సహజముగ ననుమాన స్వభావుఁడుగాఁడు; సూక్ష్మగ్రాహియుఁగాఁడు. ఐనను, ఆచార్యచిత్త విభ్రమ మాతనికిఁ గూడ వ్యక్తమాయెను. దుస్సహమగు నారాటము నాచార్యుఁ డడంపఁ బ్రయత్నించియు గొలఁదియు నధికతరముగాఁ జొచ్చెను, అతఁ డాతావున నుంకఁ దడియనేరక, వడివడి సెలవు గైకొని, రయమ్మునఁ బోయెను. లోయప్రభువు విస్మితుఁడై యటుఁ

దిలకించి, యానంతరము మహమ్మదీయ వైద్యునితోడ రిచర్డు శిబిరమునకుఁ బ్రయాణమాయెను.

౮

లోయప్రభువు మందగమనమున రాజమందిరము సమీపించుచుండెను. ఆతని చిత్తము విచారసంక్షుభిత మాయెను. ఆతఁడు కేవల యోధయే గాక, యితరలౌకికవిషయములందును నేర్పరికాఁడు. ఎద్దియైన నాకస్మికముగ సంభవమగునేని, ఆతఁడు నివ్వెరపడి చూచును. అంతటి మందబుద్ధికి సహితము టైరునగరాచార్యుని ప్రవర్తనము విపరీతముగ గాన్పించెను. మహమ్మదీయవైద్యుఁడు తాము జూచుచుండ స్కాచిశూరుని యనుచరుని మృత్యువునుండి తప్పించెను. అట్టి నిపుణుఁ డాంగ్ల మహారాజున కారోగ్యము బ్రసాదింపఁగలఁడని భావింపనగు; చిత్తము తాదృశాలోచనానిర్మగ్నమై యుండక, స్కాచిశూరుఁ డరుదెంచెనని వినినంతనే యాచార్యుఁడు విపరీతసంభ్రమాకులుఁడు గానేల? సకల దేశాగత శూరజనంబులలోఁ గణకునివంటి దార్ఢ్యాఢ్యుఁడు మఱియొకఁడు లేఁడని లోయప్రభువు భావించును. అట్టి యుల్బునిఁ దలంచు నంతనే విగతస్మారకుఁడై యాచార్యుఁడు తొట్రిలనేల? ఆంగ్లప్రభువు గూడ సహజమందజ్ఞతదొలంగి, అనుమానబాధితమానసుఁ డాయెను. చిత్తము వివిధానుమానములచేఁ గలంగెను.

తుదకాంగ్లప్రభు చిత్తమొక తీవ్రానుమానమున కగ్గమాయెను. ఎంత ప్రమాదము! టైరునగరాచార్యుఁడు న్యాయాన్యాయములు గణింపని తంత్రజ్ఞుఁడని కొందఱు జను లందురు. అట్టి కుజను లందఱుం గలసి రిచర్డు నృపాలునిపైఁ గుట్రలు పన్నుచుండిరి కాఁబోలు! శూరశిఖామణియై, సకలక్రైస్తవనాయకశిరోమణియై యఖర్వబలసాహసోపేతుఁడై యొప్పు తన ఱేఁడు కేవల సాదర్శప్రాయుఁడని లోయ

ప్రభువు విశ్వసించెను. కాని గురదృష్టముగోలంది నామహాపురుషుఁడు దుర్బల దుష్ట రాజన్యులకు మత్సరకారణుఁడై వివిధనాయకుల దూషణ ములకు గుఱియై యుండెనని కూడ నాతఁడెఱుఁగును. వలు దేశముల నుండి యరుదెంచిన క్రైస్తవదేశాధీశు లేకాభిప్రాయబద్ధులయ్యు, మహమ్మదీయుల నుక్కడంగింపవలయునను పవిత్రాశయము మఱచి యసాధ్యాంగ్లరాజును భంగపఱచుటకు వెనుదీయరని లోయప్రభు వెఱింగి యుండెను. అతఁడిట్లు చింతించెను.

"హకీము స్కాచిశూరానుచరుని వ్యాధి మఱలించి, నిజముగ మఱలించెనో, మఱలించినట్లు నటించెనో తెలియదు. మాకు నమ్మ కము గల్గించి, కుటిలాత్ముఁడై రిచర్డునృపాలుని డాయఁ బ్రయత్నింప రాదా? స్కాచిదేశభవుఁడగు చిత్రకలాంఛనుఁడు డండులకు దోహద మొనంగియుండును. ఆచార్యునకుఁ గూడ సంబంధ ముండవచ్చును."

కాని, అట్లు భావించుట కొక యంతరాయము పొడసూపెను. కణతుఁడును ఆచార్యుఁడును మంతన మొనరించియుండినచో, దానరు దెంచునంతనే ఆస్కాచిశూరుఁడు తన మిత్రు నేల దర్శింపఁడు? ఆచార్యుఁ డేల ప్రమాన్యుడును? ఇయ్యది కొంత విరుద్ధముగ, ననందర్భ ముగ నున్నను, ఆంగ్లప్రభు ననుమానము తొలంగకుండెను. ఆచా ర్యుఁడు కుటిలుఁడు; స్కాచిశూరుఁడు వేషధారి; వచ్చిన వైద్యుఁడు మ్లేచ్ఛుఁడు: ఇట్టి గ్రహకూటమువలన మంచిఫలము గలుగనేర దనియు, దుష్టఫలమే ప్రాపించుననియు నాతఁడువిశ్వసించి, ఇట్టి విషమ పరిస్థితులందు సర్వము దన నృపాలున కెఱింగించుటయే శ్రేయస్కర మని నిశ్చయించెను.

ఆంగ్లనృపాలుఁ డెటు లుండెనో యరయవలయును. స్కాచిశూరాను చరజ్వరనివారణకార్యపరతంత్రుఁడగు హకీము నైపుణ్య మరసి, యాతనిఁ గొనివచ్చుట కేగిన లోయప్రభువు రెక్కలు గట్టుకొని

సత్వర మరుదెంచునని రిచర్డు భావించి నిరీక్షించుచుండెను. ఆతఁడప్పు శీఘ్రముగ రాకుండుటచేత నృపాలుఁడు విసుగుజెందెను. కాల మతిక్రమించుకొలఁది నాతని చీకాకు అధికతరము కాఁజొచ్చెను. దాన రోగబల మతిశయింపఁ జిరాకు మఱియుఁ బెరిగెను. నిజహృదయారాట మడంచుకొనవలయునని యాతఁడు సర్వవిధముల బ్రయత్నించెను. సేవకులను వినోదములు గల్పింపఁగోరెను; ప్రార్థనగ్రంథము దెమ్మనెను; చిత్రకథ లాలింపఁ గడంగెను; గానశ్రవణ మాకాంక్షించెను. కాని, యట్టియుపాయములవలనఁ బ్రయోజనము లేకపోయెను. మహమ్మదీయవైద్యుని ప్రావీణ్యము గుఱించి వినుటకుఁ దత్తరపడు చిత్తమున కితరమార్గములవలన నూఱట గలుగకుండెను. ఆతని హృదయతాపము క్షణక్షణ ప్రవర్ధమాన మగుచుండెను. నృపాలుఁ డీకఁ దాళఁజాలక, స్కాచిశూరునివలన సర్వ మరయఁగోరి, యాతనిఁ గొని రావలయునని యొక పరిచారకు నంపెను.

కణతుఁ డనుజ్ఞాతుఁడై రాజసన్నిధి కరుదెంచెను. ఆతఁ డొక సామాన్యశూరునివలె నున్నను, రాజాస్థానప్రవేశమున కలవాటుపడిన వానివలె స్థిరచిత్తుఁడై యుండెను. ఆంగ్లనృపాలున కాతఁడు పరిచితుఁడు గాఁడు. ఐనను, శూరశ్రేణికిఁ జెందియుండుటచేత నాగౌరవము బురస్కరించికొనియున్న, తన హృదయాధిదేవతయగు మేరీకాంతను సంస్మరించియును గణతుఁ డాంగ్లరా జొనరించు శూరోత్సవములకుఁ దప్పక పోవుచుండెను. రిచర్డునృపాలుఁడు తదేకధ్యానమునఁ జూచుచుండ స్కాచిశూరుఁ డాతనిమ్రోల నిమేషమాత్రము మోఁకరించి, తయమ్మున లేచి, సేవకజన సహజముగ వినయవినమ్రుఁడుగాక, యధికారోచిత గౌరవపురస్సరముగాఁ గట్టెదుట నిలుచుండెను. రా జిట్టు లనెను. "నీవు చిత్రకలాంఛనుఁడ వగు కణతుఁడవుగదా. నీకు శూరపద మెవ్వ రొసఁగిరి?"

"రాజా! సింహబిరుదధుర్యుఁడగు స్కాటిష్‌నృపాలుఁడు నన్ను శూరు నొనరించెను."

"స్కాటిష్‌నృపాలుఁ డగు 'విలియము' శూరులను జేయుటకు దక్షుఁడు. తద్రాజకర్తృకశూరుఁడవగు నీవును దగినవాఁడవు. రణరంగములందు వెనుదీయక నీవు బహుసాహసములతోఁ బోరాడుట మేము గాంచియుంటిమి. కాని, ఇతరకార్యములపట్ల నీయంతర మరయక ధూర్తుఁడవై వర్తించుటచే, నుచితబహుమానము వడయుటకు మాఱుగ క్షంతవ్యుఁడవైతివని గ్రహింపుము. హా! ఏమందువు?"

ఆసమయమునఁ దన యుత్కృష్టప్రణయము స్మరణకు వచ్చుట చేతనే స్కాటిశూరుని నోరు కట్టుపడెను. అందులకుఁ దోడు, ఆంగ్లనృపాలుని సునిశితవీక్షణ మాతని హృదంతరాళము భేదించుచుండినటు లుండెను. అతఁడు మాటాడఁ బ్రయత్నించినను మాటయు వ్యర్థమాయెను. రిచర్డు మగుడ నిట్టు లనెను.

"సైనికు లాజ్ఞాబద్ధులు; సేవకులు ప్రభుభక్తిపరాయణులై విధేయులై యుండవలయు: ఐనను, ధీరుఁడగు శూరుఁడు రాజశాసనవిరుద్ధముగ నొకజాలిలముఁ గల్గియున్నను, క్షమింతుము."

ఆంగ్లనృపాలుఁడు తన ప్రణయోదంతము దలపెట్టక తనశ్యాసము గుఱించి మాత్రమే మంపలించుటచేత స్కాటిశూరుఁడు సేదదేఱెను. తా నొకనేరము నిరూపింపక రాజాగ్రహించినంతనే యాతఁడు ప్రమాన్పడుటయు ననంతరము శుకప్రశంస దెచ్చినంతనే యాతఁడు నిశ్చలచిత్తుఁడగుటయుఁ గనిపెట్టి రిచర్డురాజు మందహాస మొనరించెను. కణతుఁ డిట్టు లనెను.

"రాజోత్తమా! స్కాటుశూరులు పేదలు. వారి చెద్దయములు సహింపవలయు. దూరదేశము, ధనలోపము. ఆంగ్లప్రభువులు ధనవంతులు; వారికి ధనము లేకున్నను పరపతి కలదుగాన వారొక

లోపము లేక హాయిగ నుందురు. మేమీ దేశమునందుఁ గాయగూరలు, బార్లీధాన్యము సాధారణముగ భుజింతుము. అప్పుడప్పుడు వేటాడి మాంసభక్షణ మొనరింతుము. మేము తురష్కులను దీవ్రతరముగఁ ప్రహారింపఁగలము."

"ఓయీ! మా యాజ్ఞకు విరుద్ధముగ నొక జాగిలము నుంచి యపరాధ మొనరించితివి. ఐనను మాలోయప్రభువు నన్నించి తదనుజ్ఞ నిచ్చెగదా. నీవిఁక నన్నడుగఁ బనిలేదు."

ప్రసంగము సరసముగ నడచిన వెనుక నృపాలుఁ డిట్లు ప్రశ్నించెను.

"కాని శూరుఁడా! నీవు ఎంగాడీస్వామి చెంతకుఁ బోతివని వినియుందుము. ఎన్నివ్వారు నియోగించిరి?"

"మతయుద్ధదీక్షాపరులై యరుదెంచిన క్రైస్తవ రాజన్యసభ నియోగింప నేఁ బోతిని."

"ఎంతసాహసము! నేనల్పుఁడఁగానే! నేనెఱుంగకుండ ఇంతటి యధికారము వహించుటకు వారెట్లు సాహసించిరి."

"రాజా! చిత్తగింపుము. అట్టి విమర్శన యొనరించుట నాపని కాదు. నేను క్రైస్తవపక్షమునంకరుఁడనై పోరాడు సైనికుఁడను; ప్రస్తుతము భవదీయపతాకచ్ఛాయఁ బోరాడువాఁడను. ఇది మహాభాగ్యమని తలంతును — కాని సిలువ ధరించి క్రైస్తవ పవిత్రనగరసంపాదనాశయబద్ధుఁడ నగుటచేత తదధికారము వహించు నాయకసభాజనాదుల ధరింపవలయును. నాకును క్రైస్తవస్వామునకును గూడ విషాదకారణమగు నీ యనారోగ్య మచిరకాలమున దొలంగుననియు క్రైస్తవరాజ్యమహాసభయం దగ్రస్థానము మఱల నాక్రమింతువనియు నాసింతును. ప్రకృతము నాయకత్వము వహించు నధికారుల యాజ్ఞ జవదాటుట యనర్థదాయకము గదా."

"శూరుఁడా! నీ నుడులు సమంజసములు. నేరము నీయది కాదు;

నిన్ను నియోగించినవారలది. ఆరోగ్య మలవడునంతనే వారివని పట్టింతును. కాని నీసందేశ మేమి?"

"రాజోత్తమా! చిత్తగింపుము. నన్ను నియోగించినవారలే తెలుపఁగలరు. సారాంశముమాత్రము నేఁ దెలుపగలను."

"శూరుఁడా! నాతోడ నెక్కసక్కెములాడు టపాయకరముసుమా!"

ఆంగ్లరాజు సహజముగ నాగ్రహపరవశుఁడాయెను. ఐనను స్కాచి శూరుఁడు నిశ్చలస్వరమున నిట్టు లనెను. "ప్రభూ! నాకపాయము వొరయునని తలంచువాఁడ గాను; మఱియుద్ధ సమయబద్ధుఁడను. స్థిరమగు యశము నాకాక్షింతుఁగాని అస్థిరభౌతికక్షేమము దలంపఁ జాలను."

"ఓహో! నీవు ధీరస్వాంతుఁడవు! శూరుఁడా! స్కాచిజనులను ప్రేమింతును. చలము వహించి మూర్ఖచిత్తులైనను కష్టముల కోహటింపని సాహసవంతులు. రాజకీయముల సందర్భమున నొకప్పుడు కపటము వహింతురుగాక. నేను మీవారల కృతజ్ఞతాభిమానములకు పాత్రుఁడనని భావింతును. మా యధీనముననున్న మీరెఁడు దుర్గములు మీ కిచ్చివైచితిని. మీరు వానిని భుజబలంబున గ్రహించుట యసాధ్యము. మఱియొకటి — మీ సరిహద్దులు తొల్లిటి యట్లు లొనరించితి. స్కాచినృపాలుఁడు మాసామంతుఁడువోలె నుఁడవలయునను టమీకు దుస్సహముగ నుండునని యెంచి అట్టిహక్కు విడనాడితి."

కణతుఁ డంత సగౌరవముగ మస్తకము వాల్చి యిట్లు బదులాడెను. "రాజోత్తమా! మానృపాలునితోడి సంధి ననుసరించి యిట్టు లెల్ల నాచరించితివి. ఆకారణముననే నావంటి శూరులము తొల్లిటి వైరములం దలంపక నీవన్యదేశనృపాలుఁడవని శంకింపక నీనాయకత్వమున కొడఁబడి యురుదెంచియుంటిమి. లేదేని ఆంగ్లనృపాలుఁడు నిజసైన్యముతోఁ బాటు నింత దూరదేశమునఁ దడయు నప్పుడు చిరతరవైరులగు స్కాటులు యథేచ్ఛగా మీదేశముపైఁ

బడియుందురు. ప్రకృతము మాస్కాటు లీరంగమున నత్యల్ప సంఖ్యాకు లగుదురేని, అయ్యది మానేరము కానేరదు. రణదేవతకు రోగదేవతకును ఆహుతియై పెక్కండ్రు మరణించిరి."

"నిక్కము. ఐనను నేనొనరించిన యుపకారములు కాదన జాలవుగదా. మఱియు ఈక్రైస్తవ నివహంబులకెల్ల నేను బ్రధాన నాయకుండ నగుటచేత, నితర నాయకుల రాయబారము నేనెఱుంగ వలయు. ఇతరుల పలుకులకంటె నీయవె సత్యతరంబులని విశ్వ సింతును. కావున ధర్మపరుండవై, నీ యుదంతము దెలుపుము."

ఆజ్ఞాపింపవలసిన యాంగ్లనృపాలుం డట్లు సరసముగం గోరుటచేం గణకుం డిట్లు బదులాడెను.

"రాజా! అట్లలగునేని, యథార్థము వక్కాణింతును. ఈక్రైస్తవ దండయాత్రయెడ నీయాశయము ధర్మబద్ధము, నిశ్చలము, ప్రశంస నీయము. ఇతర నాయకు లిట్లు లేకధర్మాశయబద్ధులుగారు. నా రాయ బారముం జిత్తగింపుము. క్రైస్తవులకుం బూజనీయుండై మహమ్మదీయ సుల్తానునకుంగూడ గౌరవనీయుండై నిర్జనారణ్యమధ్యమున నివసించు, 'ఎంగాడీ' స్వామిని గాంచి ఆతని సాహాయ్యమున.—"

"యుద్ధపరామము నింకను బొడిగింపవలయు ననియే! సందే హము లేదు."

ఆంగ్లనృపాలుం డట్లు వడివడి బలుక స్కాచిశూరుండు మగుడ నిట్లు వక్కాణించెను.

"రాజా! అట్లుకాదు. శాశ్వతసంధి పొసగవలయుననియు, పాల స్థానమునుండి మన సైన్యముల దరలింపవలయుననియును.—"

రిచర్డు విస్మయాక్రాంతుం డాయెను. "ఆహా! వారు గౌరవహీనులని యెఱుంగుదుగాని, ఇంతటి యగౌరవమునకుం బాల్పడుదురని మాత్రము దలంప నైతి. శూరుండా ఇట్టి సందేశము నీవెట్టి చిత్తముతో

గొంపోతివో చెప్పుము."

"రాజా! సిద్ధలచిత్తుండనై కొంపోతిని. ఏమహావీరుని నాయకత్వమున విజయము సంపాదింపగలమని యాలోచియుంటినో, ఆమహావీరుండే తెలంగాణ నాయకుడు. తన్నాయకత్వము వహించు దక్షుండు వేఱొకండు కాంజాలడు. ఇట్టి సంకటసమయమున నపజయము వారించుటయే యుక్తమని యెంచితిని."

నిజహృదయ నిర్భిన్నమానమగు నాగ్రహము నడంచుట ఆంగ్లనృపాలునకు బాధాకరముగ నుండెను.

"శాశ్వత సంధిగౌరకు నీవు కోరిన షరతులవ్వి?"

"ఆవివరములు నాకుం దెలియవు. నాయకులు ముద్రవైచి నాకొసంగినదానిని ఎంగాడీంద్రులు కిచ్చితిని."

"ఆస్వామి యెట్టివాండు. మూర్ఖుడా! ఉన్మత్తుండా! ద్రోహియా! లేక నిస్పృహుండా!"

"రాజా! అతండు మూర్ఖునివలె నవివేకివలె వెఱ్ఱివానివలె వర్తించును. ఉన్మాదులు దైవప్రేరితులని మహమ్మదీయులు విశ్వసించి గౌరవింతురు. అంతయేల పిచ్చియే అతండు దక్షుండని తలంతును. అతండు నిరంతర మౌనము చరింపండు. అన ఒద్ద ప్రవర్తన మప్పుడప్పుడు కాన్పించును. కావున స్వాభావికము కానేరదు."

"యుక్తియుక్తముగం బల్కితివి." శయ్యపై నగము లేచిన భూపాలుండు మగుడ వ్రాలి, మగుడ నిట్లు ప్రశ్నించెను. "ఆ సన్యాసి ప్రాయశ్చిత్తముగురించి యేమి?"

"ప్రాయశ్చిత్తము నాధార్థమే యగును. ఎద్దియో భయంకర పాపకార్యమొనరించి, భ్రష్టుండనైతినని తలపోసి, పశ్చాత్తాప తప్తుండై, యాశారహితుండై, కడుకఠినప్రాయశ్చిత్త మొనరించునని భావింతును."

"వాని రాజకీయాభిప్రాయము?"

"తనకువలెనే, పాలస్థానమునకుఁ గూడ ముక్తి లేకునియే యూతఁడు వ్యాకులపడును. ప్రసిద్ధాంగ్లరాజ నాయకత్వ విరహితమగు క్రైస్తవ సేన పాలస్థానము నాక్రమించుట కల్లయని తలంచెను."

"ఛీ! ఛీ! దౌర్భాగ్య క్రైస్తవనాయకుల భీరుత్వ మీ సన్యాసికిఁ గూడ సంక్రమించెనే! ఈ నాయకులఁ దలంచినంతనే, హృదయము భగ్నమగును. నాయకులయ్యు, భూపాలురయ్యు, క్రైస్తవులయ్యు, జగత్ప్రసిద్ధశూరులయ్యు, యుద్ధసన్నద్ధుఁడగు తురుష్కుని, దాఁకఁజాలక, వెనుకంజ వేయుటకువార్కి మంత అవకాశమై, రోగార్తుఁడై పడియున్న తనమిత్రునిఁ దృణీకరింతురా! ఆహా! దుస్సహము!—"

"రాజోత్తమా! క్షమింపుము దుస్సహరోగమునకు దోహదమగు నీ ప్రసంగము వర్జనీయమని భావింతును మ్లేచ్ఛవైరిజనయూథములకంటె భవదీయజ్వరమే మనక్రైస్తవాన్వయమునకు భయకారణము."

తదవసర క్రోధావేశమున నాంగ్లనృపాలుని వదనము పొంగి యెఱ్ఱవాఱెను. హస్తములు పిడికిలించి, భుజములు సాఁచి, గర్భరాందోళితమానసుఁడై, మెఱుపువలె వీక్షించు నా రాజవరుఁడు చాల బాధపడుచుండినటు లుండెను. గర్భగమగు మనోవ్యధ వ్యక్తమగుచుండెను. కాని, ఆమహాపౌరుషవంతుఁడు తద్భరితమనోవ్యధల నేవగించు వానివలె మగుడ నిట్టులనెను.

"శూరుఁడా! ముఖస్తుతియొనరించి తప్పించుకొనఁ బోకుము. నేనింకను వినవలయును. ఎంగాడీనిలయమున మా రాణిం గాంచితివా?"

"రాజా! నాకుఁ దెలియునంతవఱకుఁ జెప్పిన — కాంచలేదు."

కణతుఁడట్లు పలుకునపుడు తాను ఎంగాడీ నిగూఢాలయమున, నిశీథమునఁ దాఁగాంచిన కాంతామణి యుత్సవము స్మరణకు వచ్చెను. అతఁ డాకారణమున మిక్కిలి తత్తరపడెను. నృపాలుఁడు కఠినస్వరమున నిట్లు ప్రశ్నించెను.

"ఆంగ్లరాణి యితరనారీజన సమేతయై ఎంగావీ ప్రార్థనాలయమునకు యాత్రవెడలెను. తదాలయమున నీవు వారినిఁ గాంచలేదా?"

"రాజా! యథార్థమెఱింగింతు, చిత్తగింపుము. ఆసన్యాసి భూగర్భస్థప్రార్థనాలయమునకు నన్నుఁగొంపోయెను. అందుఁ గడు పవిత్రవంతమగు విగ్రహ మొండుగలదు. నారీమణులు కొందఱు పింజగట్టి యందుఁ బ్రార్థించిరి. వారి వదనములు నాకుఁ గన్పడలేదు. ఆనారీమణుల లేతకంఠమునఁ బాడిన దైవగీతములు వింటినిగాని, వారివారి స్వరము లెటులుండునోగూడ నెఱుంగను. ఆకారణమున, నాంగ్లరాణి యునికిగుఱించి తెలుపుట యసాధ్యము."

"నీవెఱుంగుకాంత యెవ్వతెయైన నందుండెనా?"

కణతుఁడు నిరుత్తరుఁడై యుండ, రిచర్డునృపాలుఁడు తల్పమునఁ గొంచెములేచి, మోఁచేయి నానుకొని, యిట్టులనెను.

"ఓయా! నీవు శూరుఁడవు, సచ్ఛీలుఁడవు; నీప్రవర్తనము తత్క్రమము తప్పరాదు. నిజమాడుము. తత్సమాగత నారీజనంబులలో నొక్కతెనైన నీవెఱుంగుదువా, లేదా?"

కణతుఁడు కలవరపడి యిట్టులనెను. "రాజా! ఊహించి మాత్రము చెప్పఁగల —"

ఆంగ్లనృపాలుఁ డాగ్రహధురీణుఁడై కఠినముగ నిట్టులనెను. "నేఁ గూడ నూహింపఁగలను. చాలు, చిత్రకలాంఛనా! చిఱుతపులి సింహము జోలికిఁ బోవలదని యెఱిసి భద్రముగ మెలంగుము. శూరుఁడా! వియత్తలమున విరాజిల్లు సుధాకరునకై యఱ్ఱులుసాచుట యే అవివేకము; కాని తవపేక్షాపరుఁడవై సమున్నత సౌధాగ్ర మధిరోహించి యుఱుకఁ గడంగుట యున్మాదము; ఆత్మహత్య ప్రాపించుసుమా!"

బాహ్యమందిరమున నంతలో సవ్వడియగుటచేఁ దనయుద్రేకమించింత చల్లార్చికొని, రిచర్డుమగుడ నిట్టులనెను. "చాలు—పొమ్ము,

లోయప్రభువును మహామ్మదీయ వైద్యునిఁ గొని శీఘ్రముగ రమ్మనుము. ఆహా! గుణవంతుఁడగు నలాఉద్దీను సుల్తాను నిజనికృష్ట మతత్యక్తుఁడై పవిత్ర క్రైస్తవమతావలంబన మొనరించునేని. నేనాతనికిఁ దోడై ఫ్రెంచి ఆస్ట్రియను మొదలగు క్రైస్తవమానవాధముల దేశమునుండి తఱిమివేయనా? — సుల్తాను పాలించునేని, పాలస్థానము బాగుగనే యుండును.

చిత్రకలాంఛనుఁడు వెడలినంతనే, రాజోద్యోగి యరుదెంచి, రాయబారధురంధరులై క్రైస్తవనాయకు లేతెంచిరని నివేదించెను. నృపాలుఁ డిట్టు లనెను.

“నేనింకను సజీవుఁడనని తెలియును గదా, ఆ మహానీయులు, ఆరాయబారు లెవ్వరు?”

“సన్యాసి శూరనాయకుఁడగు ‘అమారీ’ యు, ‘మాంటుసరాటు’ పాలకుఁడును అరుదెంచిరి.”

మా సోదరుఁడు ఫ్రెంచిరాజు రాలేదుగదా. ఔను, రోగుల నాతఁడు చూడఁజాలఁడు: కాని, ఆ ‘ఫిలిప్పే’ యొకవేళ రోగార్తుఁ డాయెనేని, సత్వరము నే నాతని చెంత కేగియుందును. “పరిచారకా! తుపాను సమయమునందలి సాగరమువలెఁ గలఁగియున్న ఈ శయ్య సరిచేయుము. ఆ లోహదర్పణ మిటు దెమ్ము. దువ్వెనఁ గొని కేశపాశములను గడ్డమును సంస్కరింపుము. ఇయ్యవి సింహకేసరములను బోలియుండును. జల మిమ్ము.”

పరిచారకుఁడు భయాకులస్వరమున నిట్టు లనెను. “దేవా! శీతలోదక మపాయకరమని వైద్యులందురు కావున —”

“వైద్యులా? దయ్యములు! రోగము మఱలింపనేరని యూచెనఁటులు నన్ను బాధింపఁ గడంగినచో, నేను సహింతునా?” అట్లు సక్రోధముగఁ బలుకు నృపాలుఁడా శీతలోదకమే యందుకొని, ముఖ

ప్రాశనమొనరించి, మగుడ నిట్టులనెను. "ఇఁక నామహనీయులు, నా రాయబారులను గొనిరమ్ము."

సన్యాసిశూరశ్రేణికిఁ జెందిన 'యమారీ' నామధేయుని శరీరము యుద్ధములందుఁ జిదికి, పలుచనై సమున్నతముగ నుండెను. వాని వీక్షణము మందమైనను, నిశితము. ఆ క్రైస్తవాచార్యుఁ డొనరించిన సహస్రదాష్ట్యము లాతని వదనమున నొకింత యేర్పడియుండెను. సన్యాసిశ్రేణికిఁ జెందువారలు పవిత్రాశయబద్ధులై స్వార్థరహితులై మనవలయును. ఈ యమారీ సన్యాసిశూరుఁ డట్లుగాక స్వార్థపరుఁడైన మతమును సంఘమునుగూడఁ దలంపక క్రూరకర్ముఁడై యుండెను. క్రైస్తవులు సహింపనేరని పైశాచమంత్రములందుఁ బ్రవీణుఁడని యాతఁడు పేరు గాంచెను. మ్లేచ్ఛులను బ్రతిఘటించి జెరూసలేము నగరమందలి దేవాలయము నుద్ధరింప బద్ధుఁడయ్యు, నా సన్యాసి శూరుఁడు రహస్యముగ సుల్తానునకుఁ దోడ్పడుచుండెనని జను లనుమానించిరి. అట్టి దురాత్ముఁడు శ్వేతాంబరధారియై కాన్రేడుతోడఁ బ్రవేశించెను.

సరాటుదేశాధిపతి కాన్రేడు కుటిల స్వరూపుఁడగు అమారీవలెఁ గాక చూచుటకు సొంపుగ నుండెను. నడిప్రాయము మీఱిన ఆనాయకుఁడు యుద్ధమునసాహసి; ఆలోచనయందుఁ గుశలుఁడు; యుత్సవాదులందు భోగపరాయణుఁడై యానందములఁ దేలియాడును. కాని, ఈతనియందు దుస్సహదుర్గుణ మొండు గలదని జను లాడుదురు. ఈతఁడు సర్వజనాపేక్షితమగు పాలస్థాన దేశక్షేమముకంటెఁ దన లాభమే యెక్కుడు లెక్కించువాఁడు. తన బల మధికతర మొనరించుకొని రాజ్యము బొంది వైభవముతో రాజిల్లవలెనని యూహించెను. అట్టి యాశాపరుఁడు క్రైస్తవప్రజాకంటకుఁ డగు సలాఉద్దీనుసుల్తానుతోడనే రహస్య రాయబారములు నలుపుచుండెను. యుద్ధసన్నద్ధులై యరుదెంచినక్రైస్తవరాజన్యుల కట్టి ప్రవర్తనము నష్టదాయకముగదా.

ఆ మహానీయులు ప్రవేశించి పరస్పరాభివందనము లొనరించిన యనంతరము క్రానేడు తన రాకకు గతం బెఱింగించుచు నిట్లనెను. "పరాక్రమశాలి, ఉదాత్తచిత్తుఁడు, తన యనుంగు మిత్రుఁడు నగు నాంగ్లభూమీధవు నారోగ్యస్థితిం దెలిసికొనఁ దత్తరపడువారలై క్రైస్తవనాయకులు మ మ్మరసి రండని నియోగించిరి."

"క్రైస్తవనృపాలుర మా యారోగ్యమునకై యెంత తత్తరపడు దురో యెఱుంగుదుము. మేము పదునాల్గుదినంబులు శయ్యాగతుల మైనను, క్రైస్తవనాయకులు తమ కుతూహలము పదునాలుగు దినము లడంచికొని యుండిరి. తత్తరపడియరుదెంచినచో మారోగబలము మఱియు నధికమగునని వెఱచియుందురు."

ఆంగ్లనృపాలుఁ డావగిది నిందాగర్భితముగఁ బలికినంతనే, క్రానేడు వాగ్ధోరణి కట్టువడెను. అతఁడు వెఱగంది మాటాడఁజాలకుండుట జూచి, అమారీ యిట్లు చెప్పఁదొడఁగెను. "నృపాలా! మా సందేశము చిత్తగింపుము. నీవు తీవ్రపడి, మన వైరియగు సలాఉద్దీను పంపు మ్లేచ్ఛభిషక్కు సేవ వడయవలదని ప్రార్థించువారము. ఇట్టి యాగంతుకు విశ్వసింపరాదు. క్రైస్తవనాయకులు ముందు వీనిని బరీక్షింతురు: విశ్వసనీయుఁడును సమర్థుఁడు నగునేని, ప్రసిద్ధాంగ్లభూనాథునకుఁ జికిత్స సేయనగును."

"మహాపురుషులారా! మీ సందేశ మాలించితి. అవ్వలి మందిరమునకు దయచేసి వేచియుందు రేని, సకల క్రైస్తవ రాజన్యోపదేశ పరిణామము తెల్లమగు."

ఆంగ్లనృపాలుఁ డట్లు పలికినంతనే అమారీ క్రానేడులు బాహ్య పటకుటీరమునకుఁ బోయిరి. ఐదాఱు నిముషము లైనంతనే, లోయు ప్రభువు, కణతుఁడు, అరబ్బీవైద్యుఁడును కావలివాండ్ర కాజ్ఞ లొసంగుచు నాంగ్లప్రభు వింక నవ్వలనే యుండెను. స్కాటిశూరుఁ డరబ్బీ

వైద్యసమేతుఁడై ప్రవేశించెను. తదనంతర క్రైస్తవనాయకులను గాంచి, నిజదేశాచారానుగుణముగ హాకీము ప్రణామ మాచరించెను. కాన్రేడు సరసముగ నందుకొనెను: అహంభావపూరితుఁ డగు సన్యాసిశూరుఁ డటుగాక గర్హితనిర్లక్ష్యభావము బ్రదర్శించెను. లోయప్రభువు రాకుండ క్షణతుఁడు రాజసాన్నిధ్యమునకుఁ బోవుటకు సంశయించెను. ఒక నిముస మూరకుండి, సన్యాసిశూరుఁ డగు అమారీ హాకీము నుద్దేశించి కఠినముగ నిట్లు ప్రశ్నించెను. "మ్లేచ్ఛుఁడా! ఆంగ్లరాజ్యాభిషిక్త రాజపుంగవునకుఁ జికిత్స సలుపఁ బూనునంతటి సాహసము కలదా?"

"సత్యమతస్థుఁడగు మహమ్మదీయుఁడును క్రైస్తవుఁడును గూడ 'నల్లా' వారిచే నిర్మింపఁబడిన మానవులే కదా."

"విశ్వాసశూన్యుఁడా!" క్రైస్తవ మతేతరులు మతరాహిత్యులనియు, నీతిబాహ్యులనియుఁ గ్రైస్తవులు నిరసింతురు. అట్టులే మహమ్మదీయు లన్యమతస్థుల నేవగింతురు. కావున, నమారీ యిట్టులనెను "విశ్వాసశూన్యుఁడా! నీవు హాకీమువో, దుష్టసైతాను భావప్రభూతుఁడవో, మఱెవ్వఁడవో కాని, నీవు క్రిందుమీఁ దరయక రిచర్డునృపాలునకుఁ జికిత్స సల్పుప సమకట్టితివి, ఆంగ్లనృపాలుఁ డొకవేళ మరణించునేని, నీశరీరము వన్యమృగముల కాహారమగునుసుమా! భద్రము!"

సన్యాసిశూరనాయకుఁ డట్లు భయంకరముగఁ బలుక, హాకీము నిశ్చయముగ నిట్టు లనెను.

"అట్టు లాడుట దురన్యాయము. నేను మానవుఁడను; తన్మాత్ర సాధన మొనరింపఁజాలుదు; పరిణామము దైవాధీనము."

మహమ్మదీయుఁడట్లు పలుక, అమారీని ఉద్దేశించి కాన్రే డిట్టు లనెను. "మహనీయా! ఈ వైద్యవిశారదుఁడు మన క్రైస్తవసభ్యత నెఱుంగడు. వైద్యుఁడా! నీవు మేటి సాధకుఁడవే యగుదువు. కాని, కార్యక్రమ మరసి చరించుట వివేకము. ప్రఖ్యాత క్రైస్తవ

నాయక సభాసమక్షమున కరుదెంచి, నీప్రావీణ్యము బ్రదర్శింపుము. మాఘనవైద్యులు హార్షింతురేని, నీవపుడీ కార్యమున కుపక్రమింపఁదగు. ఈమార్గము నిరపాయకరము. లేదేని, నీకపాయము సంభవింపవచ్చును."

"ప్రభులారా! మీ నుడులు గ్రహించితిని. మీ సైనికశాఖయందు వలెనే, మావైద్యశాఖయందుఁగూడఁ బ్రవీణులు, శూరులుం గలరు. మహావేశజనిత సంఘటనములందు నెందఱు మరణింపరు? అట్లులే యొక్కొక్కపుడు వైద్యసందర్భమునఁగూడఁ గొందఱు శరీరత్యాగ మొనరింతురు. మానృపాలుఁడగు సలాడుద్దీను సుల్తాను ఆంగ్లనృపాలునకుఁ జికిత్స యొనరింపవలయునని నన్నాజ్ఞాపించెను. దైవబలంబున నేనట్లు లొనరింతును. నా ప్రయత్నమొకవేళ విఫలమగుగాక, — ఐననేమి? మహమ్మదీయ హృదయవిదారణాయత్తములగు ఖడ్గములు మీచేతఁగలవు గదా. కాని, మహమ్మదు కరుణాకటాక్షలబ్ధవైద్యవిద్యారహస్యముల గుఱించి తత్పరిచయములేని మీబోంట్లతోడఁ బ్రసంగింపనొల్లను. కావున, కృతనిశ్చయుఁడనగు నాకింక నాలస్యము గల్గింపకుఁడు."

"ఆలస్యమా! ఎవ్వరది?" అట్లు తీవ్రముగఁ బల్కుచు లోఁతు ప్రభువు ప్రవేశించెను. "ఇప్పటికే చాల యాలస్యమాయెను. కాన్రేడుప్రభూ! అమారీశూరాగ్రణీ! మీకు స్వాగతము. గాని, నేనీ ఘనవైద్యుని నృపాలుని చెంతకు సత్వరము గొంపోవలయు."

కాన్రేడు మెల్లగ నిట్టులనెను. "ప్రభూ! మారాకకుఁ గతం బెఱుఁగుదువా? మేము క్రైస్తవ సభానియుక్తులము, మా సందేశ మాలింపుము. రిచర్డునృపాలుఁ డమూల్యపురుషుఁడు: ఆస్మికముగ నరుదెంచిన మ్లేచ్ఛవైద్యుని విశ్వసింపరాదు: మీనృపాలునకు వానిచేఁ జికిత్సజేయింపఁబూనుట ప్రమాదకరమనియు, తగదనియు హెచ్చరింప నరుదెంచితిమి. ఏమందువు?"

ఆంగ్లప్రభువు మోటుగ నిట్లు బదులాడెను.

"మహానీయా! నాకుఁబదులుమాటలు తెలియవు, వినుటకుఁగూడ నోపిక లేదు. మఱియు, నీమ్లేచ్ఛుఁడు సమర్థుఁడని యెఱింగితిని. అనుమానము లేదు. కాల మమూల్యము. ఆదౌర్భాగ్యుఁడు మహమ్మదే యొకవేళ నీహాకీమువలెఁ గార్యసాధనాయత్తుఁడై యరుదెంచునేని, రాజసమక్షమునకు దప్పక కొంపోదును; ఒక్కనిమిస మాలసించుట పాపమగు. ప్రభులారా! మా కిఁక సెలవు."

"లోయప్రభూ! ఈవైద్యునితోఁ బాటు మేముఁగూడ రావలయు నని రిచర్డునృపాలుఁడు పలికెను."

అట్లు ఖ్యానేదు చెప్పినంతనే, నిజానిజము లరయుటకుఁ గాఁబోలు, లోయప్రభువు రాజోద్యోగిచెవిలో నేమియో మాటాడి, యనంతర మిట్లనెను.

"ప్రభులారా! మీరు శాంతచిత్తులరై యుందురేని దయచేయుఁడు; కాని, అనవసరముగా నీవైద్యుని బెదరింపఁ గడంగుదురేని మఱేవిధమునైన వారింపఁ బూనుదురేని, మీ రెంతటివార లైనను నేనే సహించువాఁడఁగాను. అవ్వలకు సాగనంపుదు. ఈభిషక్కు ప్రావీణ్యము నిరుపమానము. ఒకవేళ రిచర్డు నృపాలుఁడు వలదన్నను, ఈతనిచేత సాధనము చేయింతుననియే తలంతును. — హకీమ్! నడువుము."

ఆదంబేకు తోడనే ముందు నడచెను. లోయప్రభు విరసప్రవర్తన గాంచిన అమారీ క్రోధఘూర్ణితవదనుఁడై తన యనుచరులవంకఁ దిలకించి, సత్వరము దెలివొందెను: వారిరువురు గూడ రాజమందిరము ప్రవేశించిరి. కణకుని రావలయునని గాని రావలదని గాని చెప్పినవారు లేరు: కావున, నాపరిస్థితులు గమనించి, యాతఁడును లోనికేగెను.

వినువున నిరీక్షించుచున్న రిచర్డునృపాలుఁడు వారిని గాంచి యిట్లనెను. "ఓహో! రిచర్డు మూర్ఖచిత్తుఁడై చొరఁబూనిన ప్రమాద

మును దిలకింప నరుదెంచిరా! మంచి సాంగత్యము! మిత్రులారా! ఉదారహృదయులారా! అఖిల క్రైస్తవనాయక సభానియోజితులారా! స్వాగతము! ఆంగ్లనృపాలుఁడు సహజారోగ్యభాగ్య సమన్వితుఁడై తొంటియట్లు నాయకత్వము వహించును. లేదేని, జీవరహిత కళేబరమును సమాధిని జేర్పుఁడు. లోయా! నీప్రభువు సజీవుఁడై యున్నను, విగతజీవుఁడైనను, నీకుఁ గృతజ్ఞుఁడు. ఇంక మృతియొకనిఁ గాంతునే, అబ్బా! ఈరోగ మెంత దుస్సహము! నయనములు బలహీనములైనవి. నిద్రైన లేకనే స్వర్గము నారోహింపఁ గడంగు సాహసి, స్కాటుశూరుఁడా! రమ్ము. హాకీమ్! రమ్ము. రయమ్మున రమ్ము! కార్యము గానిమ్ము!”

నృపాలుని రోగలక్షణములు వైద్యుఁడప్పుడే గ్రహించి యుండెను. ఆతఁడంతఁ దదేకధ్యానమున నాంగ్లభూపాలుని నాడి చిరకాలము బరీక్షించెను. ప్రేక్షకులెల్లరు గడు నిశ్శబ్దముగనుండిరి. అనంతర మా భిషక్కు నిర్మలతోయము లొకగిన్నెడు దీసి, వెనుకటి విధమునఁ దన జేబునందలి దివ్యౌషధము నందుంచి, కొంచెము సేపు తాళి నృపాలున కందీయఁబోయెను. రిచర్డు వైద్యుని వారించి యిట్టులనెను. “ఒక్కక్షణమాగుము. నానాశి నీవు చూచియుంటివిగదా. నీయది నేఁబరీక్షింపవలయు. శూరుఁడఁగదా, ఇందు నాకును గొంత పరిచయము గలదు.

హాకీము మాటాడక సమ్మతించెను. వాని కోమలకరము తోడనే పట్టి ఆంగ్లనృపాలుఁ డిట్టులనెను. “ఈహాకీము దేహమునందలి రక్తగమనము బాలకునిదివోలె గను నిశ్చలము. లోయా! మేము జీవించినను, సమసినను, ఈతఁడు రక్షణీయుఁడు. సగౌరవముగఁ బోనిండు. మిత్రమా! ఉదారహృదయుఁడగు సలాఉద్దీనుసుల్తానునకు నాకృతజ్ఞత నివేదింపుము. నే నొకవేళ మరణించినను, మీసుల్తాను నంశయింపఁ

దగినవాఁడు గాఁడు. బ్రతికియుండు నేని, ఆశూరశిఖామణినిఁ దగుచిత విధమున సత్కరింతును.

రిచర్డునృపాలుఁ డంతఁ దన తల్పమునఁ గూర్చుండి, మహమ్మదీయుఁడొసంగిన యౌషధపాత్రఁబట్టి అమూరీ కాన్రేడుల నుద్దేశించి యిట్టులనెను. "రాజసోదరులారా! మధుపాత్రములు బూని యిటుల గానచేయుఁడు — "మహమ్మదీయహస్తగతమగు జరూసలేము నగర ద్వారమునఁ బ్రప్రథమమున సస్త్రము స్థాపించు శూరాగ్రణికి వెన్నిచ్చి పాఱు భీరుఁడు నిరంతర దుర్యశోమగ్నుఁడగుఁ గాక!"

అట్లుపలికిన యాంగ్లనృపాలుఁ డౌషధము ద్రావి, యా పాత్ర వైద్యున కొసఁగి, యలసినవానివలె శయ్యపై వ్రాలెను. హకీము మాటాడక యందఱు నవ్వలకుఁ బోవలయునని సన్న యొనరించెను. లోయ ప్రభువుతప్ప తక్కుంగల జనులు వెడలిరి.

౧౦

అమూరీ కాన్రేడులు రాజపటకుటీరము వీడి, చుట్టును దిలకించిరి. కావలివాండ్రు ధనుర్బాణములు దాల్చి యొకింతదవ్వునఁ గాపుండిరి. నిద్రాపరుఁడగు తమ రేనికి భంగము వొరయకుండ సైనికులు నిశ్శబ్దముగఁ జుట్టును నప్రమత్తులైయుండిరి. కవచధారణ మొనరించిన యాయుద్ధీయులుగూడ నుంతయైనను సవ్వడియొనరింపక, యధోముఖులై ప్రేత సంస్కారపరాయణులో యన విషాదఘూర్ణితమానసులై దిరుగాడుచుండిరి. వార లా క్రైస్తవనాయకులను గాంచినంతనే సముచితగౌరవ పూర్వకముగాఁ దమయస్త్రములు దింపిరి.

ఆంగ్ల రక్షకభటులను గడచిన యనంతరము అమూరీ యిట్టులనెను. "మిత్రమా! ఈయాంగ్లేయు లెట్లు మాఱిపోయిరో చూచితివా! మల్లయుద్ధ మొనరించుచు, నాడుచు, బాడుచు, ద్రుళ్ళుచు,

గేరుచు, సురాభాండములు బగులఁగొట్టుచు నిరంతరాయమానముగ వీరు వినోదోన్మత్తులై యుందురుగదా."

ఫ్రాన్సే డిట్లు లనెను. "శ్వానములవలె నాంగ్లేయులు విశ్వాస బద్ధులు. వారి నృపాలుఁడు వారితో సమానముగ నాడుచుఁ గేరుచు నాసైనికుల హృదయ మాకర్షింపఁజాలెను."

అంతట సమారీ యిట్లు పలికెను.

"ఈతని చిత్తవృత్తి యెల్లప్పుడు పరిభ్రమించుచునే యుండును. ఔషధము ద్రావు సమయమున నాడిన మాటలు వింటిగదా."

ఔను. "సలాఉద్దీను కాంబట్టి యదృష్టము బాగుండెను. గాని మఱి యొకఁడా యెనేని, ఆ సలాఉద్దీనే సామాన్యమహమ్మదీయుఁడా యెనేని, ఈ యౌషధము వినా మఱియొక పదార్థ మేదియు నక్కఱలేకుండ పోయెడిది. ఈమ్లేచ్ఛరాజు నిజ కులాచారవిస్మృతముగఁ దనహద్దున నుండక, క్రైస్తవశూరునివలె నిష్కారణ గౌరవోదారవిశ్వాసములు వ్యక్తపఱచును. వీని కీదుర్గుణ మేల కలుగవలయు? ఈ సుల్తాను తనకుఁగూడ క్రైస్తవ శూరశ్రేణియందుఁ బ్రవేశ మీయవలయునని రిచర్డును గోరెనఁట!"

"ఎంత విపరీతము! శూరబిరుద మత్యుత్కృష్టము. అట్టి పవిత్ర శ్రేణి మ్లేచ్ఛజన కళంకితమగు సమయ మరుదెంచెనేని అందుండి మనము తొలంగుట శ్రేయోదాయకమగు."

వారట్లు సంభాషింపుచుఁ దమ హయములు నిలిచియున్న తావు సమీపించిరి. వారి పరిజను లచట వేచియుండిరి. ఫ్రాన్సే డిట్టులనెను. "మనమీ యశ్వములు వీడి, సాయంసమయ శీతలమందానిలసౌఖ్య మనుభవింపుచు మన శిబిరమునకు నడచిపోదము" సన్యాసిశూరుఁడు సమ్మతించెను. ఇరువురు శిబిరసంకీర్ణమగు తన్నగరజన విహారపథంబు లల్లన వీడి, వారు క్రమముగా నిర్జనప్రదేశములవంకఁ బోఁజొచ్చిరి.

రక్షకభటులు మాత్ర మచ్చటచటఁ గాన్పించుచుండిరి.

సైనికవిషయముల గుఱించియు, రక్షణవిధానము గుఱించియుఁ గొంత తడవు వారు ముచ్చటించిరి. కాని, అట్టిప్రసంగ మిరువురకును నసహ్యముగ నుండెను. తుద కాప్రసంగముకూడ నిలిచిపోవ నిరువురు మౌనముద్ర వహించిరి. కొంతకాల మట్లు లగుడు కాన్రేడు తత్క్షణ నిశ్చితాభిప్రాయప్రేరితునివోలెఁ దన యనుచరుని శిలాసన్నిభ వదనమున నాకస్మికముగ దృష్టి నిలిపి యిట్టు లనెను. "మిత్రవరా! భవదీయ పవిత్రతా శూరత్వములకు భంగము కలుగఁజేసి, ముఖత్రాణము దీసి నిజరూపు జూపుము. మిత్రుండఁగదా! మిత్రునితో భాషించు నపుడు వదనము మఱుగుపఱచుట యనుచితము."

అట్లు కాన్రేడు భావగర్భితముగఁ బలుక, సన్న్యాసి మందహాస మొనరించి సాభిప్రాయముగఁ నిట్లు బదులాడెను. "నాయదివలెఁ గొన్ని ముఖత్రాణములు నల్లగ నుండును. మఱికొన్ని ముసుఁగులు చూచుటకు బాగుగనే యున్నను తద్విరుద్ధ ముఖలక్షణములను మాత్రము మఱుగుపరచును."

వారి ప్రసంగము జాడ, నిరువురును విపరీతాలోచనాయత్తచిత్తులై యుండి, చూచుటకు మాత్రము గాంభీర్యము వహించినట్లు తెల్లమగును. ముసుఁగుదీసి పారవేయునటు లభినయించి కాన్రేడిట్లు లనెను. "మిత్రమా! నా వేషము దీసివైచితి. ఇఁకఁ గార్యాలోచన మొనరింపవలయు. ఈ మతయుద్ధమువలన నీ సన్న్యాసి శూరశ్రేణికిఁ రాఁగల లాభనష్టములు దలంచి యుంటివా?"

"నేర్పరి వౌదువు. నిక్కముగ నీవు ముసుఁగు దీయుటకాదు; మదీయ రహస్యము మాత్ర మరయఁజూతువు. వినుము, గమనింపుము. తొల్లి యొక కర్షకుఁడు వర్షముకొఱకుఁ బ్రార్థించి, సమయమునకు వర్షింపకుండుటచేఁ గినిసెను; అంతటి వేగిరపాటు వలదని బుద్ధిచెప్ప

వలయునని యెంచి, దైవ మొక నదీప్రవాహము నావంక మఱలించెను. ఆ తెఱంగున నీరము కావలసిన కాఁపు నీరమువలననే సర్వము గోల్పోయెను."

"నిక్కము. కాని, ఈ క్రైస్తవసేనావాహినికి తీరంగమున కేల కావలయు? యీసైన్యము లన్నియు సముద్రగర్భమున మునిఁగి పోయిన బాగుండునే. ఈ దేశము గనుపట్టుకొని యున్న మనము మహమ్మదీయులతోఁ బోరాడెదమో, అసాధ్య మగునపుడు శిరము వాల్చెదమో హాయిగనుందుము. కాని, క్రైస్తవమహాసైన్యము లొక్కసారి ఉప్పెనవలెఁ దిరుగఁబడుటచే సలాహుద్దీను సుల్తాను సహజముగ కృతనిశ్చయుఁడై యున్నవాఁడు. ఈ ప్రాంతమున మన కొక దాపుండ దని తలఁతును. మహమ్మదీయ ప్రజాకంటకులపై పెచ్చుపెరిగియున్న మనల నిందు నిలువ నీయఁడు."

అమాౌరీ యిట్లు లనెను. "కాని, ఈ క్రైస్తవ మహాసైన్యము విజయము గాంచఁగలదు."

"దాన, మనకుఁ గలుగు లాభ మేమి?"

"క్రైస్తవవిజయము నీకు శుభప్రదముగా నగును. 'సరాటు' పాలకుఁడగు కాన్రేడు జెరూసలేము నృపాలుఁడు కాఁగలఁడు."

"జెరూసలేము రాజ్యాధిపత్యమా! చప్పటకు మాత్రము ఘనము; కాని, అనుభవయోగ్యము కాదు. ఆచార్యా! ప్రాచ్యదేశనివాస కారణమున నిచటి ప్రభుత్వవిధానమునందలి సుగుణము నా కనుభవవేద్యమాయెను. రాజు, ప్రజయును మాత్రము గల దేని రాజ్య మనఁ జెల్లును. వా రిరువురి నడుమ సామంతాది బహుళాధికారవర్గమునకుఁ దావొసఁగు ప్రభుత్వ మొక ప్రభుత్వము కాదనియే చెప్పవలయు. జెరూసలేము రాజ్యాధిపత్యముకంటె మదీయనగర పరిపాలనయే వాంఛనీయము. జెరూసలేము పాలకుఁడు పదిమందికి నొదిగి స్వాతంత్ర్య

రహితుండై మనవలయు. అట్టి నిశ్సృష్టాధిపత్యము నాకేడ? ఒకరి యడ్డులేక నిరంకుశపాలన మొనరించువాఁడు మాత్రమే రా జగును. మఱియొకటి: రిచర్డున్నృపాలుఁ డారోగ్యవంతుఁ డగునేని, అట్టి రాజరిక మైనను గ్రాపించుట కష్టము. అతఁడు మఱియొకని బ్రతిష్ఠించును.''

''మిత్రమా! చాలును, నీ అభిప్రాయ మెఱింగితి. ఇతర నాయకులు గూడ నిట్టులే భావింతురు, కాని నీవలె మనసు నిచ్చి భాషింపరు. ఒక యుపమానము స్ఫురించె, నాలింపుము. సముద్రతరంగ ఘాతముల స్రుక్కు నౌకలను అనాగరకులు గూడఁ దప్పక రక్షింతురు: కారణము, తదంతర పదార్థస్వీకారమే, గాని, నిర్వ్యాజకారుణ్యము కాదు.''

అమూరీ యిట్లు పలుక, నసమాన తీక్ష్ణవీక్షణముల నాతనిఁ దిలకించి, కాన్రే డిట్టు లనెను.

ఆచార్యా! రహస్యభంగ మొనరింపవలదు సుమా. నా జిహ్వ యెన్నఁడు నా యూహలు వెల్లడించునది కాదు. మదీయ భుజబలమున నా గౌరవము రక్షించుకొనఁ జాలుదు. ఒకవేళ దోషారోపణమునకు గుఱియగుదుఁగాక, ఐనను, నా కట్టెదుట నిలుచు నెంతటి యోధు నైనఁ జెండాడి యఖర్వ గౌరవసమన్వితుఁడనై యుందును.''

అంత, నమూరీ యిట్టు లనెను. ''కాని, అంతటి ధీరస్వాంతున కింతటి వేగిరపాటు, ఇంతటి యులికిపాటును అనుచితము సుమా. అది యటుండ, రహస్యభంగ మొనరింపక, విశ్వాసబద్ధుఁడనై యుందునని బాసచేయుము. జెరూసలేము నందలి పవిత్ర దేవాలయముతోడు.''

దైవచింతయెఱుంగని అమూరీ యట్లు సమయ మొనరించి నంతనే, సహజముగ సపహాసపరాయణుండగు కాన్రేడు తదవసరోచితమగు వివేకము మఱచి ఆ సన్యాసి శూరరాయకు నధిక్షేపించెను. తోడనే యాతఁడు దందహ్యమానమానసుండై, తన యనుచరుని భస్మీభూత మొనరింపంజాలు భయదమరణ సన్నిభవీక్షణము బఱపి, యంతలో

నిగ్రహించుకొని, తానును సరసముగ నెక్కసక్కెము లాడెను.

అమారీ యాధిపత్యమున నుండిన సన్యాసి శూరశ్రేణి గుఱించి యొకింత యెఱరయవలయును. దీనినే 'దేవాలయశ్రేణి' యందురు. ఐహికవిషయములపై రోసియో, లేక, మఱేకారణముననో మత ప్రవేశ మొనరించువారివలెనే వీరును శ్రేణిధర్మములకుఁ గట్టుపడి, తదధీశుని మాటకెదురాడక సాధుజీవన మొనరింతుమని సమయ మొనరించుటయేగాక, సకల క్రైస్తవజనపవిత్రధామమగు జెరూసలేము నగరమును మహమ్మదీయుల బాఱినుండి రక్షించుటకుఁ గృతనిశ్చయులై యుండిరి. ఆ కారణమున, నిస్సంగులై మనవలసిన మతస్థులు శూరులై సమరపరాయణులైరి. అట్టివారలు సహజముగఁ గఠినులు క్రూరులునగుదురు. వాంతకులు, సాహసికులు మొదలగు కుజనులు దశదేశములనుండి వాఱివచ్చి యీ శ్రేణియందుఁ జేరుచుండిరి. దుర్మార్గులయ్యు బలసాహసములు గలవారలగుటచే నా సన్యాసిశూరులు మహమ్మదీయుల నణచుచు, ధనార్జన మొనరింపుచు, భోగపరాయణులై క్రైస్తవనృపాలురనుగూడ లెక్కసేయక హాయిగ మనజొచ్చిరి. అట్టి యొక శ్రేణినాయకుండు అమారీనాముఁడు.

కాన్రేడు సహజముగ నొక మేటి శూరుఁడు. అతఁడే సలాఉద్దీను సుల్తానును తొలుదొల్త వారింపఁజాలి, యందులకుఁ బ్రతిఫలముగ టైరు నగరమునకుఁ బాలకుఁడాయెను. ఆ సందర్భమునఁ గాన్రేడు జెరూసలేము రాజ్యాధీశునకు సామంతుడాయెను. కాని, ఆ రాజ్యము దుర్బలమగుటచేత, కాన్రేడే ప్రముఖుఁడై యుండెను. ఐనను, అతఁడు సంతసింపక యాశాపరుఁడై యుండ, యెరూసలేము రాజ్యాధికారిణియగు రాణి సంతానవిహీనయై మృతినొందెను. ఆమె భర్త 'గాయి' అనువాఁడు తాత్కాలికముగ నాధిపత్యము వహించెను. కాన్రేడు గత రాజ్ఞిసోదరిని వివాహమాడి, తద్రాజ్యము గ్రహింపవలయునని నిశ్చ

యుంచెను. మనమింక వారి సంభాషణ మాలింపవచ్చును. కాన్రేడిట్లనె.

"మిత్రమా! మీరిప్పుడు సర్వస్వతంత్రులరై హాయిగ నుండిరి గదా. ఈ క్రైస్తవ రాజన్యులు జయింతురేని, పాలస్థానము వారి యధీనమగునేని, మఱి యింక శత్రుభయములేని కారణమున మీ స్వాతంత్ర్యము తప్పక యంతరించును. మీ శ్రేణి యావశ్యకమే నశించును."

అంతట నమూరి వికృతముగ నవ్వి యిట్లు ప్రశ్నించెను. "నీ పలుకులు నిజము కావచ్చును. కాని, ఒకవేళ క్రైస్తవనృపాలురు వెనుదిరుగఁ బాలస్థానము మహమ్మదీయుల యధీనముననే యుండె ననుకొమ్ము: దాన మనకుఁ గలుగు లాభమేమి?"

"లాభ మపారము, నిశ్చయము. సుల్తాను మన సాహాయ్యము తప్పక యపేక్షించును. తన్నుఁ దాఁకిన పరికరరక్షితులగు క్రైస్తవ శూరులు కొలఁదిమంది తోడ్పడినఁ జాలు, సలాఉద్దీను సుల్తాను ప్రాచ్య దేశవైరులను సులభతరముగ జయింపఁగలఁడు. మనకు నిక్కముగఁ గొన్ని రాష్ట్రములు ప్రత్యేకించును. ఈ మ్లేచ్ఛ రాజు బహు సమర్థుఁడగుటచేత, మనము భద్రముగ నుండవలయు. కాని, ఈతఁ డెంత కాలము జీవించును? అనంతరము మనల నడంచి యుంచుట యెవ్వనికి సాధ్యమగును? మఱియొకటి ప్రాచ్యదిగ్భాగమున సామ్రాజ్యములు కుక్కగొడుగులవలెఁ బొడసూపి, యట్లులే మాయమగుచుండును. ఈ లోపున, మనవంటి సైనికులు మఱికొందఱు రావచ్చును; అప్పుడు మనలను వారించువారెవరు? ప్రకృతము రిచర్డు మొదలగు భూపాలుర రాకవలన మన ఘనత మాటుమణఁగి యున్నది. వీరు వెడలిన యనంతరము మన యదృష్టము సిరా ఘాటముగఁ బర్వెత్తును."

"మిత్రమా! నీ వాక్యము సమంజసము. నా మనోగమనము గూడ నట్లులే యుండెను. కాని, కడు జాగరూకతతోఁ జరింపవలయు. ఫ్రాన్సు దేశాధిపతియగు 'ఫిలిప్పు' ధైర్యశాలి, వివేకవంతుఁడు గూడ సుమా."

"ఫిలిప్పును సులభముగా మఱలింపనగును. నిజామాత్యసామంతాది జనప్రేరితుండై యాతఁడు సహజవివేకము దొరంగి యుద్ధసన్నద్ధుండై యురుదెంచెను. తన దేశమునకుఁ గడు చేరువగనున్న ఇంగ్లాండు నృపాలుఁ డాతని సహజవైరి. మఱియు, ఫిలిప్పు మత్సరవగుండై దురాశాపరుఁ డైయుండు. ఈ కడుదూర దేశమునఁ గాలహరణ మొనరించుటకంటెఁ దనదేశమున కరుగుటయే యాతనికి లాభకరము. తగు వీలొదవునంతనే యాతఁడీ తలంపుడిగి నిజదేశాభిముఖుఁడగును."

"ఆస్ట్రియా దేశాధీశుని గుఱించి యేమందువు?

"ఆతఁడు దుర్గర్వి, మంకుఁడు. తన యాస్థానమునందలి గాయకులు కూడ నాంగ్ల నృపాలుని యమానుష బలసాహసముల గుఱించి పాడుచుందురు. ఆతఁ డయ్యది సహింపనేరక లోలోనఁ గడుఁ గటకటంబడు. ఆంగ్లభూపాలుఁ డాతనికి భయకారణుఁడు, నసహ్యాకారణుఁడునై యుండు. భయంకర వ్యాఘ్రమును వేఁటాడు జాగిలములలోఁ బిఱికివి ముందేగి ఆవన్యమృగమును దాఁకఁజాలక వెనుక వెనుక తగ్గి, ధైర్యవంతములగు శ్వానము లద్దానిని జీల్చునంతనే అయ్యవి కూడ ధైర్యము దాల్చి కవియును: ఆస్ట్రియా నృపాలుఁ డట్టివాఁడు. కాని, మిత్రమా! నేఁ డిట్టి విషయముల గుఱించి యేల వాకొనవలయు? ఈ యఖిల క్రైస్తవరాజన్యసంయోగము విచ్ఛిన్నము కావలయునని, ఈ నూతనాగతుఁ డీప్రాంతమునుండి తరలవలయు ననియు గదా. మఱియు, ప్రఖ్యాత రాజులలో నొక్కఁడు తప్ప మిగిలినవారలు సుల్తానుతో సంధి గావించుటకు సంసిద్ధులు.

"నిజము. క్రైస్తవనృపాలుర యభిప్రాయములట్టులే యుండు. మొన్నటి సమావేశమున దెల్లమాయెను. కాని, నీ హృదయ మింకను గొంత తేటపడవలయు. సుల్తానుతోఁడి సంధికార్య సంధాన సందర్భమున నా చిత్రకలాంఛనుని. ఆ స్కాచిశూరుని అంపవలయు

నని సభయందు నీవేల పట్టుపట్టితివి?”

అమారీ యిట్లు ప్రశ్నింప, కాన్రేడు మందహాస మొనరించి యిట్లు పలికెను. “అది యొక యుక్తి. కణాతి నామధేయుఁడగు శూరుఁడు బ్రిటను దేశస్థుఁడనియు, రిచర్డు సైన్యములోనివాఁడనియు సలాఉద్దీను ఎఱుఁగును. కావున, సుల్తాను వానిని విశ్వసించును. రెండవ మర్మమిద్దియున, స్కాటు జాతివాఁడు సహజముగ నాంగ్లనృపాలునిఁ బ్రేమింపఁజాలఁడు; ఇంకను బరస్పర వైషమ్యము లుండు. ఆకారణమున నాస్కాచి శూరుఁడు కజనందేశ పరిణామ మెఱింగించుటకు సూటిగా రిచర్డు సమక్షమునకుఁ బోఁడు. మనకయ్యది వాంఛనీయము.”

“మిత్రమా! నీయుక్తి యపూర్వము; కాని, కడు సున్నితము; ప్రకృతము నిరర్థకము. నీయుపాయ మెంత విరుద్ధముగఁ బరిణమించెనో చూచితిగదా. ఈస్కాచి శూరుఁడు స్వీయకార్యపరతంత్రుఁడై యురుదేజుక, ఆసింహాటలుఁడు రిచర్డు పునర్జీవికాఁగల సాధనముం గొనితెచ్చెను. ఈ వైద్యునుపచారమువలన నాముష్కరరాజు జీవింపఁ గలఁడు. అపుడాతని నేభూపాలుఁడు వారింపఁజాలును? ఆంగ్ల రాజు సైతానువలె సపూర్వబలోత్సాహవంతుఁడై కదనరంగమున ముందంజవేయునపుడు, తక్కుంగల రాజులు నాయకులు గూడ లజ్జావనతవదనులై తప్పక యనుగమింతురు.

“మిత్రమా! అట్లు కానేరదు. ఈ మ్లేచ్ఛవైద్యుఁ డరుదెంచిన నేమి? ఆంగ్లరాజును గాఱించు నసాధ్యరోగమును మఱలించునా? కల్ల. ఒకవేళ నమానుషముగ సంకల్పసిద్ధుఁడగు గాక; అంతమాత్రమునఁ జెడిపోవునది లేదు. రిచర్డు పునరారోగ్య మనుభవించులోపున, ఫ్రెంచి ఆంగ్లేయజాతుల సఖ్యము ధ్వంస మొనరింతును; ఆస్ట్రియా నృపాలుఁడైనను విముఖుఁడై తనదేశమునకుఁ బోవునట్లు లొనరింతును. ఆంగ్లరాజు వలయు జవసత్త్వములు గాంచి నాయ

కత్వము వహించు లోపున నితరప్రసిద్ధభూనేతలు తమ దేశములు చేరి యుందురు. రిచర్డు స్వీయసైన్యములను మాత్రము శాసింపవలయు."

ఈకుతంత్రము సన్యాసిశూరనాయకుఁడగు అమారీకి నచ్చ డాయెను. ఆ యేకాంతప్రదేశమున నెవ్వరైనఁ బొంచియుందురేమొ యని యిటునటు వడివడి దీక్షించి, తన యనుచరుని హస్తముబట్టి నిజహృదయ దుష్టాభిప్రాయ మచ్చుపడ నాతఁ డిట్లనెను.

"మిత్రమా! ఇట్టి కొఱమాలిన యాలోచనలేల? మృత్యుముఖమున నున్న రిచర్డు తాను లోపున నేమియో చేయుదువా? ఆతఁడేల లేవవలయు? ఆంగ్లరాజు మృత్యుసంస్థి నుండి వెలువడరాఁడు!"

కాన్రేడు అదరిపడెను. "ఏమి! ప్రసిద్ధాంగ్లనృపాలుఁడు, సింహబలుఁడు. క్రైస్తవజగదేకవీరుఁ డా మహనీయుని గుఱించియే యిటులందువా?" వాని వదనము వెల్లబాఱెను; స్వరము కంపించెను; కాళ్లు వడంకెను; చూపు భ్రమాన్వడెను. అంత నమారీ నిందాగర్భిత మందహాస మొనరించి యిట్లనెను.

"శూరుఁడా! నీశూరత్వము, ధీరత్వము నిదియేనా? నానాదేశాగత క్రైస్తవరాజసభను బంతివలె నాడించు ధీశాలివి నీవ యగుదువా! ఎంతటి భీరుఁడవైతివి! మంత్రశాస్త్రాభ్యాస మొనరింపఁగోరి, గురువులేని సమయమున నాశాస్త్రము దీసి, భూతాకర్షణ సమర్థమగు మంత్రము బఠించి తత్కారణోద్భూతభూతముఁగాంచి ధైర్య రహితుఁడై భయప్రకంపితుఁడగు మందునివలె నీవుంటివి. ఏమందువు?"

కాన్రేడు కొంచెము తెలివొంది, యిట్లనెను.

"మిత్రమా! ఉపాయాంతరము లేనపుడు నీవు చెప్పినదే యుక్తమగును. కాని, దైవమా! ఎంత దారుణము! యూరపుఖండము నందలి నానాదేశస్థుల శాపములకు గుఱి యగుదుమే!—సకల క్రైస్తవమతాధిపతియగు పోపు మనకు గతులు లేకుండ చేయునే:

నికృష్ట కుష్ఠరోగ బాధితులగు దౌర్భాగ్యులు సహితము శాము అమారీ కాన్నేడులము గాదని సంతసింతురే!"

సన్యాసిశూరనాయకుండు సహజ నిశ్చలతవీడక, ఇట్లు పలికెను.

"ఓయీ! తాత్పర్యాలోచనల కధీనుండవగుదువేని, యీవిషయ మింక విస్మరింపుము. మన మీవిషయమెన్నండు దలంపలేదను కొందము. ఇది యొక స్వప్న మనుకొందుము. స్వప్నగత వృత్తాంత మింక దలంపవలదు."

కాన్నేడిట్లు బలుకుచుండెను. "ఈస్వప్నము తొలంగనేరదు. మిత్రమా! మొదట నాస్ట్రియా యింగ్లాండు దేశములకు భేదము గల్పింతును."

అమారీ సంతసించి వెడలెను. చీకటియం దాతం డంతరించు వఱకు నావంకం దిలకింపుచుం గాన్నే డచ్చటనేయుండెను ఈతం డాశాపరుండు, గర్వి. మంచిపెద్దరికపు కార్యము సాధింపంజూచు తంత్రజ్ఞుండు కూడనగును. గాని, అమారీవంటి క్రూరాత్ముండు గాండు. కాన్నేను భోగపరాయణుండై, సిగ్చారముగ నుండంగోరును. అతం డిట్లు చింతించెను. "ఆహా! ఈ కఠినాత్ముని పలుకు నిక్కము. అమారీచెప్పినటులు భూతము నామంత్రణ మొనరించితి. కాని నావలెనే స్త్రీయలాభపరాయణుండగు నీ సన్యాసిశూరుండు తదర్థ మింతటిక్రూరకృత్యమైన నొనరింప సమకట్టునని తలంచి యెఱుంగనే. ఈక్రూరనేడు సాగరాదు. ఇంకనైన నీ మతయుద్ధ మంతరింపవలయు. అమారీ యుపదేశించు మార్గమే సూత్రముగ; నిశ్చయము. కాని, తలంచునంతమాత్రమున హృదయము కంపించును: ఐనను, అయ్యది తప్పనోపాయము గానోపు."

ఆ తెఱంగున గాన్నేడు నిజమనోభవాలోచనామగ్నుండై, బాహ్యప్రపంచము మఱచియుండిన ఆముహూర్తమున, భటుండొకండు నిశ్చల విస్పష్ట స్వరమున నిట్లు హెచ్చరించెను. "మనపవిత్రసమాధినంస్మరింపుడు!"

ఆపలుకులే తత్క్షణము వివిధస్థానములనుండి ప్రతిధ్వనించెను; కాన్రేడు భయప్రకంపితహృదయుం డాయెను. నానా దేశములనుండి యరుదెంచిన క్రైస్తవసైనికులు తమపవిత్రసంకల్ప మొక్కక్షణమైన మఱవరాదని రణభటులప్పుడప్పు డటులు హెచ్చరించుచుందురు. ఆవిషయము కాన్రేడెఱుంగనిది కాదు. కాని, చిత్తమును దురాలోచనలు కలంచు నాముహూర్తముననే ఆహెచ్చరిక వెలువడుటచేత దైవమే తనునట్లు ప్రబోధించినటుల స్ఫురించెను. తదవసరమునం దావేళ మున దశదిశలు వడివడిం బరికింప, సకలక్రైస్తవసేనాశిబిరమధ్యమున 'జార్జిదిబ్బ' యను సమున్నతస్థలమున సగర్వముగ నెగురు నాంగ్లపతాక మాతనికి దుస్సహముగ గోచరించెను. అప్పు డప్రతిభశాలు రగు నితరరాజుల లాంఛనము లామిట్టను నప్రదేశమున స్థాపితములై యుండ, వానికంటెం దాన యెక్కుడు దానివలె నాంగ్లటెక్కె మొక్కటే యామిట్టపై నెగురుచుండెను. సమున్నతాంగ్లపతాకము గాంచినంతనే, సూక్ష్మమగు కాన్రేడు చిత్తమున నొకయూహ స్ఫురించెను. ఇంతవఱకు నాతనిం గలంచు నాందోళనము తత్క్షణము నంతరించెను. కాన్రేడు దృఢాభిప్రాయబద్ధుండై, తనునతి త్వరితగమనమునం దనశిబిరము జేరి తనకొఱకు వేచియుండు పరిచారజనులను సెలవొసంగి, రయమున్న శయ్యపై వ్రాలి, యిట్లు చింతించెను. "ఆస్ట్రియా నృపాలుని రేపుగాంతును. మాయుద్యమమెట్లు ఫలించునో చూచెదం గాక. విఫలమగునేని అపుడు అమారి దారుణోపాయము..."

౧౧

ఆస్ట్రియాదేశము జర్మనుసామ్రాజ్యములోనిది. 'లీపాల్డు' నామధేయుండగు నాదేశపాలకుండు జర్మనుసామ్రాట్టునకు దగ్గఱచుట్టమగుటచేతం దదాధిపత్యము సంపాదింపంజాలెను. మఱియుద్దా

నంతరము రిచర్డు ప్రచ్ఛన్నముగ నాస్ట్రియా దేశము జొచ్చెను. లీపాలుఁ డాతని బంధించి శాశ్వతముగు దుర్యశము గడించెను. కాని ఆతని కట్టి బుద్ధి స్వాభావికముగ బుట్టినది కాదు. ఆస్ట్రియాపాలకుఁడు దుర్బలుఁడు, దురభిమాని, యాశాపరుఁడు. ఐనను లీపాలుఁడు క్రూరాత్ముఁడుమాత్రము కాఁడు. సమున్నతమై, దృఢమై, మనోహరమై యొప్పు నాతని మూర్తి మెఱుపు, దెలుపురంగులతోడ నలరారుచుండెను. ఆనృపాలుని కురులు దీర్ఘముగఁ జక్కగ నుండెను. తన కాయము తనకే బరువుగ దుర్భరముగ నుండినటుల లీపాలుఁడు వికృతముగ నడచును. ఆస్ట్రియాభూపాలుఁడు సామాన్య వస్త్రములు ధరింపఁడు. ఆతఁడు సదా యమూల్యాంబరములే సగర్వముగఁ దాల్చును. కాని యట్టి వస్త్రధారణ మాతని యాకృతికి సరిపడకుండెను. దురభిమానియగు లీపాలుఁడు తన యాధిక్యము నిలుపుకొను విధ మెఱుంగక యసంబద్ధముగఁ బ్రవర్తించుచుండెను. చిత్తము నొకింత స్థిరముగ నుంచి యాత్మగౌరవము సుళువుగా నిలుపుకొనజాలునను విషయములందాతఁడు మూర్ఖుఁడై, ధూర్తుఁడై వాక్పారుష్యము జూపుటయేగాక పరుషకృత్యములుగూడ నొనరించువాఁడు.

అవివేకియగు లీపాలుఁడు తానవివేకముగ మెలంగుచుంటినని యప్పుడప్పుడు గ్రహింపఁ జాలియుండెను. అట్టి జ్ఞానము సహజముగ బాధకరముగ నుండెను. తనయంతటి రాజ్యాధికారసంపన్నుఁడు మెలంగవలసినట్లు తానుఘనముగ మెలంగుటలేదని యాతఁడు సంకటపడుచుండెను. తానాకారణమున బ్రజాపరిహసనమునకుఁ బాత్రుఁడ నగుదునని యనుమానించి యాతఁడు మఱియు ఖేదపడును.

ఈ లీపాలనృపాలుఁడు మతయుద్ధసన్నద్ధుఁడై మహాసైన్యసమేతుఁడై బయలుదేఱినపుడుప్రసిద్ధాంగ్ల నృపాలునితోడి స్నేహ మనుభవింపవలయునని వాంఛించెను. అవకాశ మొదవినపు డట్టిప్రయత్నము

లాతఁ డొనరించియే యుండెను. ఆస్ట్రియా రాజు కేవలము ధైర్యహీనుఁడు కాఁడు. కాని, అపాయమును రమ్యకాంతాలలామునుబోలెఁ గాంక్షించు రిచర్డు నృపాలాగ్రణి యాతఁడు ధీరుఁడు కాడని, యెంచి నిరసించెను. మఱియు నీపాలుఁడు నిజ దేశాచారానుగుణముగ భోజన ప్రియుఁడును, అమిత మధురసాస్వాదనాయత్తచిత్తుఁడును నై యుండెను. ఆంగ్లనృపాలున కట్టి యభ్యాసములు దుస్సహములు. తన యభిప్రాయము నాతఁడు మఱుఁగు వఱుపలేదు. లీపాలుఁ డాకారణమున సహజముగఁ గుపితుఁ డాయెను. కుటిలుఁడును, వివేకవంతుఁడును, నేర్పరియు, నాంగ్లరాజునకు సహజవిరోధియునగు ఫ్రెంచి నృపాలుఁ డాంగ్లాస్ట్రియా రాజన్యుల పరస్పర విభేదానలమును మఱియుఁ బ్రజ్వలింపఁజేయుచుండెను. ఫ్రాన్సు దేశమున రిచర్డు కొంత రాజ్యము గలిగి యుండెను; అతఁ డాసందర్భమున ఫ్రెంచిరాజునకు సామంతుఁడు గావలయు. కాని, స్వతంత్ర దేశపరిపాలనా ధురంధరుఁడై, భూరిబల ధైర్య గుణాలంకృతుఁడై యొప్పు నా రాజేంద్రుఁడు ఫ్రెంచిరాజు నేల లెక్క సేయును? ఫిలిప్పు ప్రతిక్రియ యొనర్పఁజాలక, సహించియు నుండజాలక, మతయుద్ధార్థ మరుదెంచిన యితరనాయకులను జాతుర్యము మీఱ జేరఁదీసి, యసాధ్యుఁడగు నాంగ్లనృపాలుని భంగపుచ్చవలయునని యోచించెను. స్వార్థపరుఁ డగు కాన్రేడు రిచర్డు నృపాలునిపైఁ గుట్రలు పన్నుచుండిన యీసమయమునఁ బరిస్థితు లటులుండెను.

కాన్రేడు ఆస్ట్రియా పాలకునిఁ గాంచుట కొఱకు నెపముండవలయుఁ గదా. "సైప్రసు" ద్వీపమునుండి యరుదెంచిన యమూల్యమధురసము తనమిత్రుని కొసంగి, దాని ప్రభావ ముగ్గడించి, సందు జూచి కథ నడిపింపవలయునని కాన్రేడు నిశ్చయించెను.

మధ్యాహ్నసమయమున నాస్ట్రియా భూపాలుఁడు భోజన మారగించుచుండెను. తన్మిత్రమాయత్తమైన బల్ల నానావిధ రుచిరాహార

పదార్థములతోడను, ప్రశస్తమధుపాత్రములతోడను ఘూర్ణిల్లు
చుండెను. దీర్ఘములగు గడ్డములు గల ప్రభువులు చిత్రవస్త్రధారణ
మొనరించి సముచితాసనములం జట్టును గూర్చుండిరి. వివిధప్రాయము
లగు పరిజనులు తమతమ యజమానుల చాటుననుండి తమలోఁ
దాము మాటాడుచు, ప్రభుహస్తముక్తకబళములు గబళించుచు,
నప్పుడపుడు వారితో మాటాడుచు హాయిగనుండిరి. గాయకులు,
హాస్యగాండ్రు, ప్రహసనాంగులు గూడ నసంఖ్యాకముగ నుండిరి.
వారందఱు గూడ విచ్చలవిడిగ సురాపాన మొనరించి కేరుచు నుండిరి.

బహుజనసంకీర్ణమై, నానావిధకంఠరవముఖరితమై యొప్పు నా
రాజభవనము కాన్నేదున కొంత మద్యశాలవలెఁ దోఁచెను. ఆస్ట్రియా
భూపాలుని నాగరికత యింతి నికృష్టముగ నున్నను, అతని లాంఛన
ములు మాత్రి మావంతయు లోపములేకుండ యథావిధమున జరుగ
వలసియుండెను. సర్వాంశమున జనించిన పరిచారకులు మాత్ర మాతని
చెంతఁ జేర నర్హులు. వారైనను, బహు జాగరూకతతో సమీపించి,
అపార భయభక్తులతో మోకరించి, భోజనపదార్థముల నందీయ
వలయు. అతని వైభవమున కంతము లేదు. సువర్ణకలశములందే
యాతఁడు మేలురకపు మఘుంబును ద్రావును. లీవాలుని వస్త్రము
సముజ్వలము; కిరీటము స్వతంత్ర ప్రవాలునిదివోలె సమున్నతముగ
రాజిల్లుచుండెను. రెండడుగుల పొడవుగల మొనలు పాదరక్షలు
ఘనరజితపీఠమునంటియుండెను.

లీవాలుని దక్షిణభుజము వెనుక నొక వింతపురుషుఁ డాసీనుఁడై
యుండెను. అతఁడు సామాన్యుఁడు కాఁడు. వాని నల్లని అంగీపై
నున్న నల్లని మొగములకు కట్టబడ లెక్కలేని వెండిబంగారు నాణె
ములు దీపించుచుండెను. అయ్యవి వివిధరాజన్యు లొసంగిన బహు
మానములు. వెండి నాణెములు గుత్తిగఁగట్టిన యొక పొట్టి చేఁగఱ్ఱ

బట్టి, జనుల నాక్షింపవలయు నప్పుడాతఁడు గళ్ళునఁ గొట్టును. వాని యుద్యోగమిట్టిదని నిర్వచించుట కష్టము. గాయకుఁడు, మంత్రి, వంది, కవి, ప్రాసంగికుఁడు కూడనైన యాతఁడు నిజరాజాభిమానగౌరవములు బడయఁగోరుచుండెను. ఆకారణమున రాజ కృపాపేక్షాపరు లాతని సహాయుని ముందుగఁ బ్రసన్ను నొనరించుకొనఁ బ్రయత్నించుచుండిరి. ఈతనికి ‘వాచాల’ నామధేయము సంక్రమించెను. వింత వస్త్రములు వింత టోపీయును వింతజోళ్ళు, గజ్జెలు, మువ్వలును గల్లుమనిపించు నాస్థాన విదూషకుఁడు రెండవపార్శ్వమున నుండెను.

ఈదృశ నానాజన పరివృతుఁడై భోజన మారగించు నాస్సిరియా నృపాలుఁడు కాన్రేడును గాంచినంతనే, ససంభ్రముఁడై, సగౌరవముగ స్వాగతమొసంగి, తన కుడిప్రక్కఁ గూర్చుండఁజేసెను. తనమంత్రు నాంతర్యము నరయఁజాలని లీపాలుఁడు నిజవాచాలవిదూషకుల ప్రసంగ మాతని కానంద మొదవఁగూర్చునని విశ్వసించి, తానానందింపఁదొడఁగెను. వాచాలుని ప్రసంగానంతరము విదూషకుఁడొక చిన్న హాస్య వాక్యము బలికి శ్రోతలను రంజింపఁగడంగును. అట్టులే వాచాలుఁడు తనమిత్రుని ప్రవచనము వివరింపఁ బూనుకొనును. ఒకపుడు, ప్రేక్షకులు తన మాటాలింపవలయునని విదూషకుఁడు ఘల్లుఘల్లున రొద సేయుచుండెను. వాచాలుఁడు కూడ నట్లే తన దండము ప్రయోగించుచుండెను. రాజు మొదలు సేవకుల వఱకును గూడఁ దత్సభాంతర్గతజనానీకమంతయు నావిచిత్ర ప్రసంగవాహినీతరంగముల నోలలాడుచుండెను.

అట్టి యసంబద్ధప్రవర్తనము కాన్రేడున కేమాత్రము రుచింపకుండెను. ఐనను, నేర్పరియగు నాకౌటిల్యుఁడు త్వరపడి స్వీయవ్యాపార ప్రచురణ మొనరింపక ఆ మూర్ఖసంఘము తనకనువగు తెరవునకు దిరుగువరకు వేచియుండెను. అట్టి సమయము గనుపట్టి, ఆతఁ డిట్టు

లనెను. "గౌరవనీయులను గౌరవింపవలసినదే. రిచర్డు తప్పక ప్రశంసనీయుఁడు. ఆతని నిరుపమాన బలసాహసములు స్తవనీయములు. కాని, ఇతర రాజన్యులు గూడ సముచిత ధైర్యసాహసములు బ్రదర్శించి ఖ్యాతిగాంచిరి. ఈ ప్రసిద్ధసభాభవనమున జగద్విఖ్యాతాస్ట్రియా నృపాలకీర్తికలాప మాలాపించు గాయకుఁడు లేఁడా?"

తోడనే యిరువురు తమ వాద్యములు సారించి పాడఁబోయిరి. కాని, తదుత్సవాధిపత్యము వహించువానివలె వాచాలుఁడు వారిని వారించి, మఱియొకని నియోగించెను. వాఁడంత సర్థరహితమగు, నొకచిన్నగీత మాలాపించినంతనే, వాచాలుఁడు తనదండము ఘల్లునఁ గొట్టి, తననామము సార్థకమగునట్లు దీర్ఘముగ సర్థము జెప్పెను. గాయకుఁడు మఱియొకగీతము బాడెను. తోడనే, వాచాలు డిట్లు వ్యాఖ్యానమొనరించెను.

"అయ్యలారా! ఖగరాజనగ రాజోత్తముఁడగు మన లీపాలభూపాలుఁడేయని గ్రహింపవలయు. పక్షములుగల పక్షిజాతిలో నెల్ల సాళువమే. అనగా, డేగ సూర్యున కత్యంతసమీపముగ నెగురఁగలదు.

అదియే సమయమని, కాగ్రేను యథాలాపముగ నిట్టులనెను.

"సింహము శ్వానముకంటెను ఎత్తుగ నెగిరెను."

ఆస్ట్రియారాజు క్రోధారుణరంజితవదనుఁడై యనిమిష నయనుఁడై యిట్టులనెను. కాగ్రేను నృపాలుఁడు మన్నించుగాక! "పక్షిరాజుకంటె పంచాననము పై కెగయుట యసంభవము. సింహమునకుఁ బక్షములు లేవుగదా."

సహజనిశ్చల స్వరమునఁ గాగ్రే నిట్లు బదులాడెను. "పక్షములు లేకున్న నేమి? ఆంగ్లరాజ్య లాంఛనమగు సింహము విజృంభించి, పశుపక్షిమత్స్యాది జీవగణంబుల నెల్లఁ దృణీకరించు."

మధురస మాస్ట్రియా నృపాలునకు, బాగుగఁదలకెక్కెను; వదన

మధికముగ నెత్తివాటెను. "మిత్రమా! నిజమాడుచుంటివా? ఏశాశయబద్ధులై యుదయించు స్వతంత్రక్రైస్తవ రాజ్యాధీశులకంటెc దాను మేటియని రిచర్డు సగర్వముగ గర్వించియుండునా!"

చతురుండగు కాన్రేడు అల్లన నిట్లు వాక్రుచ్చెను. "మిత్రమా! నాకేమి తెలియు? పరిస్థితులు మాత్ర మట్లుగోచరించెను. మాయ మూల్లదె సకలక్రైస్తవ శిబిరవలయాంతరప్రదేశమున నాతేని పతాక మొక్కటే వాయుధ్ధూతమై నిబ్బరముగ నెగురుచున్నది! అఖిల పాశ్చాత్యసైనిక నికాయంబులకుc దానే సర్వాధికారినని, ఆతనే త్రిలోకైకపాలకుండనియు ఆ మహాపురుషుండు భావించుcగాcబోలు!"

"ఏమి! ఆంగ్లేయుం డిట్టి నాగడ మొనరింప నీవు సహించి యుండుటయేగాక, ఇంత నిర్వ్యాపారముగ నిశ్చలముగ నుంటివా?"

మహనసకారణ ప్రవర్ధమానాగ్రహధురీణుండగు నాస్ట్రియా భూపాలుం డట్లు ప్రశ్నింప, టైరునగరాధిపతి యగు కాన్రేడు యథా నిశ్చలస్వరమున నిట్లు బదులాడెను. "రాజపుంగవా! దుర్వార బలాధికారసంపన్నులగు నృపాలురు ఫ్రాన్సు, ఆస్ట్రియా ప్రముఖులే సహించియుండునపుడు, నాలెక్కయేమి? నీకిట్టి యవమానము సహ్యమగునేని, నాకవమానమే లేదు."

దుఃఖక్రోధాతిరేకమున లియపాలుండు నిజముష్టిఘాతంబున బల్ల గొట్టి, యిట్లు అనెను.

"ఈ నికృష్టాంగ్లద్వీపస్థు నాగడము గూర్చి ఫిలుప్పునకుc జెప్పుచునే యుంటిని. ఎప్పటి కప్పుడు ఫ్రెంచి రాజేమియో సమాధానము చల్లగc బల్కును. తనకు రిచర్డు సామంతుండట, తానా కారణమున బహిరంగముగ నీసమయమున గలహించుట బాగుండదట"

"ఫ్రెంచి నృపాలుండగు ఫిలుప్పు వివేకవంతుండని పేరు గాంచె. ఇట్టి సహనము తత్స్వభావము కానోపు. కాని, నీకట్టి యడ్డంకి లేదు

20

గదా! ఆంగ్లాధికారము నీవేల సహించి యుండవలయునో తెలియకున్నది." కాన్రేడట్లు పల్క, లీపాలుఁడు సక్రోధముగ నిట్లనెను.

"ఏమీ! నేనా సహించి యుండుట! అఖండయశోమండితమగు రోమను సామ్రాజ్యమునకు జీవకర్త్రియగు ప్రసిద్ధాస్ట్రియా నృపాలుఁడొక చిన్నలంకను పాలించు నరాధముని లెక్కసేయునే? మిత్రులారా! సామంతులారా! చమూపతులారా! లెండు, లెండు! గర్వాంధుఁడై, మాపోట్లను దృణీకరించి యాంగ్లశ్యేనము తన యంతర మెఱుఁగుఁగాక. రండు! ఆస్ట్రియా శ్యేన విరాజమానలాంఛన మంబరము చుంబించునట్లు పాఁతవలయు—లెండు!"

లీపాలుఁడు తదనరావేశమున నట్లు జలధరధ్వానమునఁ బల్కుచు, దిగ్గున లేచి, తను విన్నంటి యరుదెంచు జనావళియు సంభ్రమోత్సాహమునఁ గోలాహల మొనరింపఁ దచ్ఛిబిర బాహ్యప్రాంగణమున నల్లలాడు కేతనముం దన కేలునఁ బూనినంతనే, కాన్రేడు నిజముగ వారించు వానివోలె నిట్లనెను.

"రాజోత్తమా! తీవ్రపడవలదు. నేఁ డిట్టి సమయమునఁ గ్రైస్తవ శిబిరమును గలహరంగ మొనరించుట యవివేకము కానోపు. మఱి కొంతకాల మీయాంగ్లనృపాలు నాగడము సహించి—"

"ఒక్కగడియను, ఒక్కక్షణమైనను సహింపఁజాల!" లీపాలుఁడట్లు గర్జించి దురంతక్రోధఘూర్ణితమనస్కుఁడై నిజపతాకబద్ధహస్తుఁడై, సామంతాద్యనేక జనపరివృతుఁడై వడివడిఁబోయి, ఆంగ్లపతాకము సమీపించి, విపరీతావేశమున నద్దానిం బెకలింపఁబోయెను. అంత విమాషకుఁడు ధైర్యము వహించి, నిజభుజద్వయంబునఁ దన యధిపుని బంధించి యిట్లనెను. "అధిపా! ప్రియాధిపా! వలదు! భద్రము సుమా! సింహమునకుఁ గోరలు కలవు"

"పోఁగాక, సాళువమునకుఁ దీక్ష్ణనఖంబులు కలవు గదా!"

అట్లు ధైర్యముగఁ బ్రత్యుత్తరమొసఁగిన ఆస్ట్రియా నృపాలుని హస్తము లింకను ఆంగ్లజెండాకంబమునంటియే యుండెనుగాని, తీసి వైచుటకు మాత్రము స్థైర్యము చాలకుండెను.

వాచాలుఁడు కేవలము వివేకరహితుఁడు కాఁడు. వాఁడాసమయము గనుపట్టి దండము ప్రయోగించెను. లియోపాలుఁ డభ్యాసవశంబుననో యన రయమున వెనుదిరిగెను. అంత నాపదరితమంత్రి యుక్తియుక్తముగ నిట్టులనెను. "సింహము మృగరాజు. అట్టులే వియత్తలమున విహరించు విహంగముల కెల్ల గృధ్రము రాజగు. కావున ఒకరి యాధిక్య మొకరికి మత్సరకారణము కారాదు. రాజోత్తమా! ఆంగ్లరాజలాంఛనపరాజమునకశనము జోలకఁ బోక, భవదీయ లాంఛన మాదంతినే ప్రతిష్ఠింపుము."

లియోపాలుఁ డామాట లాలించినంతనే, ఆంగ్లేయపతాకస్తంభము వీడి తనమిత్రుఁడగు కార్నేడు కేసి సిటుసటుఁ జూచెను. కాని, ఆంగ్లాస్ట్రియా నృపాలురకు భేదము గల్పింప సంకల్పించిన ఆకుటిలుఁడు తన కార్యము సఫలమగుచుంటఁ గాంచి, పన్నుగడ సాగకుండ మాయమాయెను. తనమిత్రుఁడు కానరాని కారణమున లియోపాలుఁ డెలుఁగెత్తి యిట్టులనెను. "ఆంగ్లరాజ ప్రభుండు నృపాలుని సామంతుఁడు. నేనో! విశాల ధరణీ సామ్రాజ్యభారధురంధరుండనైనవాఁడ. మదీయ పతాక మీపతాకముం దలదన్ను యున్నతముఁ దగియుండును. ఐనను సకల క్రైస్తవసమ్మేళనమునకు భంగ మాపాదింపనొల్లక, అస్మదీయ గౌరవమునకు భంగము వొందకుండ ఈయాంగ్లకేతనముతో సమానముగఁ నాలాంఛనము గూడ నట నెలకొల్పెదను."

ఆనృపాలుఁ డాసందర్భమున సకల జనహృదయరంజన మొనరింపఁ జాలు మధురసముల పీపా తెప్పించి తన్నికటస్థుల జనసైన్యమునకు విందొనరించెను. ఆస్ట్రియా కేతనము స్థాపితమాయెను. ఆప్రదేశము

బహుళజనధ్యానఘూర్ణిత మాయెను.

ఆముహూర్తముననే రిచర్డు నృపాలుఁడు మేలుకొనఁజాలు సమయ మరుదెంచెను. హాకీము చక్కఁగఁ బరిశీలించి, చేయవలసిన యుపచారము లొనరించి, జ్వరమంతరించెనని లోయ ప్రభువకుఁ దెలిపెను. ఆంగ్లనృపాలుఁడు నిరుపమాన దృఢగాత్రుఁ డగుటచేత మఱియొక సారి యౌషధమీయ నవసరము లేకుండనే రోగవిముక్తుఁడాయెను. ఆవిషయ మత్యంతానుభవముగల మహమ్మదీయ వైద్యులకుఁ గూడ నాశ్చర్యము కలిగించెను. నృపాలుఁడు నయనములు నులుముకొనుచు మేల్కాంచి, సుఖాసీనుఁడై, పునరారోగ్య ప్రాప్తకారణానందాతిరేకమున లోయప్రభు నుద్దేశించి తనకోశమున నెంత ధనమున్నదని ప్రశ్నించెను. ఆతఁడు సరిగా సమాధాన మీయలేక పోవుటచే, నృపాలుఁ డిట్టులనెను.

"కోశాగారమునందలి ధన మెంతయైనను సరే. తక్కువెక్కువలు సరకుసేయక, పవిత్రమతయుద్ధమునకు నన్ను మగుడ నాయత్తపఱచిన యీవైద్యవిద్యావిశారదునకు బహుమానపురస్సరముగా నొసంగుము. వేయునాణ్యములకుఁ దక్కువగ నుండునే, వలయు నాభరణము లొసఁగి యీలోటు పూరింపుము."

ఆంగ్ల రాజిట్లు పలుక, నదంబేగు నామధేయుఁడగు హాకీ మిట్టు లనెను. "అల్లాగారు ప్రసాదించిన విజ్ఞానము విక్రయింపఁజాలను. మహారాజా! అట్టి క్షుద్రకార్య మొనర్తునేని, ఈదివ్యౌషధప్రభావ మంతరించునని యెఱుంగుము."

లోయప్రభువు విస్మయాక్రాంత చిత్తుఁడై యిట్టు లనుకొనెను. "ఈవైద్యుఁడు ధనము నిరాకరించెను! విపరీతము! తాను శతవర్ష ప్రాయుఁడనని తొలి చెప్పెను, ధనోపేక్ష మఱియు వింతగనున్నది."

ఆపలుకులు తన వీనులం బడ, రిచర్డునృపాలుఁ డిట్టు లనెను.

"లోరనా! ఖడ్గముధరించి ధైర్యముజూపుటతప్ప వేఱొకటి నీకుఁ దెలియదు. క్రైస్తవశూరజనోచితగుణ మిదే కాని సాహస్యము నీకు దుర్గ్రాహ్యము. నిశ్చలస్వాతంత్ర్యప్రియుఁడగు నీమహామ్మదీయుఁడు త్త మోత్తను పాశ్చాత్యశూరులకుఁ గూడ నాదర్శప్రాయుఁడగుసుమా."

వినయగౌరవపురస్సరముగాఁ దన కరములు ముకుళించి, స్వీయ గౌరవమునకు భంగము రాకుండ మెలఁగునట్లు దోఁచి, తాదృశస్వరంబున నామహామ్మదీయుఁ డిట్లనెను "ప్రసిద్ధ *రిక్కరాయాగ్రణిచే నీసేవకు నిట్లు ప్రశంసించుటయే గొప్ప బహుమానము. కాని, నీవిపుడు కొంతసేపు విశ్రాంతి గాంచవలయు. ఈదివ్యౌషధ మింకొక సారి సేవింపవలసిన యవసరము లేదని భావించెదను. ఐనను, బల మల వడనుండ అలసట పడుదువేని, అపాయము కలుగవచ్చును. నాప్రార్థన మన్నించి విశ్రమింపుము."

రిచర్డునృపాలుఁ డిట్లు పలుకాడెను.

"హకీమ్! నీమాట జవదాటరాదు. కాని, బహుదినములనుండి దహించు రోగమునుండి విముక్తుఁడనైతిని. ఇపుడా బాధ యించుకయు లేదు. యుద్ధాసక్తుఁడనైన నెట్టి యోధునైన మార్కొనఁజాలుదు, ఏమి! ఏమి! యీ యాకస్మిక కోలాహలము? రణవాద్యధ్వనులు, నానాలాపము దవ్వున వినవచ్చుచున్నవే! లోయా! నీవు శస్త్రమంతమేగి యరసిరమ్ము."

లోయాప్రభువు వెంటనే యాజ్ఞలకేఁగి, యొక్క నిముసమున మరలివచ్చి, యిట్లు నివేదించెను. "ఆస్ట్రియాదేశాధిపతియగు లియోపాల్డు మధుపానమత్తుఁడై తాదృశపరిజనపరివృతుఁడై, శిబిరాంతరమునఁ బరిభ్రమించును."

"త్రాగుబోతు! ఈమ్లేచ్ఛప్రాయుఁడు నిజమందిరాభ్యంతరమున నడఁగియుండక, క్రైస్తవాన్వయము 'ఛీ' యనునట్లు వాడవాడల నేల తిరుగాడవలయు?" ఆంగ్లభూపాలుఁ డటు లాడునంతలో సైరు

* రిక్కరాయుఁడు = రిచర్డురాజు.

నగరపాలకుఁడగు కార్నేను ప్రవేశించుటగాంచి, యాతఁడు వెండియు నిట్టు లనెను. "కైరునగరాధిపా! నీ వేమందువు?"

"మహారాజా! రోగపరిత్యక్తుఁడ వగుట కడు మోదావహము. కాని, క్షమింపవలయు. అస్ట్రియా నృపాలాతిథ్యము చవిజూచిన వాఁడింతకంటె మాటలాడుట యసంభవము."

"అస్ట్రియా మఘవానమత్తాగ్రేసరుని విందు నీవును గుడిచియుంటివా? బాగు. కాని, అచ్చటి వింతయేమి? ఈకోలాహలకారణ మెద్ది? కార్నేడు మహాశయా! నీవంటి భోగపరాయణుఁడు ఇంతలో విరమించి యిటు లరుదెంచుట వింతగాఁ దోఁచెడిని."

ఆంగ్లరాజ వాగ్ధోరణి యరసిన లోయప్రభు వావెనుకకుఁబోయి అస్ట్రియానృపాలుని చేష్టలు తెలుపవలదని కార్నేనునకు సన్న యొనరించెను. కాని తా నావిషయము గాంచనట్టులు, కాంచినను తదర్థ మెఱుంగనియట్లు నటించి, ఆమోనకాఁ డిట్టులనెను.

"రాజపుంగవా! లిపాలుని చర్యలు మన కెల్లరకుఁ దెల్లముగదా. నే నివు డాతని పిడిపచ్చుట నిక్కము. ఏమందువా? ఆ మూర్ఖచిత్తుఁడు తానేమొనరించుచుండెనో యెఱుంగఁడు. అఖిల క్రైస్తవశిబరశ్రేణి మధ్యస్థోన్నతప్రదేశమున మిన్నంటు నాంగ్లపతాకము నిర్మూలించి, తన కేతన మాతఁడు నిలుపఁగడంగుటఁగాంచి, యట నిలువఁ జాలక—"

"ఏమంటివి?" వచ్చినవారిని మేలుకొలుపఁజాలు భయదభూరి ధ్వానమున రిచర్డు గర్జింప, కార్నేడిట్టులనెను. "రాజపుంగవా! ఆగ్రహింపకుము. అజ్ఞుఁ డజ్ఞానముగఁ జరించుగాక!"

"వలదు! అటు లాడవలదు!" సింహలాంఛనుఁడు సింహము వలె గర్జింపుచు, విద్యుద్వేగమున శయ్యనుండి లంఘించి వస్త్రధారణ మొనరించెను. "లైయప్రభూ! మాటాడకుము! లోయా! ఒక్కపలు కాడవలదని యాజ్ఞాపించువాఁడ. అపరస్పంద మొనరించువాఁడు

మా మిత్రుఁడు కాఁడు. హాకిన్! నీవును మాటాడవలదు!"

రాజహితాభిలాషులయ్యుఁ బచ్చాసన నతిక్రమింపనేరక, లోయ వైద్యులు భయసంభ్రమాకులులై, యనిమేషనయనులై, చూచు చుండ, నృపాలుఁడు వస్త్రాచ్ఛాదనమైనంతనే, కంబమున వ్రేలాడు ఖడ్గము దీసి, ఇతరాయుధంబులు జూడక, ఏ పరిజనునైనఁ జీరక, శర వేగమున నవ్వలకుఁ బోయెను. తాను విస్మయపరవశుఁడై నటులు కాన్రేను నటించి, లోయప్రభువుతో మాటాడఁబోయెను. కాని, ఆంగ్లేయుఁ డాతని నవ్వలకుఁ ద్రోసికొనిపోయి, యొక రాజసేవకునితో వడిగా నిట్టులనెను. "నీవు పరుగునఁ బాఱి, 'శాలిసబరీ' ప్రభువు తన సైన్యముతో నాంగ్లపతాకము చెంతకు రయమ్మున రావలయునని తెలుపుము. నృపాలుఁడు జ్వర ముడిగి స్వస్థతఁ గాంచెనని కూడ నెఱిఁగింపుము."

పరిచారకుఁ డా పలుకులు బాగుగ నాలింపలేదు; ఆలించినను సరిగా నర్థము చేసికొనఁజాలక పోయెను. కాని, తమ నృపాలుఁ డున్మాదునివలెఁ బాఱుటయు, ఆ వెనుక లోయప్రభువు నిర్భరాందోళిత చిత్తుఁడై పరుగిడుటయుం గాంచిన పరిచారకులు మిక్కిలి కలవరపడి నలుదెసలఁ బాఱి, తగు సమాధాన మీయకుండ వివిధాంగ్లసైనిక నికాయంబుల డాసి, యుద్ధసన్నద్ధులు కావలయునని వారిని హెచ్చరించిరి. దుస్సహమార్తాండాతపంబునకు భయపడి, మధ్యాహ్న భోజనానంతరము వారు విశ్రాంతి గాంచుచుండిరి. అంతలో నెట్టి ప్రమాదము సంభవమాయెనో వారెఱుంగరు. ఎఱిఁగింపఁగలవా రెవ్వరును గానరారు. గావున, దామే యొక సమాధానము గల్పించుకొని సమర సన్నాహులు కాఁ జొచ్చిరి. మహమ్మదీయు లాకస్మికముగఁ దమ శిబిరము ప్రవేశించిరనియు, రిచర్డునృపాల ప్రాణాపహరణాయత్తులై రనియుఁ గొందఱు భావించిరి. విషరోగకారణమున నాతఁడు గడచిన

రేయుచే స్వర్గస్థుఁ డాయెనని మఱికొందఱూహించిరి. అట్లుగాక, దుష్టాస్ట్రియా కృపాణమున కెరస్మై మహారాజు మరణించెనని యింకొందరు నిశ్చయించిరి. ప్రభువులు సధికారులును గూడ నాకస్మికాందోళనాకారణ మరయఁజాలనివారయ్యు, దమ యుద్యోగానుగుణముగఁ దమతమ సైనికులను జేరదీసి యెట్టి యుపాయము నైనను మార్కొనుటకు సంసిద్ధులైరి. ఆంగ్లతూర్యములు తత్క్షణము మ్రోగెను. "ఆయుధములు దాల్పుఁడు! ఆయుధములు దాల్పుఁడు!" అను హెచ్చరికలతో నా ప్రదేశము తమ్ము మాఱుమ్రోగెను.

ఆ సమీపమున నొక శిబిరమున వివిధదేశ క్రైస్తవులు విడిసి యుండిరి. వారును నీ కోలాహల మాలించి భయభ్రాంతులై యాయుధధారణార్థము తమతమ నెలవులకుఁ బోఁజొచ్చిరి. అట్టి సంగ్రహగోళ మెట్లు పరిణమించి యుండెడిదో యెఱుంగరాదు. అదృష్టవశమున 'శాలిసబరీ' ప్రభువచటనే యుండెను. లోయ ప్రభుసందేశము తెలిసినంతనే యాతఁడు సిద్ధముగనుండిన జోగలకోడ నాంగ్లపతాకము వంకజూరుచు తక్కుంగల సైనికులెల్లను యుద్ధసన్నద్ధులు గావలయునని యాజ్ఞాపించెను.

నిరంతర ప్రవర్ధమానమగు కోలాహలము లేశమైనను బాటింపక తన వస్త్రధారణ మసంబద్ధముగ నుండెనని యెఱుంగక కోశబద్ధమగు ఖడ్గమును దన కక్షయందుఁ గట్టి యాంగ్లభూపాలుఁ డమందగమనమునఁ బతాకస్థానమునకుఁ బోవుచుండెను. లోయప్రభువును మఱియొక యిద్దరుమాత్ర మాతనివెంట నుండిరి.

రోగార్తుఁ డగు రిచర్డునృపాలుఁ డాకస్మికముగ లేచి నిరాడంబరముగ నిరుపమాన తీవ్రగమనమున నఱుదెంచుటచేత ముందటి శ్రేణులవా సమాచారము తెలియకమున్నే యాతఁడు వారి నతిక్రమించుచుండెను. కాని ఆస్ట్రియానృపాల మధుభిక్షాజనిత సంరంభ

మూలించి, తోడనే శిబిరాభ్యంతరమున కేగి వీక్షించుచు నాయూ సైనికులు స్వపాలకుని చంపుమనఁ గాంచి భయసంభ్రమపరులై తామును సంసిద్ధులు కా జొచ్చిరి. ఆ తావుననే స్పానిశిబిరముకూడ నుండెను. స్పానిషులున్న భ్యాకులు. ఆస్ట్రియానృపాల సహరోత్సవము వారికిం గలుగ లేదు. కాని రోగార్తుఁడగు నాంగ్ల మహారాజమూర్తి యొక స్మికున గ నట్లు తోఁచుచుండెను. వేరొయేని అపాయము సంభవించి యుండునని యెంచి చిత్రకాంచనుఁడగు కరాతుఁ డన్యాలోచనారహితుఁడై డాలు కత్తులు మాత్రము గయమున్నపట్టి తత్క్షణ మావెంటఁ బోయి లోయప్రభునిఁ జూచి సాష్టాంగపూర్వకముగ ప్రశ్నించెను. ఆంగ్లేయుఁడు ప్రత్యుత్తరమీయక భుజము లెగురవైచెను. అంగరక్షకులు వోలె వారిరువురు రాజు వెంటఁ గాంచిరి.

ఆంగ్లనృపాలుఁడు జార్జిబిబ్బ సమీపించెను. ఆ కర్ణ్యమూలు నేడి కరుము ఆస్ట్రియారాజునకెన్నముకై యుండెను. ఇతర దేశస్థులుగూడ నుండిరి. స్వీయదేశ పరాక్రమస్థాపనము స్వీయజాతీయ గౌరవస్థాపనమని యెంచిన లీపాలుని సహకారము తనసన్తోషోత్సాహమునఁ జేయుచు, నాడును, ప్రపంచమును గాంచియుండిరి. ఆంగ్లరాజు జృంభణము సహింపని యన్యదేశస్థులాస్ట్రియారాజకృత్యము సానందముగఁ దిలకింపుచుండిరి. తక్కుంగల జనులు కేవలము వినోదార్థమట మూగియుండిరి. వాయుపూరితమైన మేలురకంపు నౌక యవిరళతరంగఘూర్ణిత పారావారము నుత్తరించి శీఘ్రముగఁ గాంబోధమున నాంగ్లరాజా జనసంతోషముల ద్రోసికొని వచ్చెను.

జార్జిబిబ్బపై సముద్రదేశము కొంత కలదు. పతాకములచటనే నిలిచియుండెను. ఆస్ట్రియానృపాలుఁ డింకను నిజమిత్ర పరివారసమేతుండై యాతావుననే యుండెను. స్వీయజనమధ్యస్థుఁడగు నా జేఁడు తానొనరించిన ఘనకార్యము సంతోషముగ దిలకింపుచు, నిరంతర

ప్రజాఘోష నాలించినపుడు మైగ అధిరోహించిన సమయమున దుర్వార ధైర్యశాలియగు రిచర్డునకు ప్రజాఘోషమాత్రము వినుచుండ నరుదేశ నాంగ్లభూపాలుఁడు నాలుగువైపుల గలయఁజూచి ఆస్ట్రియాపతాకముం బట్టి భూకంపనమగునట్లు సముద్భూత భీషణతరరవంబున నిట్లు ప్రశ్నించెను.

"ప్రసిద్ధాంగ్లపతాకము చెంత నీ హేయపతాకపు బీలిక నుంచుట కెవ్వఁడు సాహసించెను? ఎవ్వఁడు?"

అధీనులైనవారు తీవ్రముగ మాటలాడకుండుట కడు కష్టముగ నుండెను. సైనికులతోడను ప్రజానీకమును ప్రమోదపడఁ జేయు నీటిపై నపు డాస్త్రియనకు ప్రత్యక్షమైన కారణమున నాస్ట్రియా నృపాలుఁడు కాంచెను. రిచర్డునృపాలుఁ డంత దుర్దాంత ఘూర్ణితమానసుఁడై భూమ్యాకాశంబులు కంపించునట్లు మరలఁ బ్రశ్నింప లియపోలుఁడు సాధ్యము కా ధీరస్వరంబునఁ దానే యని పలికెను.

రిచర్డు గూడ నిట్లు పలికెను.

"ఆస్ట్రియా లియపోలుని పతాకము నాంగ్లదేశాధీశుఁ డెట్లు గౌరవించునో యూతిఁడు గాంచుఁగాక."

రిచర్డు ఇట్లు పలుకుచు నాస్ట్రియా జెండాకొయ్య సులువుగా నూడఁదీసి తుత్తునియలొనరించి పతాకముపైఁ దన పాదమూని వెండియు నిట్లనెను.

"ఆస్ట్రియా పతాకము నీవిధమున ద్రొక్కువాఁడ! నాచేష్ట నధిక్షేపించు శూరుఁ డెవ్వఁడైనఁ గలఁడా!"

ఒక్క క్షణకాల మెవ్వరును మాటాడలేదు.

ఆస్ట్రియాజాతివారు సాటిలేని ధైర్యశాలురు. ఆ కారణమున నా దేశవీరులు పెక్కుమంది 'నేను, నేను' అని పలికిరి. వారినృపాలుఁడుగూడ నట్లే యనెను.

'వల్లాడు' అను నాసిరియానా రకునకు ప్రసిద్ధిపొందినకు; అమానుషదీర్ఘకాయుండు. ఆంగ్ల రాజసభోఘాతమునకు గాంతి మూతించు గంభీరముగ నిట్లనెను. మిత్రులారా! ఈబాలుకేల? ఆస్ట్రియా ప్రజాగౌరవలాంఛనముగు పతాకము నిసజాడి యున్నకునక్రడై తన పాదమున మట్టి నేలకుదుడెను. ఈయాంగ్లేయుని పాదమడంచి మన పతాకగౌరవము నిలబెట్టవలయు!"

అమానుషాకారుడగు వల్లాడు ఇట్లు పొంగినమనంబు బలుకుచు ఖడ్గము నూడదీసి భుజమెత్తి చెచ్చెరను ప్రహారమునర్చెను. నిర్లక్ష్యముగ నుండిన యాంగ్లనృపాలుడు ప్రేమున ధరనుడవలసినదె కాని, సాహచిపూరుడు నియమ్మున దన ఖడ్గాగ్రము ప్రహారము దొలంగించెను. అంత వారంకులు నాటిపివారలు భీకరస్వరంబున నాంగ్లరాజిట్లు లనెను.

"మకీ యుద్ధనీతిపరుండైన సింహనాదస్వకీర్తిస్వపునిం గొట్టవని ప్రతిన బట్టితి. వల్లాడ్! నీకారణమున నశ్వరుండైయుండి రిచర్డునృపాలుం డెల్లపుడు సంస్మరింపుము." అట్లు పలుకుచు నామేటి యోధుండు తత్క్షణ మూర్తికాయుని సంముబట్టి యయ్య జరాసాధ్య జవసత్వకౌశలము లమ్మపను ట్లు విపరితమై చెను. యంత్రనిర్ముక్తగోళమోయన, నాహాతభాగ్యుడు తన్నిటు ప్రజాపలము మునేగాక, నిమ్నతర ప్రజావలయముగూడ సతిక్రమించి, భూపతి తనుండై, శిథిలభుజుండై వికతస్మారకుండై, మృతప్రాయుండాయెను. ప్రేక్షకు లమిత భయసంభ్రమమున జైత్రనృపహింసకు. కడుదూరస్థులగు జనులుపాత్రము గొందలు దగ్గర కరనాలుగు నట కణకణలాడించి "కొట్టుడు! ఆంగ్లేయపశ్యానమును పరిమార్పుడు!" అని యఱచిరి. కాని దగ్గఱ నున్నవారు పూర్వత మేము నరజాలక శాంతిస్థాపన మొనరింపం జూచుచారిపలె వారిని హెచ్చరించిరి.

ఆస్ట్రియాయోధజనులు పరస్పరవిరుద్ధాభిప్రాయబద్ధులై చూచుచుండ నా దేశపతాకము నేలను మట్టికొన్న రిచర్డునృపాలుఁడు భయదవిస్ఫారితనయనుఁడై తగు ప్రత్యర్థిని గాంచువానివలె జుట్టును గలయఁజూచెను. తద్దుర్నిరీక్ష్య వీక్షణపాతము భరింపఁజాలని ఆస్ట్రియాశూరులు పంచాననము గాంచు మృగములవలెఁ బ్రకంపితహృదయులైరి. అతికాయులు, అతిబలశాలులు, అతిధైర్యవంతులు నగు కణతిలోయశూరులు, సంఖ్య కిరువురుమాత్రమయ్యు, నెందఱి నైన హరించుటకు సంసిద్ధులై యుండిరి.

ఈలోపున శాలిసబరీ ప్రభువు సైన్యసమేతుఁడై యరుదెంచెను. ఆవిలుకాండ్రు తమ చాపము నెక్కువెట్టి, యాజ్ఞయగునంతనే శత్రుసంహార మొనరించుటకు నిరీక్షించుచుండిరి.

ఈయాకస్మిక పరిణామము దెలిసినంతనే ఫ్రెంచిరాజగు ఫిలిప్పు, ఇరువురు ప్రభువులను మాత్రము వెంటబెట్టుకొని రయమ్మున రంగమున కరుదెంచి, రోగశయ్య విడి యంట నిలుచు నాంగ్లనృపాలుని గాంచి వెఱఁగందెను. తమ మిత్రుఁడగు నాస్ట్రియా నాయకుని గూడ నాతఁడు తిలకించెను. ఆంగ్లదేశాధీశుఁడు త[illegible]తవస్త్రాలంకృతుఁడై యుండకుండుటయేగాక, మతయుద్ధసమయ విరుద్ధముగఁ దోడి క్రైస్తవ నాయకుఁడగు నాస్ట్రియా నృపాలునితోఁ గలహించి యుండెను. తానట్టి సమయమునఁ దనసహజవిరోధియగు ఫిలిప్పు కంటబడుట యామానవంతునకుఁ గడు దుర్భరముగనుండెను. అప్రయత్నమున నోయన, నాంగ్లరాజు తన చరణము నాస్ట్రియా లాంఛనమునుండి యల్లనఁదీసి క్రోధావేశ ముడిగి యథాశాంతత వహింపఁ గడఁగెను. ఫ్రెంచి నృపాలుని గాంచిన లీపాలుఁడు గూడఁ జిన్నబోయెను. ఏమన, ఆంగ్లభూపాలుఁడు ధూర్తుఁడై తన పతాకముం దనకట్టెదుట మట్టుటయు, లీపాలుఁడు ప్రతిక్రియ యాచరింపక సహించి

యుంటయును. ఫ్రెంచి నృపాలుఁడు గాంచె గదా. ఆంగ్లరాజు తన నవమానించుటకంటె ఫ్రెంచిరాజు ఆయవమానము గాంచుట యాతనికి మిక్కిలి బాధాకరముగనుండెను. ఐనను ఫిలిప్పుఁడు కూడఁ దన యారాటమడఁచికొనఁ బ్రయత్నించెను.

బహుళసద్గుణవిరాజితుఁడగు ఫ్రెంచిరాజు రాజ్యభారము వహించుటకు సర్వవిధములఁ దగియుండెను. ఫిలిప్పునకుఁగల విజ్ఞానము వివేకము నపారములు. ఆలోచనయందు దొడ్డవాఁడు దేశోద్ధరణకార్యతత్పరుఁడగు నాతని రాజ్యతంత్రపరిజ్ఞానము నిరుపమానము. కార్యసాధనమునకువలయు ధైర్యస్థైర్యాదిగుణములు కూడ నలవడియుండుటచే నాతఁడు నాఁటి నృపాలురందఱిలో నిక్కముగ మేటియై యుండెను. కాని, శూరగుణప్రధానమగు నాకాలమున వివేకముకంటె వీరత్వమెక్కుడు గణనీయమై యుండెను. వెనుకముందాలోచింపక బలధైర్యస్థైర్యగుణంబుల వైరులఁ జెండాడు వీరవరుఁడే ప్రజాభిమానగౌరవములకుఁ బాత్రుఁడగుచుండెను. మఱియొక కాలమున ఫ్రెంచిరాజు శ్రేష్ఠుఁడై విరాజిల్లియుండెడివాఁడు. కాని, ఆధూర్తయుగమున మాత్రమటు గాకపోయెను. అసంబద్ధమతయుద్ధావసరమునఁ గేవలము శూరత్వము మాత్రము శ్లాఘనీయమైయుండెను. వివేకము దౌర్బల్యచిహ్నమనియు వివేకసంకలితమగు శౌర్యము శౌర్యమే కాదనియు నాఁటిజనులు భావించియుండిరి. దివ్వటికంటె దీప మత్యంతప్రయోజనకారియైనను, దివ్వటియే యధికముగఁ బ్రజాదృష్టి నాకర్షించును. అట్టులే రిచర్డు ఫిలిప్పుకంటె కడు నధికతరముగఁ బ్రజాహృదయము నాకర్షించెను. ఆకారణమున గుణవంతుఁడును అభిమానధనుఁడు నగు ఫ్రెంచిరాజు లోలోనఁ గనలుచుండెను. అట్టివాని కిట్టి యవకాశము కడు ననుకూలముగ నుండెను. అతఁ డిట్టులనెను.

"ఈకలహమేమి! ఆ స్ట్రియాదేశపరిపాలనాధురంధరులారా! మతయుద్ధబద్ధభ్రాతృవర్గము మీమధ్య దామీవిధ గలహింపనేల?—"

తను నాస్ట్రియాపాలకునితో సమానునిగ జూచు ఫ్రెంచినృపాలుని వాక్యముల సహింపజాలక, తదభిప్రాయము దెలుపు విధమెఱుగక, ఆంగ్లరాజు క్రోధఘూర్ణితుడై యిట్లనెను. "ఫ్రెంచిరాజా! చాలు! ఇట్టిపిమర్శ యనవసరము. ఈతండు పాలకుడో, రాజన్యుడో ధురంధరుడో మఱియేమైన నగుగాక! ఘోరత్తముగ వర్తించె. నేను బుద్ధిచెప్పితి — అంతే."

అంత నాస్ట్రియాదేశాధిపతియగు లీపాల్డిట్లనెను.

"ఫ్రాన్సుదేశాధిపా, నీకును ఇతరస్వతంత్ర క్రైస్తవరాజన్యులకుం గూడ దెలుపవలయును. ఈయాంగ్లరాజు మనియపతాకమూడం బెఱికి పాదమునమట్టి నన్నెంతయేని అవమానించెను."

"నా కేతనముతో సరిసమానముగ దనలాంఛన మీతడు నిలుప సాహసించెను." ఆంగ్లనృపాలుడు తత్కారణము దెలుప, లీపాలుడు మగుడ నిట్లనెను."నివశనేగూడ స్వతంత్ర రాజునేగదా."

ఫ్రెంచిరాజట నంతటచేత నాతనికి ధైర్యమలవడెను. రిచర్డు రోషారుణనయనుడై యిట్లు పల్కెను. "తాద్భశాధిక్యము పురస్కరించుకొని మాటాడుదేని, నీపతాకము గతియే నీకును బట్టగలదు! భద్రము!"

ఫ్రెంచినృపాలుడిట్లనెను. "ఆంగ్లసోదరా! శాంతింపుము. మనసోదరుడీసందర్భమున బొరపడెనని వ్యక్తపఱచెద. ఆస్ట్రియాసోదరా! ఆంగ్లపతాక మొక్కటే ఈయగ్రస్థానము నాక్రమించియుండుటకు గతం బెఱుంగుము. మనకంటె నీభూపాలుడధికుడని కాదు. అన్యదీయదేశాంతర భూస్వామియగు మనసోదరుడా కారణమున నాకు సామంతుడగు. ఐనను, ఇతరపతాకములవలె నాయది

కూడఁ గ్రిందిభాగముననే నిలిచియున్నది. కారణమేమన, ఏకాశయబద్ధులమై స్వతంత్రతగనైరిజన కాంతారము దెగనాడికి క్రైస్తవలోకైక పవిత్రధామునగు ఎరూసలేము నగరము గైవశము మొనరించుకొనఁ గోరు మనము రిచర్డు నృపాలుని సర్వసేనానాయకునిగా నెన్నుకొంటిమి. ఆకారణమున నాంగ్లపతాక మొక్కటె యుండగూడు. కావున నీవొనరించిన తప్పు నొప్పుకొందువని విశ్వసించెదను. అనంతరము మనసోదరుఁ డాంగ్లభూపాలుఁడు తానొనరించిన యకృత్యమునకు సమాధాన మీయఁగలఁడు."

ఆంగ్లేయనృపాలుఁ డరుదెంచునంతనే వాచాలుఁడగు దూతకులు భయవిహ్వలులై సురక్షితమగు ప్రదేశమునకుఁ బోయిరి. ఫ్రెంచినృపాలాగమనముచే వారు ధైర్యము గల్గి మరల సమీపించిరి. ఫిలిప్పుటులు పలుక, ఆస్ట్రియారాజగు లియోపాల్డాగ్రహ ఘూర్ణితుఁడై యీవివాదము క్రైస్తవరాజసభకు నివేదింతునని తెల్పెను. ఫ్రెంచిరాజు ఆమోదించెను.

ఫిలిప్పుయొక్క ఉపన్యాసము ముగియువఱకు నిర్లక్ష్యముగనే యుండి, యనంతరము రిచర్డిట్లనెను.

"ఫ్రాన్సు సోదరా! ఈజ్ఞాపకమింకను వీడకున్నది. సాంద్రముగనున్నది. నాస్వభావము నీకుఁ దెలియుఁగదా! అధికప్రసంగమేలయుఁగ. కాన నాయభిమతమరయుము. మదీయదేశగౌరవ సంబంధవిషయమొక రాజునకుఁ గాని, రాజసభకుఁ గాని, పోపునకు నివేదించువాఁడనుగాను. ఇదె నాపతాకము. ఈనదీపమున మఱియొండు పోడనూపుచేసి ఫ్రెంచి లాంఛనమైనను సరే. అదియు నీనికృష్టానస్త్రకే పాల్పడును. అట్టి సాహసమునరించువానికి కలహారంగమునందాఁకుటయే నేనీయఁగల సమాధానము. ఏశూరుఁడు గాఁడు, ఏదుర్లైనను సరే."

విదూషకుఁ డంతఁ దనయనుచరుని శ్రవణమున మెల్లగ నిట్టు లనెను. "ఇది పరిపూర్ణమూర్ఖతయగును. ఈరిచర్డు నన్నుఁబోలినవాఁడెను కాని, ఈతని మెప్పించు మూర్ఖుఁడు మఱియొకఁ డుండవచ్చును."

'ఎవ్వఁ' డని వాచాలుఁడు ప్రశ్నింప, విదూషకుఁ డిట్లు బదులాడెను. "ఫిలిప్పు కావచ్చును కాదేని, మనమహారాజే సిద్ధపడును. కాని. వాచాలా! కిరీటములు ధరించు ఈరాజులు తామే వాచాల విదూషకులై మనస్థాన మాక్రమించిరి! మనమే రాజ్యార్థులము గావలయు సుమా!"

వాచాల విదూషకుల ప్రసంగ మటులుండ, నాంగ్లరాజ ధూర్తాలాపములు సరకు సేయక ఫ్రెంచిక్ష్మాపాలుఁడు నిశ్చల స్వరంబున నిట్లు బదులాడెను. "పవిత్రకార్యసాధనాసక్తులమై మన మొనరించిన సమయమునకు విరుద్ధముగ నవీనకలహకల్పనార్థము నేనిటు దేఱలేదు. భ్రాతృసమానులమగు మనము తదుచితముగనే ఈసహాయమున వీడి మనము తావులకుఁ బోవలయు. మన యాగ్రహపరాక్రమములు మ్లేచ్ఛజనఖండనమున వ్యక్తము గావలయు."

రిచర్డు ధూర్తుఁడయ్యు, నుదారహృదయుఁడు. ఫ్రెంచిరా జిట్లు నమ్రజనముగఁ బలికినంతనే, యాతఁడు ధారాళముగ సమ్మతించి, తన కరమందిచ్చెను. ఫిలిప్పు ఆస్ట్రియాన్నృపాలునిఁ గూడ నాహ్వానించెను. ఆతని యుద్దేశముగూడ నట్టిదే యుండెను. ఐనను, ఆగ్రహావమానము లింకను దొలఁగకుండుటచే, నాతఁ డర్ధాంగీకృతచిత్తుఁడై సమీపింప. నాంగ్లరాజు యథాతీక్ష్ణముగ నిట్లు నిరసించెను. "జడులతోడను, వారి జడత్వముతోడను నాకుఁ బనిలేదు."

ఆస్ట్రియాదేశాధిపతి సహజముగఁ దప్తహృదయుఁడై, ఏమనకనే వెనుదిరిగి, తిరోహితుఁ డాయెను. ఆంగ్లరాజావంకఁ దిలకించుచు నిట్టులనెను.

"దినమెచ్చటఁ గానరాని మిణుఁగురుఁ బురుగు నిశీథమున దీపిం

చును. ఇట్టి ఖడ్గోత్కర్ష సాహసము పరాక్రమమును భంగపఱచఁగును. పరాక్రమసింహము నగుచు నా సింహాసనమున కీ ప్రియరత్నము మొన రించుకొనఁ జాలు. ఓయూ! లోయా! నీవిదియు యాంగ్లదేశగౌరవ లాంఛనము గా పట్టుకొనుము.

అంత నాంగ్లప్రభు విట్లనెను. "రాజా! ఆంగ్లదేశగౌరవసంరక్ష ణము నాకత్యంత ప్రీతికరము. కాని, ఆంగ్లస్త్రీల ప్రాణమే యాంగ్లదేశ గౌరవము. కావున నా ప్రాణకాంతయైన నీలఁ గడయుట మాత్సేనికి దర్శింపఁ బనుపఁ జేయవలదు."

రిచర్డు చిఱునగవు నొనరించి యిట్లనెను.

"లోయా! నీవు ధూర్తధాన్యసేనుఁడవు ! ఓ యరా సాహసశూరుఁడా ఒక వరము నీకు ప్రసాదించెదను. నా నిశ్చయ మనుదెం తాను. ఆంగ్లపతాక మిదిగో! త్రికాలములందు దూరము దాటకుండ నీవిట్లు నీవు కాపుదల గా, ఈ పతాక మును కలుపుచు గౌర వము తప్పకుండ నీకప్పగించుచున్నాను. నీ నారీరత్నము సుఖముగ నుండుగాక. నీకు శుభమగు గాక. సాహసశూరుఁడా పోయిరమ్ము."

"మహారాజా! నా నామము మరువకుము. నీ యాజ్ఞను నెరవేర్చెదను. సర్వదా నిన్ను స్మరించెద" నని యతఁడు చనియెను.

అనంతరము రిచర్డు ఫిలిప్పులు పరస్పరము సముచితముగ సెలవు వడసి తమతమ విడిదలకుఁ జనిరి. తమ కార్యావర్తన మపుడు బాగుగనున్నను, ఆ రాజద్వయము లోలోపల మనస్పర్థగలవారై యుండిరి. తానాస్ట్రి యా భూపతులఁ గలహించుచుండుటకు ఫ్రెంచిసేనలు దరుదెంచుట యసంగతమని రిచర్డు తలంచెను. అనవసరముగ తమలోఁ దాము కలహించు నాయకులకుఁ దాను సఖ్యమొనర్పఁ బ్రయత్నింప, నాంగ్లేయుడు దుస్సహధూర్తుఁడై తన్నవమానించెనని ఫ్రెంచి రాజు కనవలెను. ఆయాకస్మిక కోలాహలమునందున మూఁగిన జనులు

విచ్చిపోయెను, జాజ్జిదిబ్బ యెప్పటియట్లు నిర్మానుష్యమాయెను. ప్రజలు తమతమ నైజముఁ జొప్పున నావిషయము విమర్శింపఁ దొడగిరి. ఆస్తికజనులు సన్మహాకార్యకులని ఆంగ్లేయులు నిందించిరి. ఇతర జాతుల సంరంభము గలసి యుగాంతరగోళ మాంగ్లతే దురహంకార ఫలమని ఏకముగ నిరసించిరి.

అంత నొకచక్కి నక్కియున్న కార్రేదు తనమిత్రుఁడగు సమారీతో నిట్లనెను. "చూచితివా! మాయోపాయముగ సులువుగ నెంత యొనరించెనో! తీవ్రాపదగణముకంటె నిర్యాదె వాంఛనీయము. విదేశ క్రైస్తవరాజన్యుల నక్కటికఁ బంధించిన పాశము సడలించితి. ఇఁక నీ సంఘవిచ్ఛిత్తి గాంతువుగాక."

సన్న్యాసి శూరనాయకుఁడగు అమారి యిట్లు బదులాడెను. "సిపుదెప్పిన పాశము ఛేదింపఁజాలు నస్త్రియూయోధుఁ డొక్కఁ డుండెనేని, అట్టి సాహసికుఁ డొక్కఁడుండెనేని, నీయుపాయము నిక్కముగ శ్లాఘాపాత్రమై యుండెడిది. మిత్రమా! వీడినముడివి మగుడబిగియు నచ్చునా. పాశము ఛిన్నమగునేని, అట్టి యవకాశము లేకుండుఁగదా!"

౧౨

శౌర్యగుణప్రధానమగు నాకాలమున సహాయకరకృత్య మొనరించుట శ్రేష్ఠతమమై యుండెను. యుద్ధాదియోధరంగములఁ బేరు గాంచు శూరులనేకులు రహస్యకరకార్యము లొనరించుటకు నియోగించు చుండిరి. శూరు లట్టికార్యము మహాభాగ్యముగఁ బరిగణింపు చుండిరి. దుర్గమోన్నతశిఖరం బారోహించు పాంథుఁ డంతకంతకు గష్టతరమగు కంటకమయ పరుషశిలాగ్రములు గడచి గడచి గమ్య స్థానము జేరు తెఱంగున శూరుఁడు నిరంతర ప్రవర్ధమాన కష్టతర కార్యము లొనరించి లోకప్రసిద్ధి గాంచఁ గోరుచుండెను. సక్కది

శూరుఁడగు కణకుఁ డట్టివాఁడు.

అప్పగాత్రమాయెను. రిచర్డు నృపాలుఁడు తన ధూర్తప్రవర్తనమున సహస్రవైరులను గల్పించుకొనెను. వానివలన నాంగ్ల లాంఛనము భంగపడకుండ రక్షించుటకు స్కాచిశూరుఁడే గాకిమె యప్రమత్తుఁడై యాదిబ్బకోఁడ గాపుండెను. సిత్త్రాంగాంశముఖ్యమునఁ జచ్చుఁడు రాజిల్లుచుండెను. శూరుఁడు విజయనోధవాగోచయసనుఘ్నుఁడాయెను. అగణిత శౌర్యోదార వీరాజయూథుఁడై బహుశూరజన పరివృతుఁడై యొప్పు నాంగ్లభూపాలుఁ డాంగ్లదేశ గౌరవసంరక్షణార్థము దను నియోగించుట కణకునకుఁ జాల ప్రీతికరముగ నుండెను. తత్కార్య మపాయభూయిష్ఠము. కాని శూరుఁడగు కణకున కట్టి యపాయ మైనను స్ఫురింపకుండెను. ప్రేమావేశ మాతని ధీరతర కార్యములకుఁ బురికొల్పుచుండెను. సామాన్యశూరునివలెఁ దోఁచు నాస్కాచి జనునకుఁ బ్రణయసిద్ధి కలుగుట యసంబద్ధముగఁ గేవల మసంభవముగఁ గాన్పించెను. ఐనను నూతన సంఘటనలు మాత్ర మనుకూలముగ నగపడుచుండెను. రిచర్డు రాజ సోదరియగు మేరీకిని తనకున్నగల యంతర మొకింత యంతరించునటు లుండెను. తానొక సామాన్య శూరునివలె స్కాట్లండు దేశమునుండి యరుదెంచి సాహసకృత్యము లొనరించి ఆంగ్లరాజహృదయమును తత్సోదరీహృదయమును బాద నాకర్షింపఁజాలెను. అట్టి ప్రాముఖ్యము గాంచిన తాను నికృష్టమరణమునకుఁ బాల్పడుట యసంబద్ధము. ఆంగ్లరాజపతాకమును నిశాసమయమున తా నసహాయుఁడై రక్షింపఁబూనుట కనుంగడు సపాయకరము. ఆస్ట్రియానృపాలుఁడు ఆంగ్లరాజవిరోధి యగుట తథ్యము గదా. ఇంకను ఎందఱో వైరులుందురు. ఆంగ్లదేశ గౌరవలాంఛన రక్షణ మొనరింపుచుఁ దాను మరణింపవచ్చును. మరణించిన నేమి? రిచర్డు నృపాలుఁడు సంతసించి వైరిజనహృదయవిదళన మొనరింపఁ బ్రతినదాల్చు

నట్లు తద్రాణివాసము విలాపించుచున్నట్లు పరుగురనుబరిమార్పవలయును.

స్కాటిశూరుని హృదయమున నట్టి భావములు పరుగిడుచుండెను. పేరుప్రతిష్ఠలు లేని యనాథునివలె నిర్లక్ష్యముగనమునకుం బాల్పడను గదా యను సంతన సూత్రపు సహజ ధైర్యోత్సాహములను దశాధిక మొనరించెను. ప్రకృతి ప్రశాంతచంద్రకాంతమయమై గాఢచ్ఛాయా కలితమై నిద్రాధీన మైనటు లుండెను. బాలుఁడు తీక్ష్ణ సైనిక నియమము లన్నియు నిర్మానుష్యవీథులవలె నిశ్శబ్దముగ నుండెను. కణతుఁడు ప్రసిద్ధస్థానము పతాక స్తంభ సామీప్యమున నుండి, తన స్వామికార్య మెఱింగినదానివలె నపుడపు డట్టు జూచి జెండాముడు తలు గాంచుచు, గస్తీకి జనస్థానముల కేఁ బోటు తానును మొఱుఁ గుచుఁ దన ప్రభువునకుఁ దోడ్పడుచుండెను. అప్పుడు దప్పుల నుండ గనే పసిపట్టి హెచ్చరికజాలునని యెంచి ఆతఁడు తన జాగిల మును గూడఁ గొనివచ్చెను. రక్షక జనోపయోగముగ నాకఁ డటునిటు దిరుగునపు డాసహచరము తనను ముఖ్యముగఁ దన భూరిశిరమునట్టిట్టు ద్రిప్పుచుండెను. కణతుఁ డొకప్పుడు నిలిచిన శూలమునాని ఆకసము గాంచుచు తదవసరభవాలోచనామగ్నుఁడై మఱచియుండునేని కుక్క తటాలున లేచి ఆతని హాసి హస్తమునఁ దన మోర బెట్టిముద్దుగుడిచి యా వెరపున నాతనిఁ గృతస్మారకు నొనరించుచుండెను.

జార్జిదిబ్బపైఁ గాపున్న స్కాటిశూరుఁ డిట్లు రెండు గంటలు గడ పెను. అంతయు బాగుగనే యుండెను. అప్పుడప్పుడు హెచ్చరించు కావలివారల సంపదులు పినా, ప్రదేశ మంతయు బ్రశాంతముగ నుండెను. జాగిలమంత నాకస్మికముగ రేగి తీవ్రముగ మొఱిఁగి విరోధిదర్శనావసర క్రోధావేశమున హుంకరించి ముందుకుఁబోయి ప్రభు న్నాజ్ఞకై తత్తరపడఁజొచ్చెను. నీడయు దేమి మో ప్రాకటఁ గాంచి యెవ్వరని కణతుఁడు కఠినముగఁ బ్రశ్నించెను. అంత నొక

స్వరము కడు నసహ్యాకరముగ నిట్లు వెలువడెను.

*"అర్థరురాజశేఖరశూరులపై నాన! నీనాలుగు పాదముల రక్కసిని గట్టివేయుదును. కానిచో రాను."

"నాస్థానము నవిరాపింప సాహసించువాఁడవు నీ వెవ్వఁడవు!" చిత్రకలాంభకుఁ డట్లు ప్రశ్నించి కండ్లు త్రిక్కించి ఆ యగోచరవ్యక్తిని గాంచఁ గడఁగెను. "మరణము లెక్కసేయక పోరాడువీరుఁడను సుమా! భద్రము!"

శూరుఁడట్లు గర్జింప నావ్యక్తి యిట్లు బదులాడెను. "ముందు నీ దీర్ఘదంష్ట్రిమృగమును బట్టియుంచుము. లేదని నా బాణమున నొక్కవేటున బుద్ధి చెప్పెదను."

ఆసమయమున ధనస్సు వంచిన సవ్వడి ఆయెను. శూరుఁ డిట్లు లనెను. "నీ వెవ్వఁడవో యసంబద్ధముగ జరింపక వెన్నెలలోనికి రమ్ము. ఆలసింతు వేని మదీయ శూలఘాతమునఁ జత్తువు."

కణాశుఁడు బల్లెము దాల్చి యంధకారమున నొకింత కాన్పించు నావ్యక్తిని గుఱిగాఁజేసి విసరఁబోయెను. అంతే నావ్యక్తి రయమ్మునఁ జీకటినుండి వెలువడెను. శూరుఁడు చిన్నవోయెను. ఏమన, ఏతెంచిన వాఁడు యోధుఁడు కాఁడు, బలవంతుఁడు కాఁడు, సామాన్యమానవుఁడైనను గాఁడు. చిత్రకలాంభకుఁడు తొల్లి ఎంగాడీ మాలమునసభయున నేకాకియై వేచియుండిన సమయమున భూగర్భమునుండి వెలువడిన వక్రహ్రస్వాంగుఁడే ఈసమయమునఁ గూడఁ దోఁచెను! వాఁడు 'నకటబను' నామధేయుఁడని వరకు లెఱింగియుందురు. వానినిఁ గాంచినంతనే, తత్సమయ విషయము లెన్నియో తలంపునకువచ్చెను.

తన స్వామి యొనరించిన సన్నగాంచిన శ్వానమున కుత్సాహభంగమాయెను. ఆ కారణమున నా భయంకర వైరి మూల్గుచు వెను

* "అర్థరు"—దైవసమానుఁడగు నాంగ్లరాజు.

దిరుగ, హ్రస్వాంగుఁడగు భగాముడికి దిబ్బ నగఁ గ్రాగక నొప్పికేలక శూరుని సమీపించి, తాను మనుపలె గాంభీర్యము ధరించి, సగౌరవముగఁ దన హస్తము నుంచి వంగ్రొమెను. కాని, కణతుఁడు తత్క్షణప్రత్యుత్తర మీయఁ బోవలెనని యత్నించుచుండఁగా, నా వికృతా కారుఁడు కనలి, తీక్ష్ణముగ నిట్లనెను "సైనికా! నాటకపు మహానీయు నకు సముచితసన్మానము నీ వీయవేల? లేక, నన్ను మఱచితివా?"

కణతుఁ డిట్లు సరసముగ బదులాడెను.

"మహానీయా! నిన్ను గాంచి మ్రొక్కుట యావశ్యకము. కాని, నే నీస్థానమున గాచియుండు సైనికుఁడఁ గదా. నీవంటి పరాక్రమవంతు లను జేరవచ్చుట యసాధ్యకార్యము; కావున, సావధానచిత్తుఁడ నై మాటాడవలయును. నీవు లోపలి కేగఁ గూడదు. ఏమికోరెదవు?"

"నన్ను నికటకసేనావాటికి నీవు పంపవలయును."

"మహాపురుషా! నీకోరిక చెల్లఁజాలదు. సూర్యోదయపర్యంతము నేనీపటాకమును గనుపెట్టుచు నేనియుండవలయును. ఇది రాజాజ్ఞ. క్షమింపుము."

శూరుఁ డిట్లు పలికి వెనుదిరిగి, జెండాచెంతకు బోవుచుండెను. కాని, వికటరూపుఁ డాతనిఁ బిలిచి, నిలువుమని, యుఱక నిట్లులనెను.

"శూరుఁడా! నా మాటలు చెవియొగ్గి వినుము. ఏ కాంతా మణి నిజసౌందర్యాతిశయముచే భూలోకపిశాచములఁ బిల్వఁజాలు నో, ఏనారీరత్నము నిజవైభవాతిశయమున నా యమరులనైన శాసింపఁ జాలునో, యామెపేరు జలంధి! నిర్ణయించువాఁడ! వచ్చెదవా"

శూరుని చిత్తమున నొక యపూర్వాలోచన ఉదయించెను. అది యసంభవమని యతఁడు తలంపు వొలఁగించెను. తన ప్రియకాంత యట్టి వికృతాకారుని పాలఁ బడునా? అసంభవము. ఐనను, కంపితస్వరమున నాతఁ డిట్లులనెను. "ఓయీ! నిక్కము వచింపుము,

నాఁటిరేయి ఎంగాళీ దేవాలయమున నీవు [illegible] నీవలెఁ జీవుఁడు దాల్చి భూసంస్కార [illegible] రాణిచే [illegible] ఈకాంత!

సకటంబును సక్రోధముగ [illegible]లనెను.

"ధూర్తశూరుఁడా! ఏమి [illegible]! మహారాణి హీనమతియై నినుఁ బోలువానికి సందేశమంపునా? నీ [illegible]ఖ్యాతిఁ గాంచినను, అంతటి గౌరవమున కర్హుఁడవు నీవే కాదు. త్రివాణీభర్తయగు రాజపుంగవుఁడు [illegible] గ్రాహ్యప్రాయులు సుమా. శూరుఁడా! ఈ [illegible] లాంఛన మెఱింగి తదాజ్ఞను వర్తింప యురుమెత్తువో, లేక, [illegible] రానిరాక రింతువో నీయిష్టము."

ఆ [illegible] వెన్నెలలో దుఁగూడ మెఱయు మాణిక్య[illegible]ంగరము [illegible] గెను. ఆ [illegible] మహారాజ [illegible] దనే [illegible] గుర్తించి [illegible] డాయెను. అని [illegible] ఉట్టి పరమపవిత్ర లాంఛన మట్టి చేతుల [illegible] ఇన్ని [illegible], [illegible] ప్రశ్నించెను. "ఓయీ! [illegible] చిత్తము నొక్కింత చేరదీసి, [illegible] తెల్పుము. కారణమేమి! [illegible] మున కిది [illegible], [illegible]."

"శూరుఁడా! నీవు [illegible], ఆజ్ఞ సేయునది రాచకన్నెయా, ఆయాజ్ఞ దేమి [illegible], చాలదా! [illegible] లాడుచుఁ గాలహరణ [illegible]. ఆజ్ఞాబద్ధుఁడవై ఈ యుంగర [illegible] నారీ[illegible] తువా? ఒక్క నిమిషమాల సించుట ద్రోహము సుమీ."

"ఓయి మహానీయా! నీవు [illegible]. తీర్పవలెను. ఈరేయి నేనెట్టి [illegible] సహించియుంటినో . నాహృదయ

కాంత యెఱుగునా? నాప్రాణము – ఛీ! నాప్రాణ మొక లెక్క కాదు – నాగౌరవ మంతయు నీకార్యనిర్వాహణముపై నాధారపడి యున్నది. దిన ముదయించువఱకు నేనీతావు వీడరాదు. ఇట్టిమహత్తరకార్యము గూడ విడి తనచెంతకు రావలయునని ఆ కాంతామణి కోరునా? అసంభవము. రాజపుత్రి ఉత్సాహశీలయామునఁ దన పాద సేవాపరాయణుల కిట్టిసందేశ మంపియుండదు. కావుననే, నీవంటి దూతను నియోగించెను."

తా నటు లువఁజాలక వెడలువానివలె నిట్టున మఱలి, నకటబనుఁ డిట్టు లనెను.

"నీ వట్టులే భావింతువుగాక. నీ నాగాంచకన్నియయెడ విశ్వాసబద్ధుఁడవై చరింతువో, ద్రోహమొనర్చి చరింతువో, నాకేమి నేఁబోయెద!"

"మహానీయా! నిలువుము. నిన్నుఁ బ్రార్థించుచు – పరుగెత్తక, ఒక్కప్రశ్న కుత్తరమిమ్ము. నిన్నంపిన కాంతామణి యీసమీపమునసే యుండునా?"

"ఇట్టిప్రశ్న యేల? ఎంతదూర మరిగిన నంత రుసుము గైకొను కూలివానివలె దూరము గణించి ప్రశ్నించుట విశ్వాసి కనుచితము. సంశయాత్మా! ఏను జెప్పిన విధము చేయుమై, దైన్యసన్నిగహితుఁడగు శూరు నాహ్వానించు రాచకన్నె మఱియుఁ గొంతమాత్ర దూరమున నుండు."

కణాతుఁ డంత నా రమణీ కాంగుళీయకము మఱల పరిశీలించి మగుడ నిట్లు ప్రశ్నించెను. "అట్లనే నెంతకాల ముండవలయు?"

"కాలమా! కాలమున నేమి? – ఛాయాపూర్వకనామవాచకము! కాలము నాశనగాన రాదు. అనుభవవేద్యము గాదు. సూర్యుని ఛాయాగమనము పట్టి కాలము లెక్కింతురు. అయ్యది శూరునకుఁ జెల్లదు. దైవసేవాపరాయణుఁడై రాజహృదయకాంతా సేవాపరాయణుఁడై కడవునదే నిజమగు శూరునకుఁ గాలము."

"వీఁడు అల్పుఁడయ్యె, లెస్సగ నాడెను. ఓయీ! నాహృదయ రాజ్ఞి నన్నే దేని కార్యమునకు నియోగించునా? కొలఁదికాలమున నుద్యోగ మొసఁగును. అంతవఱకుఁ దాళరాదా?"

కణతుఁ డట్లు ప్రశ్నింప, నా వికటనూతి యిట్టులనెను. "నీవు తత్క్షణము రావలయును. నీ వుత్సాహరహితుఁడవు. అనుమానగ్రస్తుఁడవు. ఆమె యిట్టులని నన్నంపెను. 'గులాబులు రాల్చిన హస్తము పుష్పమాలిక వేయుజాలునని చెప్పుము.' ఇఁక నీ యిష్టము."

రోజాపుష్పసమాచార మాలించినంతనే సహస్రాలోచనలు రేకెత్తెను. నాఁ డా దేవాలయమున నిజహృదయకాంతాహస్తముక్తము లైన పుష్పములు వాడి యెండిపోయినను, నిరంతర మాతనిహృదయ సామీప్యముననే అడఁగి యుండెను. ఆహా! ఎంతటి భాగ్యము! స్వీయహృదయసింహాసనాసీనయైన కాంతామణి రమ్మని కబురంపెను! ఇట్టి యదృష్టము మఱియొకసారి లభించుట దుర్లభము. శూరుఁడట్టి యాలోచనలో మునిగియుండ, నకటబనుఁ డిట్టులనెను. "శూరుఁడా ఏమందువు? వచ్చెదవా? నా యుంగరము నాకిచ్చెదవా?" కణతుఁడు మఱియు గలవరపడుచుండి, "ఆగు మాగుము. ఒక్క నిమిషము!" అనిపలికి, మగుడ నిట్లని చింతింపఁ దొడఁగెను. "నే నీపతాకము గాచి యుండవలయునని ఆంగ్లరా జాజ్ఞాపించెను. కాని, నేనాతని దేశస్థుఁడనా? సేవకుఁడనా? కాను. నేను స్వతంత్రశూరుఁడను. మతయుద్ధదీక్షాపరుఁడనై మాత్ర మరుదెంచినవాఁడను. ఈ పవిత్రోద్యమమును నాప్రణయదేవతయు మాత్రము నాకు గణనీయములు"

అంతలో నకటబనుఁడు మగుడఁ గలవరపఱచెను. "ఉంగరము — ఉంగరమిమ్ము! నీవు మిథ్యాశూరుఁడవు — జడుఁడవు — అపవిత్ర లాంఛనము తాల్చుటకును, చూచుటకుఁ గూడ నర్హుఁడవు కావు — ఇచ్చివేయుము."

"ఒక్క క్షణమాగుము. మంచివాఁడవు. నాయూహల కడ్డురా కుము. మహమ్మదీయు లీవేళ నాకస్మికముగా మాశ్రేణులపైఁ బడినచో నేనేమి చేయవలెను? ఇంకను ఈపతాకము గలిపట్టియుం దునా? అసంబద్ధము. నే నాంగ్లేయుఁడను గాను. తత్రాజసేవ కుఁడఁగాను. కావున, మతయుద్ధదీక్షానుగుణముగఁ దక్షణముపాటి వైరుల నురుమాడుదును. దైవము తరువాత నాహృదయరాజ్ఞి నాకు గణనీయము. ఆమెయాజ్ఞ శిరసా వహింపవలయు. కాని రిచర్డున్నృపాల నియోగమో! ఈతావువీడక ఈపతాకము రక్షింతునని యొడఁబడి తినే! ఓయీ, నకటబను! నన్ను గారాగారమునకుఁ గొంపోవుగదా? నిజమాడుము."

"అల్లదె తళతళలాడు పటకుటీరము. దూరము లేదు" దూత యట్లు బదులాడ శూరుఁడు మగుడ నిట్లు చింతించెను.

"ఒక్క నిమిషము తిరిగి రాఁగలను. ఒకవేళ నీలోపున నెవ్వఁ డేని పతాకము నంతకు రా సాహసించునేని నా జాగిలము మొఱుఁ గును. అరవ మాలించి నేను తక్షణము రాఁగలను. నాహృదయ రాజ్ఞిని సందర్శించి తత్పాదపద్మసన్నిధ్యమున వ్రాలి, శీఘ్ర ముగ సెల వీయవలయునని బ్రతిమాలి రయమున్న నరుదెంచి యీ పతాకరక్షణోద్యోగము ముగింతును." అంత నాతఁడు తన జాగిలమును సంబోధించి జెండాకంబముచెంగటఁ దనవస్త్రము వైచి యిట్లుల నెను. "మిత్రమా? ఈస్థలము వీడక అప్రమత్తతతోఁ గావుండవలయు."

ఆ మహాశ్వానము స్వామిభావము గ్రహించిన దానివలె మోమెత్తి పరికించి చెవులు నిగిడించి శిరము గంభీరముగ నెత్తి రక్షకభటోచితముగ నటుఁ గూర్చుండెను.

పతాకము వీడి యరుగుట పాడికాదని చిత్త మొకవంక యరచు చున్నను, కాంతాకర్షణమునఁ దదనుగుణముగ వితర్కించుకొని

ఆంగ్లదేశ గౌరవలాంఛనరక్షణభారము తన కుక్కపై నిడి యాతఁడు గమనాతురుఁడై వక్రాంగునితోడ నిట్లు లనెను. "సన్మిత్రమా! వడివడి పోదము రమ్ము!"

"వడివడి నీవే పొమ్ము; ఇంతకాలము నీకొఱకు వేచియుండ నిపుడు వడివడి రావలయునే? మఱియు, నేను హ్రస్వశరీరుఁడ; నీవంటి దీర్ఘపాదునితో సరిగా నడుచుట యసాధ్యము. అసలు నీవు మానవునివలె నడుతువా? ఉష్ట్రపక్షివలె దాట్లు వేయుదువు."

అపూర్వకాంతాదర్శన మొకవంకను, పతాకసంరక్షణ మొక వంకను శూరునిఁ దీవ్రముగఁ ద్వరపెట్టుచుండెను. సహజముగ మందగామియగు సకటబన్సుఁడు మఱింత మెల్లగ నడువఁదొడఁగెను. వానికి లంచమొసంగి శీఘ్రతరముగ నడిపించుటకుఁ గణతునవద్ద ధనము లేదు. ప్రతిమాలుటకు వ్యవధి లేదు. కావున శూరుఁడొక సూక్ష్మోపాయము యోచించెను. చిన్నబాలకునివలె వానిని భుజమున నిడుకొని, భయాగ్రహవిహ్వలుఁడై వాఁడు వలదు వలదని యఱచుచున్నను, లెక్కసేయక కణతుఁడు ద్విగుణీకృతగమనమునఁ బోయెను. రాణివాసము సమీపించినటు లుండెను. గుడారము లనేకము లుండెను. అక్కడక్కడ రక్షకభటులుగూడ నుండిరి. తన కవచము చప్పుడు కావలివాండ్రాలింపకుండుట గాంచి విస్మయమందె. అట్టి తావునఁ దన యనుచరుఁడు త్రోవనూపుటయే క్షేమకరమని యెంచి వాని నాతఁడు నేలకు దింపెను. క్రోధావమానములచేత నా వికటరాజహృదయము మండెను. ఐనను ఆమహాబలశాలి నేమియు ననఁజాలక వాఁడు సహించి యూరకుండెను.

అల్లిబిల్లిగ నుండు గుడారము పెక్కులు దాటి వారొక పటమందిరము డాసిరి. భటులు లేమరియుండుట మేలాయెను. ఐనను వా రామందిరపరోక్షమునకుఁ బోయిరి. సకటబన్సుఁ డంత గుడారము

క్రింది తెర కొంచె మెత్తి, కణతుఁడు ప్రాఁకి యందుఁ బ్రవేశింపవలయు నని యాతనికిఁ దెల్పెను. ఆహా! ఉదాత్తచిత్తుఁడగు శూరుఁ డట్టి యకార్య మెటు లాచరించును? అయ్యది యత్యున్నత వనితాజనావాస మగుట తెల్లము. కాని తనహృదయాధిదేవత యాజ్ఞాపించునపుడు తా నేలసంశయింపవలయునని తర్కించుకొని చిత్రకలాంఛనుఁడల్లన భూమిపై ప్రాఁలి లోనికి బోయెను. వజ్రాంగుఁ డిట్లు గుసగుసలాడెను.

"నేఁజీరువఱకు నచటనే యుందుము."

౧౩

కణతుఁడు నిలిచిన తావంధకారమయము. తత్క్షణము తన హృదయరాజ్ఞినిఁ గాంచి ఆ యుత్తరక్షణము పతాకము చేతికిఁ బోవలయు నని తత్తరపడుచు నాతఁ డరుదెంచెను. ఆహా! ఆతఁ డాయంధకారమున నెంతకాల ముండవలయు! క్షణ మొక యుగమువలె నుండెను. వీడరాని పతాకము తానంత సులువుగా విడిచితినని యాతఁ డొకింత ఖేదపడెను. కాని ఆ కాంతారత్నమును సందర్శింపకుండ మఱలుట యసంభవము. సైనికుఁడు తన స్థానము వీడుట దోషమె. కాని తాను నట్టి దోషమునకుఁ బాల్పడఁజేసిన యబలామణిని గాంచియే పోవలయు. కణతుఁ డట్టు లూహావిహారము నొనరించుటకు వీలులేదు. మేరీకాంత ఆంగ్లరాణీసామీప్యమున నుండును. తానే తెంచినది ఆంగ్లరాజ్ఞీనిలయము కావలయు. రాజాంతఃపుర మావిధమున ముచ్చువలెఁ జొరపడుట ఎంత దోషావహము! ఎంత ప్రమాదకరము! వెల్లడి యగునేని ఎట్టి యనుమానమునకు వీ లాదవును! ఎంత యపాయకరముగఁ బరిణమించును! కణతుఁ డట్టి యాలోచనలచేఁ గ్రాఁగుచుండ కాంతాజనుల హాసధ్వనులు గుసగుసలును వినఁబడెను. ఆనారతెర కవ్వలనే వారుండవలయు. దీపపుఁగాంతియును ఛాయ

లనుగూడఁ గాన్పించుచుండెను. అంత చేరువగ నుండిన శూరుఁడు పటాభ్యంతర వనితాజనసంభాషణ కూడ నాలింపవలసినవాఁ డాయెను. ఒక కాంత నవ్వుచు నిట్టు లనెను.

"ఆమెను నత్వరము రమ్మనుము. నకటబను! దూతకృత్యము చక్కగ సాగించితివి."

సహజకఠోరస్వరమున నా వక్ర దేహుఁ డేమియో పల్కెను కాని కణతుఁడు వినఁజాలకపోయెను. ఐనను అచటి కావలివాండ్రనుఁ గవ్వించి వాఁ డవ్వలకు బోయినటు లాయెను. తొల్లిటి కాంతామణి మగుడ నిట్టు లనెను.

"చెలులారా! ఈ నకటబనుఁ డొక దయ్యము నావహించె. వద లుట యెట్లు?"

అంత నొకపరిచారిక యిట్లు బదులాడెను. "దేవీ! చిత్తగింపుము. రాజాంశభవుఁ డగు నకటబను మహానీయుఁడే తోడ్పడవలయు. ఆ మహానీయుఁ డుదారమనస్కుఁడై మాత్సర్యరహితుఁడై తన రాణి నంపినచో, నాయుజ్జ్వలాంగి ఆ ధూర్తశూరుని బుజ్జగించి తరలింపఁ గలదు. తన యంతర మరయక రాజాంతఃపుర కామినీజనులను డాయ సాహసించు మూర్ఖు నిట్టులే సేయవలయు."

"ఔను. నకటబను తెచ్చినవాని నాతని రాణియే సాగనంప వలయు" నని మఱియొకతె యనెను.

అట్టిమాట లాలింపవలసిన కణతుఁడు దుర్భరావమానభారమునఁ గ్రుంగిపోయెను. ఆగ్రహానలముచే నాతని హృదయము భగ్గున మండి పోయెను. ఏమైననుసరె తత్క్షణ మాతావు వీడవలయునని కణతుఁడు నిశ్చయింప నీపలుకులు వీనులఁ బడెను.

"చెలులారా! ఈ మనుజుని ప్రవర్తనము మీరీకాంత యెఱుంగ వలయు. ఈతఁడు తన విధ్యుక్తధర్మము మఱచి యరుదెంచెనని రాజ్ఞ

సోదరి ప్రత్యక్షముగ నెఱుంగుఁగాక. ఓసీ, కలశా! మా నచ్చెలి వివేకరహితయై యితని నధికతరాదరభావమునఁ జూచునని యనుమానింతు సుమా. ఇఁక నామె వివేకముతోఁ జరింపఁగలదు"

అంత నొక కాంతి మెల్లగ నేమియో పలుక వారిని శాసించు నారీరత్నము వాడిగ నిట్లు లనెను.

"వివేకమా! గర్వమని చెప్పుము. మా యందఱికంటెఁ దానే సిచ్చలమతియై చరించునటు లామె మెలంగును. ఇపు డామెకు శృంగభంగము కాఁగలదు. నే నీయవకాశము బోనీయను. మాయందఱు మాత్రలోప ముండునేని మేరీ తత్క్షణము గనిపట్టి కడునిపుణముగ ఎదురాడుటకు వీలులేకుండ వెల్లడిచేయును. ఇదిగో మాటలో నరుదెంచెను."

ఆసమయమున నెవ్వరో యరుదెంచి యుల్లన వారిలోఁ గలసినట్లు స్కాటిశూరునకు ఛాయామాత్రమున పరిశీలనమునఁ దెలిసెను. తన్మందిరాంతర ప్రధానవ్యక్తి ఆంగ్లరాణియే యని పాఠకులు గ్రహించియుందురు. దుర్భరావమానబాధితుఁడయ్యు, ఆంగ్లరాజ్ఞీ వాగ్శరపీడితుఁ డయ్యు శూరుఁ డాతావు వీడఁజాలక పోయెను. అన హృదయాధిదేవత యగు మేరీకన్య ఈమోస మెఱుంగదని పై సంభాషణవలన స్పష్టమాయెను. దాన నాతని చిత్తము నేదదేఱెను. అంతలోఁ దన యిష్టదేవతయే ప్రశ్నించెను. ఆమె బాష్పధారసము చవిగాంచకుండ, ఆతఁ డెట్లు పోఁగలఁడు! ఆగ్రహావేశమున నాతఁడు వెడలిపోయిన బాగుండెడిది. కాని. రాజ్ఞీమేరీల సంభాషణ యెటు లుండునో యాలింపవలయునని కణతుఁడు మిక్కిలి కుతూహలపడెను. ఆలించుట యటుగాదు, తెర కొక చిన్నరంధ్ర ముండెనేని, వారిఁ గాంచవలయునని కూడ నాతఁడు తత్తరపడెను.

రాజ్ఞీయాజ్ఞకొఱకు మేరీ నిరీక్షించుచుండినటు లుండెను. తానును తన పరిచారకులును అనుచితముగ నవ్వఁదమీమెయని ఆంగ్లరాణి

మిన్నకుండినటు లుండెను. అడంగినను అడంగని హాసధ్వని మందముగఁ గణతుని వీనులఁ బడెను. మేరీ యిట్లు లనెను.

"దేవీ! ఈ నిశీథసమయమునఁ గూడ నింత యుల్లాసముగ నుంటివి. నీయాజ్ఞ యగుటచే నగుదెంచితి; లేదేని, నిద్రించియుందును."

"సోదరీ! హాయిగ నిద్రింతువుగాక! విశేషకాల ముంచనులే. కాని నీవోడిపోతివని తెలిసికొని యింక నిద్రాసౌఖ్య మనుభవింపఁజాల వేమో యని భయపడుదును సుమా."

దేవీ! ఇట్టి పరిహాసము చాల నీరసమాయెను. కాని, పందెము వేసినది నేఁ గాను. ఐనను ఆదూఱు నాపై వేయుదువు. ఇది నీ విలాసము."

"సోదరీ! మనము చేసినది పవిత్ర కార్యమే యైనను, అనృతాలాపము నీడకుంటివి ఆచిత్రలాంఛనుఁడో, మఱియెవ్వఁడోగాని తన స్థానము వీడువాఁడు కాఁడని, విడినచో నీకు మాణిక్యాంగుళీయము గోల్పోదునని పందెము వేయలేదా? వాఁడు స్థిరముగ నుండునేని, నా సువర్ణకంకణ మోడుదునంటిని."

"రాజపత్నీ! నీమాట కెదురాడరాదు. ఐనను, ఈ చెలికత్తెలు గూడ నుండిరిగదా. నీవే పందెమునకుఁ బురికొల్పి, కన్యాత్వగౌరవ భంగకరమగు పనిసేయరాదని నేను వారింపఁగడఁగినను లెక్కసేయక, నా వ్రేలియుంగరము దీసికొంటివి"

అంత నొక కాంత యిట్టులనెను.

"రాజసోదరీ! చిత్తగింపుము. చిత్రకలాంఛనుఁ డతిధీరుఁడని నీ వంటివిగదా."

మేరీ సక్రోధముగ నిట్లు బదులాడెను.

"అన్ననేమి? ఆమాట పురస్కరించుకొని దేవితో నిచ్చకము లాడుదువా? ఆశూరుని గాంచిన జనులెల్ల రేమందురో నేఁ గూడ

నట్టులే యుంటిని. అంతకంటె నెక్కుడు నేనేల నుతింపవలయు? నీవేల యధిక్షేపింపవలయు? సైనికజనమధ్యస్థులగు కాంతలు శూరులను శూరకార్యములను దలంపక మఱి యేమి తలంతురు?"

మేరీ రాచకన్నియ యట్లు నిష్ఠురముగఁ బలుక, మఱియొకతె యిట్టులనెను "దేవీ! నాఁడా ఎంగాడీయాలయమున సికన్యారత్న మా శూరుని చెంగట గులాబిపువ్వుముకుళములు వైచెనని నీతోఁ జెప్పితి మని మాపైఁ గడుఁ గినిసియున్నది."

అంత మేరీకన్య యాగ్రహాకంపితస్వరమున నిట్టులనెను. "దేవీ! త్వదీయపరచారికా పరిహాసనముల పాలుసేయుటకే నన్ను రప్పించితివేని నాకిఁక సెలవిమ్ము."

"పరసా! చనువుగలదుగదా యని, నీయాంతరము మఱచి, రాజసోదరి నెక్కసక్కెము లాడకుము—" రాజపత్ని యాతెఱంగున దన దాసిని మందలించి, మేరీని గాంచియాథానిందాగర్భితస్వరమున నిట్టులనెను—"చెలీ! చాలదినములు కఠినప్రాయశ్చిత్త మొనరించివిసిగి యుంటిమిగదా. మాబోఁటి హతభాగ్యల కీపాటి యానందమువలదా?"

"రాజకాంతా! నీవమితానందమున నోలలాడెదవుగాక. నేను మాత్ర మిఁక నాజన్మాంతము మందహాసమునకు వెలియై యుండ"

అట్లు పలుకు రాజసోదరి చిత్తము దుర్భరాందోళనాధీన మాయె నని కణతుఁడు గ్రహింపజాలెను. రాణియిట్టులనెను.

"మఱఁదలా! ఆగ్రహింపకుము. ఇంతకును ఇపుడు చేసిన దోస గెద్ది? తన స్థానమునఁ గావుండిన తరుణశూరుఁడు తావుపీడి యరుదెంచెను. అరుదెంచుట కాదు, చోరునివలె నేతెంచెను. తరలింపఁ బడెను. ఒక సొగసులాడి నామ మాలించి యాతఁడు తన తావువీడెను. ఇంతలో నా స్థానమునకు వచ్చు ప్రమాదము లేదునుమా. కాని, నిజ మాడవలయు, నకటబనుఁ డెంత ప్రయత్నించినను, నీదు నామాక్షర

శ్రవణమునఁ గాని యాశూరుఁడు తరలఁ జాలును."

"దైవమా—" మేరీ భయభ్రాంత యాయెను. "హా! దైవమా! రాజపత్నీ! ఏమంటివి? నీకును నాకునుఁ గూడఁ గళంకము వొడము కార్యము సంభవమై యుండఁగూడదా? ఆహా! వినోదమున కిట్టు లాడితినమ్మ. ఎంతచేలను! నీవకార్య మొనరించి యుందువని నేను దలంచుటయే యసంబద్ధము! క్షమింపుము."

రాజసోదరి యిట్లు పలికినంతనే ఆంగ్లరాణి యానంద మంతరించెను. తదుచితస్వరమున నామె యిట్లు లనెను. "పందె మొడ్డిన యుంగరము పోయెనుగదా యని మేరీకాంత ఖిన్నురాలై యుండును. చెలీ! నీ యుంగుళీయము నీకొసంగెదనులే. కాని, మా కీపాటి విజయముతగదా?"

"విజయమా!" క్రోధకంపితస్వరమ్మున మేరీ యిట్లు లనెను. "విజయమా! క్రైస్తవజనకంటకుఁ డగు మ్లేచ్ఛునకు విజయమనుము. ప్రచండాంగ్లరాజ సన్నిహితబాంధవి యపయశోమగ్న యగుట నీ కేటి విజయము?"

"సోదరీ! ఉంగరము పోవునని కుపిత వైతివి. పందె మొడ్డి, ఓటువడి, యిపు డుడుకుచుంటివి గాన, నీవు మగుడఁ బరిగ్రహింతువుగాక. కాని, నీవొక విషయ మెఱుంగవలయు. త్వదీయనామచిహ్నములచే నాశూరుఁ డిట్లు దరలింపఁబడెను. మత్స్యము జిక్కెఁగదా ఎరతో మాకిఁకఁ బనిలేదు."

అంత నమితమగు విసువున మేరీ యిట్లు లనెను. "దేవి! ఒక్క యుంగరమే గాదు, మదధీనవస్తువు లన్నియు నీయవిగదా. పుట్టెడు మాణిక్యపుటుంగరములు పోయిన నేమి? నాకతంబున నొక ధీరుఁడు తప్పిద మొనరింపవలసెనే! ఆహా! ఆధీరస్వాంతుఁడవమానమునకుఁ బాలగును. అవమానమే గాదు, శిక్షకుఁ గూడఁ బాల్పడును!"

"ఇదియా నీ ఖేదకారణము! ఈశూరునకు నపాయము వొరయఁ

చాలదా. మఱియు వినోదకారణమున నొకని మరణింపనిచ్చుటకు నేనంత ప్రజ్ఞాహీనురాలనా! రిపుజనభయంకరులగు మహాశూరుల కఠిన హృదయము నీవొక్కతెవె శాసింపఁజాలుదువని భ్రమింపకుము నృపాలుఁడు సింహబలుఁడగుఁగాక. సింహహృదయము గూడ మాంసమయము గాని శిలామయము కాదుగదా. సోదరీ! నీయభిమానమునకుఁ బాత్రుఁడై రాజాజ్ఞ నుల్లంఘించిన యాశూరున కపాయము వాటిల్లకుండునట్లు నృపాలు నొప్పింతునులే!"

"ఆహా! రాజపత్నీ!—అట్టులాడు కన్నియ రాజ్ఞీ చరణారవిందములకు వ్రాలెనని కణతుఁడు గ్రహింపఁజాలెను. ఆతని చిత్త మానమయమున నెట్టి విపరీతముగఁ గలంగెనో చిత్రించు టసాధ్యము.

"రాజపత్నీ! ఆంగ్లనృపాలుని స్వభావ మెఱుంగక యిట్టు లాడుచుంటివి. ఆచిరకాలముక్రింద నీ వామహాపురుషుని భార్యవైతివి. నీ వాతని చిత్తము దుర్గ్రాహ్యము. ప్రళయఝంఝామరుత్తునైనను వారింపనగును గాని; ఆగ్రహావేశుఁడగు రిచర్డునృపాలుని వారించుట యసాధ్యము తప్పానరించు సైనికుని నెన్నఁడు క్షమింపఁడు. దేవీ! నీకుఁ బుణ్యముండదు. ఆ శూరుని నీవు మఱలించితివేని తత్క్షణము సాగనంపుము. తన స్థానమునకు వాఁడు వెడలునేని, ఈయవమానము భరించుటకు సంసిద్ధురాలను."

"లెమ్ము సోదరీ! లెమ్ము. అనుచితాందోళనము వీడి నిశ్చలముగ నుండుము. లెమ్ము! నీకింతటి యభిమానముగల శూరుఁడని యెఱుంగక వినోదార్థ మిట్టు లాచరించితి. వలదు దుఃఖవివశవై కరపీడన మొనరింపకుము. నీకాతనియెడఁ గూర్మి లేదందువేని విశ్వసింతునులే. నీ వేమన్నను విశ్వసింతు. నీ నికృష్టదైన్యము మాత్రము వీడుము. ఈబాధ్యత నేనే వహింతును. రాజసన్నిధికేగి నీ మనోహరమిత్రున కపాయము రాకుండ – మిత్రుఁ డనుట

నీవు సహింపవేని, పరిచితుఁడని యందును. నీపరిచితున కెట్టికీడును వాటిల్లకుండఁ జేతును. ఇఁక జాగుసేయఁ జూడకుము. స్కాటిశూరుఁ డెద్దియో యొక గుహాగారమునందుండు. మన నకటబనుఁ డీక్షణము పోయి యాతని నంపివేయును. వృథా శ్రమపడిన ఈశూరుని మతియొక తిటి సముచితముగ బహూకరింతును."

రాణి యట్లుపలుక, నకటబనుఁడు సంభ్రమంబున నిట్లు లనెను. "మహారాణీ! ఆశూరుఁ డెక్కడనో గాదు, ఈపట మందిరమునందే ఈ తెరయవ్వలనే యున్నవాఁడు."

"ఏమి! మా మాటలెల్ల వినుచుండెగా! ఓరీ! –" రాజ్ఞీమానసము తదవనరాత్యంత విస్మయానందోళనాధీనమాయెను. "ఓరీ, దుష్ట కుటిలాత్మా! తక్షణ మవ్వలకుఁ బొమ్ము."

తోడనే హ్రస్వాంగుఁడు కవ్వల నఱచి పాఱుటఁ జూడ రాణి నిజనిష్ఠురాలాపమున నేగాక మతియొక విషయమునఁగూడ హానిపొంద లించియుండునని స్ఫురించును. అనంతరము రిచర్డు రాజు సంభ్రమాకులచిత్తయై నిజసనందాశ్రవణమున "నీవు దేమి సేయవలయు" నని ప్రశ్నించెను. మేరీ నిశ్చలముగ నిట్లు లనెను. "అవశ్యాచరణీయ మెద్దియో యదిచేయవలయు. ఈశూరుఁ డుదారహృదయుఁడని విశ్వసించి, యాతనిఁ గాంచవలయు."

అట్లుపలుకు రాజసోదరి ఆరెండుగదులనడుమఁ దలుపువలె నమరి యున్న తెర యాక్షణము తీయఁబోఁడఁగెను. "మేరీ, చెలీ! వలదు వలదు. ద్వారము తీయకుము. తీవ్రపడకుము. నా యభ్యంతర మందిరము! మన వస్త్రములు – నాగౌరవము వలంపుము! వలదు!

రాణి యాతీరున వారించుచున్నను, మేరీ యానిరోధ వాక్యములు ముగియువఱకైన వేచియుండకపోయెను. మందిర మధ్యస్థ ద్వారము వివృతమాయెను. ఆపాదమస్తకము గవచము ధరించియున్న శూరుఁ

డట గోచరమాయెను. రేయియగుటచేతను, ప్రదేశ మున్నతర మగుటచేతను, ఆంగ్లరాణి మొదలగుకాంతలు అత్యల్పవస్త్రాచ్ఛాదన మొనరించియుండిరి. గౌరవనీయుండగు శూరుని కంటబడుట కడు నసంబద్ధముగ నుండెను. తద్విషయస్ఫురణమున నాంగ్లరాణి యావ్వారము విడియునంతనే కెవ్వున నఱచి యావలకుఁబోయెను. కృతనిశ్చయయగు మేరీకన్య నిర్భర విచారారాటఘూర్ణితహృదయ యగుటచేతను, శూరునకు సమాధాన మీయఁదలఁచియుండుటచేతను గాఁబోలు, తన సుందరకేశపాశము లల్లిబిల్లిగ జీరాడుచుండెననిగాని, దేహము సముచితాచ్ఛాదనరహితమై యుండెననిగాని అరయకుండెను. కోమల చరణములు సుందరములుగ గోచరించు పాదరక్షలుదాల్చిన మేల్బంతి రక్తవర్ణరంజితమగు నంగీ యొండు కడు వదులుగ ధరించి యుండెను. భుజములు మఱుఁగుపఱుపఁగోరి యొక చెఱఁగామె వడివడిఁ పైపైచుకొనెను. మేలిముసుఁగువలెఁ జీరాడు కుటిలచికురనికరముల నగ మడఁగియున్న ఆకన్నియవదన మాగ్రహవ్రీడాది రసకలంకితమై యరుణమై యుండెను.

నారీజనసహజమగు సిగ్గొకవంక లాగుచున్నను, తన కారణమునఁ బ్రమాదాపాయములకుఁ బాల్పడిన శూరుని గాంచుట తన విధియని యెంచి మేరీ యటు లాచరించెను. నిజభుజవక్షోజములపైఁ బయ్యెద సవరించి, తనరూపము నధికతరముగ వెల్లడిచేయుదీపము నేలఁబెట్టి, శిలావిగ్రహసన్నిభముగ నట్టులే నిలిచియున్న శూరు నుద్దేశించి వడివడి మేరీ యిట్టులనెను "శూరవరా! నీవు మోనపోయి ఈతావునకరుదెంచితివి. ఏమియుఁ బ్రశ్నింపవలదు. నీస్థానమును రయమ్మునఁ జేరుము."

కణతుఁ డంత దైవసాన్నిధ్యమున బ్రాలుభక్తునివలె మోఁకరించి, రాజసోదరి తొట్రుపా టధికతరమగునను భయమున నామెను గన్నెత్తిచూడక, "ఒక్కవిషయ మడిగెద"నని పలికెను.

మేరీ తత్తరపాటున నిట్టు లనెను. "సర్వ మాలించియుంటివి గదా? దైవమా! ఇంకను దడయనేల! క్షణక్షణ ప్రవర్ధమానమగు నగౌరవభారమున గ్రుంగుచు నింక నిటఁ దడయుదువా?"

"కాంతా! అపయశోభాజనుఁడ నైతినని వింటి. ఇపుడు నీ ముఖమునఁగూడ వింటిని. నాకింక భయమేడ? ఆంగ్లనృపాలుఁడుశిక్షిం చుఁగాక. ఒక్కఁడనని చిత్తగింపుము; అనంతర మీ యపయశోమాలిన్యము మ్లేచ్ఛనిశిత కరవాల ధారారుధిరమునఁ బోఁజేతును."

"శూరుఁ డటులువలుక, రాజసోదరి యిట్టులనెను.

"అటు లాచరించుటయుఁ దగదు. వివేక మూనుము. ఇట నాలసింపకుము. నీ స్థానము సత్వరము జేరుదేని, యేప్రమాదము లేకుండును."

కణతుఁ డింకను మోఁకరించియే యిట్టులనెను. "ఏదియో యొక కార్యమునకు నన్ను నియోగింపఁగోరి రావించితివని విశ్వసించి యరుదెంచితి. ఇట్టిసాహస మొనరించినందులకు క్షమింతువేని, నేఁ బోయెదను."

"తప్పక క్షమింతును. హా! క్షమించుటకేమియు లేదు! నీవు సంకట పడుటకు నేఁ గారణమైతిని. ఆహా! ఇఁకఁ దడయక పొమ్ము. క్షమింతును, నిన్నుఁ బరిగణింతును. అనఁగా, మతయుద్ధదీక్షాపరులగు శూరు లందఱివలె నిన్నును బరిగణింతును కాని, నీవిఁక వెడలవలయు!"

అట్లు పలుకుచు నమితమగు వినువునఁ గరసంచాలన మొనరించు మేరీతో నాతఁడు మగుడ నిట్టు లనెను. "అమూల్యమగు నీ యుంగరము ముందు బరిగ్రహింపుము."

"వలదు, వలదు. మదభిమానచిహ్నముగ నీవద్దనే యుండనిమ్ము. అభిమానముగాదు. సంతాప మనవలయు. ఆహా! నన్నుఁవలంచిమైనను నీవిఁక బొమ్ము!"

మిథ్యాసందేశము విశ్వసించి యరుదెంచిన స్కాటిశూరుఁ డమిత మగు నగౌరవమునకుఁ బాల్పడుటయే గాక అపాయమునకుఁ గూడ బాల్పడనుండెను. ఐనను మేరీకన్నియకు ఆతెఱఁగున దనపై మక్కువ జూపినంతనే కణతుఁడు తనకు ఘటిల్లిన తలవంపును రాఁగల అపాయముం గూడ మఱచి మోఁకరించుటమాని కట్టెదుటనున్న దివ్య సుందరవిగ్రహముపై నొక్క వీక్షణము బఱపి ఇఁక వెడలఁదలఁచి వినమ్రభావమున శిరము వాల్చెను. అంతదనుక స్థిరచిత్తయై దిట్టతనమున నట్లు మాటాడిన రాజసోదరి ఆక్షణము కన్యాజనోచితలజ్జాకలంకితయై యట నిఁక నిలువఁజాలక, దీపమార్పి అవ్వలకు తివ్వునఁ బోయెను, కణతుఁ డంధకారమున మునిఁగెను; ఆతని చిత్తముకూడ నంధకారబంధురమాయెను.

కాని తత్క్షణము నవ్వాడి యొండు వసివడి వినఁబడెను. చెదరిన చిత్తము తోడనే పూర్తిగ స్థిరపడెను. రాజాజ్ఞాబద్ధుఁడై యాతఁడు కావలియుండవలసిన జార్జిదిబ్బ దెసనుండియే ఆధ్వనులు వెలువడెను! మొదట నాగ్రహఘూర్ణితమగు భయంకరశ్వానభషణము; అనంతరము దుర్భరబాధాసూచితమగు నాదము. ఆహా! కణతుని శ్వానమే! అంతలో నాజంతువున కేమి మూఁడెను! ప్రాణసమానమగు తన జాగిలము మరణవేదన కానోపు సమయమున నాశూరుఁడు హరిణమువలె నదరిపడి చంగున లేచెను. ఆజాగిలము ఆపాటి యీపాటి బాధ వెలిపుచ్చునది కాదు. కావుననే, కణతుని హృదయము వర్ణనాతీతముగ సంక్షోభించెను. తన కవచము భారతరముగ నున్నను ఆతఁడు సరకుసేయక, తదాచ్ఛాదన మొనరింపని సాధారణునివలె శీఘ్రముగఁ దాఁటి, దిబ్బదాసి, తదుపరిభాగము రయమున నారోహించెను.

మబ్బుమఱుఁగున నుండిన చంద్రుఁ డాముహూర్తముననే యథావిధముగఁ బ్రకాశించెను. కాని ఆంగ్లదేశ పతాకము కానరాదు!

ఆకంబము తునియై నేలఁబడియుండెను. శూరుని ప్రియశ్వాన మా తావుననే మరణవేదనబడుచుండెను.

౧౪

శూరుని మనోవ్యథ వర్ణనాతీతము

ఆదావేశమున నాతఁడు విభ్రమచేతస్కుఁడై యచేతనుఁ డాయెను. అవిరళతరంగఘూర్ణిత పారావారముచందమున క్షోభపడిన చిత్తము కొంత సేద దీఱినంతనే ఆంగ్లరాజపతాకాపహరణము నొనరించిన ముచ్చునుఁ బట్టవలయునని యాతఁడు తలంచెను. కాని యేవంక బరికించినను ఎవ్వరు గానరాకుండిరి. ఆసమయమునఁ గణతుని చిత్తమున బరువెత్తిన రెండవ యాలోచన యెద్దియన — స్వీయశ్వాన దురవస్థా పరిశీలనము. అట్టి మహాసంకటసమయమున నొక కుక్కను దలంచి కాలహరణ మొనరించుట విపరీతముగఁ గాన్పించును. కాని యట్టి జంతువులను సాఁకువారు సహజముగ నటు లాచరింతురు. ఆతఁడు వెంగలియై స్థానము వీడినను జాగిల మచటనే నిలిచి శ్లాఘనీయముగ బోరాడి మృత్యుఘాతను దిని నేలఁబడియుండెను. విషాదాభిమాన పూరితచిత్తమున శూరుఁ డద్దానిని ముద్దాడెను. బాధ క్షణక్షణవర్ధమానమై దుస్సహమై యుండెను. ఐనను, నిజస్వామి సందర్శనానందాతిరేకమున జాగిలము తన బాధ మఱువఁగడఁగి తోఁక యాడించుచు నాతని చేయి నాకఁదొడఁగెను. దాని శరీరమున విఱిగిన బల్లెము దీయవలయునని శూరుఁడు ప్రయత్నించెను. దాన బాధ మఱియు నధికమాయెను. ఐనను దన స్వామి కిడియునని వెఱచి శునకము నిగ్రహించుకొనఁ బ్రయత్నించి వాలవిక్షేపాది బలహీనకృత్యముల నినుమడించెను. ఆహా! ఆ జాగిలమునకుఁగల స్వామిభక్తియు నను రాగమును నిరుపమానములు గదా. కాని శూరున కట్టి ప్రవర్తన

మొకలీరున బాధాకరముగఁగూడ నుండెను. ఏమన దాన దన వర్తనము కణతునకు మఱియు ననహ్యాకరముగఁ దోఁచెను. తన దేశమునకును బంధుజనంబులకును వెలియై అనహాయుఁడై దిక్కుమాలిన దూరదేశమునఁ బడరాని పాటులు పడుచుండిన కణతున కాశ్వానమే యనుచరుఁడు, మిత్రుఁడు, బాంధవుఁడు గూడనై యుండెను. అట్టి సహాకారి ఇట్టి సంకటసమయమునఁ దనుఁ బాయనుండుటచేఁ గణతుని చిత్తము పూర్తిగ వికలమాయెను. తదుద్రేకమున నాధీరవరుఁడు డీలుపడి వెక్కివెక్కి తుదకు బోరున నేడ్చెను.

కణతుఁడా తెఱంగున దుఃఖసాగరమున మునిగియుండ మహమ్మదీయప్రార్థనావసరమున వెలువడునట్టి గంభీర దీనస్వరమున నీపలుకులు విస్పష్టముగ వీనులఁ బడెను.

“మానవుని దుర్దశ పూర్వాపర వర్షకాలసన్నిభము. తత్కాలము శీతలమై సుఖరహితమై ప్రతికూలమైయున్నను ఆనమయము ననే గులాబీమొదలగు పుష్పములును, దాడిమ ఖర్జూరాదిఫలములును ఉద్భవించును.”

చిత్రకలాంఛనుఁడగు కణతుఁడు వెనుదిరిగి చూచినంతనే పరిచితుఁడగు నరబ్బీవైద్యుని వదనము గోచరించెను. ఆతఁ డెవ్వ డరుదెంచెనో ఎటు లరుదెంచెనో శూరుఁ డెఱుంగఁడు. మహమ్మదీయుఁ డాతని వెనుకనే మఠము వైచుకొని యుండెను.

అబలవలె విలపించుచుండిన శూరుఁడు మహమ్మదీయుని గాంచినంతనే సిగ్గుపడి, బాష్పబిందువులు సక్రోధముగఁ బోఁద్రోసి స్వీయ ప్రియశ్వాన పరామర్శకార్యమున నిమగ్నుఁడాయెను. ఐనను ఆతని తూష్ణీంభావము దా నరయనట్టులే అరబ్బీవైద్యుఁడు మగుడ నిట్టులనెను.

“పొలమునకు వృషభము, ఎడారికి నొంటెయునని కవి వాక్రుచ్చెను. అట్టులే గాయములు మాన్పుటకు వైద్యుఁడు గావలయుఁగదా.”

అంత గణతుఁ డిట్లు బదులాడెను.

"హాకీము! ఈరోగి నీకసాధ్యుఁడు. మఱియొకటి. ఈ జీవి యపవిత్ర మైనదని నీమతము శాసించుఁగదా."

"అల్లావారు జీవము గల్పించి కష్టసుఖములనుగూడ నేర్పఱచిరి. వారి దయచేఁ బ్రాపించు విద్యాప్రభావమున బాధానివారణ మొనరింపనివాఁడును, జీవితము బెంపుజేయనివాఁడును పాపియగును. నికృష్ట సేవకుని, దౌర్భాగ్యశునకమును, జయశాలియగు నృపాలునిగూడ జ్ఞాని యొక్క తీరుననే చూచి, వారలకుఁ జికిత్స యొనరించును. క్షతగాత్ర మగు నీ జాగిలము నిఁకఁ బరిశీలింపనిమ్ము."

హాకీము అట్లు పలుక శూరుఁడు మాటాడక యియ్యకొనెను. జాగిల మల్పజీవి యని నిరసింపక మానవునివలెనే మహమ్మదీయుఁ డద్దాని గాయము లెస్సగఁ బరిశీలించెను. బల్లెము భుజమున విఱిగి యుండుటఁ గాంచి శస్త్రసాధనోచితపరికరసమృద్ధమగు చిన్ని పెట్టె యొకటి తెఱచి సముచితమగు సందంశముబట్టి అరబ్బీసాధకుఁ డా వాఁడి యినుపతునక సులువుగఁ దీసివైచి స్రవించు నెత్తురుగూడ నేర్పునఁ గట్టివైచెను. ఆతఁడు సదయుఁడై తన క్షేమముకొఱకే పాటు పడుచుండెనని గ్రహించినదానివలె శునకము సహించి యూరకుండెను.

అంత నాశస్త్రవైద్యుఁడు కణతునిఁ గాంచి యిట్టులనెను. "ఈ జంతువు బ్రదుకఁగలదు. కాని దీనిని నాగుడారమునకుఁ గొంపోయి చికిత్స సలుపుటకు నీవు సమ్మతింపవలయు. నీసేవకుఁడగు ఆదంబేగు వైద్యవిద్య యందువలె శ్వానాశ్వజంతు గుణరణమునందుఁగూడ బ్రవీణుఁడు. కావున అత్యుత్తమమగు నీజాగిలమును సముచితముగఁ జూడఁగలను."

కణతుఁ డంత సవిషాదముగ నిట్టులనెను.

"అయ్యా! అట్టులే కానిమ్ము. ఇయ్యది అపాయమునుండి తొలంగి సురక్షితముగ నుండునేని, నీయధీనమున నుండుగాక. నీవు నాపరి

జనుని బ్రతికించితివి కదా. ఇంతకంటె వేయి బహుమాన మీయఁ జాలను. నాకిక మృగయా వినోద సంసంభవము!"

అదంబేకు ఏమియు మాటాడక చప్పటులు చఱచెను. తోడనే నల్లని సేవకు లిర్వురు గోచరించిరి. శూరుని జాగిలమును కణతుఁడు వారి కందిచ్చెను. కడు బడలి బలహీనముగ నుండిన ఆ జంతువు పెనగులాడక తన స్వామిని గాంచుచు బానిసలకుఁ జిక్కెను.

"మిత్రమా! సుఖివై యుండుము. మన బాంధవ్యము నేటితో సరి. నీవంటి మహనీయుని బొందియుండుటకు నావంటి నిర్భాగ్యుఁడు తగఁడు—" అంతలో వైద్యుని బానిసలు వెడల, శూరుఁడు మగుడ నిట్లు పలికించెను. "ఆహా! ఈజీవి మరణించిన నేమి? తన విధ్యుక్త ధర్మము శ్లాఘనీయముగ నిర్వర్తించెఁగదా. నేనీశ్వాసము నైన బాగుండును, నిశ్చలముగ మరణింపఁగలను!"

శూరుఁడు వైద్యుని సంబోధింపలేదు. ఐనను, ఆతఁ డిట్టులనెను. "సమస్తజంతువులును మానవసేవకై సృష్టింపబడెనని మాశ్రుతి ఘోషింపుచున్నది. నీ నవుఁడు విసువుజెంద యొక యల్పజంతువు కాఁగోరుట యవివేకమని నొక్కిచెప్పుదుము."

కణతుఁ డంత కఠినముగ నిట్లు బదులాడెను. "తన ధర్మము మఱచి పాఱు మనుజునికంటెఁ తన విధి నిర్వర్తించి మరణించు కుక్కయే నిక్కముగ మిన్నకదా! హాకీమ్! నన్ను వీడుము! భవదపూర్వవిజ్ఞానప్రభావమున నాశలేని తెవుళ్లను కూడ మాన్పఁజాలుదువు. కాని చిత్తమును శోధించుగాయములుమాన్పుట యసాధ్యము."

"రోగి తన రోగము వెలిబుచ్చి వైద్యుని మాట జవదాటకుండునేని అసాధ్యము కానేరదు."

అరబ్బీవైద్యుఁ డిట్లు నిబ్బరముగఁ బలుక, శూరుఁ డిట్టులనెను. "ఇంతపట్టు వహించితివి గానఁ జెప్పెద నాలింపుము. ఆంగ్లపతాక

మీదబ్బపై నెగురుచుండెను. రాజాజ్ఞాబద్ధుఁడనై నేఁ గావుంటిని. ఉదయము కానున్నది. కేతనము పోయెను. కంబము విఱిగియున్నది. నేనింకను సజీవుఁడనై యుంటి!'

అంత వైద్యుఁ డాతని బరిశీలించి యిట్లనెను. "ఏమి! నీకవచమున గాయము కానరాదు. శస్త్రగుల్లపై రుధిరము గానరాదు. పోటున వెనుదిరుగనేరని శూరుఁడవని వినియుంటిని. తెలిసె! సుందర రోజారుణరంజితకపోలయై విపులనయనయై యొప్పు నొక కాంత నిన్ని స్థామునుండి యెలిల్చి యుండును. పరమాత్మునెడఁ జూపవలసిన దృఢతమసేవాపరాయణత సుందరనారీమణులయెడ జూపుట మీకు సహజముగదా. మానవుని పతనమున కిద్యే కారణము. ఆదిపురుషుఁడగు 'నాదాము' గూడ నిట్టులే కాంతానురాగబద్ధుఁడై, అంధుఁడై, దైవమును విస్మరించి జగత్కంటకుఁడగు సైతానునకు లోఁబడెను."

"భిషగ్వరా! అట్టులే యగుగాక కాని ప్రతిక్రియ యేద్ది?"

"బలము శౌర్యగుణసంభవము. అట్టులే విజ్ఞానభవము. లెస్సగ నాలింపుము. వృక్ష మొకస్థానమున కంటె సదాస్థావరముగ నుండును: గుల్లలు గూడ నట్టులే జీవములేని తెఱఁగున నొకచోటి కంటియుండును. మానవుఁడు మాత్ర మట్టివాఁడు గాఁడు. పూజ్యుడగు మా మహమ్మదు పవిత్రవంతమగు మక్కానగరమునుండి వెడలింపఁబడుటచే, మదీనా నగర మరుదెంచి యందు నివాస మేర్పఱచి కొనెను. ఒకతావుననిలుచుట యసాధ్య మగునపుడు, వేఱొకతా వాశ్రయింపవలయునని మీ మతగ్రంథములు గూడ శాసింపుచున్నవి."

మహమ్మదీయుఁ డట్లు పలుక, "ఈగోడవ నాకేల?" అని శూరుఁడు ప్రశ్నించెను. ఆదంబె కిట్లు బదులాడెను. "ఏలనో యాలింపుము. పరిస్థితు లసాధ్యముగఁ బరిణమించునేని, జ్ఞానియైనను వెనుదిరుగును. కావున, వివేకము దాల్చి, ఆంగ్లరాజాగ్రహామునకు గుఱియై

క్రూరశిక్షకుఁ బాల్పడకుండ రయమ్మునఁ బాతి సలాఉద్దీను సార్వభౌముని విజయపతాకచ్ఛాయ నాశ్రయింపుము."

కణతుఁడు నిండాగర్భితముగ నిట్లు బదులాడెను. "ఔను, నీతిబాహ్యులగు మ్లేచ్ఛులశిబిరమున నా యగౌరవము దాచికొనవలయు. అగౌరవమన నేమియో వారికిఁ దెలిసినగదా. కాని, అంతటితోఁ దీరునా? మహమ్మదీయమతము స్వీకరింపవలయునని గూడ హెచ్చరింపవా? మతభ్రష్టుఁడఁ గూడ నగుదునేని, అపయశము పరిపూర్ణమగు."

"నిష్కారణముగ దూషింపకుము. సలాఉద్దీను అట్టివాఁడు గాఁడు. మహమ్మదీయమతేతరులు తన స్వతంత్రప్రాశస్త్య మరసి ఇచ్ఛ్యకొనినఁ గాని, వారిని సత్యమతస్థుల నొనరింపఁడు. అంధకారము వీడి, వెలుతురులోనికి రమ్ము. ఆసుల్తాను మహారాజ్యమువలెనే ఆతని దాతృత్వము గూడ ననంతము. నీకొక రాజ్యము గూడ నీయగలఁడు. ఉత్తరలోకావాసము దుర్భరమని విశ్వసింతువుగదా. ఈలోకముననైనను సుల్తాను నాశ్రయించి భోగభాగ్యము లనుభవింపుము. నీమతమునకు భయములేదు."

"అంతకంటె మరణము వాంఛనీయము—" అని శూరుఁడు పలుక, ఆదంబేకు వెండియు నిట్టులనెను.

"అట్టి యవివేకము తగదు. తురుష్కసమ్రాట్టుతో నాకొకింత చనవు గలదు. నామాట యాతఁడు తప్పక పాటించును. మతయుద్ధమని నీవు బీరములాడు మీమూర్ఖప్రయత్నము, తరంగఘాతముల భగ్నమగు నావను బోలియున్నది. సకలక్రైస్తవ నాయకులనుగలసి ఆమహానృపాలునికడ కంపిన సందేశము నీవేకదా వహించియుంటివి. తద్రాయకారస్వభావము నీవు పూర్తిగ నెఱుంగవు కాఁబోలు."

శూరుఁ డంత విసువున నిట్లు బదులాడెను.

"ఎఱుంగను—ఎఱుంగవలసిన యవసరము లేదు. అచిరకాలమున

వధ్యుఁడై నికృష్టప్రేతము గానున్నవాఁడు తొల్లి క్రైస్తవరాజన్య సభానియుక్తుఁడై యుండినను ఇపుడు ప్రయోజన మేమి?"

"నివట్టి యవస్థకుఁ బొల్పడవలదనియే చెప్పవాఁడను. శూరుఁడా! గమనింపుము. సలాహుద్దీనుఁ దయకుఁ బాత్రులు గావలయునని క్రైస్తవనాయకు లందఱుఁ దత్తరపడువారు. ఎట్టులైన సంధి యొనరించుకొనవలయునని యూవార లువ్విళులూరుచున్నవారలు. వేయేల సమయమున సుల్తాను ఆమోదించియే యుండును. క్రైస్తవనాయకులలోఁ గొందఱెట్టి సైన్యము దలంచిరో యెఱుంగవు. క్రైస్తవమహాశిబిరము వీడుటయేగాక ఆస్వార్థపరులు మహమ్మదీయ సమ్రాట్టునకుఁ దోడ్పడుటకుఁగూడ సంసిద్ధులైరి. కాని, పాదుషా యట్టి విద్రోహులనుఁ జేరనీయఁడు. రారాజు సింహరాజముతో మాత్రము సంధి నెఱపఁగలఁడు. మా సుల్తాను ఆంగ్లేయనృపాలుతోడి సంధికిమాత్ర మిచ్చగించును: లేదేని, ఆమహాశూరునితోఁ దదుచితముగఁ బోరాడ గలఁడు. ఇతరుల నాతఁడు గణింపఁడు. విశాలైరోపాఖండాంతర క్రైస్తవరాజన్యుల బలసాహసంబుల నిరసించు సుల్తాను రిచర్డు నృపాలునితో ధారాళముగ నుదారముగ సంధి సలుపును. పాలస్తానము నందలి యీ పవిత్రస్థలములకు యూవారలు నిరాఘాటముగ నరుదేఱవచ్చును. అంతేగాక, తన సామ్రాజ్యమునందు రిచర్డు రాయఁడికిఁ బాలిచ్చుటకునైన సుల్తాను సమ్మతించును. ఈ పాలస్థాన దేశమందలి ఆఱు ప్రధాననగరములందు నాంగ్లరాజు క్రైస్తవసైన్యములు నిలిపి యుద్యోగులనేర్పరచి తదధికారము వహించుటకు గూడ మా సామ్రాట్టు యిచ్చగొనును. 'ఎరూసలేము నగర రాజరక్షకుఁ'డను బిరుదము రిచర్డు వహింపవచ్చును. శూరుఁడా! ఒక గొప్పరహస్య మాలింపుము. నీవు గౌరవనీయుఁడవని చెప్పెద. ఆసియాయూరోపాఖండమునందెల్ల మేటి మగలగు సలాఉద్దీను రిచర్డులకుఁ గాఁగల సంధికార్య

మపూర్వవివాహముతోఁ బూర్తియగును. జగత్పాలకుఁడగు సుల్తాను మేరీ నామధేయయగు నాంగ్లరాజసోదరిని వివాహమాడును."

నిజమనోభవాలోచనాతప్తుఁడగు కణతుఁ డాతని ప్రసంగము శ్రద్ధ మెయి నాలింపలేదు. వక్షఃపాతరోగపీడితుఁ డొకపుడు నరముల వికల వర్తనముచే నాకస్మికముగ నధికబాధ జెందును. అట్టులే, అంతవరకు స్మృతిమెరుంగని శూరుఁడు వివాహవచనశ్రవణమున నదరిపడి, వర్ణ నాతీతమగు తీవ్రవనావేశమున 'హా! ఏమంటివి!' అని యరచెను. హృదయమునబొంగు రోషావేశము నెట్టులెట్టులో యడఁచి, స్వరము నవరించి, ఆతఁ డావిషయమంతయు విన(గోరెను. శూరుఁ డాకన్యా రత్నమును ప్రేమించియుండెఁగదా. ఈ సమయమున నవస్థనూరినను, పతాకాపహరణహేతువుచే భాగ్యహానములు, ప్రాణముగూడఁ బోయి నను, మేరీకన్నియ మ్లేచ్ఛాధీనమగు దౌర్భాగ్యము దప్పించుట తనకు విధ్యుక్తమని యెంచి నిరసనసందేహములు వెల్లడియగు స్వరమున నిశ్చలముగ నాతఁడిట్లు ప్రశ్నించెను. "నీతి బాహ్యుఁడగు మహా మ్మదీయునకుఁ గన్నియను నొసంగుట క్రైస్తవుఁడు సమ్మతించును? అట్టి యసంబద్ధ వివాహమున కెవ్వఁడియ్యకొనును?"

వైద్యుఁడిట్లు బదులాడెను. "నీవేమియు నెరుంగని దురభిమా నివి. ఇంగ్లాండు దేశమునకుఁ జేరువనుండు 'స్పైయిను' దేశమున నిట్టి వివాహము లనుదినము జరుగుటలేదా? తద్దేశపాలకులగు మహామ్మ దీయులు క్రైస్తవకాంతలను భార్యలుగాఁ బడయుటలేదా? అట్టులే, మా సుల్తాను రిచర్డురాజసోదరినిఁ బరిగ్రహింపఁగలఁడు. ఆ కన్నె మిన్నను దురుష్కభామినులవలె నడఁచియుంచక, క్రైస్తవనారీ జనో చిత స్వాతంత్ర్య మొసంగి యామెను సుల్తాను గారవించును. అబల లేమతస్థలైనను, పాటింపనవసరములేదు. కావున మేరీరాజపుత్రి తన మతనియమములనుసరించియే చరింపవచ్చును. ఆమె యితరావరోధ

జనంబులకంటె మిన్నయై, పట్టమహిషియై, నిరవధికాధికార దురంధరయై శాసింపఁగలదు."

శూరుఁడంతఁ గ్రోధవిస్మయకంపితుఁడై యిట్లులనెను. "ఏమి! ఎంతసాహసము! తురుష్కుఁడా! సత్కులప్రసూతయై, సద్గుణ విరాజమానయైన యొప్పు తన సోదరిని మ్లేచ్ఛున కొసంగి యంతఃపుర దాసినొనరించుటకు రిచర్డు నృపాలుఁడిచ్ఛగించునా? మహమ్మదీయ రాజపట్టమహిషియన్నఁ బ్రధానోపపత్నియే గదా? హాకీం! ఎంతటి నికృష్టక్షత్రవుఁడైనను దఃపట్టి కట్టి దౌర్భాగ్యపుభాగ్యము గాంక్షింపఁడు, తప్పక తిరస్కరించునని యెరుంగుము."

అంత మహమ్మదీయుఁడిట్లు బదులాడెను.

"పొరపడితివి. ఫ్రెంచినృపాలుడు, మొదలగు నాయకప్రముఖులు నీవలె నదరి తూలనాడకుండుటయేగాక, తమయామోదము విస్పష్టముగ వెలిబుచ్చిరి. తమమిత్రుఁడును సకలక్రైస్తవ చమూనివహశాసకుఁడును నగు తన నృపాలుఁడు తన సోదరిని సుల్తానున కొసఁగి సగౌరవముగ సంధియొనరించుట సమంజసమని వారు నుడివిరి. వివేకవంతుఁడగు టైరునగరపుఁ బ్రధానాచార్యుఁడీ సందేశము రిచర్డున కెఱిఁగించి కార్యము సఫలమొనరించుటకు సమ్మతించెను. సరాటు దేశాధిపతి యగు కాన్రేడు మొదలగువారలు రిచర్డు భంగపడవలయుననియు, దానఁ దాము లాభము పడయవలయుననియు, జూచు దుష్టులగుటచేత మా సుల్తాను వారల కీసమాచార మింకను ఎఱింగింపలేదు. శూరుఁడా! నీవిఁకఁ గాలయాపన మొనరింపక వెంటనే యశ్వారూఢుఁడవు గమ్ము. నేనొసఁగు కమ్మ పాదుషావారి కొసంగుదేని, ఒక యున్నతస్థానము సముచితముగ పడయఁగలవు. దేశమత భ్రష్టుఁడవగుదువని భయపడ నవసరములేదు. ఈ వెరవున నుభయరాజసమ్మతమగు కార్యమొనరించిన వాఁడవగుదువు. క్రైస్తవవివాహవిధానము, తద్భార్యా సమా

దరణము, తదాచారవ్యవహారాదులు గురించియు సుల్తానునకు నీవుపదేశింపవచ్చును. ఇట్టి నీ సాహాయ్య మత్యవసరము, తురుష్కచక్రవర్తి ఎంతయేని సంతసించును. అఖండప్రాచ్యఖండభాగ్యధుర్యుఁడగు సలాఉద్దీను నౌదార్య మవిచ్ఛిన్నముసుమా. వివాహానంతర మా కరుణాసముద్రుఁడాంగ్లరాజేంద్రునితో నినుఁగూర్చి సంప్రతించును. రిచర్డు తప్పక నీ నేరము సైరించి తొంటి తెఱంగున సాదరముగ గారవించును. నీ విసీమనుండు క్రైస్తవసేనలకు దళవాయివి కాఁగలవు. లేదేని నీ దేశమున కరుగఁగలవు. కావున నా మాట పాటించి లెమ్ము."

అంత శూరుఁడిట్లు బదులాడెను.

"హాకీం! నీవు ప్రజోపకారపరాయణుఁడవు, సజ్జనుఁడవగుటయే గాక, ఆంగ్లరాజప్రాణదాతవు గూడ నగుటచేత, ఇంచి మదీయసేవక ప్రాణదాతవు గూడ నగుటచేత నీ నుడు లింతవఱకు శాంతముగ నాలించితి. కొండొక మహమ్మదీయుఁ డాయెనేని, ఒక్కపోటున గతాసు నొనరించి యుండును. మఱియొక మాట గమనింపుము. పూతక్రైస్తవ వంశోద్భవయగు నాంగ్లరాజకన్నియను దుష్టమహమ్మదీయ వంశభవున కీయవలయునని ఎవ్వఁడేని పలుకసాహసించినచో నా కృపాణను ప్రచండాంగ్లరాజ కుఠారనిర్భిన్న శిరస్కుఁడగును."

"అట్లయిన, సురక్షితముగు సారసేన శిబిరమునకుఁ బోక, ఇందే నిలుచుటకు నిశ్చయించితివా? ఇచట మరణము ధ్రువముసుమా. శూరుఁడా! ఆత్మహత్యాకరముగు పనులు వర్జింపవలయునని మా శాస్త్రములే గాక, మీయవికూడ శాసించును." మహమ్మదీయుఁ డట్టులాడఁ, గ్రైస్తవుఁడిట్లు బదులాడెను.

"దైవము వారించుఁగాక! కాని, నేరస్థుఁడు తదుచిత ఫలానుభవము దప్పింపఁజూచుట కూడఁ గూడదని శాస్త్రము తెల్పుచున్నది. ఆహా! విశ్వాస పదమున కర్థ మెఱుంగని నీకు నా శ్వానరాజము నొసంగితి

గదా యని విచార మొదవుచున్నది. ఈగండ మొకవేళఁ గడచి జాగిలము బ్రతుకునేని, తన ఋణ మెరయుఁజాలని ప్రభుని సేవింపవలయును.

“శూరుఁడా! నీవిట్లు కలఁకటంబడుట బహుహీనము నాకేల? ఐనను, రోగనివారణము కాకుండ రోగి నంపివేయుట వైద్యజనసమ్మతము గాదు. నీ జాగిలము పునరారోగ్యము వచ్చునంతనే నీయధీనము కాఁగలదు.”

హాకీమట్లు సముచితముగఁ బలుక, కణతుఁడు నిట్టూర్పు పుచ్చి యిట్లనెను. “భిషగ్వరా! స్వామ్యూ! నాకును మరణమునకును నడుమ నొక గంటకాలము మాత్రమున్నది. అట్టి భాగ్యహీనుఁడు శ్వానాదిహీనవిషయములు దలఁపఁ గాదు. మత్కృతపాపస్మరణ మొనరించి, దైవచింతానిమగ్నుఁడఁ గావలయు. నన్ను వీడుము.”

“కానిమ్ము. మార్గ్యనిమగ్నుండవగు నిను వీడిపోయెద. అగాధకూపపతనులై మరణింపవలయునని విధి నిర్ణయించు మనుజులు, కనులు గలవారలయ్యు, నా కూపము గాంచ నేరరు.”

ఆసంజెకు అట్లు పలికి వెనుదిరిగి వెడలుచు శూరునిచిత్తము మరలునేమోయని యల్లనల్లనాగి చూడఁదొడఁగెను. కాని కృతనిశ్చయుఁడగు కణతుఁడు చేకు నీరఁ దలఁపకుండుటచే నాతఁడు గుహారము గడచి కడచి వెడలిపోయెను. చరమచంద్రకిరణములు బోఁద్రోయు నుషఃకాలపుఁ గాంతులలో, నిబిడ పటమందిరశ్రేణులు తెలతెల్లగఁ దోఁపనారంభించెను.

శూరుఁడు మహమ్మదీయుని హితమాలింపలేదు. ఐనను, జీవితాశ ఆతనిచిత్తమున నుదయించెను. ప్రాణమును వర్జనీయ మలిన వస్త్రసన్నిభముగఁ దృణీకరించు శూరునకుఁ బ్రాణధారణావసరము బోధ సూపెను. తోడనే గతవృత్తాంతము స్మరణకు వచ్చెను. తాను ఎంగాడీ సన్యాసితో ముచ్చటించిన తెలుంగును, ‘మేఁగుకూపు’ అనియో

‘ఇల్దరీము’ అనియొం పిలువఁబడిన ఆ మహమ్మదీయశూరుఁడును ఆవింత సన్యాసియును గలసి చరించిన వర్తనమునుగూడఁ దలంచి విచారింప, రిచర్డురాజవరోత్తమునఁ దక్కుంగల క్రైస్తవనాయకులు గూఢసంకల్ప ధురీణులై స్వార్థపరాయణులై యనేకరూపవైభవవిరాజమాన యగు నాంగ్లరాజసోదరిని మ్లేచ్ఛరాజున కొసఁగఁగడఁగిరని హాకీము చెప్పిన నుడులు తథ్యములగు నని కణతునకుఁ దెల్లమాయెను.

“అహా! మిథ్యాతపస్వి! వృద్ధజంబుకము! ఎంగాడీ యెంతటి మాయావి! ‘ధర్మరహితుఁడగు భర్త, ధర్మవిహితయగు భార్య కారణమునఁ గత కల్మషుఁడగు’నని వాఁడు జోస్యము చెప్పెఁగదా. ఈ కుటిలాత్ముఁ డెంతటి ద్రోహ మొనరించెను! వాని పలుకుల గూఢార్థ మిప్పుడు తెల్లమాయెను. ధర్మరహితుఁడగు భర్త మ్లేచ్ఛరాజు కావలయు. ఎశారియందు నాతోడఁ బోరుసలిపి, నావలె నెంగాడీ నిలయమున విడిసి, సన్యాసితోఁ జనవుగ మాటాడిన ఆ ‘యిల్దరీము’ తన రాజు పంపున నరుదెంచి, తన్నిలయాంతరపవిత్ర ప్రార్థనాగారమున నుండిన ఆంగ్లరాజసోదరిఁ గాంచియుండును. ఆసుగుణరాశి తన రాజాధము నంతఃపురమున నడంగి యుండుటకుఁ దగునా యని వీక్షింప నరుదెంచిన ఆమహమ్మదీయుఁడు మఱుఁడ మద్భుజ పంజరమునఁజిక్కువడునేని క్రైస్తవనృపాలునకును యభిజాతకన్యారత్నమునకును మఱుఁడ నిట్టియవమానము ఘటిల్లకుండ వానిని జూర్ణీకృతశరీరు నొనరింతును. కాని, నాకాలము చెల్లెను. గంటలు పోయి నిమిషములకు వచ్చెను. ఐనను, జీవ మీతనువు వీడకమున్నె, చేయవలసిన పని చేయవలయు, నత్వరము సేయవలయు.”

కణతుఁ డల్లుఁ దలపోసి, రెండునిమిసములట నిలిచి, తనుత్రాణము దీసి పాఱవైచి, సబ్బగిగి, ఆంగ్లరాజావాసాభిముఖుఁడాయెను,

కేనతోఁ డాంగ్లపతాక రక్షణోద్యోగభారము వహించిన సాయంసమ
యమున నాంగ్లనృపాలుఁ డెట్లు ప్రవర్తించి యుండెనో గమనించి
యుంటిమి. నానాదేశాగత క్రైస్తవనివహంబులు గాంచుచుండ, నారాజ
శేఖరుఁడు క్రూరరోగార్తుఁడయ్యు, ననహాయుఁడయ్యు, నుద్దండ సాహ
సంబున నాస్ట్రియా నృపాలునిఁ బూర్తిగఁ బరాభవించెను. అవమాన
మొక్క ఆస్ట్రియా దేశాధిపతికే గాక తమకుఁ దఱుఁ గూడఁ బ్రాపించె
నని ఇతర క్రైస్తవ నాయకులు లోలోనఁ గినిసిరి. ఆస్ట్రియా నృపా
లుని దుర్గర్వమడంచు నెపమునఁ దన వైరులందఱకుఁ గూడ బుద్ధి సెప్పితి
నని సంతసించి, రిచర్డు హాయిగఁ దల్పమున మేను జేర్చెను.

కాని అట్టు లతిసాహస మొనరించిన యనంతరము రిచర్డునృపాలుఁ
డప్రమత్తుఁడై యుండుట సహజము. మఱియొక భూపాలుఁ డెవ్వఁ
డైనను తన శిబిరరక్షకుల సంఖ్య నధికతర మొనరించియుండును. ఒక
సైనికవిభాగమైనను ఆయుధములు దాల్చి సిద్ధముగనుండ నియోగించి
యుండును. కాని ఆంగ్లరాజుమాత్ర మట్టి సముచితసన్నాహములు
సలుపకుండుటయేగాక తన సాధారణ రక్షకజనమునకుఁ గూడ సెల
వొసఁగి, వారు తన రోగనిముక్తియు నవీనవిజయమును సానందముగ
నలుపవలయునని మధురస మిప్పించెను. లోయప్రభువు మొదలగు
నాయకులు వారించి యడఁచి యుంచకపోయినచో సైనికులు పూర్తిగఁ
గ్రమము తప్పి ప్రమత్తులై యుండెడివారు.

వైద్యవిద్యావిశారదుఁడగు ఆదంబేకు ఆ సమయమున నాంగ్ల
రాజసమక్షమున నుండెను. అర్ధరాత్రి మీఱినను గూడ కొంత కాల
మచటనే నిలిచి నిండుచందురుని గమనము పరిశీలించి నముచితముగా
రెండుసారు లౌషధ మొసఁగి మూఁడవజాముగూడ ముగియునపుడు
హాకీ మాతావు పిడెను. తాను తన శిబిరము చేరకము నొకసారి

శీణతుని యనుచరుఁ డెటులుండెనో యనియవలమూనని యాతఁ డా కుటీరము చెంతకుఁ బోయెను. స్కాచిశూరుఁ డాంగ్లపతాకరక్షణ భారము వహించి జార్జిదిబ్బపైఁ గాపుండెనని తెలిసికొని వైద్యుఁడటు బోయెను. ఆసమయమున శూరుఁ డెంతటి దైన్యావస్థకుఁ బాల్పడి యుండెనో చూచియే యుంటిమి.

సూర్యోదయసమయమున రిచర్డురాజశయ్యాగారము చెంత నాయుధీయుఁ డొకఁడల్లన నరుదెంచు సవ్వడి మెల్లగ నాయెను. నిరంతరము దన నృపాలుని చెంగటఁ గావలికుక్కవలెఁ గను మొప్పవక నిద్రించు లోయప్రభువు మేల్కాంచి 'ఎవ్వ' రని ప్రశ్నించినంతలో నుస్థిరవిషాదభరితవదనుఁడగు స్కాచిశూరుఁడు ప్రవేశించెను. తన నృపాలునకు నిద్రాభంగముగాని మంద్రస్వరమున "శూరుఁడా! ఇంత సాహసమా! అనజ్ఞ వడయకుండ నిందుఁ జొరఁబడుదువా!" అని కఠినస్వరముగ నాప్రభువు ప్రశ్నించెను.

కాని ఆంగ్లరాజు నాక్షణమే మేల్కాంచి యాతని వారించెను. "లోయా! ఏమాడకుము! ఈశూరుఁ డాంగ్లేయపతాక రక్షణోద్యోగము యథావిధంబున నిర్వర్తించి యావార్త మనకు నివేదింప నరుదెంచువాఁడు. అట్టి సైనికునకు సైన్యాధీశుని శిబిర మెల్లపుడు ప్రవేశనార్హము" నృపాలుఁ డంత శిరమెత్తి మోచేయిపై నాని విస్ఫారితవిశాలనయన మాయోధునిపై నిలిపి మగుడ నిట్టులనెను. "ఓయీ! శూరుఁడా! మాటాడుము. అప్రమత్తుఁడవై సగౌరవముగ సురక్షితముగ మా కేతనము రేయి యెల్ల గాచిన సువార్త మాకుఁ దెలుప నరుదెంచితివిగదా: వాతోద్ధూతాంగ్లపతాక మర్మరధ్వనియే యద్దానిని రక్షించుచున్. నీవంటి ప్రసిద్ధశూరుఁ డనవసరము."

"నాప్రసిద్ధి సరి. ప్రమత్తుఁడనైతి, గౌరవము పోయె, పతాక మపహృతమాయెను."

కణతుం డట్లు పలుక రిచర్డు కుపితుండై నిందాగర్భితముగ నిట్టు లనెను. "ఈ వార్త దెలుప నీవు బ్రతికియుంటివి? అసంబద్ధము! మోహమున నత్యల్పక్షతిగ్రస్తమైనను గానరాదు. మూగవానివలె మాటాడ వేమి! నిజమాడుము. రాజద్రోహి పరిశోధన సహాయకరము నుగా. ఐనను క్షమియింతు; అన్యథా గాదంటివను.

"అన్యథా నా! రాజా!" కఠినశిలానిర్గత స్ఫులింగసన్నిభముగ నయనమునుండి క్రోధాగ్నికణములు వెలువడ భయంకరనిశ్చలస్వరమ్మున నట్లు పలికి సుభటుడ నాతం డిట్టులనెను. "నేనిదియును సహింపవలయు. నే జెప్పునది సత్యము."

రిచర్డునృపాలుం డత్యుగ్రుండై జలధరము భాతి నొక్కపెల్లు గాడి, అంతలో నిగ్రహించుకొని, లోయర్ప్రభు నుద్దేశించి యిట్టు లనెను.

"ఓయీ! నీ వా తావునకుం బోయి చూచి రమ్ము. వీని మతి పరిభ్రమించుచున్నది. వీని ధైర్యసాహసము లమోఘములు. అసంభవము! శీఘ్రముగం బొమ్ము నీవు కాకున్న, ఇంకొకని నియోగింపుము"

ఆంగ్లనృపాలుం డట్లు పలుకునంతలో, హెన్రీనామధేయుండగు నాంగ్లశూరుండు రోజాము బ్రవేశించి వడివడి నిట్టు లనెను. "పతాకము పోయెను. కాపుండిన శూరుడు బహుళవైరిజనఖండితుండై యుండవలయు. కంబము విఱిగియున్న తావు రుధిరమయమై యున్నది." అంతలో స్కాటిశ్శూరుం డొకండు గోచరించెను "అరె! ఈతం డెవ్వడు?"

"ద్రోహి!" ఆంగ్లనృపాలుండు క్రోధోన్మత్తుండై గ్గున లేచి భారతరకుఠారముం దటాలునం దీసి యిట్లు గర్జించెను. "ద్రోహి తదుచితఫల మనుభవించును, జూడుము."

కణతునిశిర మొక్క వ్రేటునం ద్రుంచువానివలె నృపాలుం డాయుధము సారించెను. శిరస్త్రాణరహితుండగు నా శూరుండు జీవరహిత చంద్రకాంతశిలావిగ్రహమువలె వివర్ణుండై నిశ్చలుండై యథోనయ

నుండై మిన్నకుండెను. దైవప్రార్థన సలుపుటచేఁ గాఁబోలు నాతని పెదవులుమాత్రము దృశ్యాదృశ్యముగఁ గదలునటులుండెను. ద్రోహి శిరఃఖండమునకుఁ గడంగి భూరితరకుఠారధారియగు నాంగ్లరాజేంద్రుని దక్షిణభుజమును, వెడదయుర మొకింతయును వస్త్రమునుండి వెలువడి తద్బలోన్నతి దెలుపుచుండెను. ఘోరసంకల్పధురీణుండైన ఆంగ్లరాజు క్షణమాత్రకాల మట్టు లుండెను. అనంతర మాహస్తమల్లనదిగిపోయెను.

"హెన్రీ! ఏమంటివి? ఆస్థలమున రక్త ముండెనుగదా. స్కాచి శూరుఁడా! నీవు ధైర్యవంతుఁడవు ఆహవమునఁ గాంచియుంటిని. ఆంగ్ల పతాకమునసమీపించిన నరాధములనిరువురనైనఁబరిమార్చితినని చెప్పుము. ఒక్కనినైనఁ జాలు: శక్తివంచన లేకుండ మాకొఱకుఁ బోరితినని వచింపుము. సజీవముగ సగౌరవముగ నీవీ ప్రదేశము వీడిపోవచ్చును!"

నృపాలుఁ డట్లు పలుక కణతుఁ డిట్లు నిశ్చలస్వరమున బదులాడెను.

"రాజాగ్రణీ! నే నసత్యమాడఁజాలను. వీడరాని పతాకము వీడి యరుగ నాకంటె విశ్వాసపాత్రమగు నాజగిల మాంగ్లపతాకరక్షణము శ్లాఘనీయముగ నిర్వర్తించి శూరఘాతమునకుఁ బాల్పడెను. నేఁజేసిన దేమియులేదు."

రిచర్డు తోడనే క్రోధప్రకంపితుండై యట్టులాడు కణతుని దెగ నఱకఁ గృతనిశ్చయుండై తన ప్రచండపరశువు నెగుడఁ బైకెత్తెను. అంత లోయప్రభు వడ్డుపడి యిట్టు లనెను. "నృపాలా! వలదు. ఇట్టి కృత్యమునకు నీహస్తము తగదు, ఈతావున దగదు. పవిత్రాంగ్ల పతాకరక్షణభారము నికృష్ట స్కాట్లాండు దేశస్థున కొసఁగుటయే చాలు చాలు. చూచుటకు సుందరముగఁ దోఁచు స్కాటులు సత్య దూరులని చెప్పుచుంటిఁగదా."

"లోయా! నీవు చెప్పుచునే యుంటివి. కాని నే నెంతటిబేలను. స్కాట్లాండు దేశపు 'ఒలియము' ఆ సృగాలము ఈ మతయుద్ధ

మునకు నస్సైన్యముగ నరుదెంతునని నమ్మకము జెప్పి తుదకు మోస పుచ్చెంగదా. ఇంకను ఆ దేశస్థుని విశ్వసించితి."

కణతుఁడు తత్క్షణ మిట్లు లనెను. "రాజా! విలియము మోసము నేయలేదుసుమా! పరిస్థితులు ప్రతికూలించుటచే నాభూపాలుడు సైన్యము గొని రాజాలకపోయెను."

"లజ్జాహీనుఁడా! మాటాడకుము. నీ వుచ్చరించునంతనే రాజ నామము కళంకిత మగు." నృపాలుం డట్లు కణతునిం దూలనాడి లోయప్రభునిం గాంచి యిట్టు లనెను. "కాని లోయా! ఏవి సంగతి విపరీతముగ నున్నది. వీఁడు భీరుఁడో ద్రోహియో కావలయు. ఐనను సింహబలుఁడగు రిచర్డు వధించుటకు భయంకరముగ నాయుధ మెత్తినను సుస్థిరగాంభీర్యము వహించియున్నవాఁడే! అణుమాత్రము భయకంపితుఁ డాయెనేని ఒక్కకీలు కదలెనేని నయనమైనను జలించె నేని వాని శిరము గాజుపూసవలెఁ దుత్తునియ లాయెడిది. భయ మెఱుఁగక ఆత్మరక్షణమునకుఁ గడంగక ఇంత గంభీరముగ నిలుచు వానిని వధింపఁజాలను."

ఒక్కనిమిష మెల్లరు నూరకుండిరి. అంత స్కాచిశూరుఁడు నృప లుని సంబోధింప నాతఁడు వారించి యిట్టులనెను. "ఏమి! మాటాడ జాలుదువే? దైవమును క్షమాభిక్ష వేఁడుకొనుము. నీవు నాకు క్షంత వ్యుఁడవు గావు. ఆంగ్లదేశము నీకతమున నపయశోమగ్న మాయెను. నీవు గాదు. ఇట్టినేర మొనరించువాఁడు మదీయసోదరుఁడైనను రక్షణీయుఁడు గాఁడు."

అంతఁ గణతుం డించు కేనియుఁ జలింపక ఇట్లు బదులాడెను. "భూపాలా! నేను మానవకృపాభిక్ష గోరను. మృత్యుముఖమునను న్న నేను సముచితమగు సత్యప్రార్థన మొనరింపఁజాలు నవకాశ మొసం గెదో, లేదో నీ యిష్టము. పరమాత్ముఁడు నన్ను మన్నించుగాక!

కాని నాదొక విన్నపము నిర్మల యశోమండితుఁడవగు నీ వవశ్య మాలింపవలసిన రహస్య మొకటి గలదు."

ఆంగ్లపతాకమునకు సంబంధించిన విషయ మిద్దికొలా వెల్లడించు నని యెంచి వెంటనే తెలుపవలయునని రిచర్డు పలికెను. కణతుఁ డిట్టు లనెను. "రాజా! ఇయ్యది కేవలము నీ యశోగౌరవమునకు జెందిన విషయము. అన్యు లాలింపరాదు."

ఆంగ్లనృపాలు డంత హెన్రీ లోయప్రభుల నుద్దేశించి యువ్వాల కేగవలయునని ఆజ్ఞాపించెను. హెన్రీ తత్క్షణ మామందిరము వీడెను. లోయప్రభువుమాత్ర మట్టు లాచరింపక, ఇట్టులనెను.

"రాజా! నా పలుకు నిక్కమంటివిగదా. కావున నామాట నీవు పాటింపవలయును. కుటిలుఁడగు స్కాటు ఇందుండునపుడు నిను వీడి పోఁజాలను."

రిచర్డు క్రుద్ధుఁడై పాదన భూతాడన మొనరించి యిట్టు లనెను. "ఏమి! ఒక్క దేశద్రోహిని గూర్చి నాకై తల్లడిల్లెదవా!"

"నృపాలా! ఆగ్రహము నిరర్థకము నీవు రోగివి. ఈతఁడు సాయుధుఁడు. కావున నిను వీడరాదు."

లోయప్రభు నటుల పలుక, స్కాచిశూరుఁ డిట్టు లనెను. "అర్థాంతరము లేదు. ఈ నెపమునఁ గాలహరణ మొనరించువాఁడఁగాను. లోయప్రభువుండగనే చెప్పెదను. అతఁడు సత్యప్రియుఁడు, సచ్ఛీలుఁడు."

"ఒక గడియక్రిందట నిను గురించి నేనును అట్టులే తలంచితి." అట్లు పలుకు నాంగ్లప్రభుస్వరము విషాద నిర్వేదసంకలితమై యుండెను. కణతుఁ డిట్టు లనెను.

"ఆంగ్లనృపాలా! నీవు ద్రోహపరివృతుఁడవు."

"ఔఁగాక. అందులకు నీవే ప్రబలనిదర్శనము."

"నృపాలా. సమరమున నూరుపతాకములు గోల్పోవుటకంటెను

ఈద్రోహము విశేషకళంకదాయకము." కణతుని స్వరము కంపించెను. కడుంగడు దొట్రిలి హీనస్వరమున నాతఁ డిట్లు చెప్పఁబోయెను.

"మేరీ రాచకన్నియ"

"హా!" రిచర్డు అహంకారపూరితచిత్తుఁడై కణతుఁ దీక్ష్ణముగ వీక్షించి కఠినముగ నిట్లు ప్రశ్నించెను. "ఆమెగుఱించి యేమందువు? ఏమి ఆమె కీవిషయముతో సంబంధ మేమి?"

"నృపాలా! మీ రాజవంశమునకుఁ గళంక మాపాదింపవలయు నని కుజనులు కుట్రలాచరించుచున్నారు. మేరీ రాజకన్యను మ్లేచ్ఛ రాజున కొసఁగి క్రైస్తవాన్వయ యశోభంగకరమగు సంధి పొసఁగ వలయునని మన నాయకులు మంతనము లొనరించిరి."

అట్టి దుర్వార్త శ్రవణమునఁబడునంతనే ఆంగ్లరాజు నితాంతకుపిత స్వాంతుఁ డగునని స్కాచిశూరుఁడు సహజముగ విశ్వసించెను. కాని రిచర్డు చిత్తప్రవృత్తి సాధారణమైనది కాదు. ఒకఁ డొనఁగు హితము నందలి గుణదోషములు విచారించి తదుచితముగ మెలఁగుట గాని, వానిపైఁ దనకుఁ గల యభిప్రాయము ననుసరించి చరించుట ఆంగ్ల నృపాలుని స్వభావము. స్కాచిశూరుఁడు మహాద్రోహ మొనరించి శిక్షార్హుఁడై యుండుటయేగాక, ఆతని పూర్వప్రవర్తనము గూడఁ దలఁపునకు వచ్చెను. భాగ్యహీనమగు స్కాట్లాండుదేశమునుండి యరుదెంచిన కణతుఁడు నిరుపమానధైర్యస్థైర్యములు గల శూరుఁడే యైనను తన యంతర మెఱుఁగక తనసోదరి నాసింప సాహసించెనని యనుమానించి, ఆంగ్లరాజు కుపితుఁడై యుండెను. అట్టి కణతుఁడిట్టి సమయమున నాంగ్లరాజవంశోద్భవురాలి నామోచ్చారణ మొనరించి నంతనే, యుగ్రస్వభావుఁడగు రిచర్డు పరిభవానలతప్తుఁడై, క్రోధో న్మత్తుఁడై యిట్లనెను.

"అధమాత్మా! సాహసీ! వదరకుము! పూతక్రైస్తవకాంతా

నామోచ్చారణ మొనరించు నీజిహ్వఁ దప్తసందంశముతోఁ బెకలింతును! ద్రోహీ! అధమాత్మా! నీ వొక కులీనునివలె నటించి యెంతదవ్వుజాపితివో గ్రహించియు సహించియు యూరకుంటిని. మద్దేశపతాకము గోల్పోతిసని తెలిపిన తుచ్ఛపునోటితో మత్సోదరీప్రశంస మొనరింతువా? ఆయది నీకేడ? సారసేనని బరిణయమాడినను క్రైస్తవుని బరిణయమాడినను నీకేమి? క్రైస్తవనృపాలురు పందలగుటయేగాక విశ్వాసమయమున ముచ్చులై చరింతురు. నీవంటి శూరులు ద్రోహులగుదురు. ఏమైనను, సత్యస్వరూపుఁడగు సలాఉద్దీను సుల్తానుతోడ నేను బాంధవ్యము నెఱపుదుఁగాక నీకేమి? మీజాతిని కైన నేమి?"

"ఇంకను బ్రపంచముతోడి సంబంధమే లేని నాకేమియు లేదు" స్కాచిశూరుఁడు ధైర్యముగ బదులాడెను. "కాని, నన్నుఁ జిత్రవధ గావించినను నేఁ జెప్పిన దొక్కటె; నేఁ దెల్పిన సమాచారము త్వదీయ మనోగౌరవమునకు దృఢముగ సంబంధించి యున్నదని చెప్పెద. రాజాగ్రణీ! మ్లేచ్ఛసంబంధము తలంపనైన దలంపుదేని, మేరీకాంతను—"

"ఛీ! ఆనామ మెత్తకుము! తలంపనైనఁ దలంపకుము!" అట్లు గర్జించు రిచర్డునృపాలుఁడు మగుడఁ దన ప్రచండపరశువు సారించెను. త దురుపీడనమున నరము లుప్పొంగ, నవిరళవల్లరీనిబద్ధమగు తరుశాఖవోలె నాతఁడు తోఁచెను.

"నామ ముచ్చరింపవలదా! ఆమెను దలంపనైన వలదా!" ప్రియసోదరీ క్షేమమును ఆత్మగౌరవముం గూడ బాటింపక ఆంగ్లనృపాలుఁ డట్టు లాడునని భావింపఁజాలక మ్రాన్పడిన కెనతుఁడు మగుడ సంభాషణోత్సాహియై, కృతనిశ్చయుఁడై యిట్టు లనెను. "నేఁ దాల్చుసిలువనాన — తన్నామధేయమే మదంత్యవాక్యమగు,

తద్రూపమే మదీయహృదయాంత్యచింతనమగు! నాఁడు రక్షారహిత శిరముపై నీదు భూరిబలము ప్రయోగించి, అపుడైన నా సంకల్పము నివారింపజాలుదువేమొ చూతుము!"

"వీఁడు నన్ను న్నత్తునొనరించును!" సుస్థిరమగు కణతుని మనోనిశ్చయము దుస్సహంబగుటచే నాంగ్లనృపాలుఁడు విహ్వలించెను. సన్నిహితుఁడగు లోయప్రభువు ప్రత్యుత్తర మొసంగఁబోయెను. కాని, ఆంగ్లరాణి యరుదెంచెనని ద్వారపాలకుఁ డంతలో విన్నవించెను. ఱేఁడు వడివడి నిట్టు లనెను.

"ఆమె నా బాహ్యమందిరముననే నిలిపి యుంచుఁడు. ఈదృశ్యమబలలు చూడఁదగినది కాదు — ఛీ! ఒక్క హీనద్రోహి కతంబున నింత కలంగితిఁ!" అంత లోయప్రభు నుద్దేశించి మందస్వరంబున నిట్టు లనెను. "లోయా! వీనిని వెనుకగుమ్మమునఁ గొంపొమ్ము. భద్రముగ బంధించి యుంచవలయు సుమా! నీప్రాణము తొలఁగునని యెంచి వాని నరయవలయు. ఈ ద్రోహి యచిరకాలమునఁ జావవలయు, వాని శరీరమునే ఖండింతుము గాని, ఆత్మను గూడ శాసించువారము కాము. ఆచార్యు నొకని రావించి, వీఁడు పశ్చాత్తాపమొందు నవకాశ మీయవలయు. మఱియొకటి, వీఁడు శూరుఁడు గావునఁ దదుచితముగనే మరణించుఁగాక. వీని దౌష్ట్యము నరకమంత నికృష్టముగ నున్నను, ధైర్యస్థైర్యములు మాత్రము ప్రశంసనీయములు. చరణాంకుశాది శూరలాంఛనములతోడనే వీఁడు మరణించుఁగాక!"

లోయప్రభువు సంతసించెను. స్కాటిశూరుఁడు నిరాయుధుఁడై యాత్మసంరక్షణ మొనర్చుకొనఁ గడంగని దైన్యస్థితియందుండెఁ గదా. అట్టివానినిఁ దన నృపాలుఁడు వధించు దురవకాశము తొలంగెనని సంతసించి, యాశూరునితోడ లోయప్రభువు వడిగా వెడలెను. ఇంకొక గుడారము జొచ్చినంతనే, కణతుఁడు శృంఖలాబద్ధుఁ డాయెను.

అట్లు శూరుఁ డట్టి హైన్యమునకుఁ బాల్పడుట గాంచినంతనే లోయప్రభువు విషాదఘూర్ణితమనస్కుఁడై యిట్టు లనెను.

“నీవు శూరబిరుదములతోడనే మరణింపవలయునని నృపాలుఁడు సెలవిచ్చెను. తలారి శిరశ్ఛేదన మొనరించును.”

అగ్రవాధురీణుఁడగు నాంగ్లరా జట్టి యౌదార్యము జూపునని కణతుఁడు తలఁపలేదు. అతఁడు సవినయముగ మెల్లగ నిట్టు లనెను.

“రాజు దయాళుఁడు. నేను మరణించినను, అధమాధమమరణమునకుఁ బాల్పడలేదని నాకుటుంబ మెఱుఁగఁగలదు. హా! తండ్రీ! తండ్రీ!”

దూరదేశమున నుండిన తన జనకుఁ డపుడు కణతుని తలంపునకు వచ్చెను. అతఁడు హీనస్వరమున విలపించెను. ధూర్తుఁడైనను గరుణార్ద్రచిత్తుఁడగు నాంగ్లప్రభువు తద్విలాప మాలించి, తన విశాల ఫాలము దడుముకొని, మగుడ నిట్టు లనెను.

“శూరుఁడా! నీ కాచార్యోపదేశలాభము కూడఁ గలుగవలయునని నృపాలుఁడు కరుణించెను. ఆచార్యుఁ డవ్వలనే యున్నాఁడు. నీచిత్తము తదుచితముగ స్థిరపడునంతనే, యాతఁడు ప్రవేశింపఁగలఁడు.”

“తత్క్షణము రానిమ్ము. చిత్తము స్థిరముగనే యున్నది. ఈ ముహూర్తమే శ్రేష్ఠము. ఏకమార్గమున ప్రయాణము సలిపి సలిపి తుద కొండొరుల నెడఁబాసి, వేర్వేరు మార్గములు బట్టి పాంథులవలె, నేనును నాప్రాణమును పరస్పరము సెలవుగొని సిద్ధముగ నుంటిమి.”

శూరుఁ డట్లు పలుక, నాంగ్లప్రభువల్లన గంభీరముగ నిట్టు లనెను.

“బాగు. నా సందేశము పూర్తిగ నెఱింగించుట బాధాకరముగ నున్నది. నీ వీక్షణము మరణించుటకు సంసిద్ధుఁడవై యుండుము.”

కణతుఁడు నిశ్చలస్వరమున వల్లె యనెను. లోయప్రభువు వెనుదిరిగి మందగమనమున ద్వారము సమీపించి, శూరు నొక్కసారి చూడఁ గోరి మోము త్రిప్పెను. ఇహలోకము వీడవలసిన ఆ మందభాగ్యుఁడు

త దుచితముగ ధ్యానపరుఁడైనటు లుండెను. ఆంగ్లేయుని హృదయము నీరాయెను. గడ్డిపైఁ బడియున్న ఆశూరుని డాసి, తచ్ఛృంఖలాబద్ధ హస్త మొందుబట్టి, చేతనగు కరుణార్ద్రస్వరమున నాతఁ డిట్టు లనెను. “శూరకణతా! నీవింకను దరుణవయస్కుఁడవు; తండ్రిఁగలవాఁడవు. నా కుమారుఁడు మా దేశమున నాటలాడుచుండును. వాఁ డొకనాఁడు నీయంతటి శూరుఁడు కాఁగలఁడు. రేయి నీవొనరించిన యకార్యము దలంపనేని, నాపుత్రుఁడు నిను బోలవలయుననియే ఆశింతును! ఇందు నీ కేమియు సాయపడఁజాలనా?”

“చాలవు. నాస్థానము వీడితి, పతాకము గోల్పోతి. నాకిఁక సాయమేడ; తలారి యరుదెంచునంతనే శిరశ్శరీరములు వేఱైపోవును.”

కణతుఁ డట్లు బదులాడ, నాంగ్లప్రభు విట్టు లనెను. “కానిమ్ము, పరాత్పరుఁడు నిన్ను రక్షించుగాక! ఆహా! పతాకరక్షణభారము నేన వహింపనైతిని. అరయఁజాలను గాని, ఇందెద్దియో రహస్యమున్నది. విస్పష్టము. నీవంటివాఁడు పందయగుట యసంభవము. భీరుఁ డెవ్వఁడు నీవలెఁ బోరాడుట కాంచి యెఱుఁగను. ద్రోహమందునా! అదియు నసంభవము. ద్రోహి నిశ్చలచిత్తుఁడై మరణింపఁజాలఁడు. నీ వొక ఘోరమైన మోసమునకుఁ బాల్పడియుందువు. చక్కని మాయోపాయమున నేదుష్టాత్ముఁడో స్థలాంతరమునకుఁ గొంపోయియుండును. కాదేని, భయార్తవనితావిలాప మాలించి వెడలియుందువు. విలాసినీహాసితాననము గాంచి యటు బోయియుందువు. సిగ్గుపడకుము. అందఱ మటులు వంచింపఁబడినవారలమె. శూరుఁడా! రమ్ము, నా మాట వినుము. ఆచార్యునకుఁ గాదు, నాకే నీయుదంత మంతయు దెలుపుము. నిను బ్రతిమాలెద. రిచర్డు దయామయుఁడు. ఈ యుద్రేకము చల్లారునంతనే రాజు ప్రసన్నుఁడగును. ఏమందువు?”

లోయప్రభువు కరుణార్ద్రహృదయుఁడై స్కాటిశూరుని రక్షింపఁ

దత్తరపడినను, ఆతఁడు విముఖుఁడాయెను. తనకుఁ గల యువలాలన సామర్థ్య మంతయు నాంగ్లేయుఁడు వినియోగించెను. అంతయు నిరర్థక మాయెను. తా నాయవసరమునకుఁ దగని యారాటము పడితినని నొచ్చుకొని, నిర్భాగ్యుఁడగు నొకసాఁచివాఁకై యంతగఁ గలత జెందినందుకుఁ దనపై గిఁసికొని "మొఱకులగు నీ ప్రముచ్చులు మా దేశమున వైరులైనను, ఈపాలస్థానమున మాత్రము సోదరప్రాయముగ గోచరింతురు.'' అని చింతింపుచు లోయప్రభువు వెడలెను.

౧౬

బెరంజేరియా' నామధేయయగు నాంగ్లరాజ్ఞి కడుసౌందర్యవతియని పేరుగాంచెను. ఆమె మూర్తి పలుచనయ్యు నిర్దుష్టముగ, దర్శనీయముగ నుండెను. ప్రాయ మిరువదియొక సంవత్సరము లుండును. ఐనను, సుంపర కేశపాశసంకీర్ణమై పూర్ణయువలక్షణలక్షితమగు వదనముగాంతుమేని ఆమె యంతకంటెఁ గడు తరుణవయస్కవలెఁ దోఁచుచుండెను. తన తారుణ్యరూపము పురస్కరించుకొనియే కావలయు నానారీమణి బాలికానహజమగు చలముమౌర్ఖ్యము మొదలగు గుణము లలవడఁజేసికొనెను. పరిజనులు వినమ్రులై వందులవలె గీర్తించునపుడామె ప్రసన్నచిత్తయై చనవుగ సరళముగ నుండును. కాని, తానుప్రసిద్ధాంగ్లనృపాలు నర్ధాంగిని గదాయను గర్వమున వారల ననేకవిధముల నామె వేధించుచుండెను. 'లేనివ్యాధి యెద్దియో' యూహించి ఆమె వైద్యుల కెంత యేని ఆరాటము గల్గించుచుండెను. లేనిరోగమునకు నామకరణము జేయలేక వైద్యులు పడుబాధ వర్ణనాతీతముగ నుండెను. అట్టి మిథ్యారోగార్తయగు తమ దేవికిఁ గ్రొత్తక్రొత్తకథలు చెప్పఁజాలక ఆమె వినోదమునకుఁ గ్రొత్త యాటలు గల్పింపనేరక శిరమునకు నవీనాలంకార మరయఁజాలక క్రొత్త యపవాదములు సృష్టింపఁజాలకను

బరిచారికలు పడరాని బాధ పడుచుండిరి. వార లొక యాటనో యల్లరినో కల్పించుకొని యందు నిమగ్నులగుచుండిరి. కాని ఆయా వినోదాదికృత్యములు తాఁ జూచుటకు నుచితములో యనుచితములో యనిమాత్ర మామె తలంపకుండెను. తమ రాణిచిత్తము రంజింపఁజేయుటకొఱకుఁ బరిచారిక లాటలయం దొకప్పుడు తమ శరీరములు నొవ్వఁజేసుకొనుచుండిరి. తన వినోదమే చూచుకొను నాంగ్ల రాణి వారి బాధ నరయకుండెను. తనయెడ నృపాలునకుఁగలమక్కువ విశ్వసించి తన యున్నతి పురస్కరించుకొని ఒరుల కష్టములు లెక్కింపక యానందించు నా రాజపత్ని యల్పజీవులతోఁ జెరలాడు సింగమును బోలియుండెను.

బెరంజేరియా త[illegible]ని దృఢతమముగ, సావేశముగఁ బ్రేమించెను. కాని ఆంగ్ల[illegible]పాలుని గాంభీర్యమును ధైర్యమును ఆమెకు భయము గొల్పుచుండెను. రిచర్డుతోసరకంటెఁ గడు మేధావంతుఁడని రాజపత్ని యెఱింగియుండెను. మేరీకన్నియ సూక్ష్మగ్రాహిణియు, నుదారహృదయయు, ధీశాలినియు నగుటచే రాజామెతోడఁ బ్రాయికముగ సంభాషింపుచుండెను. రాణి కయ్యది దుస్సహముగ[illegible]యుండెను. అయినను అంతమాత్రమున నామె మేరీయెడ నాగ్రహము వహింపలేదు. ఆమెస్వభావ మట్టిదికాదు. ఒకింత స్వార్థపరత్వ మున్నను, ఆమె హృదయము సహజముగ నిర్మలముగ ఉదారవంతము. కాని నిరంతర సేవాపరాయణులై యుండు పరిచారిక లామె చిత్తము జక్కగ గను పట్టి వాడియగు బరిహాసకములచేత మేరీకన్నియను గారించినచో దమ దేవి యానందించుననియు, దాన నామె మిథ్యావ్యాధులు తొలంగుననియు నరసి యాటు లొనరింపఁదొడఁగిరి.

కాని అట్టి వర్తన మొకింత నీచముగ నుండెను. ఏమన మేరీకన్య జననీజనకులను గోల్పోయి తన వంశజుఁడును సోదరప్రాయుఁడును నగు

రిచర్డునృపాలు నాశ్రయించి ఆ యుదారపురుషుని యనుగ్రహముచే రాజసన్మానములు గాంచుచుండెను. ఆంగ్లనృపాలుఁ డామెను సగౌరవముగ సాఁకుచుండెను. రాణియైనను ఒకపుడు సంకుచితమనస్కురాలై కారించునదయ్యు, నామెను సముచితముగనే చూచుచుండెను. కాని రాజునకును మేరీకన్నియకును గల యథార్థ బాంధవ్య మిద్దియో మాత్ర మచటి పరిజను లెవ్వ రెఱుంగరు.

కొంతకాలము పరిచారికలు మేరీతోడ నెక్కసక్కెము లాడుట కుచితావకాశము చిక్కదాయెను. ఆమె వస్త్రధారణము బాగులేదని యధిక్షేపించుట సామాన్య మగుటచేత నయ్యది రసహీనమాయెను. కాని స్కాచిశూరుని కారణమున నావంత యంతరించెను. ఆమె యెంత వివేకముగఁ జరించినను, ఎంతటి [illegible]ర్యము వహించినను కణతునిచిత్తము మేరీకన్నియపైఁ బాఱెనని పరిచారికలు కనిపెట్ట గలిగిరి. వార లాతని వేషభాషణములను అద్భుత ధైర్యస్థైర్యములను లెన్నగ బరిశీలించి యుల్లస మాడఁదొడఁగిరి.

అంతలో నాంగ్లరాణి సఖీపరివృతయై ఎంగాడీస్వామి నిలయమునకు యాత్ర వెడలుట సంభవమాయెను. ఆసమయముననే స్కాచిశూరుఁ డెడారియందు బాధలు పడి పడి, యెంగాడీ యాశ్రమము జేరెను. అందలి గుప్తప్రార్థనాలయమున నాతఁ డేకాకియై నిశాసమయమున వేచియుండుటయు, నాంగ్లరాణి మొదలగువార లాతఁ డెఱుంగకుండ నందుఁ బ్రవేశించి యుంచు భక్తిపురస్సరముగాఁ బ్రదక్షిణ మొనరించుటయు శూరుని డాసినంతనే మేరీకన్నియ సుందర పుష్పముకుళములు రాల్చుటయు మన మెఱిఁగిన విషయములే. సహాస్యనయనములు గల పరిచారిక లాశహాస్య మరసి తమ దేవికి నివేదించియుండిరి. ఈ దివ్యౌషధలాభముచే రాణిచిత్త మెంత యేని సంతసించెను.

అపూర్వవక్రప్రహస్తాంగులు నకటబను ఘనవీరలు కూడ నచటనే యామెకు దొరకిరి. ఇఁక నామె యానందమునకు మేరలేదు. ఆఘోరవికారాకారుల నాకస్మికముగ నందుఁ బ్రవేశపెట్టి ధ్యానపరుఁడై యేకాకియై యున్న స్వామిశూరునిఁ గలంచి సంతోషింపవలయునని రాణి యపుడే ప్రయత్నించెను. కాని కణతుఁడు స్థిరచిత్తుఁడై యుంటచే నామె విఫలమనోరథయాయెను. అనంతర మామె శూరు నెట్లు వంచించెనో ఆవినోద మెంత అపాయకరముగఁ బరిణమించెనో తెల్లముగదా.

కణతుఁ డాతీరున రాజ్ఞీశిబిరమునుండి వెడలిన యనంతర మా కాంత లందఱు మగుడ సమావేశమైరి. మేగీకన్య భయాగ్రహావమానబాధితయై యెంత చెప్పినను సరకుసేయక రాణి యామెతోడ నెక్కసక్కెము లాడెను. కణతుని జాతిగుఱించియు వేషముగుఱించియు ముఖ్యముగ వాని దారిద్ర్యము గుఱించియు నామె గేలిసేయఁదొడఁగెను. ఇఁక నాతావున నిలువనేరక మేరీకన్య తనగదిలోనికిఁ బోయెను. పాప మామెచిత్తము శూరునిమీఁదనే యుండెను. ఆ శూరాగ్రణికి దన కారణమున నెట్టి యపాయము సంభవించునోయని ఆమె కడుంగడు దత్తరపడి తెల్లవారునంతనే తత్సమాచారము తేవలయునని యొక పరిచారికను నియోగించెను. అరుణోదయావసరమున నా దాసి యరుదెంచి ఆంగ్లపతాకము పోయెననియు, కణతుఁడు కానరాఁడనియు నివేదించెను. తోడనే యామె దిగ్గున లేచి, విద్యుద్వేగమున రాజ్ఞీసాన్నిధ్యమునకుఁ బాఱి, "దేవీ! నీవు సత్వరము నృపాలుని సందర్శించి నీకుఁ గల చనవుఁజూపి నీవినోదమువలన ప్రాపింపఁగల యాపద నుండి శూరుని రక్షింపవలయు"నని వేడికొనెను.

రాణి భీతచిత్తయై తన తప్పిద మొరులపై వైచి ఎన్నియోవిధముల నసంబద్ధముగ నామె నూఱడింప నారంభించెను. "శూరున

కపాయము వాటిల్లదని నమ్మము. రేయియెల్లఁ గావలియుండుటచే నలసి మైమఱచి యొకఁడు నిద్రించియుండు. దరిద్రుఁడుగదా! పట్టు జెండా చేతఁబట్టుకొని నృపాలునకుఁ గానరాకుండ పాఱియుండును. ఒకవేళ పట్టుపడునేని రాజు క్షమించును. ఈ యుద్రేకము చల్లారు నంతనే రిచర్డు తప్పక క్షమించును. విచారింపకుము—”

అటు లసంబద్ధముగ నేమేమియో చెప్పుచు రాజసోదరిని సేద దేర్చి అపాయము లేదని తానూఱట గాంచవలయునని బేరం జేరియా ప్రయత్నించెను. అట్టి వ్యర్థాలాపశ్రవణమునఁ గాలహరణ మొనరింప నొల్లక ఆమెను వారింపవలయునని మేరీ కడు ప్రయత్నించెను. కాని తచ్ఛ్రుమువనోనిర్ఝర మనివార్యమై నిరాఘాటముగఁ బ్రవహించుచుండెను. అంతలో నొకపరిచారక యందు బ్రవేశించెను. ఆకాంత నయనములు విపరీతభయాకాంతములై మృత్యునిలయములై యుండెను. ఆవనిత నొక్కసారి వీక్షించినంతనే మేరీపైఁ బిడుగుపడినటు లాయెను. ఆమె సహజముగ ధీరహృదయ, సమయముగూడ నమేయమగు స్థైర్యము వహింపవలసినదై యుండెను; కావుననే, ఆమె నేల గూలకుండ బాహ్యగాంభీర్యము దాల్చి నిలువఁ గలిగి, తత్క్షణ మిట్టు లనెను.

“దేవి! నీమాట లటులు వ్యర్థ పఱుపక, ఆప్రాణిని రక్షింపుము. దుర్బలవిషాదాతిరేకమున కంఠము రుద్ధమాయెను. “ఇంకను ప్రాణ రక్షణ మొనరింప నవకాశ ముండునేని రక్షింపుము.”

“అవకాశ ముండును, ఉండవచ్చును. ఆతఁడు రాజసమక్షమునకుఁగొం పోబడెనని వింటిని ఇంకను ఐపోలేదు కాని,” పరిచారిక బోరున నేడ్చుచు నిట్టు లనెను. “కాని, తగు ప్రయత్న మొనరింపనిచో మించిపోవును.” “...పాలస్థాన దేవళమునకు సువర్ణదీపిక సమర్పింతును. ఎంగాడీ యా...నకు వెండివేదిక సమర్పింతును — నూరుసువర్ణముల విలువగల

కార్యమునకుఁ గడఁగవలసిన మహామహోత్సవము [illegible] యాపగిది ప్రొంక్కులు వెట్టుటచే నామము వారించి, వెంటనే స్వామి యుని చెంతకుఁ బోవలయునని రాజసోదరి తత్తరంబునఁ బలికెను. స్కాటిశూరు ప్రాణసంరక్షణార్థము నృపాలునిఁ బ్రార్థింపవలయునని పరిచారిక భయాతుర స్వరమునఁ బలికెను.

రాణి వల్లెయని లేచెను. కాని, ఆమె శరీరము కడు గంపించెను. పరిచారికలును భయవిభ్రమవర్తులై, తమ దేవికి సముచితవస్త్రధారణాది పరిచర్య లొనరింపఁజాలకపోయిరి. స్థిరచిత్తయై గాంభీర్యయుక్తయై, మత్యుసన్నిభముగఁ గళ దొఱఁగిన మేరీకాంతయే రాజసందర్శనమునకు రాణి నాయత్తపఱచెను. తాము చేయవలసిన పని సేయనందుల కాపరిచారికలను గట్టిగ దూషించి, రాణి యిటు లనెను. "మేరీ! వస్త్రధారణము ముగియకున్నది. కాల మతిక్రమించు చున్నది. కావున, పెరునగరపు బ్రధానాచార్యుని రావించి, ఈకార్యభార మాతనిపై వైచి, రాజుచెంత కంపుదము."

"వలదు, వలదు! దేవీ! నీవు పోవలయు. నీకతంబునఁ బ్రాపించిన యాపద నీవలననే తొలఁగవలయు."

మేరీ యట్లు పలుక, రాణి యిట్టులనెను.

"రాజసమక్షమున కిదె పోయెదను. కాని, రిచర్డు ఇంకను ఆగ్రహావేశుఁడై యుండునేని, నే మాటాడఁజాలను. నన్నతఁడు చంపివేయును!"

అంతఁ దన దేవి చిత్తము చక్కఁగ నెఱింగిన పరిచారిక యిట్టు లనెను. "దేవీ! నీ వేగవలయు. దుర్దాంతక్రోధఘూర్ణితహృదయుఁ డైనను, ఇటువంటి వదనమును, ఇట్టి మనోహరాకృతి గాంచినంతనే [illegible] మెత్తవడును. ఇఁక, ప్రేమబద్ధుఁడు, శూరాగ్రగణ్యుఁడు నగు దర్బారాజు గురించి వేఱుగఁ జెప్పవలయునా? చిన్నమాట నీనోట [illegible] జాలు, నతఁ డెవరి యాజ్ఞ నాతఁడు శిరసావహించును."

"కలశా! ఏమందువు? నీవెఱుఁగవు. ఐనను, వెళ్ళుము. కాని ఇదియేమి? ఈహరితాంబరము నృపాలుఁ డేవగించును. నీలచేలము, శిరస్త్రహార మును గొనిరండు. ఇనుపపెట్టెలోనో [illegible] [illegible]"

రాణియట్లు పలుక, రాజసోదరి సక్రోధముగ నిట్లనెను. "ఒక మానవుఁడు మరణముఖమున నున్నపుడా, ఇట్టి జాలము! దుస్సహము—దుస్సహము! —ఇందు నాసంబంధముగూడఁ గొంత కలదుగదా. నీవిచట నేయుండుము—నేఁబోయి, రాజాగ్రణిం గాంచి, మహాశయా! ఈశూరుఁడు నిరపరాధి, నాకతంబున వంచితుఁడై, స్థానమునుండి తరలింపఁబడి యీయురవస్థకుఁ గొల్పడెను. ఈతని వధింపకుము. నీకును మన దేశమునకుఁగూడ దుర్యశ మాపాదింపకు' మని ప్రార్థించెను."

మేరీ క్రోధావేశము గాంచి, యాంగ్లరాజ్ఞి భయవిస్మయాక్రాంత చిత్తయాయెను. అట్లు పలికిన యాకన్నియ వెంటనే గుమ్మము దాఁటి పోయెను. రాణి వెఱగంది, యామెను వారింపవలయునని హస్త మునఁ బలుక, నొక పరిచారిక మేరీ కరం బల్లనఁ బట్టి యిట్లనెను "రాజ్ఞీమణీ! నీ నాగవలయును. దేవీ! ఇంకఁ గాలహరణ మొనరింపక, రాజసన్నిధికిఁ బోదమని విశ్వసింతును. మేరీ యొకక్షణ మాలస్య మొనర్చుట ప్రమాదకరము సుమా! నృపాలుఁడు భయంకరముగఁ క్రోధోన్మత్తుఁడగును. అంతటి దురాగ్రహ మొక్క ప్రాణముగఁ నూఁటిటఁ గాంచక పోవచ్చును. దేవీ! లెమ్ము!"

ఇష్టములేకున్నను చేయునదిలేక, రాణి సమ్మతించెను. ఇత్తఱి కొంత తత్తరపడుచున్న ఆమెచేష్టలు గాంచుచు మేరీ నిలిచి[illegible] వస్త్రధారణమింకను బూర్తిగాలేదు. తనముస్తాబు సంగతి లోకముల గానరాకుండవలయునని, వస్త్రలగు నంగీ యామె ధరించెను. ఆంగ్లరా[illegible] యొక్క కేలకుసఖీజనపరివృతయై, యంగరక్షకప్రాంత పరిక్షితయై రాజసోదరిని వెంటబెట్టుకొని సింహాసనమాసీనుఁడగు తననాథునిగుడారమునకు వెడలెను.